ERGİN YILDIZOĞLU

DEVRİM ve ZAMAN

Komünizmle İlgili Güncel Denemeler

Cumhuriyet Kitapları

Siyasi Yazılar

ERGİN YILDIZOĞLU

DEVRİM VE ZAMAN

Komünizmle İlgili Güncel Denemeler

Cumhuriyet Kitapları

YAYIN KURULU
Doğan HIZLAN (Başkan), Turhan GÜNAY (Başkan Yardımcısı),
Ataol BEHRAMOĞLU, Deniz KAVUKÇUOĞLU, Erdal ATABEK,
Egemen BERKÖZ, Fazilet KUZA, Turgay FİŞEKÇİ

YAYIN YÖNETMENİ
Zeynep ATAYMAN

GRAFİK TASARIM
Ahmet SUNGUR, Müge KAYGUSUZ

DÜZELTİ
Esen GÜRAY

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ
Serpil ÜNAY

BASKI/CİLT
YAZIN BASIN YAYIN MATBAACILIK TRZ.TİC.LTD.ŞTİ.
Çiftehavuzlar Caddesi Maltepe Mahallesi Prestij İş Merkezi
No:27/806 Kat:9 Zeytinburnu / İstanbul
0212 565 01 22 - 0212 565 02 55 Sertifika No: 12028

DAĞITIM
Cumhuriyet Kitapları

1. Baskı: Kasım 2011

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sk.
No: 2 34381 Şişli - İstanbul Sertifika No: 10844
Tel : (0212) 343 72 74
Faks : (0212) 343 72 65
ckk@cumhuriyet.com.tr
www.kitap.cumhuriyeti.com.tr

www.facebook.com/cumhuriyetkitaplari

www.twitter.com/kitapkulubu

Yayın Hakları Cumhuriyet Kitapları'na aittir.
Tanıtım amacı dışında izinsiz alıntı yapılamaz.

Ergin Yıldızoğlu

Devrim ve Zaman

İçindekiler

Önsöz Yerine 7
Yazık Olacak Bu Küçük Gezegene 17
"Evrim ve Devrim" Yine "İç İçe" mi Geçiyor? 23
Kosova Üzerinden Çeşitlemeler ya da Teorinin Sefaleti 29
Sosyal Demokrasiden Sadaka Toplumuna 34
Boykot Çağrısı Üzerine 41
Referandum Sürecinin Getirdikleri 47
"Komplo", Sınıf Mücadelesi, Tarih...
(Ve "Gereğinden Fazla Boş Fıçılar" Üzerine) 51
Lenin'i Kütüphaneden Çıkaralım 59
Referandum Sonrasında Sosyalist Hareket 64
"Sol" Üzerine Spekülatif Düşünceler 69
"Yeni Zamanlar" ve Cesaret 76
İktidarsızlık da Çürütüyor 82
Küba Ne Yöne Gidiyor? 84
"Koşullar Çok İyi" 89
Kafalar Fena Halde Karışmış... Kafayı Kaldırmanın Zamanı 95
Sistemin Solu Boşaldı... 103
Bu "Durum" Böyle Devam Etmez 109
"Uygarlıklar Çatışması" mı Dediniz? 116
"Sol ve Din" Tartışmasına Bir Katkı 122
Dalga Yükseliyor 128
Özgürlükler ve Yumurtalar 134
CHP, "Kapitalist Gerçekçilik" ve Sosyalistler 140

Liberal Sol ve Aklın İstikrarsızlığı 148
"Gök Kubbenin Altında Tam Bir Kaos Var:
Koşullar Çok Uygun" 155
Bu Sırada Avrupa'da... 162
Bülent Arınç, Sofistler ve Sosyalistler 169
Mısır Devrimi Devam Ederken 175
Devrim ve Gençlik 181
"Devrim mi, Değil mi?" Tartışması Üzerine Düşünceler 187
1911-2011: Kadınların Mücadelesi Daha Kolay Değil 195
Uygarlığın Sonunda Gezintiler 200
"Yeni Sol Arayışları" Üzerine 204
Bir "Olay" Olarak Kızıldere 10
Seçimlerden Sonra Yapılan Değerlendirmelere
Katkı Olmak Üzere Bazı Düşünceler 217
Komünistler, Ulusal Sorun ve Birlikte Mücadele Paradigması 224
Bir Semptom Olarak Amy Winehouse 232
Zamanların En İyisi, Zamanların En Kötüsü 239
Türkiye'de "Demokratikleşme" Olanaklı mı? 245
Dizin 253

Önsöz Yerine

Yeni Dalga, Yeni Hareketler, Bazı Gözlemler

Bu denemede, Türkiye'de seçim ortamının kısa bir değerlendirmesini yaptıktan, kapitalizmin farklı dönemleri üzerine kimi gözlemlerimi aktardıktan sonra, 2010 yılında başlayan yeni "Devrimci Dalga"nın özellikleri ve gündeme getirmeye başladığı sorunlar üzerinde düşünmeye çalışacağım.

I

Yeni hükümet, ana muhalefet partisinin yemin etmemiş olmasını; ülkenin en "önemli sorunu"nun ifadesi Kürt Siyasi Hareketi'nin seçilmiş üyelerinin meclise gelmemesini bir meşruiyet eksikliği olarak görmüyor. Referandumdan demokratikleşme çıkmasını beklemiş olanlar şimdi tarihin ne tarafında olduklarını hesaplayadursunlar, komünistlerin de (eşitlik, özgürlük, sömürüsüz bir toplum arzulayanların da) şapkalarını önlerine koyarak düşünmeleri gerekiyor.

Karşımızda, yeni anayasayla, burjuva demokratik devletin en önemli özelliklerinden birini, "Güçler Ayrılığı"nı ortadan kaldıran, son genel seçimlerden sonra demokrasiyi biçimsel olarak bile eşitlik-özgürlük iddialarından koparark kendisine oy toplama sürecine, Meclisi de kendi projesini onaylayan mühre indirgeyen bir anlayış var. Bu anlayış rejimin ve giderek devletin biçimini değiştirmeye, egemen ideolojiyi dini bir "hakikat rejimi"nin parametreleri içine girebilecek biçimde dönüştürmeye devam ediyor.

Bu noktaya, seçimlerde AKP'nin (siyasal İslamın) "momentumu"nu kıramadığımız için geldik. Aslında bugünkü manzarayı öngörmüyor değildik. Hemen hepimiz, farklı kavramlarla (totaliter, açık/gizli faşist, otoriter vb...) ifade etmiş olsak bile, "karanlık" bir rejimin inşa edilmekte olduğunun ayırdındaydık. Bunu birbirimize sürekli anlattık. Ama birbirimizle buna nasıl direneceğimizi, bunu nasıl engelleyebileceğimizi konuşamadık. En azından AKP'nin momentumunu kırarak, süreci yavaşlatmayı, böylece kendimizi toparlamak için zaman kazanmayı deneyebilirdik. Bunu bile yapamadık. Aksine konu seçimlere gelince adeta tuhaf bir unutkanlıkla günlük mücadelemize, çalışmamıza devam ettik. Karşımızda sıradan bir burjuva partisi, olağan bir seçim süreci varmış gibi davrandık.

Günlük mücadelelerimize, üstelik ortamın daha da sertleşmesine karşın devam ettik ama, bu mücadelelerin, örneğin üniversite seçme sınavında yaşanan skandalın açığa çıkardığı enerjiyi, çarşamba günü yayımlanan Hak Mücadeleleri Haritası'nda sergilenen hareketlerle birleştirerek bir sinerji yaratmayı başaramadık... Sonuç olarak diyebiliriz ki seçim sonuçları üzerinde Türkiye komünist hareketinin kayda değer bir etkisi olmadı.

Ama çok haksızlık yapmayalım kendimize, hâlâ mücadele etmeye devam ediyoruz. En azından BDP seçimlerden başarıyla çıktı. Ama komünist hareketin, kendi mücadelesini, onun başarısına indirgeyemeyeceği, taleplerini onun talepleriyle sınırlayamayacağı da bir başka gerçek.

Diğer taraftan, öngördüğümüz durumu engelleyememiş olmamızın arkasında teorik, siyasi ve örgütsel araçlarımızın yetersiz kalmaya başlamış olması gibi bir etken de olabilir. Burada Josef Stalin'in bir saptamasını, biraz –ama özüne dokunmadan– değiştirerek ödünç alırsak: "Bir dönem ilerici ve devrimci olan biçimler, bir başka dönemde aynı işlevleri göremeyebilirler", kendilerinden beklenen sonuçları üretmeyebilirler; hatta tutuculaşarak ayakları-

mıza dolaşabilirler. Sakın biz şimdi bir de böyle bir sorunla karşı karşıya kalmış olmayalım?

II

Örneğin, kapitalizmin tarihine bakınca, hemen şöyle bir "dönemleme" yapabileceğimizi görebiliyoruz. Görece istikrarlı büyüme ve derinleşme dönemleri, bunu izleyen yapısal kriz ve finansal coğrafi yayılma dönemleri. Birinci dönem, bir sermaye birikim rejiminin, bunu icat eden ve taşıyan bir ülkenin egemenliğinin kurulması anlamına gelirken ikinci dönemde, bu sermaye birikim rejiminin çözülmeye, sermayenin bunun sorunlarına adapte olabilmek için spekülasyona ve ilkel birikim yollarını canlandırmaya, rant talanına, coğrafi genişlemeye (kolonyalizm vb...) yöneldiği, diğer bir deyişle finansallaşmanın hızlanarak başat hale gelmeye başladığı görülür. Tarihçi Fernand Braudel'in işaret ettiği gibi, bu finansallaşmadan öncelikle hegemonik konumda olan ülke ve ülke grupları yararlanır gibi görünse de bu hegemonyacıların sonbaharı anlamına gelecektir. Yeni güçler, kendi talepleriyle birlikte yükselirler.

Tarih, bize neredeyse Atina'nın yükselmeye başlamasına karşı Isparta ve müttefiklerinin tepkisiyle patlak veren Peleponnes savaşlarından bu yana, yerleşik güçlerin bir noktadan sonra yükselenlere karşı "önlem almaya" başladığını gösteriyor. Kapitalizmin tarihinden çıkarsadığımız, iki dönemden ikincisinde yaşanmış olan hegemonya savaşlarından, bu kuralın kapitalizmde de geçerli olduğunu görüyoruz.

Sermaye birikim rejimine gelince de bu, belli bir teknolojik temeli, egemen rejimi destekleyecek, yeniden üretecek, mekân düzenlenmelerini, sınıf şekillenmelerini (siyasi ve kurumsal: siyasi partiler, sendikalar, toplumsal örgütlenmeler gibi), emek denetim sistemlerini, biyopolitik rejimleri, iktidar ve muhalefet ideolojilerini ve söylemlerini içeren "yaşam dünyaları"nın oluşması anlamına gele-

cektir. Bu "yaşam dünyaları", kendilerine uygun öznellikleri üreteceklerdir.

Bir sermaye birikim rejiminin krizi, bu "yaşam dünyası"nın ve içindekilerin krizi olarak gelişecektir, hızla bu rejimi ve "yaşam dünyasını" oluşturan unsurların "eskimesine", işlevsizleşmesine, çürümesine yol açacaktır.

Kendi dönemimize dikkatle bakarsak, Fordist Sermaye Birikim Rejimi'nin oluşturucu unsurları, örneğin kitlesel sendikalar, bunlardan güç alan kitlesel sosyalist ve komünist partiler, sosyal demokrat partiler, refah devletinin parçası olarak yükselen sağlık ve eğitim sistemleri, kamusal alanlar bugün tam anlamıyla ve bir türlü önlenemeyen, belki de önlenmesi gerekmeyen bir çürüme süreci yaşamaktadırlar.

Bu çürüme sürecini en belirgin bir biçimde, Fordist dönemin rasyonalitesinin (bilimsel işletmecilik vb...) ürünü, o dönemde verimliliğin araçları olan bürokratik yapıların bugün olağanüstü hantallaşmış olmalarında görüyoruz. Dahası bu bürokratik yapıların ve mantıkların, sermayenin ve halk sınıflarının büyük tepkisini çeken parazit bir görüntü sergilemeye başlamış olduğunu, söylemlerin egemenliğinde görebiliyoruz.

Bunlara, Gilles Deleuze'ün işaret ettiği gibi, Fordist dönemin "disiplin toplumu"nun, okul, hastane, sendika, ordu, aile gibi kurumları hızla çürürken, yeni teknolojilerin de katkısıyla bir denetim (hatta öz-denetim) toplumunun gelişmekte olduğunu da ekleyebiliriz. Bu denetim toplumunun birey üzerindeki etkilerine, Fordist dönemin "işlevsel tüketime" dayalı tüketim toplumunun yerini alan "hazlara dayalı tüketim" toplumunun etkilerini de ekledik mi, kriz döneminde şekillenen öznelliklerin kimi çarpıcı özellikleri hakkında ilk bilgilerimizi de edinmeye başlıyoruz.

Bu yeni öznelliğin özelliklerini düşünürken sanırım bir etkeni daha göz önüne almak gerekiyor: Fordist dönemin eğitim sistem-

lerinin üreterek piyasaya sürdüğü gençliğe, kapitalizm bugünün kriz ortamında iş olanakları sunamıyor. Böylece, ileri derecede eğitilmiş, "kültürlü", yeni iletişim (ve kontrol) teknolojilerini kullanmakta yüksek becerilere sahip ama işsiz, dolayısıyla kapitalizmin yeniden üretim süreçlerine katılamayan, sosyal destek kaynaklarının hızla daralıyor olmasından dolayı tüketim kapasitesi de düşen ve giderek kapitalizmden umudunu yitiren bir gençlik nüfusu marjinalleşerek proletarya saflarına katılıyor...

Kapitalizm nasıl kendini yenilemeye çalışıyorsa, komünist hareketin de kapitalizme karşı mücadelesinde etkinliğini artırabilmek için bu gelişmelere uyum sağlaması gerekiyor. Bu saptamayı yaparken eski örgütlenme biçimlerinin, söylemlerin terk edilmesini savunmuyorum. Bunların yeni koşullara göre dönüştürülmesi, Hegel'in bir kavramıyla, "yükseltilerek aşılması" *(Aufhebung)* gerektiğini savunuyorum. Bu konuya aşağıda, yazımın IV. ve V. kısımlarında tekrar döneceğim.

III

Kapitalizmin tarihine bakarak, bu büyüme ve derinleşme, kriz ve yaygınlaşma dönemlerinin yanı sıra, eşitlik özgürlük talepleriyle kabaran devrimci dalgalara ve bunları izleyen gericilik dönemlerine ilişkin iki dönemleme daha yapabiliriz. Şöyle:

Birinci devrimci dönemi, 1789 Fransız devriminin başlangıcı, ama daha uygun olarak 1792 Monarşinin kaldırılmasıyla başlatabiliriz. 1848 devrimlerini, Chartist hareketi, burjuvazinin sosyal reform kavramını keşfetmesini, Komünizm'in ve Anarşizm'in, bir mücadele aracı olarak "Genel Grev"in Komünist Enternasyonal'in doğuşunu, siyasi ontolojinin merkezine sınıf mücadelesi kavramının yerleşmesini de içeren bu dönem 1871 Paris Komününün yenilmesiyle sona erdi. Bu devrimci dönemi 1917'ye kadar uzanan, bir gericilik dönemi izledi.

İkinci devrimci dönemi, 1917 Rus devrimiyle başlatabiliriz. Bu ikinci devrimci dalga, Sovyetler'in, Turin Fabrika Konseyleri'nin, Bolşevik, Spartakist hareketlerin, halk savaşlarının, Çin devriminin katkılarıyla 1960'ların sonuna 1970'lerin ortalarına kadar sürdü. Bu dönem, kapitalizme ve "Stalinizme", diğer bir deyişle, var olan iktidar ve muhalefet ideolojilerine, Sosyal Demokrasi, Avrupa Komünizmi de dahil olmak üzere başkaldıran devrimci bir patlamanın yenilgisiyle kapandı. Bu devrimci dalgayı, 2000'li yılların başına kadar uzanan bir kapitalist restorasyon, Sovyetler Birliği'nin çöküşünü, Çin'de "kapitalist yolcu"ların zaferini, bağımsızlığını kazanmış eski sömürgelerin ulusal projelerinin IMF-Dünya Bankası eliyle yıkılmasını, felsefi kültürel düzlemde, "Aydınlanma" düşmanlığını, "pasif nihilizm"i içeren bir gericilik dönemi izledi.

Bu gericilik döneminin tükenmeye başladığına ilişkin ilk belirtiler, küreselleşme karşıtı hareketlerle, Dünya Toplumsal Forumunun kuruluşunda, ABD ve Avrupa kentlerinde patlak veren kitlesel protesto eylemlerinde kendini gösteriyordu. Ancak. II. Körfez Savaşı, Terörizme Karşı Küresel Savaş, yeni güvenlik ideolojileri ve tarihin en büyük mali genişlemesiyle körüklenen büyüme ve tüketim humması, olası bir yeni devrimci dalganın ilk kıpırtılarını bastırdı.

Bu mali genişlemenin yarattığı köpük patladı, ABD'nin imparatorluk projesi başarılı olamadı, mali kriz verili kriz yönetim modelinin neoliberalizmin halkın gözünde tümüyle iflas etmesini getirdi. Düne kadar halkına daha fazla tüketimden başka bir gelecek sunamayan kapitalizm bu kez, halkına yalnızca, daha fazla yoksulluk, işsizlik, kemer sıkma, fedakârlık öneriyordu. Üstelik, Mustafa Balbay'ın bir sözcük oyununu ödünç alırsam, halk kendi gelecekleri finans kapitalin çıkarlarına feda edilirken, bankaların payına kâr oranları düşmekte olduğunu görüyor, öfkesi hızla kabarıyordu.

Bu sırada hemen tüm kârlı alanları tüketen mali sermaye bu kez emtia spekülasyonuna yönelmiş, temel malların fiyatlarını yukarı doğ-

ru itmeye başlayarak halkın aşına, ekmeğine doğrudan el koymaya, özellikle gıda ithal eden, baskıcı devletlerin yoksul ülkelerinde toplumsal huzursuzluk ateşinin üzerine benzin dökmeye başlamıştı.

Böylece, 2007'de patlak veren mali krizin ardından, devletlerin bankaları kurtarmasının mali yükünü halkın üzerine yıkmaya zorlayan sermayenin saldırısı bu kez halkın öfkesine çarptı ve çıkan kıvılcımlar 2010 yılında yeni bir devrimci dalgayı ateşledi.

IV

Bu yeni dalganın geçen yıl Eylül ayında İspanya'da gerçekleşen Genel Grev ve Fransa'da yaşanan kitle hareketleri ve hızla yaygınlaşan grevlerle ivme kazandığını söyleyebiliriz. Kasım ayında İngiltere, yaygın ve geniş kapsamlı öğrenci ayaklanmalarıyla sarsıldı. Bu kez Portekiz'de Genel Grev vardı.

Bu dalga, ilk özgün örneklerini Kasım ayında Kuzey Afrika'da ortaya koymaya başladı. Tunus'ta 17 Aralık "devrimi" başlarken, Cezayir'de gençlik sokaklara dökülür polisle çatışırken, Genel Grev bu kez Yunanistan'ı sarsıyordu.

Bu yılın başında Ocak ayında Tunus'ta devrim, 30 yıllık diktatör devlet başkanı Bin Ali'yi devirdi. Ayın sonuna doğru bu kez Mısır devrimi patlak verdi, "Tahrir Meydanı olayı" başladı ve "Arap Baharı" olarak nitelenen dalga Ortadoğu'da yayılmaya başladı.

Bu sırada İrlanda'da seçmen, IMF ile anlaşan hükümet partisini sandıkta adeta imha ediyordu. Atlantik'in öbür yakası da bu dalgadan etkileniyor, Wisconsin, on yıllardır görülmemiş büyüklükte kitlesel işçi eylemlerine sahne oluyor, eylemciler kendilerini Mısır Devrimi'yle ilişkilendiriyor, ABD'nin her tarafında destek eylemleri gerçekleşiyordu. Mısır'da da devrim Hüsnü Mübarek'i deviriyordu.

Dalga Mart ayında İngiltere'de, öğrencilerin yanı sıra sendikaların da devreye girmesiyle 20 yılın en büyük (500.000+) işçi eylemini yarattı. Nisan ayında IMF politikalarına, bankaları kurtarmak için fe-

dakârlık yapmaya hayır deme sırası İzlanda seçmenindeydi. Mayıs'ta İspanya'da Porto Del Sol olayı yaşandı, Porto Del Sol Avrupa'nın birçok meydanında yankılandı. Ama en muhteşem örneğini Yunanistan'da Atina'nın Sintagma meydanında sergiledi. Haziran ayında Yunanistan bir kez daha Genel Grev'le ve yaygın protesto gösterileriyle sarsılıyordu. Mısır ve Tunus'ta da devrimci süreç sarp ve engebeli yolunda ilerleme mücadelesi veriyordu.

Emperyalizm de devreye girmişti. Müslüman Kardeşler, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin katkılarıyla devrim dalgasını denetim altına almaya, alamazsa saptırarak öldürmeye, Libya'da olduğu gibi kendisinin de katıldığı bir iç savaş bataklığına çevirmeye çabalıyordu.

V

Proletaryanın ve halkların özgürlük ve eşitlik mücadelelerinin tarihine bakınca, her devrimci başarının, geçmiş devrimlerin başarılarından ve yenilgilerinden gerekli derslerin çıkarılmasının yanı sıra, önceki devrimlerin yarım bıraktıkları görevleri, sordukları ama cevabını bulamadıkları, hatta soramadıkları soruları gündemlerine alarak, bunları kendi dönemlerinin koşullarında cevaplandırabilme ve zenginleştirebilme becerilerine bağlı olduğunu görüyoruz.

Örneğin, proletarya ve komünistler 1848 devrimlerinden, bağımsız sınıf siyasetinin önemini öğrendiler. 1871 Paris Komünü proletaryaya kendi siyasi çizgisini geliştirmeye başlayınca, kendi iktidar organlarını üretmeye başlaması gerektiğini gösterdi. 1917 devrimi Paris Komünü'nden, öncelikle "proletarya kapitalist devleti kullanamaz, onun yerine kendi devletini koymalıdır" dersini, siyasi liderliğin ve örgütün önemini öğrendi. Nihayet 1917 devrimi oluşmaya başlayan proletarya iktidarı noktalarının birleştirilmesine, merkezileştirilmesine ilişkin bir ders daha çıkardı.

Bugün, yeni bir devrimci dalganın başında proletaryayı ve komünistleri iki görevin beklediğine inanıyorum. Birincisi, 1917 dev-

riminin kazanımlarından ve yenilgisinden, bu kez çok daha kalıcı bir başarıyı gerçekleştirebilmek açısından ne gibi dersler çıkartmak gerekir? İkincisi bugünün devrimci dalgasının bize göstermeye başladığı ve uyum sağlamamız gereken özgünlükler nelerdir?

Ben burada üç ana noktaya kısaca ve kabaca değinmekle yetineceğim. Bunlar gençliğin "yeni" konumu, yeni iletişim ve bilgi işlem teknolojilerinin etkileri, mücadelenin ikili (düalist) karakteri. Bu üçlü gözlemi, sadeleştirerek, proletarya bağlamında yeni sınıf şekillenmeleri ve hareketin örgütsel sorunları olarak ikiye indirmek de düşünülebilir.

Bu devrimci dalgada gençliğin, yeni teknolojilerden de yararlanarak olağanüstü aktif rol alıyor olması özellikle dikkat çekiyor. Yeni teknolojiyle ve buna bağlı gelişen "gayri maddi" ve "duygulanımsal emek" alanlarında, "kendi kendini programlayabilen" emeğin ve başkalarınca programlanan emeğin çalışanlarının ve ağlara bağlı olarak çalışan kesimlerin de bu devrimci dalgalarda, adeta ilk yükselme noktalarından başlayarak yer alıyor olması, proletaryanın kapsamının genişlemekte, yapısının yeni özellikler kazanmaya başlamakta olduğunu gösteriyordu.

Bu gelişmeler, merkezi bürokratik, yukardan aşağı ve tanımlanmış işbölümlerinden farklı olarak yanlamasına, doğrudan katılımı teşvik eden, "multi-tasking" (birden fazla vasıflı - birçok işi birden yapabilen) ve esnek örgütlenmeleri özellikle düşünmeye başlamak gerektiğini gösteriyor. Tahrir, Porto Del Sol ve Sintagma gibi meydanlardaki yaşama bakınca, bu özelliklerin hemen hepsinin izdüşümlerini görüyor olmamız, bize bu düşünce sürecimizi bir an evvel hızlandırmamız gerektiğini söylüyor.

Yeni Dalga'ya bakınca, mücadelenin birçok noktada adeta birbirinden kopuk, farklı zamanlar sergileyen, iki kanaldan birden akmaya çalıştığını görüyoruz.

Birinci kanalda, başta gençlik ve "yeni orta sınıf/proletarya" olmak üzere siyasi mücadeleye yeni ve büyük bir hızla ve kitlesel ola-

rak girmeye başlayan kesimlerin duyarlılıkları akıyor. Bunlar siyasi partilere, örgütlere, sendikalara gereksinimleri olmadıklarını, bu örgüt ve kurumların hareketin dinamizmini olumsuz bir yönde etkileyeceğini "düşünüyorlar". Bu düşünce süreci, siyasi partilerin, örgütlerin ve sendikaların eşitlik özgürlük taleplerine cevap vermediğini, otoriter, merkeziyetçi, çok bilmiş, yukardan bakan bir tavır içinde olduklarına ilişkin kanaatlere ve bunları destekleyen gözlemlere dayanıyor.

Bu kanaatleri mücadeleye ilk kez katılanların tecrübesizliğine vermek mümkün, ama yeterli değil. Bence doğrusu, bu geniş kitleleri "tarihin maddesi", komünistlerin ilgi nesnesi olarak görerek, bu kaygılarına ve özelliklerine cevap verecek ilişki, söylem ve yeni örgütlenme biçimlerini aramaya başlamak gerekiyor.

Mücadelenin ikinci kanalında, geleneksel, Fordist dönemin mirası ve onun özelliklerini taşıyan Komünist Partiler, çeşitli Stalinist/Troçkist sol örgütler, Anarşist, Otonomcu yapılanmalar ve nihayet, ama hepsinden önemlisi sendikalar var. Bu kanaldan akan mücadele de sert ve kitlesel. Ama aynı zamanda, ilk başlangıçta ve belki de hâlâ birinci kanalda akan mücadelenin özelliklerini kavrayamamanın, onu etkilemeyi, kendi gücüne katmayı başaramamış olmanın, meydanları kendine alternatif hatta tehdit olarak algılamanın kızgınlığı ve tepkisi var; uzun zamandır beklenen an geldiğinde bu ana sahiplenememenin, kendi damgasını vuramamanın düş kırıklığı var.

Mücadelenin iki kanaldan akıyor olması, bunların kimi zaman birbirleriyle "konuşuyor" ve kesişiyor olmalarına karşın, bu yeni dalganın bu aşamadaki en büyük zaafını oluşturuyor. Burada besbelli ki devrimci dalganın gereksinimi, bu iki kanaldan akan mücadelelerin bir ortalamasını almak değildir. O zaman, yalnızca eksiklikler bir araya getirilmiş olacaktır. Gerekli olan bu çelişkili var oluşu "yükselterek aşabilecek" yeni örgütlenme biçimlerinin ve söylemlerin üretilebilmesidir.

07.07.2011

Yazık Olacak Bu Küçük Gezegene

İnsanlık çok garip bir dönemden geçiyor. Üç yüz yıldır geliştirdiği toplumsal örgütlenme ve üretim biçimleri, bugün insanın salt "yaşam dünyası"nı değil, gezegeninin doğal çevre dengesini, karmaşık yaşam türlerini hızla yok olma noktasına doğru sürüklüyor.

Ancak en akılcı, etik açıdan en kaçınılmaz seçenek, gündemde bile değil. Çok ufak bir azınlık dışında kimse bu seçeneği hayal bile edemiyor. Diğer taraftan itiraf etmek gerekir ki (kendimi de içine katarak söylüyorum) bu seçeneğin ayırdında olanlar; alacağı biçimler, gerçekleşme süreci üzerine bugün pek fazla bir şey söyleyemiyorlar. Adeta, Kafka'nın dediği gibi "Evet umut var, ama bizim için değil" türünden bir ruh hali içindeyiz. Halbuki zaman bir süredir hızlanarak akıyor...

Evet, kapitalizmin yol açtığı felaketlerden ve komünizmden, daha doğrusu "komünist hipotez"den söz ediyorum. Artık sosyalizm, sosyal demokrasi, sol vb kavramları, bu ayrımların geçen yüzyılda kaldığını kabul ederek bir kenara bırakmak ve komünizm olasılığını, bugünün bir ölüm makinesine dönüşen dünyasından çıkmak için tek akılcı, "gerçekçi" seçenek olarak konuşmak ve düşünmek gerekiyor.

Çok mu radikal, hatta sekter bir yaklaşım bu? Durup dururken komünizmden söz etmek ulusal etnik ayrımcılık, cinsel baskı gibi sorunları, emperyalizme, ulusal ve cinsel baskıya karşı mücadeleyi askıya alan, erteleyen bir yaklaşım olmuyor mu? Bu sorular son derecede haklı kaygıları dile getiriyorlar.

Üretici Güçler Sorunu

Gelin en baştan, "üretici güçlerin gelişmesinin önündeki engeller" sorunundan başlayalım. Kapitalizm, bugün dünya üzerindeki tüm ekonomik sistemleri, üretim tarzlarını ve ilişkilerini kendine tabi kılmış, "ekolojik hâkimiyetini" tümüyle kurmuş durumdadır. Kapitalizm kendinden farklı tüm ekonomik, kültürel ilişkileri, "dünyaları" çözmeye, dönüştürmeye ve kendine benzetmeye, diğer bir deyişle, "geliştirmeye" devam ediyor.

Ama aynı zamanda bu gelişme, bir taraftan tüm doğal kaynakların, kamusal alanların, hatta özel ilişkilerin metalaşmasına, piyasa ilişkileri içine çekilmesine ve kâr dinamiğine tabi kılınmasına yol açıyor. Che Guevara'nın imajından, "çevre dostu" yatırımcılara, "pembe" (eşcinsellere yönelik) piyasalara kadar tüm muhalefet alanlarının piyasa içine çekilmesi, internette boy göstermeye başlayan arkadaş kiralama siteleri, metalaşmanın ulaştığı absürd boyutu sergilemiyor mu?

Tüm doğal kaynaklar, insanlararası ilişkiler metalaşarak kâr dinamiğine tabi kılındıklarında da, aklı, insani kaygıları, vicdanı olmayan bir şeye, bir soyut ilişkiye, sermayeye tabi kılmış olmuyorlar mı? Bir ahlaka, bir toplumsal aidiyet anlayışına, gelecek kaygısına, ölüm korkusuna sahip olan insan, tüm bunları tanımayan bir ilişkiye tabi olmuş olmuyor mu? Tüm özgürlüklerini, karar alma kapasitesini kaybetmiş olmuyor mu?

Ama bireylerin kendi aklı yok mu? Ama medya sabahtan akşama kadar onlara ne düşünmeleri, neleri beğenmeleri, neleri yüceltmeleri, neleri konuşmamayı öğrenmeleri, en son hangi malı tüketmeleri gerektiğini, düşünmeye fırsat vermemecesine söylemiyor mu? Medyanın sunduğu imajları kabul edip koşullara uymaya çalıştıkça, bu bireylerin günlük yaşantıları, bedensel görüntüleri, ilişkileri, onlara daha yetersiz daha umutsuz gelmiyor mu? Medyanın koyduğu hedeflere ulaşamadıkça bu insanlar daha tatminsizleşip

umutsuzca alışveriş merkezlerine, en son moda markaya koşmuyorlar mı? Koşacak paraları yoksa kopyasını almaya, o da yoksa alacağı günü hayal etmeye çalışmıyor mu bu bireyler? Henüz pre-kapitalist ilişkilerin tam olarak çözülemediği, ama artık günlerini saydığı topluluklarda yaşıyorlarsa, bu malların kendilerinden önce imajları onlara ulaşmıyor mu? Mallara olan gereksinimi, talebi, hatta tutkuyu, mallar onlara ulaşmadan önce üretmeye başlamıyorlar mı?

Bu sırada, bu çılgın tüketim sürecine üretim yapan sanayi ve hizmetler gezegenin doğal kaynaklarını, doğal dengeyi bozacak düzeyde tüketmeye devam etmiyor mu? Biteviye üretim kapasitesi yaratan sermaye birikmeye devam etmek için bu tüketimi körüklemiyor mu? Körüklemek için para yaratıp kredi olarak dağıtıp daha kazanılmamış gelirlere bugünden el koymaya çalışmıyor mu? Sermaye kuyruğunu yiyen bir yılan gibi değil mi? Kuyruğunu yiyerek yaşamaya çalışan bir toplum değil mi bizimkisi?

Halen ABD'li insanın tükettiğinin yalnızca yüzde sekizini tüketen Çinli, daha azını tüketen Hindistanlı insanların da refahını artırmaya, o tüketim düzeyine ulaşmaya hakkı yok mu? Varsa bu yolun sonu daha şimdiden görüldüğü gibi, çevresel felaketler, kıt kaynaklar üzerinde en son teknolojilerle patlak verecek yerel, giderek küresel savaşlar değil mi?

Tüm bu sorulara cevap verdiğimizde şöyle bir sonuca ulaşmamız kaçınılmaz değil mi? Marx, "Hiçbir üretim tarzı, bünyesindeki tüm üretici güçleri geliştirmeden yerini bir başkasına bırakmaz" diyordu. Bugün kapitalizm, bünyesindeki tüm üretici güçleri geliştirdi. Üretici güçlerin kapitalizm içinde "gelişmeye" devam etmesi, insanlığı, Hegel'in "Kötü Sonsuz" dediği sürece soktu: Nitelik değişimine yol açamadan birikmeye devam eden niceliksel değişimlerin getirdiği bir canavarlaşma ile karşı karşıyayız!

Artık üretici güçlerin gelişmesinin önündeki engelleri kaldırmak değil sorunumuz. O, kapitalizmin kendinden önceki üretim tarz-

larıyla mücadele ettiği, insanlığı dini, feodal, despotik devletlerin elinden, kölelikten, somut (etnik, dini) aidiyetlerden kurtarıp vatandaşlık, sınıf gibi soyut aidiyetler üzerinde eşitlediği, "özgür" bireylere dönüştürdüğü dönemdeki bir seçenekti. Şimdi üretici güçlerin gelişmesini durdurmak, onları kapitalizmden kurtarmak ve yeni bir gelişme yolunu düşünmek gerekiyor.

Yoksa her şeyi, nesneleri ve anlamları metalaştırarak, kâr sürecine tabi kılarak, tüketerek, yok ederek süren bu "gelişme", binlerce yıllık uygarlığın birikimini, bu süreçte gelişen karmaşık insan öznelliklerini, kültürel mirası, hepsinden önemlisi biyolojik anlamda, insanın içinde yaşadığı eko-sistemi yok ediyor.

Medyada her gün bir felaketin boy göstermesi, her felaketin bir kâr nesnesine, yarattığı şokun, kitle kontrol, disiplin ve şekillendirme aracına çevrilmesi, gelinen noktadan öteye, en temel insani değerlerden vazgeçmeden devam etmenin olanaksızlığını göstermiyor mu?

Bir Başka Seçenek Olmak Zorunda

İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar. Tabii ki geçmişin yükü her zaman omuzlarındadır. Ama yaparlar! Yakın zamana, 30 yıl öncesine kadar insanlığın en önemli sorunu ve görevi yeni insanı yaratmaktı. Aydınlanma geleneği, onun Fransız devriminden, Paris Komününden, Ekim Devrimi, Çin, Küba devrimlerinden geçen yolu bize bunu söylüyordu. Umut vardı ve bizim içindi! Çünkü Aydınlanma insanın kendini ve yaşam dünyasını, aklına dayanarak yeniden yapabileceğini, öyleyse yapması gerektiğini söylüyordu. Babeuf'ün "eşitlerin topluluğu" kavramından, neoliberal postmodern restorasyona ve 1989 çöküntüsüne kadar geçen tarihsel dönemde, yapılması gereken işin, insanlığın siyasi hedefinin, projesinin teorik adı da komünizm idi.

Geçtiğimiz 30 yılda bu gelenek büyük bir darbe yedi. Restorasyon, insanın kendini ve toplumunu yeniden yapma istencini to-

taliter rejimlerin ve şiddetin kaynağı olarak "mahkûm" etti. Böylece sermayenin totaliter (kendisinden farklı, başka bir ilişkiye izin vermeyen, hemen imha ederek kendine benzeten) yapısal diktatörlüğü ve nesnel terörü (açlık, yoksulluk, devletlerin sömürge savaşları) egemen oldu, doğallaştı hatta sıradanlaştı.

İnsan, yeni toplumu ve insanı yapmaktan vazgeçtiğine göre geride yalnızca kâr yapmak ve haz tatmin etmek, sermayenin Matrix'ine bağlı, haz yumağı biyolojik üniteler, "haz makineleri" olarak yaşamaktan başka bir seçenek kalmıyordu. Sanatın anlamdan kaçması, pornografi, uyuşturucu bağımlılığı ve tüketim manyaklığı insanın kaderi mi olacaktı "tarihin sonu"nda? Kapitalist toplum, bizzat kendi entelektüellerinin, "tarihin sonu"ndan söz ettiği bir noktada değil miydi? Yolun sonunda değil mi bu toplumsal örgütlenme?

Bu seçeneksizlik insanlığı bugünkü noktaya getirdi. Yıllardır bu anlayışı üretenler, kapitalizmin nesnel terörü karşısında en kapsamlı "apologia" söylemlerini üretenler, şimdi sürdürülemezliğin hakikatini görüp korkuyorlar, çare arıyorlar. Ama gerçek seçeneği tartışmamaya büyük özen gösteriyorlar. Tüm "başka"ların hakları konuşulmak durumundadır, insanlığın karşısındaki en büyük başka (insan olmayan) sermaye karşısındakilerin hakları konuşulmamak koşuluyla... Her türlü özgürlük geçerlidir, sermayeden başka bir rejim seçme özgürlüğü hariç. Her türlü totaliter rejime karşıyız, sermayenin totaliter rejimi hariç! Demokrasi sonuna kadar arzulanmalıdır, sermaye düzeni içinde kalmak koşuluyla...

Amaç yine her şeyin (sermaye dünyası) aynı kalması için her şeyi değiştirmek. Yapının (bütün'ün) temel özelliklerini, onu oluşturan tüm parçaları değiştirerek korumak. Sürekli değişmek, kapitalizmin sınırları içinde... Ama bu boşuna bir çabadır!

Üretici güçleri geliştirerek, yeni teknolojiler, yeni örgütlenme (disiplin ve cezalandırma) yoluyla bütünü, sorunlarını aşarak korumak! Kötü sonsuzda ilerlemeye devam etmek... Boşuna bir çabadır!

Her gün sermayenin gerçek yüzünü sergileyen bir felaket, her gün bir köşede sermayenin yapısını sorgulayan bir "olay" patlak veriyor. Kitleler yine hareketlendi, yine itiraz ediyorlar, arıyorlar...

Latin Amerika'dan, Avrupa'ya, Atina, Lizbon, Roma sokaklarından, Ankara'da Tekel işçilerinden, Tahran'da, Bangkok'ta "yeni orta sınıf proletaryanın" öfkesine, Çin'deki yeni sanayi proletaryasına kadar, baskıya ve sömürüye isyan ediyor insanlar. İnsanlar, tüm farklılıklarını birlikte, dayanışma ve dostluk içinde yaşamak, piyasaya kaptırdıkları özgürlüklerini geri almak istiyorlar.

Bu hareketlerin, isyanın, sorgulamaların ve istediklerinin tarihsel adı aslında komünizmden başka bir şey değil! İnsanlar birlikte özgürce, sömürü ve baskı olmadan, güven içinde, barış içinde yaşamak;"yaşam dünyaları"nı birlikte kurmak; insanlığın ve gezegenin çıkarlarını gözeterek yeniden üretmek; üretici güçleri yeni bir yapı, ama kalıcı olmayan, akışkan, dinamik bir yapı içinde geliştirmenin yollarını bulmak istiyorlar.

Hâlâ böyle temel sorunlarla ve taleplerle uğraşıyor olmasının gösterdiği gibi insanlık, daha çok genç. Ne bilimi, ne teknolojiyi, hatta kendi biyolojik varlığını tüm kapasiteleriyle geliştirecek aşamaya ulaşamadı, hâlâ bu ufacık gezegenin ötesine geçemiyor. Adeta Amazon ormanında kapalı kalmış küçük kabileler gibi bu mavi gezegen sonsuz evrenin içinde...

Çok yazık olacak bu organizmaya, eğer düşünmeyi, iyi, kötü, ahlak kavramlarını, konuşmayı, hayal kurmayı, sanatı, tanrı yaratmayı ve sonra öldürmeyi öğrendikten sonra gelip de bir kâr makinesinden başka bir şey olmayan, çevresini bir virüs gibi yok edene kadar tüketen sermayenin kâr sürecinde yok olursa...

22.07.2010

"Evrim ve Devrim" Yine "İç İçe" mi Geçiyor?

Durun hemen telaşlanmayın. Kimseyi, "öncü savaşı" başlatmaya çağırmıyorum. Ama, o zaman, kimi komünistlerin,[1] "Evrim ve devrim iç içe" saptamasını, "suni denge" ve "emperyalizmin içsel olgu" olması, "oligarşik dikta" gibi kavramlarla birlikte dile getirmeye yönlendiren koşullara benzer koşulların oluşmaya başladığını düşünüyorum.

Kimseyi öncü savaşma çağırmıyorum, çünkü o zaman, yapıyı dönüştürmek için o mücadele biçiminden başka çare kalmadığını düşünmeye yol açan koşullar, daha o zaman o mücadele biçimiyle dönüştürülebilecek düzeyi çoktan aşmıştı. Mahir'in (Çayan) "suni denge", "içsel emperyalizm" ve "oligarşik dikta" kavramlarıyla yakalamaya çalıştığı realite, bugün çok daha derinleşmiş ve karmaşıklaşmıştır. Dolayısıyla telaşlanmaya gerek yok...

Öyleyse ne? "Evrim ve devrim iç içe" kavramının çok özel bir konjonktürü tanımlayabilmek için tasarlandığını düşünüyorum da ondan. Mahir'in bu "iç içe" geçme kavramının tüm potansiyellerinin ayırdında olup olmadığını saptamak zor. Ama olduysa da bunu anlatmaya vakit bulamadığını biliyoruz. Ancak, "kesintisizler"i yazıldıkları dönemin içine koyarak okursak, Mahir'in bu kavramı, tarihin çok hızlandığı, toplumsal yapının çözülmeye, değişiklikle-

(1) "Komünist" kavramı burada, bir partiye, bir devlete, bir siyasi kampa ilişkin değil, kapitalizmin ötesine geçmeye, baskı ve sömürüden arınmış bir toplum tasarlamaya ve kurmaya kararlı siyasi duruş/seçenek/sadakat anlamında kullanılıyor.

rin hızlanmaya başladığı "toplumsal yapı"ların kendilerini ufak tefek değişikliklerle yenileyemeyeceğinin, buna karşılık, reform taleplerinin, sosyalist mücadelenin tüm potansiyellerini hem tüketemeyeceğinin hem de, hızla etkisizleşmekte (egemen sınıfların uzlaşma kapasiteleri, manevra alanları kayboluyor) olduğunun bilinçlere çıktığı bir konjonktürde ürettiğini söyleyebiliriz.

Somutlarsak, kapitalizm yapısal krizi, daha sonra 1968 olayları olarak tarihe geçecek büyük bir devrimci kabarışla açılmıştı. 1968 olayı, kapitalizmi olduğu kadar, zamanın sosyal demokrasi, Sovyet Sosyalizmi gibi egemen siyasi söylemlerini de hedef alıyordu. Dikkatler "Üçüncü Dünya"ya, proletaryadan, köylülüğe, bağımsızlık savaşlarına yöneliyor, Küba, Vietnam ve o sırada yaşanmakta olan Çin kültür devrimi üzerinde yoğunlaşıyordu. Egemen iktidar ve muhalefet söylemlerinin verimliliği hızla dağılıyordu. Aynı anda ABD hegemonyasının gerileme sürecine girdiğine ilişkin veriler hızla birikiyor, yönetici sınıflar, Latin Amerika'dan İran'a Ortadoğu'ya yönetemez hale geliyor, muhalefetler etkisizleşiyordu.

En önemlisi, komünistler açısından, "zaman" günlük pratik, yayın faaliyeti, kitle içinde kadro çalışması, reformlar için mücadele süreçleri içinde adım adım ilerleyen bir mücadele ile enerji biriktirerek yapıyı değiştirecek siyasi alternatifi inşa etmeye izin vermeyecek biçimde hızlanıyordu... "Tarih" kâh birikerek, kâh sıçrayarak verili yapılardaki çözülmeyi hızlandırarak[2] ilerlemeye başlamıştı ve iyi bir yere doğru gitmiyordu.

O zaman kimi komünistler, adeta Termopil'de[3] olduklarını düşündüler. Kazanma ve kaybetme olasılıklarından bağımsız olarak,

---

(2) Avusturyalı şair, edebiyat eleştirmeni Hugo Hofmannsthal'ın (1874-1929) yaklaşık yüz yıl önce, yaşadığı dönemi anlatmakta kullandığı *Gleitende* kavramına uygun bir biçimde: Her şey kayıyor, elden kaçıyor, bölünüp çoğalıyor, belirsizleşiyor, hızla değişiyor...

(3) Pers imparatoru Kserkes'in yağmacı ordusunun Isparta'ya girmesini engellemek için ne pahasına olursa olsun savunulması gereken dar boğaz.

bu sürece bir kısa devre yaptırarak tarihin önüne geçmeye, inisiyatif ele almaya karar verdiler. Sonuç, Termopil'de ölen Leonides ve arkadaşlarınınkinden farklı olmadı. Ama 40 yıl sonra geri dönerek üzerinde düşünülecek, siyasi ve etik bir miras bıraktılar.

İşin aslına bakarsanız, 1970'ler bizden zamanda belki kırk yıl uzak ama o yıllarla hâlâ aynı "long durée"yi (uzun tarihsel dönemi) paylaşıyoruz: hâlâ aynı yapısal krizin (olaylar kümesinin) içindeyiz ve hâlâ 1968 dalgasının geri çekilmesiyle başlayarak 1980'lerin başında, sermayenin özgürlükleri açısından bir restorasyona dönüşen gericilik dalgasının içindeyiz...

Bu "uzun tarihsel dönemi", son bir yılın içine lokalize edersek, "Evrim ve devrim iç içe kavramının" içerdiği unsurların hemen hepsini, bir eksiğiyle (!), bu lokalize ettiğimiz dönemde bulabiliriz diye düşünüyorum. Özellikle, son İnegöl ve Hatay olaylarının ışığında bakarsak...

İnegöl ve Hatay Olaylarının Söyledikleri

İnegöl ve Hatay olayları, öncelikle yönetenlerin artık eskisi gibi yönetemediğini, yönetilenlerin de bu durumun ayırdına varmaya başladığını gösteriyor.

Birincisi PKK, operasyonlarını, artık inisiyatifi eline aldığına inandığını gösteren bir rahatlıkla ve cüretle düzenliyor.

Devletin güvenlik güçleri, öncelikle asker sürekli kayıp veriyor, bu kayıpları da önleyemez gibi görünüyor. Gazeteler, bu çatışmaların yarattığı günlük ölümlerin Afganistan'ı geçtiğinden söz edebiliyor. Eğer PKK'nin; uçaklara, helikopterlere karşı kullanılan taşınabilir füzeler aldığına ilişkin söylentiler doğruysa, bu görüntünün çok daha karanlık biçimler alarak güçleneceğini söyleyebiliriz. Saldırıların polisi de hedef almaya başlaması, genişlemeye devam edeceğini düşündürüyor. Dahası PKK'nin bu saldırıların iç savaş ortamına açılan toplumsal ve topluluklar arası sonuçlarından çekin-

mediği, hatta bu sonuçlardan ülke çapında ve uluslararası alanda enerji toplamayı umduğu söylenebilir.

İkincisi, PKK'ye ve Kürtlere yönelik "kendiliğinden" tepkiler, İnegöl'de olduğu gibi aniden devlet güçlerini hedef almaya başlayabiliyor. Bu yeni durum, egemen ideolojik (simgesel) sistemin verimliliğinin ne kadar düştüğünü, "yapı"nın kendini insanlara, insanların da topluma ve kendi konumlarına ilişkin öyküleri kendi kendilerine anlatmakta büyük zorluk çekmeye başladıklarını gösteriyor.

Bu, "yapı"yı değiştirmeye çalışanlar açısından büyük potansiyellere sahip bir süreç ama, aynı zamanda bir o kadar da büyük tehlikeler içeriyor. Büyük potansiyellere sahip, çünkü toplumsal "yapı"ya, asker-sivil yönetenlere güvenini kaybetmekte olan bir toplumsal huzursuzluğun gelişmeye başladığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, halkın birikmiş düş kırıklıklarının, ekonomik, siyasi hatta kültürel kaygılarının ve korkularının, yönetenlerin kendilerini aldattığına ilişkin kuşkularının hep birlikte patlamaya başladığını görüyoruz. İnegöl ve Hatay olayları, daha büyük bir depremin "öncü sarsıntıları" gibi duruyorlar.

Bu "durum" çok büyük tehlikeleri de içeriyor, çünkü insanlar kendilerini öncelikle içinde yaşadıkları ideolojik yapıların (anlamlandırma sistemlerinin) kavramlarıyla ifade ederler. Bugün insanları en çok şoven milliyetçilik, dinci bağnazlık temelinde şekillenmiş anlamlar sistemi etkiliyor. Toplumsal basıncın kendini ilk önce bu kavramlarla ifade etmesi olağan bir gelişme: Kürt düşmanlığı... Büyük bir olasılıkla sırada, daha "saf, uzlaşmaz" dini siyasi öneriler de dillendirilmeyi bekliyor.

Bu ideolojik kargaşa, canlı bir toplumsal kıpırdanma, "dışarıdan müdahale"ye, diğer bir deyişle, bölge jeopolitiği içinde, Türkiye Cumhuriyeti hükümetini yönlendirmek isteyen çeşitli oyuncuların provokasyonlarına açık ve verimli bir ortam yaratıyor.

Türkiye'yi yönetenlerin ise böyle karmaşık, patlayıcı bir ortamı denetim altına alacak, sadeleştirecek ve fünyesini çözecek bir beceriye ve olanaklara sahip olmadığını kolaylıkla söyleyebiliriz. Bu,

aslında kimsenin dillendirmek istemediği, ciddi bir siyasi kriz demektir. Bu krizin çok çarpıcı bir "semptomunu", İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın "Ne yapıyorsanız yapın, Amanosları temizleyin" ifadesindeki iki gariplikte görebiliyoruz.

Birincisi, bakan panik halinde, kocaman bir bölgenin "temizlenmesini" (ne demekse), hem de "ne yapıyorsanız yapın" ifadesiyle güvenlik güçlerine, orduya adeta açık çek vererek istiyor. Geçmişte verilen böyle açık çeklerin üzerine maddi ve manevi açıdan çok büyük meblağların yazıldığını biliyoruz. İkinci gariplik de, Bakanın, bu talebi, hakkında tutuklama emri olan bir komutana veriyor olmasında yatıyor. O sırada orada bulunan bir CHP'li il yönetim kurulu üyesi Ubeydullah Kolcu'nun "Komutanları içeri atıyorsunuz, kim temizleyecek?" sorusu cevapsız kalırken, devletin içine düştüğü siyasi krizin diğer boyutunu da ortaya koyuyor.

Diğer taraftan, bir süredir emekçilerin, orta sınıfların ekonomik koşulları bozulurken, toplumsal piramidin en üst dilimlerinde, özellikle hükümete yakın çevrelerde yaşanan büyük servet birikmesi toplumun geniş kesimleri tarafından dikkatle izleniyor. Tüm bunlara ek olarak son haftalarda açıklanan dış ticaret, sermaye hareketleri, borçlara ilişkin veriler, ekonomik koşulların daha da bozulacağını gösteriyor.

Özetle, Türkiye'de Mahir'in "evrim devrim iç içe" kavramıyla, ait olduğu dönemde yakalamaya çalıştığı realitenin özelliklerini andıran, ama çelişkileri çok daha sert, toplumsal ilişkileri çok daha karmaşık bir konjonktür gelişiyor. Üstelik bugün, toplum 1970'lerdekinden çok daha yakından (kameralar, telefon dinlemeler, merkezi veri bankaları vb...) ve derinden (özendirici, hazlara ve statüye yönelik tüketim, kredi tuzağı, reklamlar ve TV dizileri) denetleniyor. Dünya ekonomisi ve siyaseti de 1970'lerin başındakine göre çok daha şiddetli istikrarsızlıklar ve belirsizlikler sergiliyor.

Ama tüm bu olumsuzluklar içinde, 1980'lerde başlayan gericilik (restorasyon) döneminin sonuna gelinmekte olduğunu göste-

ren belirtiler de yok değil. Kriz restorasyonun temel varsayımlarını (neoliberal postmodern-yeni muhafazakâr) çökertti. Sermayenin, kârlarını restore edebilmek, krizin yükünü üzerinden atabilmek için işçi sınıfına hem de metropol ülkelerinde küresel bir saldırı düzenlemekten başka seçeneği kalmadı. İşçi sınıfıysa bu saldırıya direnmeye kararlı görünüyor.

Uluslararası düzeyde küresel ekonomiyi düzenleyecek bir merkez kalmadı. Büyük güçler arasında, kaynaklar ve piyasalar üzerinde rekabet giderek kızışıyor. Bu gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerine yeni manevra alanları açıyor. Bu sırada küresel çapta en ileri iletişim, bilgi işlem teknolojileri üzerinde, yeni bir çalışanlar, "orta sınıf proletarya" tabakası şekilleniyor. Bu yeni "orta sınıf proletarya" küresel ısınma, enerji sorunu, barış ve insan hakları, bireysel-cinsel özgürlükler, kadın hakları gibi "evrensel boyutlu" konulara duyarlı, yaşam dünyasını tehdit eden bu gibi sorunların çözümünün uluslararası işbirliği ve eşgüdüm gerektirdiğinin giderek daha fazla ayırdına vardığını gösteren özellikler sergiliyor. Bu görece iyi eğitimli, otoriteye tavırlı, kozmopolitliğe, enternasyonalist reflekslere eğilimli, çoğu kez birden fazla dili konuşabilen, yeni teknolojilerin avantajlarından yararlanarak küresel çapta muhalefet kampanyaları örgütleyebilen, yeni "orta sınıf proletarya"nın şekillenmekte olması çok önemli. Bu yeni sınıf şekillenmesi, gericilik dönemine son verebilecek, antikapitalist projeler açısından yeni olasılıkları gündeme getirebilecek bir dalganın enerji kazanmaya başladığını düşündürüyor.

Tüm bunlar hep birlikte, tarihin yeniden kâh nicelik birikimleriyle, kâh sıçrayarak, çoğu zaman her ikisini birden sergileyerek ilerlemeye başladığı bir döneme işaret ediyor... Bu dönem de kendi özelliklerine uygun, siyaset tarzlarını bir an evvel yaratmayı gerekli kılıyor. Geç mişten ders çıkaramayanların geçmiş hataları tekrarlamaya mahkûm olduğunu vurgularken, önce geçmişin ve geleneğin öneminin ayırdına varmak gerektiğini de anımsayalım.

29.07.2010

Kosova Üzerinden Çeşitlemeler ya da Teorinin Sefaleti

Mehmet Altan bir yazısında, Kosova'nın bağımsızlığının tanınması üzerinden "Ulus devletin dokunulmazlığı bitiyor. Bölünebilecekleri hukuksal olarak kabul görüyor" sonucuna ulaştı. Oktay Ekşi, Altan'ın yazısını "sıra Türkiye'deki ulus devletin bölünmesine geldi demek istiyor" sözleriyle yorumladı. Altan çok garip bir tepkiyle, Ekşi'nin yorumunun yanlış olduğunu göstermek yerine, kendi yaklaşımının arkasındaki "teorik" perspektifi vurgulamakla yetindi, Ekşi'yi de, "gariban mı, alçak mı ya da gariban bir alçak mı" sözleriyle okuyucuya havale etti.

Bu Sertlik Niye?

Gerçekten de Altan "sıra Türkiye'ye geliyor" demiyor, ama yazısında kurulan mantıksal denklem, Ekşi'nin yorumuna kolaylıkla yol açacak niteliktedir. Birinci neden, bağlama ilişkin: Altan, Türkiye'de "bölünme", "ayrı yaşama", "özerklik ilan etme" tartışmalarının içinde yazıyor; "Ben bu bağlamın farkında değilim ya da dışında yazıyorum" deme şansına sahip değil. İkincisiyse mantıksal: (a) Ulus devletlerin bölünebilecekleri hukuksal olarak kabul görüyor. (b) Türkiye bir ulus devlettir. (c) Öyleyse, (Altan karşı olabilir –ya da olmayabilir– ben de istemem ama...) Türkiye bir gün bölünebilir. Bu bölünme uluslararası bir kurum tarafından hukuka uygun bulunabilir ve buna da Lahey adalet divanının Kosova kararı emsal gösterilebilir.

Burada "uluslararası" kavramının içeriği, "hukuk" denen şeyin aslında ne olduğu tartışması saklı kalmak koşuluyla, Altan, haklı olarak "ama somut koşullar..." diye itiraz edebilir. Gerçekten de, bölünmeye ilişkin kararı kabul etmek ya da etmemek tümüyle güç dengelerine bağlı bir durum olacaktır. Ancak Altan, karşımıza koyduğu mantık denkleminin anlamını yadsıyamaz. Bu kadar sinirlenerek, "gariban, alçak" gibi kavramlarla tepki göstermesinin arkasındaki olası etkenleri ise ayrıca düşünmek gerekir.

Saçmalıkları Gizlemek İçin mi?

Altan'a göre ulus devlet sanayi dönemindeki toplumsal örgütlenme biçimidir. Feodalizmden kapitalizme geçerken burjuva sınıfının, hem bir ekonomik pazarı korumak arzusunun, hem de halkı monarşiye karşı birleştirmesinin ürünüydü. Ortak dil, kültür ve değerlerin yaygınlaşması ulus devletin oluşumunu hızlandırdı... Bugün ise kapitalist dönemden, sanayi sonrası döneme geçiyoruz. Burjuvazinin yerini yaratıcı bireyler alıyor... Para değil, buluş çağı, ulus ölçeğinde değil küresel düzeyde, insan odaklı yeni bir çağ geliyor... Bunun ilk sinyali "ulus üstü" bir örgütlenme olan Avrupa Birliği tarafından verildi... Ulus devlet bir yandan Kosova gibi küçülerek, diğer yandan AB gibi genişleyerek iki uçtan birden yok oluşa gidiyor.

Altan'dan aktardığım bu teorik açılımın çok ciddi sorunları var. Bu sorunlara geçmeden önce, Altan'ın bu yaklaşımının arkasında Alvin Toffler'in "üçüncü dalga" teorisinin yattığını, bu kişinin de son yıllarda yeni silah teknolojileri bağlamında Pentagon'a danışmanlık yaptığını, görüşlerinin, ABD'de muhafazakâr partinin aşırı sağ kanadından Newt Gingrich tarafından sık sık övülmüş olduğunu not etmek istiyorum.

Şimdi, Altan'ın teorik açılımının sorunlarına, daha doğrusu içerdiği saçmalıklara geçebiliriz. Birincisi, kapitalist dönemden, sanayi sonrası döneme geçiyoruz ifadesi, teorik olarak anlamsızdır. Ka-

pitalizm bir üretim tarzıdır, sanayiyse, üretim araçlarının örgütlenmesine ilişkin bir kavram (mülkiyet ilişkilerini içermez). Diğer bir deyişle, kapitalizm ve sanayi farklı düzlemlere ait kavramlardır. Bu yüzden önermeye kapitalizmle başlayıp, "sanayi sonrası dönem" ile devam etmek meşru bir kavramlaştırma olamaz. Kapitalizm bir üretim tarzı olduğundan, onun yerini almakta olan "şeyi" de üretim tarzı kavramı yoluyla tanımlamak gerekir.

Diğer taraftan, teorik olarak, "sanayi ötesine" geçerek kapitalizm içinde kalınabilir. Örneğin, ekonomide, istihdam içinde sanayi üretiminin payı çok düşmüş, finansallaşarak parazitleşmiş, yazılım sistemleri, bilgi işlem teknolojileri üzerinde tekel oluşturmuş bir kapitalist ülke düşünebiliriz. Buna karşılık sanayi döneminde kalarak, üretim araçlarının mülkiyetini ve üretimin örgütlenmesinin biçimini değiştirerek kapitalizmden çıkılabilir.

İkincisi, "Burjuvazinin yerini yaratıcı bireyler alıyor... Para değil, buluş çağı" saptamaları da anlamsızdır. "Burjuvazi" kavramı mülkiyet, kültür, siyasi iktidar biçimleriyle bir sınıfı tanımlar. Sınıfın yerine "birey" geçiyorsa, (a) burjuva sınıfı (tabii işçi sınıfı da) ortadan kalkıyor, sınıfsız topluma geçiliyor, (b) Mülkiyet, siyasi iktidar ve kültürel biçimler değişiyor demektir. Böyle büyük bir iddiayı ileri sürebilmek için bugün, ya hayal dünyasında yaşıyor ya da açıkça yalan söylüyor olmak gerekir.

Diğer taraftan, burjuva birey tarih sahnesine son derecede yaratıcı, dönüştürücü bir unsur olarak çıkmıştır (bkz. *Komünist Manifesto*). Sorun yaratıcılıktan değil, bu yaratıcı enerjinin, doğal çevreye rağmen üretim, ne pahasına olursa olsun sermaye birikimi, silah üretimi gibi yıkıcı alanlara yönelmeye başlamış olmasından, sömürü ve yabancılaşma kısır döngüsü üzerinde işlemesinden kaynaklanıyor.

Sanırım, Altan'ın konuşmak istediği, ama belli ki teorik birikimi yetmediği için birbirine karıştırdığı konu, Fordist sermaye birikim rejiminin kriziyle başlayan süreçte gündeme gelen yeni "sınıf

şekillenmeleri" ve bunların maddi zeminini oluşturan "gayri maddi" emek, "duygulanımsal" emek olarak tanımlanan çalışma biçimleriyle ilgilidir. Ama bu başka bir konu...

"Para değil buluş çağı" ifadesiyse, her buluşun maddileşmek için paraya gereksinimi olmasından öte, her buluşun günümüzde toplumsallaşabilmek için alınıp satılan metaya, bir sermaye birikim aracına dönüşmek zorunda olduğunu görmeyen garip bir saptamadır.

Ulus Devletin Çeşitli Halleri

Altan yazısında, ulus devletin tarihine burjuvazinin ortaya çıkış anından başlıyor. Sonra birden büyük bir sıçramayla, kendi deyimiyle, burjuvazinin yerini yaratıcı bireylere bırakmaya başladığı bir döneme, bugüne sıçrıyor. Bu yaklaşık 200 yüz yıllık sıçrama sayesinde Altan, ulus devletin, disiplin ve cezalandırma, savaş ve emperyalizm gibi en önemli özelliklerini atlama şansı yakalıyor. Hatta kapitalizmin taa başından, ulus ölçeğine sığmayan, sınır tanımayan, her konan engeli aşmak için türlü yöntemler geliştiren (bkz. *Komünist Manifesto*), "küresel" bir üretim tarzı olduğunu da gizleyebiliyor. Böylece, küreselleşme söylemine binerek, neoliberal restorasyonu, kapitalizmin, adeta kapitalizme son verecek yeni bir çağı gibi paketleyerek satmak mümkün olabiliyor.

Bu sıçramanın üzerinden atladığı konular gündeme alınmayınca da, "ulus devlet giderken, 'disiplin ve cezalandırma' işlevini kim üstleniyor?", "sermaye, emeği nasıl disiplin altına alacak?" soruları da sorulamıyor; savaş, sömürgeleştirme ve emperyalizm kavramlarının ulus ve ulusçuluk kavramlarına eklediği çok önemli nüanslar konuşulamıyor.

Diğer taraftan ortak dil, kültür ve değerlerin yaygınlaşmasının ulus devletin oluşumunu hızlandırdığı doğrudur. Ama ulus devletlerin yok olmakta olduğu doğru değildir. Aksine 1991'den bu yana, çoketnik gruplu devletlerin bölünerek, 10'dan fazla etnik ve kültürel olarak homojen yeni ulus devlet doğurduğunu gördük. Bir gün Kürt-

ler ayrılır da bir devlet kurarlarsa, bu da etnik açıdan homojen, bir ulus devlet olmayacak mı?

1991 Sonrası Kurulan Kimi Ulus Devletler	
Ülke	**Etnik Bileşim/Konuştuğu Dil**
Azerbaycan	%90 Azeri/Azerice
Ermenistan	%97 Ermeni/Ermenice
Estonya	%69 Estonyalı, %25 Rus/Estonyaca
Hırvatistan	%88 Hırvat/Hırvatça
Kırgızistan	%70 Kırgız, %14 Uzbek, %9 Rus/Kırgız resmi, Rusça ikinci dil
Latviya	%60 Latviyalı, %25 Rus/Latviya dili
Sırbistan	%83 Sırp/Sırpça
Slovakya	%86 Slovak/Slovakça
Slovenya	%40 Sloven/Slovence
Özbekistan	%70 Özbek/Özbekçe, Rusça ikinci dil

Bunların bir kısmının AB'ye katılmasıysa onların "ulus devlet" olmadığı anlamına gelmiyor. Çünkü ulus devlet bağımlılık, özellikle kapitalist emperyalist (işgale gerek kalmadan) bağımlılık ilişkilerini dışlamıyor. Bu bağlamda, Kosova bağımsızlığını ilan etti, ama halen üç farklı idari yapı tarafından, onlarca sivil toplum örgütü aracılığıyla yönetiliyor; fiilen işgal altında...

AB'nin "ulus üstü" olduğu savına gelince, son krizin gösterdiği gibi, "bu ulus üstü yapı" karşımıza iç hegemonya denklemini çözebildiği takdirde, yaşama şansına sahip, esasen Almanya ve Fransa gibi iki büyük devletin yönlendirdiği bir ulus devletler hiyerarşisi olarak çıkıyor...

Altan'ın yazdıkları, bir entelektüelin, kulaktan dolma da olsa edindiği bilgileri, "zamanın ruhunun" hizmetine vermesinin, oldukça kaba (vülger) bir örneğini oluşturuyor. Halbuki entelektüel namus, her zaman "zamanın ruhunun" karşısında eleştirel bir tutum almayı, "neden böyle de başka türlü değil" sorusunu her zaman gündemde tutmayı gerektirir.

04.08.2010

Sosyal Demokrasiden Sadaka Toplumuna

Geçen hafta *Wall Street Journal*'ın aktardığına göre Amerika'nın en zenginlerinden 40 milyarder, ölene kadar ya da öldükten sonra servetlerinin yarısını hayır kurumlarına bağışlamaya karar vermişler. Aralarında Bill Gates, Warren Buffet, Barron Hilton, Ted Turner, Larry Ellison, Michael Bloomberg'in de bulunduğu milyarderler grubu, spekülatörlerin (pardon mali piyasaların diyecektim) duayeni Warren Buffet'ın önderliğinde bir araya gelip, bağlayıcı olmayan bir niyet belgesi imzalamışlar. Buffet ve Gates, birlikte Çin'deki ve Hindistan'daki milyarderlere de başvurarak projelerine katılmalarını isteyeceklermiş. Bu projeye katılanlar, bundan böyle zaman zaman akşam yemeklerinde bir araya gelip bu projeyi geliştirmenin yollarını da birlikte tartışacaklarmış.

Bu, ilk anda insanın içini ısıtmaya aday ("Ah! Bak onların da kalbi var" filan...) haber, aslında kapitalizm altında yaşanan toplumsal çürümenin hangi müstehcen boyutlara ulaştığını gösteren çok güzel bir örnek oluşturuyor.

Hayırseverlik Değil Hırsızlık...

Bill Gates'in serveti, bilindiği kadarıyla 53 milyar dolar. Buffet, Ellison, Bloomberg'in servetleri sırasıyla 47, 28, 18 milyar dolar. Kırk milyarderi düşündüğümüzde, yüzlerce milyar dolarlık bir servet çıkıyor karşımıza.

Olacak iş değil ama diyelim ki bu insanlar servetlerinin yarısını gerçekten hayır işlerine ayırdılar. Amerika'da hayır işlerine yapı-

lan bağışların yüzde 65'i vergiden muaf tutulduğuna göre, yüzlerce milyar doların yarısından fazlasının vergi havuzuna girmesi engellenmiş olacak.

Böylece milyarderler vergi yoluyla devlete transfer ettikleri ve toplumsal harcamalara gitme olasılığı olan büyük bir mali kaynağın denetimini, seçilmiş (artık boku çıkmış olan bu seçim süreçlerine pek bir anlam atfettiğimizden değil ama) siyasetçilerin denetimine terk etmek, kamusal alana transfer etmek yerine ellerinde tutmuş olacaklar. Böylece bu serveti hayır işlerine harcama kapasitelerine bağlı olarak, muazzam ekonomik güçlerine, hatta hükümetleri etkileme kapasitelerine ek olarak, toplumsal, hatta siyasi bir prestij, güç kazanmaya başlamış olacaklar. Tabii bu arada ekonomik etkinliklerine, sermaye ilişkisine devam ettiklerinden, servet biriktirmeye, hatta bu hayırseverlik imajı sayesinde ek olanaklar da elde ederek devam edecekler.

Bu kepazeliğin çok önemli bir boyutu daha var. Vergi kavramına kısaca bakarsak bu kepazeliği görebiliriz.

Toplumda zengin insanlar, gerektiğinde sağlık hizmetinden eğitime kadar kendi gereksinimlerini, kendi kaynaklarından sağlayabiliyorlar. Bu yüzden kapitalizm gelişirken bu kesim, toplumun geri kalanının bu konularda neler yaptığıyla ilgilenmedi. Feodal toplumun sadaka ve dilencilik kurumlarının alışkanlıklarıyla bu alan zenginlerin, bireylerin vicdanına, hayır ve yardım cemiyetlerine, dini kuruluşların hâkimiyetine bırakılmıştı.

Halbuki bir tarafta, piramidin tepesinde servet birikirken, diğer taraftan toplumun geri kalanında yoksulların (işçiler, emekçiler, küçük esnaf, köylü vb...) sayıları giderek artıyordu. Toplumun büyük çoğunluğu sağlık, eğitim, konut, ulaşım hatta asgari beslenme gibi alanlarda gereksinimlerini tek başlarına, bireysel kaynaklarla sağlayacak mali olanaklardan yoksundu.

Bu yoksulluk bir taraftan kapitalizmin gereksinimi olan emek arzının istikrarlı bir biçimde tedarikini, asgari talebin sağlanabil-

mesinin koşullarını olumsuz etkilemeye başlarken, alt sınıfların, gerek suç yoluyla, gerekse de toplumsal isyan yoluyla itiraz etmeye başlamasına yol açıyordu. Böylece 19. yüzyılın başında o zaman "toplumsal sorun" olarak adlandırılan olayla karşılaşıyoruz.

Toplumsal sorunun iki boyutu (emek arzının istikrarlı bir biçimde tedariki, asgari tüketici talebinin sağlanabilmesi), kapitalizme ve liberal demokrasiye muhalefet dinamikleriyle emekçi sınıfların yeniden üretimini, emek piyasasının istikrarını tehdit eden koşulları birleşerek "sosyal reform" kavramını üretti ve sınıf eksenli siyasetin başlamasına yol açtı.

Kapitalist sınıf özellikle İngiltere'de ve Chartist hareketin ve 1848 devrimlerinin yarattığı korkunun da etkisiyle, işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmeye, emekçileri seçim sürecine katmaya ilişkin reformları gündeme getirmeye başladı. Böylece kapitalist devlet, emek piyasasını düzenlemeyi ve toplumsal çelişkileri yönetmeyi üstlenmeye başlıyordu. Hayır kurumlarının, sadaka düzeninin işlevini, devletin vergi gelirlerine dayalı sosyal harcamaları almaya başlıyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sosyalist/komünist hareketin gücüne de bağlı olarak gelişen "refah devleti", sadaka toplumu anlayışına toptan son verecekti.

Kapitalist devlet 1980'lere kadar bu sorunsalın içinde kaldı. Kapitalist sınıf, 1980'lerden başlayarak öncelikle ABD ve İngiltere'de "piyasa devleti" kavramıyla sosyal reform öncesi dönemin sorunsalına geri dönmeye başladı. Ben bu yüzden 1980'lerde başlayan sürecin, Aydınlanma karşıtı kültürel yankılarıyla birlikte "Restorasyon" olarak nitelenmesinden yanayım.

Liberal demokrasinin çalışanlar açısından yetersiz kaldığına ilişkin saptamaları, giderek kapitalizme yönelik eleştirilerle birleştirerek kapitalizmin ufkunun ötesine bakmaya başlayan, "Komünist Hipotezi" yeniden canlandıran bir hareket 19. yüzyılın ikinci yarısında Sosyal Demokrasi adıyla şekillendi: Liberal Demokrasiye karşı Sosyal Demokrasi...

Sosyal demokrasinin İkinci Dünya Savaşı ertesinde Bad Godesberg konferansıyla birlikte "Komünist Hipotezi" terk ederek bir reform partisinden, bir düzenleme partisine dönüştüğünü gördük. Ama bu başka bir yazının konusu...

Burada kısaca vurgulamak istediğim 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, "Toplumsal Sorun" kavramı giderek gündemden çıktı, sosyal reform, sınıf mücadelesi ya da uzlaşması kavramları siyasi ontolojinin merkezine oturdu. Sadaka ve hayır cemiyeti geleneği de, bir toplumsal düzenleme ve meşrulaştırma aracı olarak tarihin çöplüğüne atıldı.

Şimdi "vergi" konusuna dönersek, Restorasyon öncesi dönemde egemen mantık, bu bölüme başlarken değindiğim sorun etrafında şekilleniyordu.

Zenginler sağlık, eğitim, konut, ulaşım gibi sorunları bireysel düzeyde, kendi olanaklarıyla çözebilirler. Bu sorunları kişisel olanaklarıyla çözme kapasitesine sahip olmayan geniş halk kitleleri, emekçiler ise vergiler yoluyla kaynaklarını birleştirir, bir fon oluşturur, seçtikleri hükümetlerden bu fonu, zenginlerden alınacak (sosyal reform ve uzlaşmanın gereği) vergilerle de besleyerek, toplumsal gereksinimleri karşılamasını isterler.

Restorasyon bu fona giden vergileri büyük ölçüde ve giderek artan oranlarda keserek sermaye sınıfının kriz yönetim süreçlerine aktardı. Şimdi kimi büyük zenginler, yardım kurumlarına para aktarma adına, toplumsal fona vergi olarak gitmesi gereken kaynakları, yeniden kendi denetimleri altına alıyor, böylece toplumsal fondan kaynak kaçırmış, çalmış oluyorlar. Böylece Restorasyon 1867 Benjamin Disraili reformlarının bile öncesine dönmeye başlıyor ve egemen ideoloji (simgesel sistem) yoksulları emekçi, potansiyel işgücü, hatta dikkate alınması gereken siyasi grup, toplumsal dinamik olarak anlamlandırmak eğiliminden vazgeçmeye başlıyor. Şimdi yoksullar yeniden nüfus fazlası, "toplumsal atık" olarak tanımlanıyor, zenginlerin insafına terk ediliyor, dilenci konumuna indirgeniyor.

Toplumsal Sorunun Geri Dönüşü

Restorasyon'un emekçi sınıfların yaşam koşulları, örgütlenme olanakları, yasal hakları ve sınıf bilinçleri üzerinde yarattığı tahribat, mutlak ve göreli yoksulluğun gezegenin hemen her noktasında hızla artmasına yol açtı. Emekçiler halk toplulukları bu basınca yerel ve küresel düzeyde cevap vermeye başladılar. Bu bağlamda, MAI karşıtı muhalefeti, küreselleşme karşı gösterileri, Porto Allegre olayını düşünebiliriz. Latin Amerika'da 1990'larda şekillenen yeni emekçi hareketlerini ve yeni popülizmi de...

Refah devleti ve toplumsal yardım fonları tasfiye edilir, kaynaklar sermayeye aktarılırken, 1990'larda Sivil Toplum Örgütleri'nin, yeni şekillenmeye başlayan sadaka toplumunun ilk kurumları olarak karşımıza çıktıklarını görüyoruz. Aynı dönemde, büyük ölçüde sadaka kültürüne dayanan siyasal İslamın da Müslüman Kardeşler örneğinde gördüğümüz gibi, devletin çekildiği alanlarda derinleşen yoksulluk ve sefalet üzerinden toplum içinde hızla yayılmaya ve güçlenmeye başladığını görüyoruz.

Hardt ve Negri'nin *İmparatorluk* başlıklı çalışmalarında dikkat çektikleri gibi (bu çalışmanın temel yaklaşımına ilişkin eleştirilerim saklı kalmak koşuluyla), Sivil Toplum Örgütleri, küresel kapitalizmin (İmparatorluk'un- H&N) meşrulaştırılmasında, aynen geçmişte, ortaçağlarda imparatorlukları meşrulaştıran sadaka/dilencilik kurumları gibi işlediler. Konuya ilişkin çeşitli çalışmalardan da yararlanarak şu gözlemlerin yapılabileceğini düşünüyorum.

STÖ'ler neoliberalizmin parçaladığı sosyal dayanışma ağlarının sancılarını hafifletecek ama genelde sistemi meşrulaştıran bir seçenek sundular. STÖ'ler refah devleti, toplumsal kontrat, devletin sosyal sorumlulukları gibi konularda egemen ideolojinin ve ahlakın çürümesine katkıda bulundular. STÖ'ler yüksek ücretli işler üreterek, orta sınıf entelektüellerini kendilerine çekerek, onların geleneksel muhalefet kapasitelerini kırdılar; ayrıca varsıl bir orta sınıf

oluştururken, "duygulanımsal emek" *(affective labour)* üzerinde şekillenmeye başlayan yeni sınıfa yönelik pasifikasyon sürecinin bir parçası oldular. STÖ'ler yerel ve ulusal düzeyde katılıma katkıda bulunan Demokratik Kitle Örgütleri'nin yerine geçtiler, demokratik (seçme, seçilme, hak ve sorumluluk) dinamiğe dayanmayan yapılarıyla, yerel katılımın, öz yönetim çabalarının önüne yeni engeller koydular. STÖ'ler kaynak elde etmek için varsıl sınıflara, çok uluslu şirketlere, AB fonları gibi emperyal (mekân düzenlemeye-yönetmeye yönelik) kaynaklara başvurduklarından, her zaman bunların yörüngesinde kaldılar; kapitalist sınıfın küresel yönetim sisteminin parçası olarak işlediler.

STÖ'ler hizmetlerini ve mali kaynaklarını "halkın, seçmenin hakları, denetimi" sorunsalı içinde değil fon sağlayan kurumlara sundukları projeler bağlamında, sadaka, hayır kurumu sorunsalı içinde dağıttılar, dağıtmaya da devam ediyorlar.

Özetle bu kez "toplumsal sorun" geri döndüğünde, Restorasyon'un siyasi ve ideolojik ikliminde, egemen sınıflar soruna sosyal reform refleksiyle değil, emekçi sınıfları güçsüzleştiren, pasifleştiren ve sessizleştiren, sadaka - dilencilik sorunsalı içinde cevap vermeyi seçtiler.

Kimi milyarderlerin servetlerinin bir kısmını hayır işinde kullanmaya karar vermeleri, bu kararı bir medya olayına dönüştürerek "güler yüzlü", "vicdanlı" kapitalistler imajına yatırım yapmaya başlamaları, bu yukarda işaret ettiğim çürümenin ürünüdür. Batı kapitalizmi, 19. yüzyılda, krizlere rağmen refah yaratabiliyor, Cecile Rhodes'in "Devrim istemiyorsanız emperyalizmi kabul edeceksiniz" sözlerinde ifade ettiği gibi sömürgeleri talan ederek kendi halkına toplumsal hizmetler sunabiliyordu. Şimdi ne üretici güçleri geliştirebiliyor ne de bölüşülebilecek bir refah yaratabiliyor. Bu yüzden, iyice parazitleşen ve gericileşen egemen sınıf tek çare olarak sadaka toplumuna geri dönmeye çalışıyor. Bu zenginler böylece sada-

ka toplumunun dinamiklerine uygun olarak kimlerin, hangi sorunların, hangi Sivil Toplum Örgütleri'nin destekleneceğine kendileri karar vermek, böylece yeni iktidar alanları oluşturmak istiyorlar. Düzenli toplantı yapma niyetlerini de bir kurumlaşma çabası, kapitalizmin yeni bir oligarşik sınıf örgütü, komplo merkezi kazanması olarak yorumlayabiliriz.

12.08.2010

Boykot Çağrısı Üzerine

Referandumda boykot kararı alan sosyalistlerin duygularına, siyasi manzarayla ilgili gözlemlerinin büyük çoğunluğuna ben de katılıyorum. Evet, egemen sınıf içi bir çatışmayla karşı karşıyayız. AKP bir yana, MHP ve CHP'nin aralarında farklar olmakla birlikte durumları ortada. Bu referandum, bir demokrasi oyunundan öte bir şey değil. Demokrasi denen şeyin ne hale geldiğini biliyoruz. Halen var olan 12 Eylül Anayasası'nın savunulacak bir yanı yok. Emekçi kesimleri temsil edecek bir seçenek oluşturmak kesinlikle gerekli. Daha genel olarak da, bu siyasi ekonomik düzenin bana önerdiklerini toptan reddetmek istiyorum.

Bir sosyalistin, "Biz, politik çabalarımızı ezilenlerin ve sömürülenlerin cephesini büyütmeye adıyoruz. Boykot tavrı ne denli kitlesel ve güçlü biçimde ortaya konursa, hem AKP'nin paketi yığınsal meşruiyetini yitirecek, hem de MHP-CHP'nin milliyetçi-faşist toparlanma çabası akamete uğrayacaktır" saptaması, aklıma yatmıyor değil. Bir başkasının "Onun için sermaye sınıfının, onun kalemşorlarının, burjuva partilerin, sosyal reformist partilerin "sandık başına" çağrılarına "boykot ve devrimci kitle eylemleriyle yanıt verilmelidir" saptaması da hem onunkini tamamlıyor hem de arzularıma hitap ediyor. Ancak her şeye rağmen "boykot" tavrının doğru olmadığını düşünüyorum.

Evet-Hayır-Boykot tartışmalarında, Londra'dan izleyebildiğim kadarıyla, "boykot" kavramı üzerine, bu referandum bağlamında teorik tarihsel bir tartışma yaşanmadı. Ben becerebildiğim ölçüde,

böyle bir tartışmaya, başladıysa katılmak, başlamadıysa ilgi çekmek istiyorum. Bunu yaparken de Lenin'in 26 Haziran (9 Temmuz) 1907, tarihli, "Boykota Karşı" broşürünü kendime temel alacağım.[1] Bu broşürde Lenin, yalnızca boykota karşı çıktığı için değil, genel olarak "boykot" sloganını, özel olarak yaşanmış boykot deneylerini, Marksist bir siyasi durum analizinin yöntemleriyle birlikte tartıştığı için...

Boykot konusu bir yana, sosyalistler açısından uzlaşma, seçimler, slogan-kitle ilişkisi, devrimci dalgaların özellikleri gibi birçok konuyu çok berrak bir biçimde irdeleyen bu küçük broşürün, bir mücevher olduğunu da ayrıca vurgulamak isterim.

Boykot nedir?

Lenin broşürde bu soruya iki farklı açıdan yaklaşarak cevap veriyor.

Beşinci Bölümde Lenin "boykot Rus devriminin en olaylı ve destansı döneminin en güzel geleneklerinden biridir" (V/1) diyerek boykot kavramını gelenek içinde, devrimci deneylerin birikimi bağlamında ele alıyor. Arkasından, her gericilik döneminin, onu izleyen liberal dalganın, bu deneyleri unutturmak, geçmiş devrimci dönemleri adeta bir çılgınlık olarak mahkûm etmek için büyük çaba gösterdiğine işaret ediyor. (V/3).

Lenin her ülkenin devrimci deneyiminin genel devrimci mücadele geleneği açısından çok önemli olduğunu, gerici yönetimlerin, liberallerin bunların anılarını silmeye büyük önem verdiklerini vurguluyor. Biz de bu olguya, Jacobenlerin karalanmasından, 1917 devriminin darbeye indirgenmesinden, 1968 yükselişinin, Türkiye solunun tüm kanatlarıyla birlikte devrimci geleneğinin özellikle son

---

(1) Okuyucunun, yaptığım göndermeleri ve/veya alıntıları izlemesine yardımcı olabilmek amacıyla şöyle bir yöntem izledim: Romen rakamı bölümü, onu izleyen sayı o bölümdeki paragrafı belirtiyor. Örneğin (II/3), ikinci bölümde 3. paragraf anlamına geliyor. *Lenin Collected Works,* Progress Publishers, 1972, Moscow, Volume 13, pages 15-49.

dönemde sürekli küçümsenmesinden, hatta aşağılanmaya çalışılmasından biliyoruz.

Lenin "İşte devrimci geleneğe bu kadar önem verdiğimiz içindir ki" diyor; "bir döneme ait sloganın başka bir dönemde kullanılmasına karşı çıkıyoruz." Şöyle devam ediyor: "Devrimin geleneğini muhafaza etmek, onu propagandada ve ajitasyonda nasıl kullanacağını bilmek... bir şeydir. Onu, ortaya çıkmasına yol açan koşullardan koparak tekrar etmek başka bir şey" (V/5). Lenin, iki paragraf sonra "Boykot sloganının her kötü veya çok kötü temsili kuruma karşı genel olarak uygulanacağını düşünmek mutlak bir hatadır" (V/7) diyerek uyarıyor.

Lenin, Birinci Bölümde "Boykot nedir" sorusuna, sloganın "yapı" karşısındaki konumundan hareketle cevap veriyor: "Boykot verili bir kurumun yapısı altında değil ortaya çıkışına karşı mücadeledir" (I/3). "Boykot verili bir kurumun salt biçimini değil bizzat varlığını reddeden, en doğrudan ve kesin mücadele biçimidir"(II/23). "Boykot bir taktikler hattı değil, belli koşullara özgün bir mücadele aracıdır" (V/15).

"Belli koşullara özgün bir mücadele aracı..."

Lenin broşürün giriş bölümünde, III. Duma'ya karşı boykot ilan etmek isteyen Sosyalist Devrimcilerin gerekçelerini şöyle sıralıyor: III. Duma devrim açısından tümüyle yararsızdır. III. Duma gericidir ve karşıdevrimcidir; yeni seçim yasası, toprak ağalarının avantajınadır.

Ondan sonra Lenin, "Bu konu, sanki III. Duma'nın ultra-muhafazakâr özelliği, boykot gibi bir mücadele yöntemini veya sloganını gerekli ve meşru kılarmış gibi sunuluyor" diyor ve şu çok ilginç tespiti yapıyor: "Marksist bir duruşu benimseyen Sosyal Demokrat, boykota ilişkin ulaştığı sonuçları, şu veya bu kurumun gericilik derecesinden hareketle değil... boykot denen özgün mücadele yönteminin uygulanmasına olanak sağlayan özgün koşulların varlığından çıkarır" (Giriş bölümü/3)

Lenin III. Duma'nın boykot edilmesini savunan Sosyalist Devrimcileri, bu özgün tarihsel koşulları göz önüne almak için hiçbir çaba göstermedikleri için eleştiriyor. Lenin, bu bağlamda en önemli deneyimin, Bulygin Duma'sına karşı geliştirilen başarılı boykotun oluşturduğunu vurguluyor (I/1).

Lenin'e göre bu boykotun 1905-1907 devrimi açısından önemi, devrimin monarşist yola kaymasını engellemesinden, kendi yolunda en kestirme yoldan ilerlemeye devam etmesini sağlamasından kaynaklanıyordu (I/2). İkincisi Lenin bu başarılı boykotun, devrimin her şeyi önüne katıp sürükleyen, evrensel, güçlü, hızla yükselmekte olan dalgasının yarattığı koşullarda gerçekleştiğinin altını çiziyor (I/2).

Lenin broşür boyunca, dönüp dolaşıp, başarılı Bulygin Duması boykotunu, başarısızlıkla sonuçlanan Witte Duma'sına, bu Duma'nın lağvedilmesine ve II. Duma'ya karşı boykotlarla karşılaştırıyor. Lenin III. Duma'ya karşı boykot önerisini hep bu deneylerden edinilen derslerin ışığında tartışıyor ve karşı çıkıyor. Lenin sosyal demokratlar açısından boykotun, bir katılmama, görmezden gelme, yokmuş gibi davranma tutumundan farklı olarak, aktif bir boykot anlamına geldiğini vurguluyor. Broşürden benim anladığım Sosyal Demokratlar (komünistler) açısından tek bir boykot tarzı var o da aktif, kitlesel eylemlerle, grevlerle hatta ayaklanmalarla desteklenen boykot!

Bulygin Duma'sına karşı başarılı, ondan sonraki iki Duma'ya karşı başarısız boykot deneyimleri Lenin'i, boykotun, karşı olduğu kurumun gericilik derecesinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken, ancak belli koşullarda geçerli bir siyasi mücadele aracı olduğu sonucuna götürüyor. Lenin boykot konusunu Bolşeviklerin icat etmediğini, boykotun maddi koşulların ürünü olduğunu (III/7) birçok kez vurguluyor.

Lenin'e göre Bulygin Duma'sına karşı boykotun başarılı olması, boykotun devrimin yükselme aşamasında gerçekleşmesinden kaynaklanıyor. O zaman kitlelerin düzene karşı yükselen hareketinin

getirdiği itki, örgütlerin boykot çağrılarının önünde gidiyordu (IV/6). "Şimdi" diyor Lenin, "devrimin, birbirini izleyen çağrıların cevapsız kaldığı bir durgunluk dönemindeyiz" (IV/6).

Lenin, devrimin duraklama döneminde, diğer boykot girişimlerinin başarısızlığının nedenlerini açıklarken, çeşitli devrimci eylemlerle yapılan çağrıların, kitleleri cezbetmeyi başaramadığına dikkat çekiyor. Lenin, devrim bir yağ gibi akarken, yayılırken, büyürken, her taraftan gelirken, böyle bir boykot çağrısı gereklidir, meşrudur, devrimci proletaryanın görevidir, diyor. Ancak olmayan bir mücadeleyi icat etmek ya da salt bir savaş çığlığıyla yaratmak ise olanaksızdır (IV/6). Lenin, koşullar yoksa boykot sloganı atmanın anlamsız olduğu sonucuna ulaşıyor.

Son olarak, Lenin III. Duma boykotuna ilişkin en devrimci gördüğü savı irdeliyor. "Evet, boykot bir büyük dalganın üzerinde gerçekleşir. Ama büyük dalga önce küçük bir dalgayla başlar. Öyleyse bu boykot sloganı, andaki yükselmeyi destekleyeceği, geliştireceği, yaygınlaştıracağı için atılamaz mı?" sorusuna cevap arıyor (VI/1). Lenin o günlerde yaşanmakta olan işçi hareketlerini direnişleri vb irdeledikten sonra, "ama bugün, hareketlerin bu kısmı yükseliş aşamasında, hareketi geliştirmek için boykot sloganına gereksinimimiz var mı?" diye soruyor ve bu soruya olumsuz bir cevap veriyor (VI/8).

Sonuç Olarak

Lenin'in "Boykota Karşı" broşüründe ileri sürülen görüşlerden hareketle ben şu sonuçları çıkarabileceğimizi düşünüyorum:

Boykot, salt sandığa gitmeme eylemi olarak, pasif bir biçimde değil, oy verme işlemini etkisiz hale getirecek kitlesel eylemlerle, onlara dayanarak kullanılması gereken bir mücadele aracıdır.

Boykot karşı olunan temsili kurumun gericilik derecesinden hareketle seçilecek bir mücadele aracı değildir. Boykot bir siyasi tak-

tikler hattı değil, doğrudan, en radikal ve azami kitlesel güce dayanılarak kullanılacak bir mücadele aracıdır.

Kitlelerin burjuva düzenine karşı muhalefetini örgütleyecek, güçlendirecek siyasi çalışmalar için boykot kararı almaya gerek yoktur. Hiçbir boykot çağrısı, savaş çığlığı, olmayan bir hareketi yaratamaz. Aksine hareketin yükselen düzeyi boykot çağrısını gündeme getirir.

Yükselen ve boykotu gündeme getirmeyen, diğer bir deyişle kitlelerin ruh halini boykota uygun hale getirmeyen bir toplumsal yükseliş yoksa boykot başarılı olmayacaktır.

Bu nedenlerle, bugün genel olarak Türkiye'de boykot çağrısı yapmak için gereken koşullar yoktur. Özel olarak Kürt bölgelerinde boykot çağrısının başarılı olabileceği düşünülebilir. Ama bölgede etkin siyasi öznenin, bu siyasi aracı kullanmaktan vazgeçmeye başladığını düşündüren gelişmeler söz konusudur.

19.08.2010

Referandum Sürecinin Getirdikleri

Referandum sürecinde giderek sertleşen ve zenginleşen "Evet-Hayır-Boykot" tartışmaları, hem Türkiye'nin toplumsal yapısının siyasi durumunu anlamaya, hem de sosyalist hareketin önünü açmaya yardım edecek önemli ipuçlarını sergiliyor.

Sosyalist Hareketin Yeni Konumu

Türkiye toplumunun siyasi durumunun en önemli özelliklerinden birinin sosyalistlerin yeni konumuyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Referanduma giderken yaşanan gelişmeler, Türkiye sosyalist hareketinin, tüm akımlarıyla birlikte, kendini liberal soldan ve "Struve"nin çağdaş örneklerinden ayırmayı başardığını, 1970'lerden bu yana ilk kez dikkate alınması gereken bir güç olmaya başladığını gösteriyor.

Bu yeni durumu saptayabilmek için, hükümet yanlısı medyanın, sol içinde hiçbir ağırlığı olmayan kimi, "yetmez ama evet"çilere, "bak sosyalistler de evet diyor" uyanıklığıyla "gösteri toplumu"nun ekranlarında açtığı propaganda alanına bakmak yeterli.

Liberal entelektüellerin sosyalist harekete akıl vermekle küfür etmek arasında gidip gelen şizofreni krizlerinin hızlanması da, bir taraftan sosyalistlerin tartışmanın ahlaki boyutuna egemen olduklarını kanıtlıyor; diğer taraftan, liberal entelektüellerin arasında, referandumda "evet"i garanti edebilmek için sosyalistlerin kazanılması gerektiğine ilişkin bir algının oluştuğunu gösteriyor. Belli ki liberal entelektüel kendi konumunu ahlaki açıdan olumlayabilmek için, gün-

cel "Struve"lerden öte, sosyalistlerin, devrimcilerin AKP anayasasına "evet" diyen desteğine ihtiyaç duyuyor.

Şunları da ekleyebiliriz: Hükümet sözcüleri, hayırcı düzen partilerine karşı, sık sık onları solu tanımlayan sıfatlarla tanımlayan, sosyalistlerle aynı tavrı almakla suçlayan bir söylem geliştirmeye çalışıyorlar. Güvenlik güçleri solun partilerinin, gruplarının "hayır" kampanyalarını engellemeye çalışıyor hatta açıkça saldırıyorlar. Nihayet AKP liderliğinin, Gülenci hareketin, siyasal İslamın sözcülerinin söyleminde, bu siyasi hareketin hakikatini sergileyen bir sertleşme yaşanıyor. Siyasal İslamın ılımlı, demokrat, liberal taklidi yapan kesimi, demokrasi anlayışının sınırlarını, soy sop, sünnet vb kavramlarının da yardımıyla hızla, komünizme ve İslam düşmanlarına karşı çizmeye başlaması da, bir bütün olarak sosyalist hareketin "düzenin başkası"/ "ötekisi" olarak algılanmasına yol açmaya başlayan bir güce ulaştığını gösteriyor.

Referandumun Sonucu Çok Önemli Ama...

Referandum oylamasından çıkacak sonuçların siyasi açıdan çok önemli olacağına hiç kuşku yok. "Hayır" diyen sosyalist gruplar ve partiler, birçok kez bu tavırlarının nedenlerini etraflıca açıkladılar. Bu bağlamda eklenecek pek bir şey yok. Ben yalnızca, iki noktayı vurgulamak istiyorum. Referandumdan "Evet" çıkması halinde "Siyasal İslam"ın "pasif devriminin" yukarıdan aşağı tamamlanmasına (bu bir şeriat düzeninden daha çok totaliter –günlük yaşamı yakından denetleme; şiddeti açık ve kuralsız uygulama– eğilimli giderek güçlenen otoriter bir burjuva toplum anlamına geliyor) olanak verecek son yasal adımların önü açılacak. Referandum tartışmaları sertleşirken belirginleşen ırkçılık, açıkça dile getirilen kadın düşmanlığı, bu ülkedeki egemen sınıfların kendi iç tartışmalarının geleneksel jargonlarıyla uyuşmayan söylemlerle (bertaraf olursun gibisinden) açığa vurulan totaliter eğilimler, referandumdan "Evet" çıkması halinde bu ülkenin halklarını nelerin beklediğini haber veriyor.

Buna karşılık referandumdan "hayır" çıkması halinde iki çok önemli durum gerçekleşmiş olacak: Birincisi bu "pasif devrimin" yedi yıldır bir türlü kırılamayan momentumu bu kez kırılmış olacak. Böylece, genel seçimlere giderken yeni olasılıkların önü açılabilecek. İkincisi, "hayır" sonucu esas olarak sosyalistlerin yaptığı katkıdan, diğer bir deyişle onlar sayesinde çıkmış olacağından, sosyalistlerin gücünün de bir kanıtı olacak.

Kimi sosyalistlerin/devrimcilerin, bu iki olasılığı görememesi, "evet" ve "hayır" cepheleri arasında bir fark gözetmemeleri, bence, "pasif devrim sürecini" önemsememelerinden, bu da devlet tahlillerinden kaynaklanıyor. Bu konuyu umarım referandum bittikten sonra etraflıca tartışma olanağı buluruz.

Evet, referandumun sonucu Türkiye siyasi ortamının geleceği açısından çok önemli ama, sosyalistlerin (bütün akımlarıyla) bu referandum kampanyası sırasında toplumda yükselen profillerinin, saygınlıklarının, ulaştıkları gücün düzeyinin ayırdına varmaları da ayrıca çok önemli.

Referandumdan "evet" çıkarsa sosyalistler, kendilerini, "hayır" ve "boykot" çağrılarıyla "evet" cephesinden ayırmış, kendi aralarında canlı bir tartışma yaşamış, liberal bir anayasalcılığa ("yapının" kendini yeniden üretme refleksine) pirim vermemiş ve birlikte davranmayı başarmış olacaklar. Böylece, sosyalist hareketin, farklı eğilimlerden oluşan tek (ama adeta çoğulcu) bir akım olarak şekillenebileceği, birleşme saplantısına kapılmadan, ortak hedefler etrafında, kampanyalarda, adeta çok partili bir birliktelik kurulabileceği de (alt kümelerin-grupların toplamının, evrensel kümeden –sosyalist hareketin tümünden– daha büyük olduğu) görülmüş olacak.

Referandumdan "hayır" çıkarsa, bu, sosyalistlerin bir zaferi olacak. Tekrar vurgulamakta yarar var: Daha şimdiden belli oldu ki, "hayır", eğer çıkarsa az bir farkla çıkacak ve bu az fark sosyalistlerin dinamizmi sayesinde harekete geçen ve gerçekleşen bir fark ola-

cak. O zaman sosyalistlerin, bu sonucu sahiplenerek yeni durumu büyük bir dikkatle irdelemeleri gerekecek.

Siyasal hareketler gelişmelerini ancak zaferlerin, ama daha da önemlisi, doğru algılanmış ve kolektif bilince çıkmış zaferlerin üzerinde inşa edebilirler. "Hayır" diyen sosyalistler, üzerinde bir hareket inşa edilebilecek bir zafer tanımlama şansına, referandum sonucu ne olursa olsun sahip olabilecekler. Diğer bir deyişle "hayır" sloganı sosyalistlere gerçekliği, müdahale etmeye uygun bir biçimde tanımlama olanağı sağlamış oluyor.

"Boykot" sloganında ısrar eden sosyalistlerin/devrimcilerin gözden kaçırdığı bu gerçeği bir kez daha vurgulamakta yarar var. "Boykot" sloganı bugünkü konjonktürde, zafer getirme olasılığı vaat etmeyen bir silah. Bu anlamda, sonuç ne çıkarsa çıksın, oluşacak durumdan sosyalistler açısından bir kazanç elde etmek olanaklı olmayacak. Diğer bir deyişle "boykot" sloganı sosyalistlere realiteyi müdahale etmeye uygun bir biçimde tanımlama olanağı vermiyor. Boykotçu sosyalistlerin bu yolla, düzene karşı bir savaş çığlığı atmalarının, bu çığlık üzerinde kitle hareketi, bir direniş inşa etme niyetlerinin, onurlu ve devrimci bir tasarım olduğundan hiçbir şüphem yok. Ancak bu sosyalistlerin bugünkü konjonktürde boykot gibi hedefini vurma şansı olmayan bir silaha başvurmaya gerek kalmadan da, günlük mücadele ve çalışma içinde bu direnişi ve hedefledikleri kitle hareketliliğini örgütleyebilecek deneyime ve araçlara sahip olduğuna inanıyorum.

26.08.2010

"Komplo", Sınıf Mücadelesi, Tarih... (Ve "Gereğinden Fazla Boş Fıçılar" Üzerine)

Devletin ve sermaye sınıfının verili yasallık ve meşruiyet sınırlarını aşan eylemlerini ortaya çıkarmaya başlayanlara karşı liberal burjuva düşüncesinin ilk ve en klasik direniş hattı, bir kaşını kaldırıp, çok bilmiş bir edayla "ne yani komplo teorileriyle mi dünyayı açıklayacağız" demek oluyor.

Bu tipler kimi zaman Karl Marx'tan da yararlanmaya çalışırlar burjuva sınıf iktidarlarını, siyasi projelerini savunabilmek için: Efendim "Karl Marx, tarihin motoru sınıf mücadelesidir" demiyor muydu? Öyleyse "komplo"dan konuşmanın anlamı var mı? Bir cemaat (gizli ve yasadışı örgüt) devleti ele geçirse ne olurmuş ki? Sınıflar zaten savaşıyor, biz de zaten devlete karşıyız, devleti şu veya bu grup ele geçirmiş ne fark eder?

Bu yaklaşımların yeni örnekleri karşımıza gelince, artık arkasındaki ilkel, apolojist mantığa, teorik cehalete dudak büküp geçmemiz gerekmez mi? Bu tipler kendilerine soldan gelen cevaplar üzerinden, bulundukları yerde siyasal İslamın "ev sosyalisti" olarak yararlılıklarını kanıtlayıp reyting yapmıyorlar mı?

Ama kimi sosyalistlerin tepkilerine bakılırsa belli ki dudak büküp geçmemek gerekiyor. Ben halen gelişmeleri uzaktan izliyorum. Bu yüzden, daha yakından bakan sosyalistlerin yargısına güvenmekten başka çarem yok. Bir katkım olur umuduyla, ben de bir iki not düşmeye çalışacağım.

Komplo ve Sınırları

Liberal burjuva siyaset teorisi (fantezisi demek daha doğru olurdu), parlamenter demokratik devletin tarafsız, saydam, toplumun genel çıkarlarına hizmet etmeye, idari-hukuki denetime açık bir mekanizma olduğunu anlatır. Seçmenler, hükümetleri seçer onlar da gelir, verdikleri sözler doğrultusunda yönetirler. Bir "açık toplum" oluştuktan sonra, bu devlet en mükemmel halini alacaktır.

Bu teorik model devletin şiddete dayalı, hiçbir kuralla kendini sınırlamayan çekirdeğini görmezden gelir, hatta gizler. Halbuki bu liberal devletin sınıflar üstü, şeffaf ve seçimlerle yönetilebilen bir devlet görüntüsüyle var olması, devletin şiddete dayalı çekirdeğinin sağlam ve istikrarlı bir biçimde var olmasına bağlıdır. Bu çekirdek, meşruiyet sınırlarını sorgulayanları, aşanları, bu sınırları istismar ederek devletin verili biçimini değiştirme riski yaratmaya hazırlananları sistemli bir biçimde (fiziki likidasyon, gözden düşürme, tuzağa düşürüp yasal olarak bertaraf etme vb...) tasfiye eder. Tarih bize, şiddete dayalı çekirdeği zayıflayan devletlerin hızla çözüldüğünü gösteriyor.

Gramsci'nin hegemonya kavramını anımsarsak, hegemonya kültürel egemenliğe, liderliğini kabul ettirmeye dayanır, ama rakipsiz şiddet uygulama kapasitesi, her zaman bir varsayım olarak bu kabul ettirme kapasitesinin yanı sıra var olacaktır.

Tüm burjuva devletlerde, demokratikleşmenin derecesinden ve çapından bağımsız olarak yasal, hükümetlerin bildiği, parlamento komisyonlarının belli gizlilik koşulları (ulusal güvenlik kaygısı filan...) altında denetlemeye çalıştığı gizli örgütlerin yanı sıra, arada sırada patlak veren skandallardan öğrendiğimiz gibi, çok sayıda irili ufaklı ve çeşitli amaçlara yönelik olarak kurulmuş gizli örgütler de vardır.

Bunların işiyse kelimenin tam anlamıyla sabahtan akşama komplo senaryoları üretmek, uygulamaya koymak, etki alanlarını şekillendirmeye çalışmaktır.

Bu komplo girişimlerinin tarihin "akışını" (eğer böyle bir şey varsa) ne kadar etkileyeceği, o sırada tarihsel koşulların içinde bir iradi müdahaleyle "sapacak" bir konjonktürün var olup olmamasına bağlıdır. Komplocu, "tarihe" belli bir momentte oluşan olasılıklar dizisi içinde, bu olasılıklar doğrultusunda ve belli bir güçte müdahale ederse tarihin "yönünü" değiştirebilir. Komplocunun müdahalesinin yokluğunda, tarihin gitmesi olası yönden (aslında böyle bir yönün olduğunu varsaymak bile çok sorunlu bir yaklaşım olacaktır. Ama bu da başka bir tartışmanın konusu) başka bir yöne gitmesine neden olur. Bu bağlamda teknik olarak yaşanan, bir ülkenin diğerine savaş açmasından çok farklı bir durum değildir. Biri kendini gizler öbürü açıkça ilan eder.

Burada iki analiz düzeyi var. Biri ortaya çıkan olasılıkların çözümlenmesi ki, bu tümüyle, sermaye birikim sürecinin dinamiklerine –krizin özelliklerine, sınıfların şekillenme düzeylerine, bunlara bağlı olarak çeşitli kurumların yaşamakta olduğu dönüşümlere– ilişkindir. Bu düzeyde komplocuların varlığı ya da yokluğu bizi ilgilendirmez. İkinci düzey, "yapının" bu durumuna müdahale etmeye karar veren iradelerin, içeriklerine (temsil ettikleri sınıfsal çıkarlara), teknolojilerine, kadrolarına, kurumsal olanaklarına ilişkindir. Burada birinci düzeyin bilgisiyle donanmış olarak, komploların başarılı veya başarısız olmalarının nedenlerini analiz edebiliriz ya da ortaya çıkması olası komplocuları, duruma etki yapma kapasitelerini değerlendirebiliriz.

Bu yüzden "komplo teorilerine" ilişkin sorularla karşılaştığımızda, bu duruma "Bu adam bize bu soruyu soruyor ama aslında ne demek istiyor?" karşı sorusuyla, sorunun kimden hangi dönemde ve neden geldiğine de özellikle dikkat ederek yaklaşırız.

Yukarda anlattıklarımı aklımızda tutarak, "tarih" ve "sınıf mücadeleleri" kavramlarına biraz daha yakından bakarsak, "Marx, ta-

rihin motorunun sınıf mücadelesi olduğunu yazar" saptamasının, genel olarak komplo teorilerinin karşısına konamayacağını kolaylıkla görebiliriz.

Tarih Diye "Bir Şey" Yok!

"Tarih" kavramına nasıl yaklaşmak gerekir? Bu soruya ilk önce, Fernand Braudel'in "Longue durée" (uzun dönem) kavramıyla yaklaşabiliriz. Bu "Longue durée", ekonomik, siyasi hatta kültürel salınımları, dalgaları, döngüsel krizleri ve konjonktürleri aşan, ama onlara zemin oluşturan uzun bir dönemin varlığına işaret eder. Bu, toplumların en derin yapılarındaki değişikliklere ilişkin bir zaman ölçüsüdür. Örneğin, üretim tarzlarının genel tarihine ilişkin bir zaman ölçüsü. Böyle bir zaman ölçüsü içinde bireylerin eylemleri, hatta siyasi kurumların etkileri gözden kaybolur, yapının en temel bileşenleri arasındaki ilişkiler, diğer bir deyişle sınıf çelişkileri, teknolojik değişiklikler, kapitalizmin mekânı yeniden yapılandırma dinamikleri, coğrafi yayılmalar vb... öne çıkar.

Ancak "Longue durée", her şeyi belirleyen bir varlığa sahip değildir. "Longue durée" önce birbirini izleyen ama "kopuşlarla" tanımlanabilen büyük "bloklardan", sonra bu bloklar içindeki konjonktürlerden oluşur. İkincisi bu blokların tanımları, tekil olguların birikiminden değil, bu olgulara bir anlam veren ideolojik, teorik yaklaşımın bakışıyla oluşur. Diğer bir deyişle siyasi ideolojik ve etik bir bakış, bir dönemi blok olarak tanımlar. Örneğin, devrimci bir bakış, 1789-1871 dönemini devrimci bir tarihsel bir blok, 1872-1917 arasını da gerici bir blok olarak tanımlayabilir. Ondan sonra 1917-1968/80 arası dönemi yeniden bir devrimci blok, sonrasını bugüne kadar da gerici bir blok olarak tanımlayabilir.

Muhafazakâr bir politikacı-tarihçi-filozof bakışı tabii ki 1789-1980 arası için bambaşka bir bloklar dizesi oluşturabilir. Hatta blokları görmezden gelerek, kimi "olayları" tarihten "silerek", tek bir akış dahi tanımlayabilir, elindeki projeye göre...

Nihayet bu "bloklar" içinde, kriz dönemleri, devrimci konjonktürler, "olay" alanlarına, nadiren de olsa, 1789, 1871, 1917, 1968 gibi olaylara da rastlanabilmektedir. Bu "olay" tanımı bile, bunu tanıyan, gündeme getirdiği ahlakı benimseyen ve ona sadakatini ilan eden "özneye" bağlı olacaktır. Öznesi yoksa kimse bu "olayı" görmeyecek, "olay" tarihe "olay" olarak geçmeyecektir.

İşte özellikle bu son durumda yapının özel durumu içinde oluşan olay alanında verili olasılıkların sınırlarını tanımayan ve bunları aşmak için müdahale etmeye kararlı öznenin varlığı, tarihin karşımıza yeni bir olayla ve dolayısıyla yeni olasılıklar dizisiyle çıkmasının koşuludur. Burada tarihin motoru, sınıflar mücadelesi olmaya devam ederken, öznenin (parti, ordu, birey vb..) bu mücadeleyi kristalleştiren müdahalesi, saldırısı, koruyucu unsurların direnişi belirleyici olacaktır. Bu an aynı zamanda "olay anı", tanımı gereği komploların (suikast, sabotaj, şantaj, yalan haber, provokasyon vb...) en etkin olacağı, tarihin oluşumunu etkileyebileceği bir andır...

Sınıflar ve Mücadeleleri

Sınıf mücadelesine gelirsek, hemen şu tespiti yapmamız gerekir; sınıfların, geniş insan gruplarını sınıf olarak tanımlamaya olanak veren yapısal özellikleri olmakla birlikte, sınıflar arası mücadeleler, soyut olarak iki yapı (evrensel sınıf kümesi) arasında değil, burada gerçek zaman ve mekân içinde, bu yapıların alt kümeleri (ve alt kümelerin alt kümeleri...) arasında sürer. Sömürü oranları, ücret düzeyi, çalışma koşulları, toplumsal haklar üzerinde mücadeleler sürerken, hem bireysel düzeyde, hem de sendikal, hatta arkadaşlık, akrabalık grupları, fabrika komitesi, parti komitesi, partinin her çeşit örgütleri, planları projeleri aracılığıyla olduğu kadar, siyasi öznenin fiili ve şiddet içeren müdahaleleriyle birlikte genelde hepsini kapsayarak sürer. Grev, direniş, boykot, seçim kampanyası, protesto, isyan; hepsi sınıf mücadelesinin teknolojisi ve olay akışı için-

de, toplumun çeşitli mekânlarında (sendika, devlet, devletin ideolojik aygıtları) yaşanır.

Sınıf mücadelesi, sınıfların "varlığının" yaşam dünyasında (burada ve şimdi) kendini gösteren kimi biçimleri, bu biçimlerin yeğinlik düzeylerine göre öncelik kazanmasıyla sürer. Diğer bir deyişle kapitalizme, burjuvaziye karşı "genel" olarak mücadele edilemez. Kapitalizme ve burjuva sınıfına karşı mücadele, onun varlığının, yaşam alanımızda karşımıza çıkan biçimleriyle mücadele olarak gündeme gelir.

Buradaki diyalektik ilişkiyi şöyle bir tanımlamayı deneyebiliriz: Kapitalizmin tümüne yönelik, "komünist hipotez" bağlamında yapılan analiz, hangi biçimlerle mücadeleye öncelik verilmesi gerektiğini, gündeme alınacak reform taleplerinin nasıl saptanacağını söyler. Devrimci bir perspektif, reformlar için mücadele etmeye olanak sağlar. Diğer taraftan böylece saptanmış, seçilmiş hedeflerle mücadele genelde kapitalizme ve burjuva sınıfına karşı mücadelenin yollarını açar, "olayı" zorlama olanaklarını yarabilir.

Ve Devlet...

"Son olarak bugün Fethullahçı avına çıkan devleti destekleyen 'solculara' sormak isterim: Dün yaptığı gibi yarın yine solcu avına çıktığı zaman da destekleyecek misiniz bu devleti?" sorusuna, yakından bakmak istiyorum. Ama devletin Fethullahçı avına çıktığına ilişkin fanteziye, buna eklenen ucuz ahlakçılığa, ne anlama geldiğini, neyi gizlediğini, kimin için söylendiğini ("Ben kimin beni bunu söylerken görmesini istiyorum?") sorgulayarak vakit ayırmayacağım.

Esas değinmek istediklerim bir "organizma" olarak devletin "girdileri", "yapısı" ve "çıktılarıyla" ilgili. Burada bir devlet teorisi sunmaktan daha çok bir mekanizmanın işleyişini tanımlamaya çalışacağım.

Devlet denen organizmanın (plastikliğini, dönüşme, evrimleş-

me kapasitesini, kimi şeyleri tüketerek, kimi şeyleri üretme özelliğini vurgulamak için organizma kavramını kullanıyorum) işleyebilmesi (yaşayabilmesi) için kadro, ideoloji, teknoloji, finans olarak kısaca özetlenebilecek bir seri girdi gerekir. Bu girdiler devletin andaki kurumsal kültürel ideolojik yapılanmasıyla ilişkiye girerler. Eğer ideolojik düzeyde bir çelişki yoksa girdiler devletin yapısında önemli değişikliklere yol açmazlar. Bu "uyumlu" girdiler, devletin evrimleşmesine de katkıda bulunarak devlet tarafından işlenir, tüketilerek kurumsal şekillenmelere, ekonomik politikalara, iç ve dış politika reflekslerine, hatta ideolojik aygıtlarla devletin ilişkilerinin düzeyine ilişkin politikalar olarak özetlenebilecek çıktılara dönüşürler.

Devlet sürekli toplumdan gelen girdileri işler (tüketir) ve siyasi eylemlere, sonuçlara dönüştürür. Toplumdan gelen girdiler ise, hem ülke içindeki sınıf mücadelelerinden, hem de ülkenin uluslararası ilişkilerindeki dinamiklerden beslenecek, kaynaklanacaklardır.

Eğer girdiler, devletin verili kadro yapısının sınıfsal özellikleri (ideolojik, kültürel, ekonomik) andaki kurumsal yapısı (güçler ayrılığı, gizli açık şiddet örgütleri, bürokrasisi ve bürokratik gelenekleri vb...) ile çelişen özellikler kazanmaya başlarsa, ya bu girdiler tüketilemeyerek yadsınacaktır ya da bu verili yapıyla çelişik özellikler taşıyan girdiler, içeri girdikleri oranda, devletin içinde bir belirleme/belirlenme mücadelesi yaşayacak, bundan çıktılar doğrudan etkilenecektir. Yeni gelenler egemenliklerini kurdukları ölçüde de yeni bir devlet biçimiyle (sınıfsal temelleri sabit kalmak üzere) karşı karşıya kalacağız demektir.

Sosyalistler, sınıf mücadelesinde, kapitalizme ve burjuva devlete karşı mücadele ederken, bu dinamikleri ve yaratacakları olasılıkları yadsımamak, dikkate almak, kapitalizme karşı mücadelelerinde, siyasi tercihlerinde bir faktör olarak değerlendirmek durumundadırlar...

Şimdi başa dönersek, "Karl Marx, tarihin motorunun sınıf mü-

cadelesi olduğunu yazar" diye başlayarak... "Aslında Fethullahçılar onun sandığından da daha başarılı, daha da çok mevki kazanmışlar, Emniyet teşkilatım, daha bilmem hangi teşkilatları tümüyle ele geçirmişler... Ee? Sorun nedir?" diye biten yaklaşıma baktığımızda, Lenin'in "gereğinden fazla boş bir fıçı gibi ses çıkarıyor" deyimini anımsarsak insafsızlık mı yapmış olacağız?

02.09.2010

Lenin'i Kütüphaneden Çıkaralım

Özcan Özen'in yazısını büyük bir ilgiyle okudum. Bu ilgim, yalnızca yazarın düşüncelerini ve savlarını çok duru bir biçimde ortaya koymuş olmasından kaynaklanmadı. Birçok noktada yazarınkine benzer kaygıları paylaştığımı gördüm, bir frekans benzerliği duyumsadım.

Örneğin Lenin'in kütüphaneden çıkarılarak sahaya indirilmesi düşüncesine katılıyorum. Lenin'in "Boykot" broşüründeki savların Diyarbakır özeline uygulanma biçimi de teorik olarak savunulabilir bir sonuç üretmiş.

Ancak Özen'in yazısının son paragrafını okuyunca, o noktaya kadar kurduğum paralelliklerin altındaki zemin sarsılmaya başladı. Bu noktada da ister istemez daha önce bulduğum paralellikler adına bastırdığım, ikinci plana attığım kaygılar ve itirazlar karşıma gelmeye başladı.

Bu yüzden Özen'in yazısına ilişkin düşüncelerimi, son paragraftan başlayarak anlatmaya çalışacağım.

Son paragraf şöyle: "Dolayısıyla Lenin'in boykot üzerine yazdıklarının bugüne uyarlanması için Diyarbakır hazırdır. Lenin eğer Diyarbakır'a gelmişse İstanbul, Gaziantep, Denizli ya da bir başka kente uğramaması beklenemez. Komünistler kitapların arasından sıyrılan, raflardan atlayan ve kütüphanelerden çıkan Lenin'i oralarda göreceklerdir. Sadece kitleleri ikna edebilecekleri konusunda kendilerine daha çok güvenmeli ve daha cesaretli davranmalılar."

Lenin Diyarbakır'a geliyor ve burada 1905'te boykot silahının

başarıyla kullanılmasına olanak veren koşullara benzer koşullara rastlıyor. Gerçekten de az sonra benim de ekleyeceğim, nasılsa yazarın dikkatinden kaçmış gibi duran bir gelişmeyi de göz önüne alınca, bir mücadele aracı olarak boykotun Diyarbakır özelinde (bu çok önemli bir nokta) kullanılabileceğini savunmak olanaklı ve mantıklı...

Ancak şunu unutmamak gerekir. Diyarbakır'ın boykotu savunulabilir kılan özel koşulları, Lenin oraya geldiği için oluşmadı. Lenin oraya geldi; bu koşulları gördüğü içindir ki, evet olabilir dedi. Bu akla uygun bir çıkarsama! Ama bu çıkarsamadan hareketle, "Lenin eğer Diyarbakır'a gelmişse İstanbul, Gaziantep, Denizli ya da bir başka kente uğramaması beklenemez. Komünistler kitapların arasından sıyrılan, raflardan atlayan ve kütüphanelerden çıkan Lenin'i oralarda göreceklerdir" noktasına ulaşılamaz ya da ulaşmak için önce şu soruyu sormak gerekir: Lenin İstanbul, Gaziantep, Denizli gibi kentlere geldiğinde orada Diyarbakır'da boykota olanak veren özgül koşullara benzer koşullar bulacak mıdır?

Bu soruya iki düzeyde cevap aranabilir. Birinci düzeyde, toplumsal muhalefetin, sınıf mücadelesinin ulaştığı düzeyi bize gösteren ampirik verilere bakarız. Bu kentlerde toplumsal muhalefet hop oturup hop kalkıp, hızla düzenin meşru gördüğü kurumlardan kopmakta mıdır? Buna olumlu bir cevap verilebileceğini sanmıyorum. İkinci düzey, bu kentlerin özel koşulları irdelenerek kimi savlar ileri sürülebilir. Yazar da esas olarak bunu yapıyor. Ancak ilginç bir yöntemle düne bakarak bugüne doğru kimi sonuçlara ulaşıyor.

"Üç yıl önceki genel seçimlerde bağımsız adaylar kampanyası yapılmış ve İstanbul'dan Ufuk Uras meclise gönderilmiş, diğer adaylar ve kampanya konusundaki zaaflardan dolayı bu başarı pek çok yerde tekrarlanamamıştır. Fakat bu faaliyet sonucunda ciddi bir birikim, kitleler nezdinde meşruluk elde edilmiş, kadrolar da deneyim kazanmıştır. Bu zemin üzerine boykotu inşa etmek hiç zor olmayacaktır."

(...)

"Sınıfın en bilinçli kesiminin üç yıl önceki deneyiminden hareketle bu kesimin boykota hazır olduğu açıktır. Bu kesimin sınıf içinde boykotu dillendirmesi ve diğerlerini boykota çağırması sınıfın genelinin bilincinin yükselmesi ve eşitlenmesi için bir vesile değil midir? Başka türlü bilinçlenme nasıl olacak?"

Öncelikle şunu aradan çıkaralım. Lenin kütüphaneden çıkıp da karşımıza geldiğinde bize, arkadaşlar, boykot bir bilinçlendirme, örgütleme vb aracı değildir, belli bir bilinç düzeyine denk düşen bir mücadele aracıdır diyecektir. Çünkü Lenin biri başarılı diğerleri başarısız boykot deneylerinden hareketle bu sonuca ulaşmıştır. Lenin'e göre bu aracın kullanılması sosyalistlerin icadı değildir, karşımızdaki kurumların gericilik derecesine de bağlı değildir. Boykot, işçi sınıfının belli bir bilinç düzeyinde kullanılması gereken bir araçtır.

Şimdi, Özen'in savlarına dönersek, hemen, "Deneyim kazanmamıştır. Boykot inşa etmek (inşa edilecek bir şey değil ama olsun) kolay olmayacaktır. Boykota hazır olduğu açık değildir" diyerek karşılık verebiliriz. O öyle düşünüyor, biz böyle düşünüyoruz, işte bakalım pratik ne gösterecek gibi bir şey olur bu karşılığımız. Doğru, belki meşru bir karşılık olur ama şık bir karşılık olmaz.

O yüzden ben, Özen'in yazısının hakkını veren bir yaklaşım izlemeye çalışacağım.

Üç yıl önce, Ufuk Uras'ı seçtiren seçim deneyimi, bugün o deneyime katılanlarda, boykot çağrısını kabul ettirecek bir bilinç yükselmesi yaratmış olabilir mi? ya da "bu faaliyet sonucunda ciddi bir birikim, kitleler nezdinde meşruluk elde edilmiş midir?"

Dün, sosyalistlerin çağrılarına uyarak bu deneyime katılanlar, dün seçtikleri Ufuk Uras'ın bugün geldiği noktaya bakmayacaklar mı? Eğer bakacaklarsa, bundan nasıl bir sonuç çıkaracaklar, sosyalistlerin çağrılarına güvenmek açısından? "Dün sosyalistleri dinledik, bir adayı destekledik. O da gitti mecliste bizi, bilincimizi ar-

tıracak, mücadelemizi yükseltecek, dolayısıyla dün seçimde bize şüpheyle bakanlara, bakın adayımız neler yaptı, gelin siz de sosyalistlerin bu kez boykot çağrısına cevap verin, dedirtecek düzeyde temsil etti mi diyeceklerdir?" Sizi bilmem ama ben, öbür adayın Prof. Baskın Oran olduğunu anımsayınca, bu soruya olumlu bir cevap vermekte büyük zorluk çekiyorum.

Lenin kütüphaneden çıkıp da Diyarbakır'a gelince bir şey daha görecek demiştim. Şimdi o konuya dönmek istiyorum. Lenin Diyarbakır'da referandum öncesinde yaşananlara bakınca bence önce, iki tarihsel momenti anımsayacak.

Birincisi, tarım programının yazıldığı dönemdeki tartışmaları. Burada Lenin tarım programının mantığının, kırda sınıf mücadelesinin serbestçe gelişmesinin önündeki engelleri kaldırmak olduğunu savunuyordu. Diğer bir deyişle feodalizm tasfiye edilecek, böylece mülk sahibi kapitalist çiftçi ile yoksul köylü, sermaye ile emek karşı karşıya kalacaktı.

Lenin ikinci olarak 1918'de bir İşçi-Köylü Sovyetinde (akıldan aktarıyorum, bir başka Sovyet de olabilir) yaptığı konuşmada devrimin gelişme sürecini anlatırken, "Önce bütün köylülükle çarlığa karşı mücadele ettik. Bu devrimin demokratik aşamasıydı. Sonra da yoksul köylülerle zengin köylülere karşı mücadele ettik. Bu da devrimin sosyalist aşamasıydı" diyordu. Diğer bir deyişle Nisan tezlerinde köylülüğün bölünmesine, yoksul köylülerin, zengin köylülerden ayrılmaya başlamasına ilişkin saptamalarına işaret ediyordu.

Lenin bunlan, yalnızca ulusal sorun aslında bir toprak sorunudur saptamasından hareketle anımsamayacaktı. Lenin, Diyarbakır sermayesini temsil eden 14 STK'nın, yani Diyarbakır sermayesinin, BDP'nin boykot kararının "işveren" iradelerine ipotek koyamayacağını söyleyerek "evet"lerini ilan ettiklerini görecek ve şu soruyu soracaktır: Kürt hareketi, bizim köylülükte yaşadığımız sürece benzer bir bölünme mi yaşıyor acaba? Eğer Lenin bu soruya olumlu bir

cevap verecek olursa ardından, bence şöyle düşünebilir. Bir tarafta, feodal toprak sahipliğinden, hızla uluslararası sermayeye bağlanarak kapitalistliğe dönüşen kesimler, (1848 devriminde demokratik safları terk edip, aristokrasinin kucağına atlayan burjuvazi gibi, devrimci barutu bitti esprisi) öbür tarafta bir "ulusal projeye" sadakat ilan etmiş entelijansiya ve geniş halk kitlelerinin, özellikle yoksulların çok önemli bir kesimi...

"Hımm..." diyecektir Lenin, "demokratik özerklik treni kaçıyor ya da çoktan kaçmış. Bunlara bugün salt boykot değil en azından Venezuela'daki Chavez deneyiminden çıkan dersler de gerekiyor. Ulusal projeye sadakat ilan etmiş entelijansiya, önce halkın geri kalanıyla artık antiemperyalizm, antifeodalizm ve antikapitalizm zemininde bir ilişki/ittifak inşa etmeli, bunu da hemen Türkiye'nin tümüne, tüm emekçilerini, yoksullarını, etnisite, dini inanç, cinsiyet ayrımı yapmadan, Türkiye'nin diğer sosyalistlerini de kapsayacak bir biçimde genişletmenin yollarını aramaya başlamalıdır..."

09.09.2010

Referandum Sonrasında Sosyalist Hareket

Referandum süreci sosyalist hareket açısından tarihsel bir dönüm noktası oldu. Sosyalist hareketin, tarihsel birikimini temsil eden ÖDP, TKP, Halkevleri ve EMEP'in referandum sürecinde oluşturduğu "Halkın hayır'ı var" inisiyatifinin liderliklerinin yorumlarında da genel olarak bu gerçeği vurguladığı görülüyor. Sosyalist hareket, referandum sürecindeki oluşumunun, gücünün bilincine varmış görünüyor. Bu son derecede önemli ve heyecan verici bir gelişme.

"Evet" cephesinin sözcülerinin hiddetinin bir türlü yatışmıyor, ağızlarının bir türlü toparlanamıyor olması da bu saptamayı destekliyor. Akılları sıra AKP muhalefetini sandığa gömmeyi planlarken solun yeni bir döneminin doğuşuna şahit oluyorlar... Diyalektik işte...

Heyecan ve umut verici bir başka gelişme de referandum süreci boyunca sosyalist hareketin örgütlerinin ve yapılarının, birbirleriyle rekabet etmek yerine birlikte davranmaya, birbirlerini desteklemeye ve diyaloğa özen göstermiş olmalarıdır. Çokluk, çokluğunu koruyarak birlikte davranmayı başarmıştır... Bu başarının başlı başına bir olgunluk örneği olarak hareketin genel ve ortak tarihine yazılacağından hiç kuşku yok.

Yeni bir gelişme sürecinin başında olduğumuzu düşündüren çok sayıda güçlü belirti var. Bu sürecin anlamlandırmasını hep birlikte "diyalojik" bir biçimde (birbirimizle konuşarak) gerçekleştirmemiz çok önemli. Bunun için de öncelikle, referandum sürecinde başlayan samimi, yapıcı, seviyeli tartışmaları hızlandırmak, kay-

gıyı rüzgâra savurarak yeni fikirleri ve önerileri sosyalist hareketin tümünün değerlendirmesine açmak, ortak bir tartışma sürecini amaçlamak gerekiyor diye düşünüyorum.

Referandumun anlamı ve ardında başlayan sürecin, sosyalist hareketin realiteye müdahale etmesini kolaylaştıracak bir biçimde yorumlanması, çok boyutlu ve çok katmanlı analizleri gerektiriyor. Yayımlanmaya başlayan yorumlarda bu analizlerin birçok örneği kendini göstermeye başladı.

Ben bu kısa denemede sosyalist hareketin CHP ve BDP'ye yönelik olası yaklaşımları üzerinde düşünmeye çalışacağım. Çünkü, ben de sosyalist hareketin birçok yorumcusu gibi, referandum sonuçlarının ışığında bu iki siyasi partinin genel olarak sol blok içinde tanımlanması gerektiğine inanıyorum. Ancak bu o kadar kolay gerçekleştirilecek bir tanımlama gibi gelmiyor bana. Ek olarak önümüzdeki genel seçimlere kadar uzanan dönemi tek bir konjonktür olarak değerlendirmek, bu konjonktürden beklediklerimizi şimdiden saptamak, ona göre kolları sıvamak gerektiğini düşünüyorum. Parlamentarist saplantılarımız olmadığından, yapabileceklerimiz ve yapamayacaklarımız konusunda soğukkanlı olmaktan yanayım.

Yukarıda değindiğim tanımlamaya dönersem, bu tanımlamanın nasıl ve hangi koşullara bağlı olarak gerçekleştirileceği önemli. Bu tanımlama çabasının amacı akademik bir etkinlik değil de siyasi mücadeleyi güçlendirecek araçlar üretmek olduğunda, başarılı olma koşulları da tanımlanmaya çalışılan nesneyle siyasi ilişki içinde olmaktan geçiyor diye düşünüyorum.

Ben bu çabaya katkı yapmak amacıyla şöyle bir yaklaşım önereceğim. Siyasal İslamın "pasif devriminin", ABD ve AB merkezlerinin "yeni-sömürgeci" projelerinin (taleplerinin), ülke üzerindeki, referandumla birlikte hızlanacak olan yıkıcı etkilerini engelleyebilmek için, sosyalist hareketin güçlerini birleştirmeye devam etmenin yanı sıra bu, birbirinden farklı hatta çelişkili, siyasi, ideolojik yapı-

lanmaları temsil eden iki partiye yönelik iki farklı taktik geliştirmesi gerekiyor.

Önce CHP'den başlamak istiyorum. Bence bir siyasi/sosyal olgu olarak CHP ile andaki liderliğini oluşturanları ve CHP'nin andaki anlamını birbirine karıştırmamak gerekiyor. CHP, liderliğinin hiç de azımsanmayacak zaafları (milliyetçi, zaman zaman otoriter, kimi zaman kararsız) bir yana, geleneksel olarak Sosyal Demokrat bir parti, muhafazakâr düzen partilerinin karşısında, onlara muhalefet eden bir güç olarak algılanıyor. Bu algının arkasında nereden bakarsak bakalım yüzde 25-30 arasında değişen istikrarlı bir seçmen kitlesi var.

Bu ideolojisi, kültürel özellikleri kemikleşmiş bir kitle değil. Aksine, karşımızda akışkan sık sık sosyal şoven refleksler sergilediği gibi, antiemperyalist, halkçı, cumhuriyetçi, modernist (her iki eğilimiyle birlikte) refleksler de sergileyen, genelde demokratik ve aydınlanma ilkeleriyle uyumlu bir dünya amaçlayan bir "çokluk" var. Bir başka deyişle, bir, "çelişkili sınıf pozisyonları" olgusuyla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Eğer bu saptama doğruysa, bu çokluğun siyasi yönelimi esas olarak sınıf mücadelelerinin ve sosyalistlerin basıncının etkilerine bağlı olarak şekillenecektir.

Sosyalistlerin, gerek CHP tabanını, gerekse de bu tabanı tutmak ve iktidara gelmek isteyen liderliğini, milliyetçi-halkçı-otoriter bir çizgiyle, sosyal demokrat (emek sorunlarına, bireysel özgürlüklere duyarlı, eşitlikçi taleplere ve "toplumsal çıkar" kavramlarına açık) bir çizgi arasında, ikincisinden yana eğilmeye zorlayacak bir söylemi, bunu taşıyacak politikaları üretmeleri gerekir diye düşünüyorum.

AKP'nin otoriter eğilimleri, siyasal İslamın totaliter "pasif devrimi", CHP'ye dayanılarak durdurulamaz, ama CHP'nin temsil ettiği güç olmadan da durdurulamaz. Bu güç sosyalist hareketin organik parçası olmaya çok yatkın olmamakla birlikte onunla paralel bir çizgide hareket etmeye yatkın bir güçtür.

BDP'ye gelince, burada çok farklı bir paradigma ile karşı karşıyayız. BDP referandum sürecinde, ulusalcı bir hareket olarak, yapılanmasının içinde taşıdığı çelişkilerin etkilerini yaşamaya başladı. Burjuva-toprak ağası kesimler, BDP'nin ulusalcı entelijansiyasından farklı düşündüklerini, kendi sınıfsal çıkarlarına öncelik vereceklerini açıkladılar. Bu kesimler, şimdi kendi sınıfsal çıkarlarını koruyabilmek ve Türkiye oligarşisiyle pazarlıklarında gerekli gücü ellerinde tutabilmek için, BDP'nin tabanı üzerinde söz sahibi olmaya devam etmek zorundadırlar. Bu nedenle, ulusalcı entelijansiya ile köprüleri atmaya henüz güçleri yetmemekle birlikte, bir hegemonya mücadelesine girişmeye kararlı olduklarını söylemek hiç de yanlış ya da abartılı olmayacaktır. Bu hegemonya mücadelesi BDP'nin ulusalcı entelijansiyasını (liderliğini) önemli ve zor bir seçenekle karşı karşıya bırakacaktır. Sosyalist hareket bu seçeneğin oluşmasına ve BDP liderliğinin yapacağı seçime yardımcı olmaya çalışmalıdır.

Bu seçenek şöyle özetlenebilir: BDP liderliği, ya Kürt egemen sınıflarının hegemonyasını kabul edecek, ulusalcı sadakatini, sermayeye transfer edecektir, onun çıkarlarının koruyucusu ve hegemonyasının bekçisi (organik entelektüelleri) olacaktır ya da BDP liderliği Venezuela örneğinde olduğu gibi halk sınıflarıyla bir ittifakı, halkçı, eşitlikçi, onların sosyal ekonomik gereksinimlerini öne çıkarmaya başlayan bir yönde inşa etmeye girişecektir.

Sosyalist hareket BDP liderliğine, bu ikinci seçeneğin gerçekleşmesi yönünde yardım etmelidir. Dahası, BDP'nin projelerine verilecek her desteğin bu ikinci koşulun gerçekleşmesine bağlanması da söz konusu olabilir. "Koşulsuz destek" esasen, skolastik (koşulları hiçe sayan) bir yaklaşımdı. Şimdi artık, desteğin ikinci seçeneğe, yani "komünist hipotezin" paradigmasına bağlanması gerekir. Eğer BDP liderliği birinci seçenek doğrultusunda evrimleşmeye başlarsa, sosyalist hareketin, Kürt emekçilerinin, işçilerinin, yoksullarının, yarı-feodal iktidar ve sömürü ilişkileri altında yaşayan köy-

lülerinin çıkarlarının sözcüsü olmaya soyunmaktan başka çaresi kalmayacaktır.

* * *

Referandumdan "hayır" çıkmaması, kimi "evet"çilerin, "hayır cephesi travma yaşıyor" yorumlarına yol açmış. Bu yorumlar, bu tiplerin referandumun anlamını hiç kavrayamadıklarını gösteriyor. Bu zavallı yorumları okurken benim de aklıma, Constantin Kavafis'in "Termopil" şiiri geldi: Onur, yaşamda kendi Termopillerini tanıyan ve sonuna kadar koruyanlara aittir... Ve onlar daha da büyük bir onuru hak ederler, Efialtes'in geleceğini, Medlerin sonunda kapıdan geçeceğini önceden biliyor olmalarına rağmen savaştan kaçmadıkları için...

Sosyalist hareket bu referandum sürecinde, hiçbir boş umuda kapılmadan, sonrasını da düşünerek mücadele etti... Ve tabii ki saflarda kendine bir yer bulamayan Efialtes'in, Kserkes'in hediyelerinden gözü kamaşarak, Medlere geçidin gizli yolunu gösterme çabalarını ibretle ve nefretle izleyerek...

16.09.2010

"Sol" Üzerine Spekülatif Düşünceler

Bu yazının konusu Türkiye solu ya da bir başka zamanda, bir başka yerdeki sol değil. Bu yazı genel olarak, yüksek bir soyutlama düzeyinde kalarak, sol kavramı üzerine, daha çok felsefenin araçlarıyla düşünmeyi amaçlıyor.

"Böyle bir çabaya neden gerek duydun?" diye soracak olursanız, buna cevabım üç aşamalı olacaktır.

Birincisi, bir süredir, özellikle 2007 kriziyle birlikte ("Bu Kriz O Kriz mi" başlıklı yazımı anımsayabilirsiniz: *Cumhuriyet,* 27/08/2007) bende "yeni bir dönemin" başladığına ilişkin bir algı oluştu. İçini tarihsel ve teorik olarak da doldurabileceğimi düşündüğüm bu algı bana, 1980'lerde başlayan, benim "Restorasyon" olarak tanımladığım bir gericilik döneminin, bu gericiliğin ideolojik, kültürel, siyasi yapılarını destekleyen (ve bu yapılar tarafından meşrulaştırılan) ekonomik modelin iflas etmesiyle birlikte, sona ermeye başladığını söylüyor. Bu gericilik, 1917'de başlatabileceğimiz ve 1968-73 olaylarına kadar uzatabileceğimiz bir devrimci, ilerici dönemin ardından şekillenmişti. Şimdi bu dönem sona erdiğine göre, yeni bir ilerici dönemin başında olduğumuzu söyleyebileceğimizi düşünüyorum. Bu dönemin bir devrimler çağı, gerçekten ilerici biçimler üretecek bir dönem olup olmayacağını, giderek keskinleşen, çok yönlü, çok katmanlı, karmaşık sınıf mücadeleleri belirleyecek. Bu nedenle sol kavramını bu yeni dönemde, yalnızca 1917-1968/73 döneminin (ekonomik, siyasi, egemen öznellik biçimleriyle en önemlisi sınıf yapılarıyla) geride kaldığını düşünerek değil, aynı zaman-

da 1980-2007 döneminin yarattığı kültürel tahribatı da göz önüne alarak tekrar düşünmek gerektiğine inanıyorum.

İkinci nedene gelince, "sol" göreli ve çok istikrarsız bir kavram. Diğer bir deyişle solun, sağı-solu belli değil. Bu sol kavramı, her sol ve sağ konumun, kendi içinde de sol ve sağ olarak bölünebilmesine izin veren bir içeriğe sahip. Zaman içinde evrimleşmeye başlamış olması da ayrı bir sorun.

Üçüncü gerekçem de kavramın adeta üzerinde bir mutabakat oluşmuşçasına, çok değişik bağlamlarda tanımlanmaya de pek gerek görülmeden kullanılmakta olmasından kaynaklanıyor. Filozof Alain Badiou'nun işaret ettiği gibi Platon'dan bu yana, felsefenin birinci görevi, üzerinde mutabakat sağlanan düşünceleri yeniden düşünmektir.[1]

* * *

Sol kavramı yaşamına Fransız Devrimi sırasında bir rastlantıyla başladı. Fransız Devrimi'nin meclisinde, meclis başkanının sağında ve solunda oturanlar farklı siyasi eğilimlere sahiptiler. Bu koşullarda, "sol" kavramı, daha ılımlı, mülkiyet sahibi sınıflara yakın, temkinli, devrimi yavaşlatmak, bir an evvel bir düzen oluşturmak isteyen sağ kesimin karşısında, daha fazla demokrasi, eşitlik arzulayan, devrimi bu yönde sürdürmeye devam etmek isteyen, "değişimden" yana olan kesimi ifade ediyordu.

Buradan hemen solun eşitlik, demokrasi ve süreci ilerletme eğilimini, değişim anlamlarını içerdiği söylenebilir. Ama zaman ilerledikçe, sol, "sağ ve sol" sapmalar bağlamında aşırılar, ılımlılar ve muhafazakârları ayırt etmek için de kullanılmaya başlandı. Bir komünist partinin sağ ve sol kanatları olabileceği gibi, bir muhafazakâr partinin, hatta bir faşist partinin de, genelde her siyasi akımın bir sağ

(1) Bu yazıda, özellikle demokrasiyle ilgili bölümlerde Alain Badiou'nun "Demokrasi Kavramı Üzerine Yüksek Düzeyde Spekülatif Akıl Yürütmeler" başlıklı denemesi bana çok yardımcı oldu.

ve sol kanatlarından söz edilebilir oldu. İkincisi, "değişim" kavramı (özellikle 1980'lerin neo-liberal serbest piyasa Restorasyonu'ndan sonra), "ilerleme" kavramından kopartılarak kendi başına kullanılmaya başlanınca, "sol" kavramı da, soyut bir "değişim" kavramına indirgenebilir hale geldi. Bu indirgemenin yardımıyla liberal entelijansiyanın, Restorasyonu (son dönemlerde de İslamcı, II. Cumhuriyetçi Restorasyon, AKP'yi) sol (sol değişimden yanadır ya) olarak sunmayı da içeren hegemonya stratejisi, sosyalistler arasında çok kafa karıştıran bir duruma yol açtı.

Benim amacım, bu denemede, bu sorunlardan kurtulmaya yardım edecek bir sol kavramını düşünmeye çalışmak olacak.

Demokrasi Kavramı Üzerinden "Sol"

Bu amacıma ulaşabilmek için, kendime sağlam bir ölçüt bulmam gerektiğinin ayırdındayım. Bu bağlamda "demokrasi" kavramından yararlanabileceğimi düşünüyorum. Ne de olsa "demokrasi" zamanın en popüler kavramı değil mi? Günümüzde herkes demokrat olmak zorundadır. Demokrat olmamak yasaktır, adeta tedavi edilmesi gereken bir akıl hastalığıdır. Ya bu hastalık iyileştirilmeli ya da demokratik komandoların nezaretinde hasta yeniden eğitilmelidir. Bugün tüm ülkelerin geleceğe ilişkin tek bir arzusu vardır, tüm ülkelerde siyasetin tek amacı ve ufku demokratikleşmedir... falan filan... değil mi?

Demokrasi bir taraftan, "halkın" *(demos)* kendini yönetmesi *(kratia)* anlamına geliyor. Böylece demokrasiyi gittikçe genişleyen bir öz yönetim kapasitesi olarak düşünebiliriz. Diğer taraftan demokrasi bu özyönetim kapasitesinin gelişmesi sürecine sınır koyan bir devlet biçimi olarak karşımıza çıkıyor.

Bu nedenle eğer demokrasi kavramıyla ilgileniyorsak, birinci seçenekte, araştırma/tartışma, konusu özyönetimin genişleyerek, özgün ve toplumun üzerinde şiddet uygulama tekeline sahip bir kurum olan devletin alanını da kapsamaya, giderek onu ortadan kal-

dıracak olan bir sürece, diğer bir deyişle devletin sönümlenmesine, komünizmin sorunlarına ilişkin olmak durumundadır.

İkincisinde ise karşımızda bir devlet biçimi olarak demokrasi olduğundan tartışma/araştırma konusu "iyi devlet" (daha demokratik devlet, ama her zaman devlet) sorunsalı çerçevesi içinde kalacaktır.

İşte bu iki farklı demokrasi kavramı bizlere, sol kavramını düşünmekte yardımcı olabilir. Bu iki kavrama baktığımızda kategorik bir fark görüyoruz. Birincisinde, siyasi süreç verili yapıyla sınırlı değil, aksine onun ötesine geçmekle ilgili. Bu yüzden bu seçenekte felsefe ve siyaset, kapitalist ekonomi ve devletten oluşan yapının dışındaki bir yerle ilgili olmak, onu düşünmeye çalışmak zorunda. Bu, birinci anlamında demokrasi, komünizmle (bir devlet ya da parti ile ilgili olarak değil, bir işlemsel kavram olarak kullanıyorum) ilgili. Bu da bizi siyasette çok özgün bir konuma getiriyor. Çok özgün çünkü, bu hem yapının içinde (ama onunla uyumsuz) hem de aynı anda yapının dışında ve yapıya karşı var olan bir duruş/etkinlik.

Bu çok özgün konumda sağ ve sol kavramları yok. Çünkü yapıya karşı olmak durumu, az veya çok olamayacak bir bütünlüğe ve kesinliğe sahip! Dolayısıyla sağı ve solu ayırt edecek bir ölçüt söz konusu değil.

İkincisi, devlet biçimi olarak demokrasiye, oradan da "iyi devlet" kavramına gelirsek... Eğer amaç yapıyı aşmak, ortadan kaldırmak değilse, o zaman geriye bu yapıyı en yaşanılabilir, en sürdürülebilir biçimde şekillendirmeye çalışmak kalıyor. Böylece siyasi pratik yerini düzenleme pratiğine bırakıyor.

Örneğin, devletin iyi bir devlet olabilmesi için üç alanda egemenliği "iyi" düzenlemesi gerektiğini söyleyebiliriz: Ekonomik alan, ulusal sorun ve haklar, özgürlükler olarak demokrasi. Bu bağlamda, eğer ekonomik bir kriz varsa sorumlusu devlet olacaktır. Devlet, bağlı olduğu ulusu, uluslararası alanda doğru temsil etmeli, bağımsızlığın güvencesi olmalıdır. Üçüncüsü, devlet "demokratik ol-

mak zorunda" olduğunun "bilincinde" olmalıdır. Diğer bir deyişle, hak ve özgürlükler olarak demokrasinin sürekli genişlemesi, evrenselliğini koruması, eşitlik getirici bir süreç olması "iyi devletin" sorumluluğudur. Bu bağlamda, bir topluluğa, dine, etnik özelliğe, bir ırka ve cinse ayrıcalık sağladığı, bu sorunlardan biriyle ilişkilendiği takdirde, devlet demokrasinin evrenselliğini koruyamayacak, soyut vatandaşların eşitliğini ilerletme sürecinin sorumluluğunu üstlenemeyecektir, "iyi devlet" olamayacaktır.

Burada, tüm bu alanlarda, seçeneklerin sınırlarını belirleyen bir yapı (kapitalist ekonomi ve devlet) söz konusudur. Yani, yukarıdaki iyi devlet amacına ilişkin "siyaset" (artık tırnak içinde yazmak durumundayız) söz konusu olduğunda tüm seçenekler yapının içindedir.

Diğer taraftan, yapı çelişkili sınıf ilişkileri üzerinde yükseldiğinden de, bu "iyi devlet"teki "iyi", farklı sınıflar için farklı anlamlar içerecektir. Örneğin kapitalist ya da toprak sahibi sınıflar açısmdan ekonomik ve siyasi iktidarlarını toplumun geri kalanına en etkin ve en düşük maliyetle kabul ettirerek güvence altına alan devlet en "iyi devlet" olacaktır. Buna karşılık çalışanlar açısından, sermaye ile pazarlık etme koşullarına, toplumsal ücretin (sosyal haklar) düzeyine ve içeriğine, işsizlikle ve pahalılıkla mücadele olanaklarına, örgütlenme özgürlüğüne, refah koşullarına katkısına göre tanımlanacaktır.

Bu nedenle yapı içinde birden çok, birbirine göre sağ ve sol olarak tanımlanabilecek duruş noktasının söz konusu olacağını kolaylıkla görebiliriz:

"İyi devleti" konusuyla, amacıyla ilgilenen küme içinde, önce sermaye ve emek karşıtlığına (ama aynı zamanda birlikteliğine) göre bir sağ-sol kutuplaşması düşünmek gerekiyor. Sermaye tarafında liberal demokrasiden faşizme kadar uzanan bir muhafazakâr siyaset yelpazesi ve birçok "sağ" ve "sol" söz konusu. Emek tarafındaysa, kapitalizmin çelişkilerini yumuşatmayı, denetim altına almayı verili ulusal "yapısını" korumayı, dolayısıyla sürdürülebilirliğini sağ-

lamayı amaçlayan, sosyal demokrasiden halkçılığa (Kemalizm, Peronizm, Nasırcılığa vb...) ve "demokratik sosyalizme" kadar uzanan ve kendi içinde birçok sol ve sağ duruşu içeren bir siyasi yelpaze düşünmek olanaklı.

Yeniden vurgularsak, burada egemen paradigma, kapitalizmin aşılması değil, daha insancıl (insan haklarına saygılı), sürdürülebilir, eşitlikçi, çok kültürlü, cinsiyet ayrımlarını azaltmaya çalışan bir kapitalizmin yaratılması, kapitalizmin ebedileştirilmesi, tarihin durmasıdır. Yani, felsefi açıdan metafizik ve ütopyacı bir "etkinlikle" karşı karşıyayız. Bu duruşu benimsemiş akımların, kendilerini "gerçekçi", komünistleri ise ütopyacı olarak tanımlamalarıysa tam anlamıyla bir saçmalıktır.

Bu mantıksal çözümlemeler, beni sol hareketle ("siyasetle"), komünist hareketin (siyasetin) aynı kümelere ait olmadığı sonucuna götürüyor. Komünist siyaset, yapıya karşı bir siyaset iken, sol yapı içinde bir siyaset. Komünist hareket yapının dışından yapıya karşı olduğundan, gündemine alabileceği olasılıklar sürecinin ucu tümüyle açıktır. Komünist hareketin siyasi hedeflerini seçerken, bir tek işlevsel kavramı, yönlendirici ilkesi, ölçütü olacaktır: Yapının çözülmesi... Diğer bir deyişle tüm tercihler, günlük hedefler, taktikler ve strateji, özgün seçenekler hep bu ölçüte, "komünist hipoteze", yapının dışına giden ve orada devam eden yola göre yapılacaktır.

Sol hareketler ise, deyim yerindeyse kapitalist realist bir hipoteze sahiptirler. Yapıyı bir realite olarak kabul eder, bu anlamda realist bir siyasi seçenekler dizini oluştururlar. Bir tarafta egemenin, muktedirin kurup dayattığı iktidara karşı ezilenin, sömürülenin, haklarından mahrum bırakılanın yanında olmaya, onların yaşam koşullarını iyileştirmekten, "iyi devlet"ten yana olmaya çalışırlar. Böylece egemenler ve ezilenler ilişkisini veri alarak kapitalizmi daha yaşanabilir, devleti daha az baskıcı, temsil ilişkisini, özgürlükleri da-

ha genişkılmayı amaçlarlar. Ama her zaman yapının içinde kalmak koşuluyla.

Komünizm ise ezilenler ve ezenler ilişkisini, kapitalizmi ortadan kaldırmaya, bu kategorilerin geçerli olmadığı bir yeni ucu açık dinamik bir "yapıya" ulaşmaya ilişkindir.

Özetle ve kabaca, sol, ezenlerle ezilenler arasındaki dengeyi ezilenlerden yana kurmaktan, iyileştirmekten yana olmakla ilgilidir. Komünizm bu dengeyi oluşturan ilişkiyi ortadan kaldırmayı amaçlar. Sol, devleti iyileştirmeyi arzular, komünizm devletin olmadığı bir yere ulaşmayı...

Son tahlilde, yapının devamının sorgulanmaya başlandığı noktada, sol, toplumsal muhalefeti, protestoyu ve isyanı örgütler, pasifize eder, yapının içinde kalmasını sağlar. Komünizm, her aşamada, ilk ve son tahlilde bu muhalefetin güçlenmesi, önünün açılması, hızlanması, yapının sınırlarından taşması için çalışacaktır.

07.10.2010

"Yeni Zamanlar" ve Cesaret

Türkiye'de ve dünyada 30 yıldır egemen olan bir dönem sona eriyor. "Yeni zamanların" başındayız. Bu yeni zamanların bizden talep ettiği en önemli erdem "cesaret"tir. Tüm kötümser eğilimlere, komünist deney iflasla sonuçlandı propagandasına, bizi bugünün durumu içine çekmek için sunulan haz olasılıklarına, yükselen gericilik dalgasına kapılmamak, baskıya, devlet şiddetine, sömürüye dayanmayan, insanların eşit ve özgürce yaşayacağı bir dünyanın inşa edilebileceğine inanmak ve bu dünya için mücadele etme cesaretine sahip olmaktır. Başarı veya başarısızlık olasılıklarına bağlı kalmadan "bugünün durumunu değiştirecek toplumsal harekete" katılarak tarih sahnesine çıkma cesareti...

Otuz Yıllık Karanlık Yırtılıyor

Türkiye'de bir askeri diktatörlükle, dünyada Reagan-Thatcher hükümetleriyle başlayan gericilik dönemi, kapitalist sınıfın, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kabul etmek zorunda kaldığı toplumsal kontratı yırtarak, engelsiz bir sınıf hâkimiyetini restore etmişti. Serbest piyasa söylemi, sermayeyi her türlü toplumsal denetimden kurtarırken, emekçi sınıfların tarihsel kazanımlarını adım adım ellerinden alıyordu.

Kültürel iklim de radikal bir biçimde değişmeye başlamıştı. Emekçi sınıfların kapitalizmi eleştirmesine, ötesine geçmenin yollarını aramasına, bir "kurtuluş" hareketini düşünmesine olanak veren "Aydınlanma" geleneği iki cepheden birden saldırı altındaydı.

Kendini yeni ve çağdaş olarak sunan bir akım, toplumu ve insanı yeniden inşa etme geleneğini şiddetli yadsıyor, kapitalizm içinde kalan her türlü değişimi onaylarken, kapitalizmin ufkunu aşan her türlü değişimi olanaksız ve potansiyel felaket olarak görüyordu. Kültür endüstrisinin fabrikaları da, insanı bedensel hazlarına, bu hazları tatmin edecek metaları satın almasına olanak verecek para kazanma işlemlerine odaklanmaya çağıran bu akımın, her şeyin ne kadar kötü olduğunu "bilen" ama hiçbir şeyin değişmeyeceğine inanan, pasif nihilist öznelerini seri halinde üretmekle meşguldü. Kapitalizm artık insanlara var olandan başka bir gelecek vaat edemiyor, böylece nihilist bir faza giriyordu.

Aydınlanma geleneğine yönelik ikinci saldırı, her türlü hakikat fikrini yadsıyan pasif nihilizme, hazlara odaklanmanın getirdiği çöküntüye karşı, özellikle kapitalizmin yıkıcı etkilerinin en sert yaşandığı bölgelerden başlayarak, bu dünyanın ötesindeki bir "kurtuluş hakikatine" yönelen, dinci bir canlanmayla karşımıza geliyordu. Hıristiyan, Musevi, Müslüman, Hindu köktendincilik yükseliyor, bilimsel yöntem, evrim teorisi sorgulanıyor, sorgulama giderek Kopernik devriminin kapısına dayanmaya başlıyordu...

Türkiye toplumu da bu iki saldırıdan kendine düşen payı 12 Eylül döneminin elinden fazlasıyla aldı. Bir taraftan yılgınlığın üzerinde yeni bir tüketim humması, haz ekonomisi ve kültür endüstrisi hızla büyürken, öbür taraftan bu toplumun modern zamanlardaki tüm devrimci geleneği, mücadele tarihi burjuva devriminden başlayarak unuttuılmaya, karalanmaya çalışılıyordu. 1960'ların ve 70'lerin isyancı kuşağının, komünist hareketin tüm yaşamının ve mirasının üzerine patolojik damgası vurularak mahkûm edilmesi özellikle önemliydi. Böylece yeni kuşaklar dünlerinden kopacaklar, bugünlerini anlayamayacaklar ve geleceklerini sorgulamayacaklardı.

Komünist hareketin ayakta kalanlarının önemli bir kısmı geçmişin değerlendirilmesine ve eleştirilerek radikal çekirdeğinin kur-

tarılmasına, deneylerinin yeniden edinilmesine olanak sağlayacak düşünsel etkinliklerde yetersiz, kimi zaman isteksiz ve giderek geç kalırken, bir kısmı, geçmişin eleştirisini, geçmişin ret edilmesiyle karıştırıyordu. Bu ikilem, bu geçmiş içinde yeri olmayan akımların, geçmişi yok sayarak kendilerine yer açma çabalarına olanak sağlıyordu. Bu süreç son derecede aklı karışık, yönelimsiz, liberalizmin demokrasi fantezilerinin, medyanın ünlülerinin, pembe veya karanlık dizilerinin tılsımına kapılmış, ama son derecede umutsuz ve mutsuz bir gençlik, özellikle işçi gençlik üretiyordu.

Dün teoriye ve geleneğe inançlarını kaybetmeden sabırla konuşmaya devam edenler, bu karanlık dönemde, yapıya teslim olmadan ayakta kalarak bugünlere kadar gelebildiler. Öbürleri... Öbürlerinin ne olduğunu referandum sürecinin "yetmez ama evet" teslimiyeti bize bir kez daha göstermedi mi?

Yeniden Başlıyoruz
Ama "Sıfır" Noktasından Değil

Üç yıl önce patlak veren mali kriz "her şeyi" değiştirmeye başladı. Bir anda mali parazitlerin akıl almaz derecede müstehcen zenginlikleri ve Fransız devrimi öncesindeki aristokrasiyi anımsatan küstahlıkları, ekonomiyi ve dünyayı yönetmekle yükümlü olanların cehaletleri, bu cehalet karşısındaki şaşkınlıkları, adeta mazeret beyan eden aptalca bakışları gözler önüne serildi. Bu sırada devlet mali sermayenin yönetim komitesi gibi hareket etmeye ve krizin yükünü emekçi kesimlerin üzerine yıkmaya başlıyordu.

Artık her şey o kadar açıkta ve utanmazca yaşanıyordu ki... Bu yeni iklimin yarattığı nefret ve tiksinme, adaletsizlik duyguları emekçi sınıfların üzerinden teslimiyet ve çaresizlik yükünü kaldıracaktı.

Artık birkaç yıl önce ağza alınamayacak kavramlar günlük yaşama giriyor, olasılıklar tartışılıyor, en önemlisi komünizm kavramı, dünya entelijansiyası arasında, üniversitelerin felsefe ve ekonomi po-

litik, kültürel çalışmalar bölümlerinde uzun bir aradan sonra yeniden ve giderek yaygınlaşan bir ilgiyi üzerine çekmeye başlıyordu. Bu başlıklarla yapılan toplantılarda yer bulmak için artık saatler öncesinden kapının önüne ulaşmak gerekiyordu. Hem de elindeki kriz yönetim modeli iflas etmiş, hegemonya ilişkileri sakatlanmış bir uluslararası sermayenin, hemen her ulusal coğrafyada emekçi sınıflara saldırmaya hazırlandığı bir dönemde...

Şimdi, şu absürd soruyu soranların sayısı giderek artıyor: Her türlü ekolojik felaketi, dünyada yaşamın çeşitli sonlanma senaryolarını hayal edebiliyoruz, filmlerde tekrar tekrar canlandırabiliyoruz, ama neden kapitalizmin, alt tarafı, tarihsel olduğunu bildiğimiz, zaaflarının fena halde ayırdında olduğumuz bir üretim tarzının sonunu düşünemiyoruz? Neden küresel ısınmanın dünyayı açlığa mahkûm etmesi ya da insanların uzaya gitmesi, laboratuvarda yeni türler hatta canlılar yaratması mümkün görülürken, Slavoj Zizek'in işaret ettiği gibi, bir kamu sağlık sisteminin kurulması talebine karşılık, "kaynak yok, imkânsız" cevabı alıyoruz? Trilyon dolarlık savaşları finanse etmek olanaklı, insanlığın en temel gereksinimlerini karşılamak olanaksız!

Gerçek şu ki kapitalizm artık ne kendini açıklayabiliyor ne de gelecek kuşaklara hiçbir şey vaat edememesinin nedenlerini. Ve bu kriz daha uzun bir zaman, bir kez daha "nihai kriz" sıfatını hak eder bir biçimde devam edeceğe benziyor. Ama önümüzde büyük bir olasılıklar yelpazesini açarak...

Avrupa'yı kasıp kavuran işçi hareketlerine ve sosyalist hareketin içinde başlayan kültürel canlanmaya bakarak, şöyle diyebiliriz sanıyorum. Tarihe ve geleneğe sahip çıkarak yeniden başlamak, yeni bir tarih ve gelenek yaratmak üzere bir yolun başında duruyoruz. Erdemli bir insan olmanın koşulu, bu yolun davetini kabul etme cesaretini gerektiriyor...

Türkiye'de de durum farklı değil. Ekonomik kriz, tüm aksi yönde propagandaya karşın teğet geçmedi ve emekçi kesimler üzerinde

büyük bir tahribat yarattı; bu tahribat orta sınıflara doğru yayılmaya devam ediyor. Sürdürülmesi giderek zorlaşan borç yükü ve ihracata ve uluslararası mali sermayeye bağımlı büyümenin yeniden kesintiye uğraması kaçınılmaz. O zaman büyük bir sarsıntı bizi bekliyor.

Tekel işçilerinin destansı direnişi, hepimizin göğsünü kabartan Bir Mayıs 2010, Türkiye sosyalist hareketinin mücadele geleneğinin temsilcilerinin yeniden tarih sahnesine çıktığını gösteriyordu. Referandum süreci, kimi "güzel ruhlar" sonuçlara bakarak moral bozukluğuna sürüklense, yılgınlıkla "kendini kamçılama" seansları düzenlese de, sosyalist hareketin, ülke siyasetinde ihmal edilemez bir varlık haline geldiğini gösterdi. Dahası, referandum süreci sosyalist hareketin kendini görmesine ve sınırlarını daha iyi tanımasına, geleneğin öneminin ayırdına bir kez daha varmasına yardımcı oldu.

Çok Sert Bir Dönem Olacak Bu "Yeni Zamanlar"

"Yeni zamanlar" çok sert bir dönem olacak. Bu dönemde, en önemli erdemin "cesaret" olmasının bir nedeni de bu. Bu fiziki cesaretten daha önemli ve öncelikle ahlaki, teorik ve siyasi bir cesaret olmak durumunda. Kapitalizmin aşılabileceğine inanmak, solun güçlerini birleştirerek büyümeye, etkisini artırmaya devam edebileceğine ve tarihin hızına yetişebileceğine inanmak cesaretini gösterirken aynı zamanda, geri plana atılan, üstü örtülen, unutulmaya bırakılan, "duvara asılan" çalışma tarzlarını, mücadele araçlarını yeniden konuşmaya, yenilerini üretmeye girişme cesaretine sahip olmak gerekiyor. Ve tüm bunları yaparken, "ya başarılı olamazsak?" sorusuna, "bunlar gerçekçi değil", "henüz gücümüz yeterli değil" itirazlarına kulakları kapama cesaretini göstermek gerekiyor.

Yeni dönem çok sert olacak, çünkü kriz yönetim modeli neoliberal küreselleşme ve finansallaşma tüm enerjisini tüketti. Artık sermayenin önünde üçlü bir süreç var:

Birincisi, kârların restorasyonu açısından, işçi sınıfının artıkdeğer üretme kapasitesinin artırılmasından ve emek maliyetlerinin

düşürülmesinden, sosyal hizmetlerin daha da kısılarak sermayeye kaynak transfer edilmesinden başka yol kalmadı. Bunun için emek disiplinin artması, işçi sınıfının mücadele kapasitesinin, örgütlerinin sabote edilmesi, komünizmin sesinin kısılması gerekiyor. Bu süreç, herhangi bir sosyal demokrat hareketin, partinin emekçi sınıflara bir reformlar talebi sunma ve verebilme olasılığını dışlıyor.

İkincisi, Çin ve Hindistan gibi ekonomilerin getirdiği basınçtan dolayı, her ulus devletin, temsil ettiği sermaye gruplarının ve üzerinde yükseldiği ekonominin hammadde ve enerji tedarikini güvenlik altına almak, üretilen mallara yeni pazarlar bulmak çabasına öncelik vermesi gerekiyor. Sağladıkları büyük rantlardan dolayı yaşamsal bir birikim aracı haline gelen hammadde ve enerji kaynaklarının denetimi üzerindeki rekabetin daha da sertleşmesi kaçınılmaz. Uluslararası eşgüdüm, küresel yönetişim fantezileri hızla yerini "itin iti yediği" bir ortama bırakmaya başlıyor.

Üçüncüsü, hem emekçi sınıfların mücadele kapasitesini sabote etmek, hem komünistlerin sesini kısmak, hem de enerji ve pazar rekabetinde, gündeme gelecek şiddet içerikli operasyonların (savaşlar vb...) gerektireceği insan kaynaklarını sağlayabilmek için şoven milliyetçiliğin, ırkçılığın, din ve "uygarlık savaşları"nın, etnik çelişkilerin daha da kışkırtılması gerekecek.

Bu üçlü sürecin, küresel ısınmanın, iklim krizlerinin gündeme geldiği bir ortamda, kapitalizmin krizini, insanlığın sonunu hazırlayacak bir uygarlık krizine dönüştürmeye başladığını görüyoruz. Şimdi "gerçekçi" olmak gerekirse, düzenin mantığı içinde bize imkânsız olarak sunulan şeyi düşünmek gerekmiyor mu? Böyle bir konjonktürde, felaketin önünü kesebilecek tüm önlemlerin ve önerilerin bir adım sonra kapitalizmin sınırlarına gelip dayandığını, bu sınırların aşılmasını zorunlu kıldığını, bunun için gereken eylemi, bu eylemi gerçekleştirecek cesareti talep ettiğini görmemek mümkün mü?

30.09.2010

İktidarsızlık da Çürütüyor

"İktidar çürütür" derler. Ama iktidarsızlık da çürütüyor. Doğan Tarkan'ın, *Zaman* gazetesinde yayımlanan söyleşisi bu durumun çok güzel bir örneğini oluşturuyor. Tarkan, söyleşiyi yapan kişinin istediği yönde ona uygun şeyler söyleyebilmek için çok büyük bir çaba gösteriyor. Partisinin amblemini değiştirmeyi kabul ediyor, AKP'ye karşı olanları modernizmi savunmakla suçlayarak, postmodernizme (liberallere) ve modernizmin dinci eleştirmenlerine göz kırpıyor.

Tüm bunlara gereken cevaplar fazlasıyla verildi. Ben Tarkan'ın söyledikleri içinde, bana "mise en abyme" kavramını anımsatan bir paragrafa dikkat çekmekle yetineceğim.

"Mise en abyme" sanat eleştirisi alanına ait bir kavram. Birçok yazar ya da ressam yapıtlarının içine, yapıtın, burada yansıyarak özünü açığa vuran bir tür "ayna" yerleştirirler. *Hamlet* piyesi içinde, gezici sanatçıların, Hamlet'in arzusu üzerine sahneledikleri tiyatro oyunu Velasquez'in Las Meninas, tablosunda, ressamın arkasındaki duvarda görünen aynada yansıyan görüntüler, bu kavramın en ünlü örneklerini oluşturuyor. Bazen de, bu "mise en abyme", sanatçının isteği dışında yapıtın içinde oluşabiliyor; eleştirmen yapıtın içinde, onun anlamını görünür kılabilen bir bölüm, ifade bulabiliyor. Bu bölümün, ifadenin ışığında okunduğunda yapıt esas anlamını açığa vuruyor.

Doğan Tarkan'ın konuşmasında tam da böyle bir bölüm var. Konuşmayı bu bölümü çözümledikten sonra, bu çözümlemenin ışığında yeniden okumak çok yararlı oluyor.

"Bize anlattıkları şu: Solun yükselişini önlemek için AKP bu operasyonu yapıyor! Bu o kadar kendini beğenmiş ve dünyadan bihaber bir iddia ki. **Toplam yüz kişisin. Yüz kişi, iktidar bizi yok etmek için bu operasyonu yapıyor diyor. İktidar üf dese yok olacağız zaten."** (Vurgular bana ait – E.Y.)

Burada "mise en abyme" işlevini, vurguladığım bölüm yerine getiriyor. Bu bölüm solun iktidar karşısındaki çaresizliğini, AKP'nin gücünün mutlaklığını, isterse solu yok edebileceğini söylüyor. Sol yüz kişi değil. Bir Mayıs günü Taksim Meydanı'na toplananlar ve ülkenin diğer kentlerinde meydanlara inenlere bakınca, solun hacmi "yüz binlerce" kavramıyla ifade edilebilecek bir büyüklüğü dahi aşıyor. İkincisi bu örgütsüz bir büyüklük, bir sürü değil; bir kavalcının peşinden gitmesi asla söz konusu değil. Aksine solun bir kısmı "hayır" dedi, bir kısmı "boykot" dedi. Bu taraflar kendi aralarında kıyasıya tartıştılar. Üçüncüsü, referandumda AKP hükümetinin solu ikna etmeye özellikle önem vermiş olması, *Zaman* gazetesinin Tarkan'la sol üzerine konuşma yapması, solun siyasi ağırlığının da ihmal edilemez bir seviyeye geldiğini düşündürüyor.

Öyleyse Tarkan'ın bu paragrafı ne anlama geliyor. Bu paragrafta, Tarkan'ın, 1 Mayıs'a en fazla "onlarla" ifade edilebilecek büyüklükte, miniskül bir grupla katılmış olmasının, kendi grubundan "genç sivillere tren kaldırıyor" olmasının altında ezilmişliğini, sol tarafından dışlanırken siyasi iktidarın gücü karşısında eğer püf derse yok olabileceğine ilişkin korkusunu açığa vuruyor.

Bu aynadan bakınca da tüm söyleşi "bir sevilme arzusuna", yaranarak korunma refleksini sergileyen çırpınışlara dönüşmeye başlıyor.

13.10.2010

Küba Ne Yöne Gidiyor?

Küba'da Raul Castro yönetimi, 500.000 işçiyi işten çıkaracağını açıkladı. Biz de kendimizi, ayakta kalmış son devrim için "Küba ne yöne gidiyor?" sorusuyla karşı karşıya bulduk. Bu sorunun cevabının kapitalizm olmasından korkuyoruz. Aslında "Küba ne yöne gidiyor?" sorusunun içinde bir başka ve belki de daha ağır bir soru gizli. Bu soru da bize çok gecikmiş, ama bir o kadar da önemli bir başka tartışmayı öneriyor. Küba bir yöne gidiyorsa, "bu yolculuğa hangi noktadan başlıyor?" Diğer bir deyişle nereden geliyor [da belki de kapitalizme doğru gidiyor]?

Bu soruya bu yazıda bir cevap vermeye niyetim yok. Onun yerine aklımdaki kimi soruları sizinle paylaşmaya çalışacağım. Ama önce bizi bu tartışmaya iten en son gelişmelere kısaca bakalım.

Yüzde On'luk Tasfiye

Küba'da çalışanların sayısı toplam 5 milyon kişi civarında. Öyleyse geçen ay açıklanan işten çıkartmalar –ki bugünlerde fiilen başlamış olmaları gerekiyor– toplam çalışanların yüzde 10'una eşit. Bu gelişmelerin iki garip boyutu var. Birincisi işten çıkartmalara ilişkin açıklamaları işveren (devlet) değil, sendikalar (CTC) yapıyor. İkincisi, bu işten çıkartmalar açıklanmadan önce sosyal güvenlik yasaları değişiyor; işsizlik ödeneği son maaşın yüzde 60'ı ve bir ay olarak sınırlanıyor. Böylece yeni yasalara göre bu işçilerin işten çıkarıldıktan bir ay sonra hiçbir ödenek almadan ortada kalacakları anlaşılıyor. Sizi bilmem ama ben bunu öğrenince dudaklarım uçuk-

ladı. "Bu nasıl bir rejim ki işgücünün yüzde onunu bir anda sokağa koymaktan çekinmiyor?" diye düşündüm. Ama tabii ki durum biraz daha karmaşık.

İşten çıkarılacak olanlardan 250.000'ine 178 alanda özel iş kurmaları için lisans verilecek. Diğer bir deyişle bu 250.000 kişi, taksi şoförü, berber, lokantacı, bakkal veya herhangi bir dalda küçük üretici olabilecekler. Tabii, hangi üretim ve ticaret bilgisiyle, hangi başlangıç sermayesiyle olacakları, gerekli iş aletlerini, ondan sonra gereken yedek parça hammadde vb'yi nereden bulacakları pek belli değil. Raul'un "Sizleri yalnız bırakmayacağız" vaadine güvenmekten başka çaremiz yok bu aşamada. Birilerinin de ABD'deki Kübalı göçmenlerden gelmesi olası kaynaklara umut bağladığı anlaşılıyor.

Geri kalanlardan 200.000'i devlet dışında var olan ya da kurulacak kooperatiflerde istihdam edilecekler. Geriye 50.000 kişi daha kalıyor. Ama bunların ne olacağını çıkaramadım.

Ama ilk 250.000 kişinin eğer gereken sermayeyi bulabilir (ABD'deki Kübalı göçmenlerden önemli miktarda sermaye gelirse), başarılı olurlar da işlerinde tutunabilirlerse, işçi sınıfı kategorisinden çıkarak, küçük burjuva kategorisine geçecekleri kesin. Başarılı olamayanların işlerini kaybettikten sonra başarılı olanların yanında çalışmak durumunda kalacaklarını (o da şanslıysalar) varsayarak, bu aşamada, sermaye birikimi, merkezileşme ve yoğunlaşma sürecine adım atılmış olacak. Diğer bir deyişle Raul Castro rejimi devlet eliyle (o da destek olduğunu varsayarsak) küçük burjuva yaratmaya ve kapitalistleşme sürecinin önünü açmaya, kapitalist yetiştirmeye başlıyor. Tabii bunu söylerken kendimi şu sorudan koruyamıyorum: İyi de bu kapitalistleşme sürecine giren üretim tarzı ne?

Bu soruya, Komünist Partisi yayın organı *Granma* gazetesinin bir başyazısındaki "Reformların amacı sosyalizmi korumak, sürdürmek ve mükemmelleştirmeye devam etmektir" saptamasına ba-

karak "sosyalizm" diye cevap verebiliriz. O zaman da "Egemen sınıfın (sanayi ve tarım işçilerinin –yanılıyor muyum yoksa–) bizzat kendisinin yüzde onluk bir kesimini özel girişimciye (kapitaliste) dönüştürmeye kalkması ne anlama geliyor?" sorusu kafamızın içinde dolaşmaya başlıyor.

Konuya dönersek, daha önce özel sektörde yaklaşık 600.000 kişi çalışıyormuş. Bunların sayısı yeni gelenlerle birlikte 850.000'e, yani çalışanların yüzde 17'sine ulaşıyor.

Peki bu dramatik işten çıkartmaların, piyasa ekonomisini canlandırma reformlarının, hem de dünyada serbest piyasa ekonomisinin iflas ettiğine ilişkin bir kanı genelleşirken, mantığı nereden kaynaklanıyor?

Bir yıldır ortada dolaşan "Bir milyon işçi fazlası var, üretkenlik düşük, devletin yükü çok fazla" söylemi, Raul Castro'nun "Küba'nın, insanların çalışmadan yaşayabildiği bir ülke olduğu imajını tümüyle silmeye kararlıyım" açıklamaları bize ışık tutabilir mi?

İşçi fazlası kavramı, tümüyle kârlılıkla ve verimlilikle, diğer bir deyişle sermaye birikiminin ölçütleriyle bakınca ortaya çıkan bir durum. Ama Küba sosyalist bir ülke! Böyle bir ülkede, üretici güçler gelişir, toplumsal hizmetler yaygınlaşırken, işçi fazlası kavramı olamaz. Eğer olursa bu sorun çalışma saatleri indirilerek, refah düzeyini yükseltecek hizmet sektörü genişletilerek kolaylıkla aşılabilir.

Profesör Vidal'in, "Bu değişiklikler şayet halk hareketleri yoluyla uygulanırsa adada sosyalizmin güçleneceğine" ilişkin sözlerindeki "halk hareketi"nin nasıl bir şey olacağını ise anladığımı söyleyemem.

Peki, Raul'un açıklaması bize yardımcı olabilir mi? Belki, ama önce kimi kastettiğini anlamak koşuluyla; ayda 20 dolara çalışan işçileri mi, yoksa turizm sektöründe yabancı uyruklu milyonerlere sağlanan lüks konut edinme ayrıcalığından yararlanamadığı için yakınan kimi Kübalıları mı?

Kafam Gittikçe Karışıyor

Bu konu üzerinde düşünmeye başlayınca, ilk önce sendika.org'un hazırladığı Küba dosyasına baktım. Karşıma ilginç bir görüntü çıktı. Petras, Küba'daki rejimi, üstelik de bence çok dostça ve soğukkanlılıkla ve çok iyi anlaşılır savlarla eleştirmiş. Buna karşılık Castro, Petras'a fena halde bozulmuş, "Sözde aşırı solun süper devrimcisi", "Hayalci" diyor, "Zehirli neoliberal mavallar öğütlemekle" suçluyor. Ama ne yazık ki Castro'nun yazısından bu hiddetin nedeni anlaşılamıyor.

Narciso Isa Conde, kapitalizme giden yolları kapamaktan, prekapitalist seçenekleri yok etmekten, sosyalizme açılmaktan söz ediyor (500.000 işten çıkarma kararından önce mi yazıyor acaba sonra mı?). Castro, *The Atlantic Monthly*'ye "Küba modeli artık bizim için bile işlemiyor" demiş, sonra düzeltmiş, aslında ironi yapıyormuş.

Ali Ergin Demirhan'ın yazısı, Castro-Petras tartışmasına büyük ölçüde açıklık getiriyor. "Gerçekten çok yararlı ve aydınlatıcı" diye düşünürken, Guillermo Almeyra'nın yazısındaki "Yatırımcıları çekmek için devrimin kalıntılarını gömmek intihardır". "Aksine özgür örgütlenme, özyönetim ve demokrasi temeli üzerinde, üreticilerin iktidarını maksimum düzeye çıkararak otokrasi ve bürokrasiyi ortadan kaldırarak büyük bir değişimle onu yeniden canlandırmak lazım" uyarısını görünce yine kafam karıştı. Pardon! Nasıl yani? Devrimin artık yalnızca kalıntıları mı var karşımızda? Otokrasi kim?

Sonra internette Kübalı sosyalist Sam Faber ile yapılmış bir söyleşiye rastladım (*Küba Devriminin Kaynaklarına Yeniden Bakarken* başlıklı kitabın yazarı). Faber, Küba rejiminin uzun süredir bir gerileme yaşamakta olduğunu, bunun ekonomik kriz nedeniyle daha da derinleştiğini, işten çıkarmaların bu zeminde gündeme geldiğini ileri sürüyordu. Faber, Küba'da bu işten çıkartmalara karşı pek bir direniş beklemediğini söylüyor. Buna karşılık son yıllarda gençlik, özellikle siyah gençlik arasında bir yabancılaşmanın, polis tacizine karşı

tepkinin yükselmekte olduğuna dikkat çekiyor; adeta buradan bir radikalleşme bekliyor. Çok iyimser diye düşündüm. Gençliğin bu kesimini etkisi altına almış olan müzik ve gangster kültürünü düşününce...

Bir Moment Daha mı Geliyor?

"Acaba, 1989-1993 dönemini andıran bir tarihsel moment mi geliyor? Küba bir ekonomik ve siyasi rejim değişikliğinin, toplumsal altüst oluşların eşiğinde mi?" Bu sorular önümüze geliyor. Bu kez bunlardan kaçmamak gerekiyor.

Berlin Duvarı'nın yıkılması, SSCB'nin dağılması, tarihimizin en önemli olaylarından biriydi. Ama o zaman Türkiye solu bu olayı tartışmak bir yana, görmezden gelmeyi seçti, üstelik de o zaman elinde Kuruçeşme Toplantıları gibi bir araç varken.

Türkiye solu, 1989-93 arasında yaşanan o "olayı" kimi siyasetçilerin hatalarına, ihanetine, uluslararası komplolara bağlayıp geçmeyi tercih etti. Sokaklara toplanan, duvarın üzerinden atlayan, ondan sonra da kendini neoliberalizmin, haz ve tüketim toplumunun kucağına bırakan on milyonlarca insanın arzularını, tepkilerini görmezden geldi, bunların nedenlerini, köklerini sorgulamadı, devrimden 80 yıl sonra ortaya çıkan bu durumu anlamaya çalışmadı, böyle yaparak da iyice anlaşılmaz, karanlık, gizemli bir olaya dönüştürdü.

Türkiye solu, burada sorunun Stalin'i suçlamaktan veya aklamaktan çok daha öte, tarihimize ve geleceğimize, bugünkü sosyalizm anlayışımıza ilişkin bir anlamı olduğunun ayırdına varamadı.

Şimdi Küba benzer bir süreci adeta yavaş çekilmiş bir tren kazası filmi gibi yaşıyor ya da öyle görünüyor. O zaman kaçırdığımız fırsatı şimdi yakalamak gerekir diye düşünüyorum. Fidel'i, Raul'u aklamak ya da mahkûm etmek için değil. Onların da son tahlilde yapısal belirleyicilikler altında hareket eden birey olduklarını unutmadan olup bitenleri anlayabilmek ve dersler çıkartabilmek için.

14.10.2010

"Koşullar Çok İyi"[1]

Dünyada ve Türkiye'de siyasi, ekonomik, kültürel duruma bakınca aklıma Mao'nun "gök kubbenin altında tam bir kaos var, koşullar çok iyi" sözleri geliyor.

Gök Kubbenin Altında Kaos Var

Gerçekten de toplumsal "yapının" (dar anlamda Türkiye, geniş anlamda kapitalist dünya ekonomisi/sistemi) hemen her alanında, her düzeyinde irili ufaklı, birbirine bağlı, birbirini besleyen, birbirinden farklı hızlarda da olsa gelişmeye ve derinleşmeye devam eden krizlerle karşı karşıyayız.

Kapitalist sistem ekonomik krizden çıkış için gereken yenilenme süreçlerini üretemiyor, işsizlik ve yoksulluk artıyor. Mali sistem hâlâ bir çöküşün eşiğinde duruyor. Buna karşılık sınıflararası çelişkiler keskinleşiyor, mücadeleler giderek sertleşiyor, kitleselleşiyor. Kapitalist sistemi açıklayan ve meşrulaştıran söylemler, ekonomik krizin kronikleşen etkileri altında, hazlara dayalı tüketim eğilimlerini destekleyen kredi kaynaklarının tükenmeye başlamasıyla birlikte çözülmeye başlıyor. Bu durum geniş kitlelerde özellikle emekçi gençlik arasında önemli kimlik krizlerinin şekillenmesine yol açacak gibi görünüyor.

---

(1) Bu yazıyı Metin Çulhaoğlu'nun yazısına borçluyum. Ama bir eleştiri olarak değil, onun "Karamsarlık Değil Gerçekçilik" yazısını okurken bende şekillenmeye başlayan düşünceler üzerinden kaleme aldım. "Acaba kendimi iyimserlik-kötümserlik ikileminden kurtarabilir miyim?" diye başladım, böyle bir şey oluştu.

Kapitalist sistemin merkezlerinde dahi, bu krizden ne zaman çıkılabileceğine ilişkin hemen hiçbir varsayım ya da iyimser bir beklenti yok. Bu sırada dünya devletler sisteminde yükselen güçlerin taleplerinin getirdiği basınç Batı merkezli hegemonya sistemini zayıflatmaya devam ediyor. Madenler, kıymetli mineraller, enerji kaynakları ve yolları üzerinde rekabet yoğunlaşırken, 1930'ları anımsatan korumacı eğilimler, krizin yıkıcı süreçlerini (kapasite iması örneğin) birbirinin ekonomisine devretme çabaları belirginleşiyor.

Türkiye'ye gelince ekonomik krizin etkileri kısa dönemli sermaye hareketleriyle denetim altında tutuluyor ve erteleniyor; uzun süre sürdürülmesi olanaksız bir sistemin fay hatlarında enerji birikmeye devam ediyor. Bu sırada ülkeyi yöneten iktidar bloğunun ve onu bugüne kadar ayakta tutan ideolojisinin, bu ideolojiyi üreten organik entelektüellerin bir dönüşüm içinde olduğu, yapısını değiştirmeye başlayan bir geçiş sürecine girdiği görülüyor. Bu sürecin getirdiği istikrarsızlıklar devletin hemen her kademesinde kendini gösterdiği gibi, toplumda da önemli gerginlikler, kültürel kargaşa, yönelimsizlik ve belirsizlikler yaratıyor. Kürt sorunu denen olgunun çıkmaza girmiş olması, referandum sonrasının, kaçınılmaz düş kırıklığının kendini göstermeye başlaması, gerek emekçi sınıflar gerekse de üniversite gençliği içinde yeni kıpırdanmalara enerji taşıyor. Ülkenin geleneksel dış politika parametrelerinde de önemli, gözle görülebilir kırılmalar yaşanıyor.

Düzen, yapıya yönelik olası muhalefet hareketlerini düzen içine hapsedebilecek yeteneğe sahip "sol" muhalefet partilerini kendi içinden üretmekte zorlanıyor. Özetle gök kubbenin altında kaos egemen. Koşullar çok iyi.

Koşullar çok iyi çünkü, yapılar kendilerini krizde değişerek yenilerler, ama kriz aynı zamanda yok olma olasılığının da gündeme gelmesi demektir. Bu aynı zamanda bu olasılığın, potansiyelden güncele dönüşebilmek için gerekli öznenin müdahalesini beklemekte olduğu anlamına gelir.

Sorun şurada düğümleniyor; bu özne nasıl şekillenecek ya da daha doğrusu, yapıyı çözmeyi, aşmayı amaçlayanlar, bu özne olma potansiyellerine sahip güçler, bu potansiyel durumlarını güncele nasıl dönüştürecekler? Yapının kendini yenilemeye çalıştığı böyle bir akışkan ortamda, büyük riskler içeren bir müdahaleyi nasıl göze alacak ve ne yönde yapacaklar?

"Güzel Ruhlar"

Müdahale etmeye niyetlenenler açısından aşılması gereken ilk ve en önemli engel, kaosun içindeki unsurların tanımlanması ve anlamlandırılmasıyla, müdahale nesnesinin saptanmasıyla ilgili. Özne olmaya niyet edenlerin, bu kaosu oluşturan duruma uygun bir yaklaşım geliştiremezlerse kendi kendilerini eylemsizliğe mahkûm etme, paralize olma riskleri var.

Hegel'in *Tin'in Fenomonolojisi* adlı yapıtındaki, "Güzel ruh – schöne Seele" (Bölüm VI/C/c) kavramıyla değindiği durum, potansiyel öznenin, güncelliğe geçemeden sürekli potansiyel olarak kalmasına yol açan bir yaklaşıma işaret eder. Bu potansiyel özne güncelleşemez, duruma müdahale edemez, çünkü kendini müdahaleye uygun koşulların varlığına bir türlü ikna edemez.

Okuyucunun hoşgörüsüne sığınıp (tembellik edeceğim çünkü) daha önce bu konuda yazdığım bir yazıdan aktarırsam:

"Güzel ruh", "ruhun", benliğin *(self)* saf haliyle, kendini dışsallaştırarak gerçek bir varoluşa sahip olma gereksinimi arasındaki çelişkiye takılıp kalmış, gerçek bir varoluşa sahip olmayan haline ilişkindir. Durumun farkına varan "güzel ruh" yakınmalar ve yeis içinde, çılgınlık noktasında kendini ziyan eder.

Bir tarafta saf, kirlenmemiş, ama gerçek bir varoluştan yoksun benlik, diğer tarafta gerçek bir varoluşa sahip olabilmek için dışsallaşmak, saflığını kaybetmek, "kirlenmek" gereği... Zizek'in kimi siyasi muhalefet unsurları için söylediği gibi, bunlar "Dünyanın, kendi yüce ideallerinin gerçekleşmesini engelleyen acımasız ko-

şullarından (ya nesnel ya da öznel koşullar hep yetersizdir – E.Y) sürekli yakınırlar..."

Burada esas sorun, "güzel ruhun", "saflığını" (siyasi tutarlılığını vb.) korumaya çalışırken edilgen kalması değildir. Sorun, bu edilgenliği yaratan etkinlik tarzıdır. Bu etkinlik ise dünyayı, müdahale etmeyi olanaksız kılacak bir biçimde betimlemekle (söylemle) ilgilidir. Savaş, pratikte kaybedilmeden önce, simgeselde (söylemde) kaybedilir... "Bu yakınmalar yakınılan koşulların yeniden üretilmesine katkıda bulunur."(2) "Güzel ruh", "uygun koşulları" beklerken, niyetle eylem arasındaki karanlık boşlukta, adeta traktörün farları karşısındaki bir tavşan gibi donup kalır.

Halbuki, Napolyon'un "önce hele savaşa bir girelim ne olduğunu ondan sonra görürüz", Lenin'in "teori gridir, yaşam yeşildir" saptamalarında vurguladıkları gibi bir durumun "hakikatini", içine girmeden, ondan etkilenmeden, pratiğimizle onu etkilemeden bilemeyiz. Pratiğin bizzat kendisi "durumu" değiştirir... Dünyayı değiştirmek onu, siyasi eyleme olanak verecek biçimde betimleyebilmekten geçer. Böylece devrimci teori, devrimci eylemin önünü açabilecektir. Müdahale etmek esastır.

Sonuç bir başarısızlık, hatta bir felaket dahi olabilir. Hiçbir tanımlama ve hiçbir devrimci teori başarıyı garanti edemez. Ama eylem başarı olasılığını, yalnızca olasılığını garanti eder. Güzel Ruh eylem aşamasına geçemediği için, bir özne olmaya başlama sürecine de adımını atamaz.

Ve "Gerçekçiler"

Güzel Ruh'un daha "zayıf" bir versiyonu da karşımıza, "gerçekçilik" kavramının bir tür yorumuyla çıkar. Güzel Ruh'un zayıf bir versiyonu olarak "gerçekçilik", kendine "gerçekliği" temel ve ola-

---

(2) Ergin Yıldızoğlu, *Emperyalizm ve Siyasal İslam Arasında Türkiye,* s.315, Siyah Beyaz, 2008.

sılıkların sınırı olarak alır. Bunu elindeki güçlerle karşılaştırır, eyleminin çarpacağı sınırları düşünmeye başlar, eylemin açacağı olasılıklardan önce...

İlk anda çok şaşırtıcı gelebilir, ama gerçeklik "gerçek" değildir. Çünkü gerçeklik her zaman simgesel *(discursive)* düzeyde toplumsal olarak kurulmuş bir gerçekliktir. Basitleştirirsek biz gerçekliği, bizi köpük gibi saran bir simgesel (ideolojik) evrenin, esas olarak (ama semiotik unsurları unutmadan) dilin içinde yaşarız. İkincisi gerçekliğin bu simgesel sistemi her zaman bir siyasi ekonomik iktidarı korumak, yeniden üretmek ve meşrulaştırmak üzere oluşur, bu yönde işler. Bunu da iktidarı tehdit eden tüm uzlaşmaz çelişkilerin ifadelerini, simgesel sistemin dışına iterek, batırarak, konuşulmalarını engelleyerek (konuşulmasına olanak veren kavramları örterek/yasaklayarak/unutturarak) gerçekleştirir. Bu gerçeklik, dışladıklarına karşılık ve onlara rağmen bir bütünsellik vaat eder. Dışlamalara ve bastırmalara dayanarak kurulmuş olduğundan bu bütünsellik sahte bir bütünsellik olacaktır.

Bu yüzden "gerçeklik" gerçek değil sahtedir. Örneğin kapitalist toplumun gerçekliği, emek-sermaye çelişkisinin uzlaşmazlığı gizlenebildiği, simgesel sistemin dışına itildiği, konuşulamaz kılındığı ölçüde, içindekilere bir uyum ve mükemmellik görüntüsü sunabilir. Ekonomik, ekolojik krizler kimi zaman siyasi skandallar, bazen doğal felaketler bu görüntüyü allak bullak eder. Gerçekliğin simgesel verimliliğini (kendini açıklama kapasitesini) düşürmeye, gizlenenlerin geri gelmeye başlamasıyla da kaos algısını yükseltmeye başlar. Böyle krizlerde, bu yüzden "koşullar çok iyidir" devrimciler açısından.

Devrimciler bilir ki, kriz olasılıkların ebesidir.

Bu yüzden "gerçekçilik" yerine, "antigerçekçilik"[3] (buna "eleştirel gerçekçilik" de diyebiliriz) devrimci eylemin önünü açabilecek

---

(3) "Gerçekçi ol imkânsızı iste" sloganının ruhu...

saptamaları yapmamıza olanak vermesi açısından daha uygun bir yaklaşım olacaktır. Antigerçekçilik, gerçekliği oluşturan simgesel (ideolojik) evren içinde, karşımıza "imkânsız" tanımlamasıyla birlikte gelen şeyler üzerinde yoğunlaşır, dışlanan, konuşulamaz kılınan, toplumda var olmasına karşın görülmesi engellenen, örneğin proletarya, göçmen işçi, hatta eşcinsel, travesti, etnik azınlık vb gibi şeyleri; bunları taşıyan sözcükleri, olayları, sınıfları, grupları bulmaya, eylemiyle, bunları konuşulur görülür kılmaya çalışır. Sanatçının ve sanatın ahlakını da sanırım bu işlevi tanımlayacaktır... Böylece devrimci, müdahalesiyle gerçekliği değiştirmeye, "bütünsellik" iddiasını dağıtmaya, gizlediği olasılıkları zorlamaya başlayabilir; böylece krizi derinleştirmekten çekinmez...

Diğer bir deyişle, devrimci, eylemiyle sermaye birikim sürecinin ekonomik, siyasi kültürel/ideolojik sorunlarını ağırlaştırır, egemen sınıfın yönetim kapasitelerini ve süreçlerini zora sokar, egemen ideolojinin akışını kısa devre ederek zaaflarını, çatlaklarını örten fantezilerini çökertmeye başlar...

21.10.2010

Kafalar Fena Halde Karışmış... Kafayı Kaldırmanın Zamanı

Karışmış derken bizi kastetmiyorum. Bu, bizim kafalarımızda da kimi karışıklıklar olmadığı anlamına gelmiyor tabii. En azından kendimden biliyorum... Ama buradaki karışıklık, geçen 30 yılın egemen ideolojisinin üretildiği ve savunulduğu yerlerdeki insanlarla ilgili.

Bu kafa karışıklığının, bu karışıklıktan doğan şaşkınlığın ilk ve en çarpıcı örneğini, ABD Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan'ın Meclis Soruşturma Komisyonu'na verdiği ifadede görmüştük. Adam, "gerçek hayat kafamdaki ideolojiye, modele uymadı çok şaşkınım" diyordu. Greenspan'ın ideolojisine, dünyayı anlama modeline göre piyasalar fazlalıkları temizlemeli, bu mali kriz olmamalıydı. Spekülasyon araçları riski azaltıyor olmalıydı; ama riskleri katlayarak artırdılar. Bankalar kendi güvenliklerini sağlayacak kadar bu işleri biliyor olmalıydılar ama iskambil kâğıdından kaleler gibi birbiri ardına yıkılmaya başladılar. Bu iki yıl önceydi.

Dahası, son G20 toplantısında izlediğimiz gibi, "krizi atlatmak için ne yapmak gerekir?" sorusuna her kafadan bir başka cevap geliyor. Bu kafalar, devletlere (belli coğrafyalardaki sermayelerin çıkarlarını korumaya göre örgütlenmiş siyasi yapılara) ait olunca da, kafa karışıklığı, ekonomik alandan çıkıp siyasi, hatta kültürel alana bulaşıyor, dönüp siyasi iktidar ilişkilerini tehdit etmeye başlıyor.

Bu bağlamda, çarşamba günü *Cumhuriyet* gazetesindeki köşemde değindiğim bir örneği burada yeniden aktarıp üzerinde bi-

raz daha durmak istiyorum. Çünkü bu örnekteki kafa karışıklığının, zamanında bize de bulaşmış olmasından kuşkulanıyorum.

Gideon Rachman, mali sermayenin kültürel alanda vuruş gücü en yüksek amiral gemilerinden biri, *Financial Times*'ın uluslararası ilişkiler başyazarı. Pazartesi günü "Toplamı Sıfır Olan Dünya" (Zero-Sum World) başlıklı yazısında adeta günah çıkarıyor, "bir zamanlar nelere inanıyorduk" demeye getiriyordu.

Rachman, yazısında, egemen ideolojinin en temel varsayımlarını sorgulamanın risklerini bildiğinden olacak, söze özgeçmişini anımsatarak başlıyor: 1980'lerde, Thatcher yıllarında BBC World Service'te işe başlamış, Gorbaçov Rusya'sının "değişimi"ni ve çöküşünü izlemiş; 1990'larda *The Economist*'te, mali sermayenin vurucu gücü yüksek bir başka gemisinde görev yapmış.1992'de Clinton'ın yemin törenine katılmış. 1997'de Tony Blair'in seçilmesini izledim diyor. O zaman "Liberal Enternasyonalizm" gibi kavramlar varmış, 1991-2008 dönemi Batı'nın "iyimserlik çağıydı". "Her şey daha iyi olacak diye düşünüyorduk"... Bu bir "kazan-kazan dünyasıydı" diyor. Rachman "2008 krizi uluslararası ilişkilerin mantığını değiştirdi"... "Şimdi birinin kazancı öbürünün kaybı olarak algılanıyor" diyor.

Rachman'a göre 2008 öncesinde egemen ideoloji beş temel sava dayanıyormuş: Birincisi, Fukuyama'nın "tarihin sonuna geldik, bundan sonra yalnızca liberal demokrasi olacak" savı. İkincisi, piyasaların devletler üzerindeki zaferi kaçınılmazdır [Ulus devlet zayıflıyor, etkisi azalıyor – EY] savı. Üçüncüsü, teknoloji; refah, demokrasi ve küreselleşme yönünde dönüştürücü bir güçtür [Teknolojik devrim, yeni ekonomik ilişkiler yaratıyor, kafa kol emeği arasındaki farkı ortadan kaldırıyor, kapitalizm geride kalıyor – EY] savı. Dördüncüsü "demokrasi ve kapitalizm geliştikçe savaş olasılığı azalır. Barış ve demokrasi için serbest piyasanın ve liberal demokrasinin yaygınlaşması gerekir" savı. Nihayet, "Bu düzenin bir güvenlik poliçesi olarak son tahlilde ABD, dünyada yenilmez bir güçtür. ABD

tek süper güçtür ve böyle kalmaya devam edecektir" savı. Rachman "Bu düşünceleri yakından biliyorum çünkü o yıllarda *The Economist*'te her hafta hep bunları savunduk" diyor.

Sonra her şey değişmiş. Bu savlar hayatın gerçeğine çarpmışlar. Rachman gibileri dün "her şey daha iyi olacaktı" diye düşünüyorlardı. Şimdi Rachman, gelecekte insanlığı bekleyen daha tehlikeli ekonomik, siyasi sorunlara, çevre sorunlarına, savaş olasılıklarına değinerek "Bundan sonra daha kötü olacak" temasıyla bitiriyor yazısını.

Buradan üç sonuç çıkarmak gerekiyor bana göre. Birincisi, kriz yönetme modelleri etkisini yitirdiğinden, yerine neyin geleceği henüz belli olmadığından, egemen sınıfların beklenmedik, olağanüstü politikalara başvurmaları, paniğe kapılıp anlamadıkları ortamlara yanlış varsayımlarla müdahale (Irak örneğinde olduğu gibi) ederek büyük acılara yol açma olasılıkları giderek artıyor. İkincisi egemen ideolojinin istikrarını kaybetmeye başladığı dönemlerde sosyalistler açısından büyük olanaklar ortaya çıkar. Ama bu olanakları kullanabilecek durumda olmak, "savunma", "direniş" kavramlarıyla ifade edilen "edilgenlik" ruhundan çıkıp pro-aktif, iktidar alanına müdahale etmenin hesaplarını yapan bir ruh haline bir an evvel ulaşmak gerekiyor. Bu gereklilik de çıkarmak gerektiğini düşündüğüm üçüncü sonuçla yakından ilgili.

Üçüncüsü, Gideon Rachman'ın özetlediği savlar sosyalist hareket üzerinde de etkili oldu. Örneğin küreselleşme kavramı, yalnızca emperyalizm kavramını sosyalist literatürden kovmakla kalmadı, "ulus devlet piyasa karşısında zayıflıyor, bir karar noktası olarak anlamını kaybediyor" savıyla birleşerek, "küreselleşen kapitalizme karşı ancak küresel çapta mücadele verilir" savını yarattı. Bu sav, yerel hükümetlere ve devletlere karşı mücadeleyi adeta gereksiz kılarken, emperyalizmden söz açan herkesi ulusalcılıkla, dev-

letlerin, hükümetlerin politikalarıyla uğraşanları da mücadeleyi ulus ölçeğinde hapsetmekle suçlayan bir söyleme zemin oluşturdu. Küreselleşmeci gevezelik, pasifizme gerekçe oluşturdu. Ulusalcılıkla mücadele ulusalcılığı en gerici, etnik ve dışlayıcı biçimleriyle sınırlayarak popülist, uluslararası sermaye karşısında dayanışma ve savunma refleksine ilişkin yanlarını yok sayarak, tarihselliğini[1] yadsıyarak tanımlayınca, emperyalizm konuşulamaz hale geldi.

Sosyalistlerin ulusalcı olması gerekmiyor. Uluslararası sermayenin "ulusal ekonomi"deki birikim ve değerlendirme süreçlerine ve bu süreçlerin ekonomiye ve siyasete müdahale etme biçimlerine, bu biçimleri taşıyan kurumlara, siyasi yapılara, kişilere karşı çıkmak zaten sosyalistlerin genel etkinliklerinin içinde. Ama bu sosyalistlerin evrensel projesi (komünist hipotez[2]) açısından yetersiz; yetersiz kaldığı, bütünden koptuğu ölçüde ideolojik ve siyasi çalışmalarda "tali hasar yaratabilecek" bir etkinlik.

---

(1) Bu alanda, Özay Göztepe'nin "sendika.org"da yayımlanan "Bütünleştirmeden Tektipleştirmeye Mustafa Kemal'in Milliyetçilik Söylemi" başlıklı denemesini (27 Ekim 2010) çok yararlı bulduğumu söyleyebilirim. Dikkatle okumak ve tartışmak gerekiyor. Ben bu çalışmada sunulan tarihin, kapitalist sınıf şekillenmelerinin getirdiği önceliklerle (sermaye mantığıyla sermaye birikim tarzlarının ve rejimlerinin evrimi ve dönüşüm, dolayısıyla sınıf ittifaklarının ve iktidar bloğunun evrimi ve dönüşümü) birlikte okunmasının ve bir burjuva devrimi tipolojisiyle karşılaştırılmasının (Örneğin: Hareketin oluşu, "sınıfın" iktidarı alması (ayrışma) ve Termidor/konsolidasyon) çok ilginç olabileceğini düşünüyorum. Bir de yönetici seçkinlerin söylemleri ve sözleriyle, pratikteki uygulamalarını ve bu uygulamaların yarattığı karşılıklı etkileşimi "çalışmak gerekiyor". Ne de olsa, insanları sözleriyle ve kendileri hakkındaki kanaatleriyle değil, fiilen yaptıklarıyla (eylemleri ve eylemlerin sonuçlarıyla) değerlendirmek gerekmiyor mu?

(2) Komünist hipotez: Sermaye ilişkisine, baskıya, sömürüye dayanmayan, sınıflara bölünmemiş, halkın üzerinde ona yabancı bir baskı aracı olan bir devletin altında yaşamak zorunda olmadığımız bir toplum kurulabilir.

Bu sorun şöyle de konabilir: emperyalizm, kapitalizme karşı mücadelede, burada, hemen şimdi (bu konuya aşağıda yeniden döneceğim) ilk karşılaşılan engellerden biri. Bu ekonomik açıdan, ülkenin yerel sermaye grup ve sınıflarının üzerinde yaşadığı sermayenin çok büyük bir kesiminin, yeniden üretim koşullarının, uluslararası (emperyalist) sermayenin yeniden üretim koşullarına bağlanmış olmasıyla ilgili "içsel olgu" olma esprisi. Kültürel açıdan emperyalizmin giriş ve işleyiş süreçlerinin önünü açan savlar, kendilerini daha kabul edilebilir, "demokrasiyi", "sivil toplumu" geliştirme, ulusalcı, Jacobin eğilimlerle, "toplum mühendisliği" ile mücadele savları gibi aracılar üzerinden sunabiliyor. Bu yolla sosyalist hareketin söylemine nüfuz eden emperyalist kültürel biçimler, Lenin'in "escamotage" (kimi yan, hatta yapay konuların öne çıkarak esas tartışma konusunu ve hedefleri karartması) dediği etkiyi yapabiliyor. Böylece sosyalistlerin ulusalcı-antiemperyalist tepkiler geliştiren kesimlere ulaşarak, burayı dönüştürerek kendi enerjilerine katmalarına olanak sağlayacak söylemlerin ve ilişkilerin önü kesilmiş oluyor.

Diğer taraftan "küreselleşen kapitalizme karşı ancak küresel çapta mücadele verilir" savının arkasındaki "ulus devlet etkisini kaybediyor" savı ve bunun sessiz ortağı olan "İmparatorluk" (Hardt&Negri) teorisi, hayatın yeşilliği, inatçılığı karşısında dayanamadılar. Çünkü uluslararası ilişkiler devletlerarası ilişkiler olmaya devam ediyordu. Devletlerarası ilişkiler ise her zaman güç ve egemenlik-bağımlılık ilişkileriydi. Emek disiplini ve mülkiyeti korumak söz konusu olduğunda sermayenin elindeki en etkili araç hâlâ devlet aygıtıydı. Böylece sömürgecilik, "yeni sömürgecilik" geri gelmekle kalmadı, yeni emperyalist güçlerin yükselme süreçlerini, doğal kaynakların, minerallerin, piyasaların yeniden paylaşım mücadelelerini izlemeye, gelecekteki büyük savaş olasılıklarını yeniden konuşmaya başladık.

Küreselleşmecilik ve devletin etkisini kaybetmeye başladığına

ilişkin savların pasifizme yol açmasının temelinde kapitalizme karşı genel olarak mücadele edilemeyeceği gerçeği yatıyor.

Sermaye bir ilişkidir, ama herhangi bir ilişki değil. O kapitalist toplumun (kapitalist toplumda yaşadığımızı sanırım artık biliyoruz), yaşadığımız toplumun, tüm yerel, kültürel, tarihsel özelliklerini sildiğimizde, soyutladığımızda, geride kalan, yalnızca Varlık olarak Varlığı (Being, Etre, Sein) olan ilişkidir. Bu yüzden biz onunla ancak aldığı özgün biçimler yoluyla karşılaşırız. Diğer bir deyişle, sermayeyle değil onun toplumun "maddesini" (şeyler ve insanlar; zaman ve mekân) örgütleyerek yarattığı biçimleriyle, burada yaşam alanımızda karşılaşırız. İkincisi, sermaye ilişkisinin bize sunduğu her biçim bizi aynı yeğinlikle *(intansite)* etkilemez. Bazı biçimlerin yeğinliği çok, hatta azami (maksimum), bazı biçimlerinki zayıf hatta asgaridir (minimum).

Bu nedenlerden dolayı, kapitalizmle mücadele her zaman, belli bir zaman ve mekân içinde somut bir şeye (toplumun maddesinin kapitalist bir örgütlenme biçimine) karşı bir mücadele olmak zorundadır. Fabrikada tuvaletin temizliği için mücadeleden, fabrikanın işgaline, gelen polisle uğraşmaktan, askeri darbeye direnmeye kadar ve bir hükümete, hükümetin sosyal ekonomik politikasına, dayatılan bir yaşam tarzına (biyopolitiğe), rejime ve siyasi iktidara karşı...

Dahası kapitalizm ve sermaye salt ekonomik değil aynı zamanda bu ekonomik ilişkileri korumak üzere, onlarla birlikte gelişmiş, bazen eski yapılardan alınarak oluşturulmuş simgesel sistemlerle (ideolojiler) ve siyasi yapılarla birlikte, hatta bunlar olarak var olan bir toplumsal ilişkidir.

Kapitalizm uluslararası bir sistem haline gelmiş olsa bile karşımıza, deney (varoluş) alanımıza, öncelikle bu ülkede, burada, yaşam alanımızda bu devletin koruması, onu yöneten hükümetin ya da cuntanın yürütmesi, yasal sistemi, baskı araçlarının, simgesel sis-

temlerinin söylemleri, bedenlerimizi, dilimizi, zaman ve mekân kullanma tarzlarımızı her an, her yerde denetleyen, hazlarımıza ve özgürlüklerimize çeşitli engeller, yasaklar getiren, cinsiyet, estetik rejimleriyle birlikte çıkar.

Bu karşı çıkış bizi burada somut tercihler yapmaya, öncelikler listesi oluşturmaya, ilk elde temas edilebilecek hedefler seçmeye zorlar. Bu karşı çıkış, bizi vazgeçilemez ve sürekli bir haklar mücadelesinden başlayarak, seçimlere girmeye kadar, boykottan mitinge, yürüyüşe daha birçok başka mücadele biçimine yönelik taktik adımlar atmaya zorlar.

Kapitalizme karşı ancak böyle mücadele edilebilir: Burada, şimdi ve en uygun hedefi ve aracı seçmek koşuluyla... Ama toplumun sonsuz biçimleri arasında hangi hedefi, hangi aracı seçeceğiz? Ölçüt ne olacak?

Bu bağlamda, seçimlerimizi yaparken biri teorik biri teknik iki ölçüte sadık kalmaya çalışmak gerekiyor diye düşünüyorum. Bunlardan biri "komünist hipotezle" ilgilidir. Her hedef adayını, komünist hipotezin merceğinden bakarak, oraya gidecek yolun haritasını düşünerek seçmek gerekiyor. İkincisi, bu seçimin, "zincirin ana halkası" kavramını ödünç alırsak, seçilecek hedefin gittikçe genişleme ve komünist hipotez açısından da gelişme şansına sahip bir hedefler zincirini, hani kumların içinden çekip çıkarırken yavaş yavaş yeni halkaları görmeye başlarsınız ya, işte öyle bir durum yaratması gerekiyor. Seçtiğimiz hedef, bize, toplumun sonsuz sayıda sorunlarının, potansiyel hedeflerinin oluşturduğu "kaosun" içinde, giderek genişleyen ama hepsi bir yönde gelişen yeni hedeflerden oluşan bir zinciri düşünmeye ve tutmaya olanak vermeli.

Ama her şeyden önce, egemen ideolojinin çözülmeye başlamasının ve buna bağlı olarak ekonomik siyasi iktidarların kendilerini açıklama kapasitelerinin giderek zayıflamasının getirdiği olanakları

kullanabilecek durumda olmak gerekiyor. Bunun için öncelikle, "savunma", "direniş" ruhundan çıkıp, krizin getirdiği tarihsel haklılığa ve etik üstünlüğe dayanarak pro-aktif, iktidar alanına müdahale etmenin hesaplarını yapan bir ruh haline bir an evvel ulaşmak gerekiyor.

28.10.2010

Sistemin Solu Boşaldı...

Wall Street Journal, New York Times gibi yayınlarda ABD, Avrupa ve İngiltere'de mali krizin, "Büyük Durgunluğun", seçmende sol partilere doğru kitlesel bir kayışa yol açmamış olmasının nedenleri, "sol neden krizden yararlanamıyor?" sorusuyla birlikte tartışılıyor.

Bu ilgi sanırım şöyle bir kaygıdan kaynaklanıyor: Kapitalizmin, 1970'lerde başlayan yapısal krizi derinleşmeye devam ederken, yeni bir boyut daha şekilleniyor. Kapitalist sistem, kendi muhalefetini, düzen içinden üretme (dolayısıyla denetim altında tutma) kapasitesini yitirmiş görünüyor. Öyleyse muhalefet hareketlerinin düzen dışına taşma potansiyeli giderek artacak demektir.

Komünistler açısından böyle bir durumun oluşmaya başladığını görmek ve uygun politikaları üretmek önümüzdeki dönemde can alıcı bir öneme sahip olacak. Çünkü sistemin solu boşaldı ama, sağ popülist, milliyetçi, ırkçı, kökten dinci bir kanadı var. Bu kanadın toplumsal muhalefeti, düzenin dışına çıkmak (Nazileri ve siyasal İslamın partilerini düşününüz) vaadiyle kendine çekerek, "olağanüstü" otoriter rejimler yoluyla sermayenin çıkarlarına tabi kılmak açısından işlevi giderek artıyor.

"Sol"un Siyaset Alanı Kayboldu

Daha fazla ilerlemeden, daha önceki bir yazımda vurguladığım, kimi arkadaşların da yadırgadığı "sol" ve "komünist" ayrımını, o yazının sonuç paragraflarını aktararak kısaca anımsatmak istiyorum.

"...sol, ezenlerle ezilenler arasındaki dengeyi ezilenlerden ya-

na kurmaktan, iyileştirmekten yana olmakla ilgilidir. Komünizm bu dengeyi oluşturan ilişkiyi ortadan kaldırmayı amaçlar. Sol devleti iyileştirmeyi arzular, komünizm devletin olmadığı bir yere ulaşmayı...

Yapının devamının sorgulanmaya başlandığı noktada, sol, toplumsal muhalefeti, protestoyu ve isyanı örgütler, pasifize eder, yapının içinde kalmasını sağlar. Komünizm, her aşamada, ilk ve son tahlilde bu muhalefetin güçlenmesi, önünün açılması, hızlanması, yapının sınırlarından taşması için çalışacaktır."

Bu anlamda "sol"un, siyasi (devleti yönetmeye aday) bir hareket olarak var olabilmesi için, emekle sermaye arasında bir uzlaşma alanının var olması, emeğin refah düzeyinin yükselmesi ve sosyal haklarının genişlemesi, sermayenin gereksinimleriyle uyumlu sınırlar içinde tutulmak koşuluyla finansal (sosyal ücret) ve kurumsal (iyi devlet) açıdan kabul edilebilir (maliyetine katlanılabilir) olması gerekiyor. 1970'lerde başlayan yapısal kriz, bu uzlaşma alanını giderek daraltti. Yalnızca bu uzlaşma alanı üzerinde yaşayabileceğini bilen sol partiler bir süre bu alanın daralmasına direndiler, sonra hızla yeni sınırları benimseyerek politikalarını ona göre değiştirdiler; "değişime uyum" adına, yumuşatılmış muhafazakâr partilere dönüştüler. Bu sırada sermayenin, aşırı üretim krizini düzenleyebilmek için devreye sokmaya başladığı mali genişleme, bunun yanı sıra küreselleşme sürecinin (yeni düzenleme sisteminin), tüketimi körükleyici ve gösteri toplumunun ideolojik ekranlarını (teknolojik gelişmelerin de yardımıyla) yeniden düzenleyici etkileri solda bir canlanma yaşanmasına (sosyal demokrasi, sosyalist partiler, III. Yol) bir süre için olanak sağladı. Doğu Bloku'nun çökmesinin ve bu çöküşe ilişkin ileri sürülen açıklamaların yetersizliğinin getirdiği, seçeneksizlik duygusunun yarattığı moral bozukluğu, kapitalizmin solunun söyleminin verimliliğini daha da artırdı. Neoliberalizmin aşırılıkları törpülenir, krizin etkileri yumuşar gibi olmaya başladı.

Ancak üç yıl önce kriz yönetme modelinin çöktüğünü muştulayan mali kriz ve onu izleyen "Büyük Durgunluk", "sol"un sermaye

ile uzlaşarak siyaset yapabileceği alanı tümüyle ortadan kaldırdı. Bu nedenle kriz başladıktan sonra sosyal demokrat partilerin, politika üretme kapasitelerini tümden kaybettiklerini, sol parti iddialarını koruyarak sağa kaymaya devam edebilecekleri bir yerin kalmamış olmasının sıkıntısını yaşamaya başladıklarını görüyoruz.

Geçtiğimiz aylarda canlanan "solun durumu ne olacak?" tartışmaları bu daha da sağa kayarak sol olduğunu iddia etmeye olanak verecek politikaları (sloganları) arayış çabalarının bir ürünü olarak gündeme geliyor.

Sol Neden Gerilemiş?

Wall Street Journal'ın aktardığına göre, İtalyan dilbilimcisi ve felsefeci Raffaele Simone'nin "Tatlı canavar: Neden batı sola kaymıyor?" başlıklı çalışması, önce İtalya' da, sonra da Fransa'da büyük ilgi çekmiş. *Wall Street Journal*'ın bu kitabı, okuyucularına uzun bir tanıtma yazısıyla sunduğuna bakılırsa, ABD'de de ilgi çekmesi için gerekenler yapılıyor.

Simone'ye göre solun gerilemesinin arkasındaki nedenler şöyle: Sol komünizmle ilişkisini yeterince kesin bir biçimde kesememiş, günümüzün dünyasının, tüketime yönelik, bireyci, küreselleşmeci özelliklerine, medyanın düzenine uyum sağlayamamış, hâlâ kapitalizmi, Amerika'yı eleştirmeye devam ediyor, devlet müdahalesinden, planlamadan yana görünüyor, Castro ve Chavez gibi diktatörlerle tehlikeli ilişkileri sürdürüyormuş. Buna karşılık, göçmenler/yabancılar sorunuyla yeterince ilgilenmiyor, ifade özgürlüğüne, cinsel eşitliğe ve sekülarizme karşı çıkan rejimlere, hareketlere (siyasal İslam) sempatiyle bakabiliyormuş.

Profesör Simone'ye göre günümüzün Batı toplumları yeni sağın tüketimi, kâr dürtüsünü ve hazları destekleyen özelliklerine daha uyuyormuş. Büyük medyanın, ekranların (bilgisayardan IPod'a kadar) yaşamın her alanına girmiş olması da bu durumu güçlendiriyormuş.

Şimdi bunları okurken aklıma Bernard Shaw'ın *Pygmalion* piyesinden sinemaya uyarlanmış *My Fair Lady* filmindeki bir sahne geldi. Filmde, Profesör Higgins ile doğru dürüst İngilizce konuşmayı ve egemen sınıfların kültürüne uyum sağlamayı öğrettiği çiçekçi kız (işçi sınıfından bir kadın) Eliza Doolittle arasındaki romantik bir ilişki başlamıştır. Aralarında çıkan bir tartışmanın arkasından, Profesör Higgins, arkadaşı albay Pickering'e yakınmaya başlar: "Kadınlar neden böyle... Kadınlar neden erkek gibi değil. Kadın neden senin gibi değil..." (yani erkek erkeğe konuşulabilecek, mantıklı –erkeğin mantığı tabii ki– bir biçimde pazarlık yapılabilecek biri değil). Profesör Simone de, bu saptamalarıyla adeta "Neden sol, sağ gibi değil? Neden tümüyle sermayenin mantığını kabul etmiyor?" diyor. Sol'un sermayenin mantığını tümüyle kabul edip, sermayeyi ilgilendirmeyen alanlardaki özgürlük sorunlarıyla uğraşmasını istiyor.

Simone'nin farkında olmadığı ve aslında "sol"un trajedisini oluşturan şey ise şu: Sol sermaye ile arasına asgari bir mesafe koyamaz, emekçi halktan yana olduğuna ilişkin bir imajı ve onların yaşamında bir iyileştirme yaratacak önlemleri geliştiremezse, siyasi bir varlık olarak kalmaya devam edemez. Bu yüzden solun sorunu, sermayenin programını yeterince benimsememiş olmak değil, onun karşısında göreli bağımsızlığını, onunla arasındaki eleştirel mesafeyi, toplumsal muhalefet için çekim merkezi olmasına olanak sağlayacak biçimde her konjonktürde yeniden üretilebilecek bir söylemi koruyamamış olmasından kaynaklanıyor.

Boşluk ve Birlik Sorunu

Ancak ekonomik krizin giderek derinleştiği, uluslararası emperyalist rekabetin yeniden yoğunlaşmaya başladığı bir ortamda sol bunları yapabilir mi? Yazının başında da işaret ettiğim gibi yapamaz. Bunları yapmaya ilişkin politikaları geliştirmeye başladığı anda, sermayenin tepkisini çekmeye ve yönetemez hale getirilmeye baş-

lar. Bu saptamayı şöyle de koyabiliriz: Sosyal demokrasinin, CHP gibi partilerin, hem sermayenin taleplerine cevap verip hem de toplumsal muhalefeti kendi yörüngelerine çekme olanakları kalmadı. Eğer gösteri toplumunun "kırık aynasında" geniş kitleleri yanıltan bir görüntüyle bu işi başarabilirlerse sonucun çok daha vahim olacağını, yeni bir düş kırıklığının sağa doğru daha büyük bir savrulmayı gündeme getireceğini kolaylıkla söyleyebiliriz. Bu hafta yapılan ABD ara seçimlerinin sonuçları da bu saptamamızı destekliyor.

Ancak bu tip partiler zayıflamış olsalar bile işçi sınıfının, bu sınıfın en eğitimli, yeni teknoloji ve iletişim modellerine uyumlu kesimlerinin, eğitimli orta sınıfların desteğini almaya devam ediyorlar. Bu partiler zayıflarken bu kesimler yeni siyasi arayışlara yöneliyor. Bu nedenle, sol partilerin zayıflarken boşalttıkları yerde, toplumsal muhalefet bir arayış içine girerken, "Şimdi kim bu kesimlerin karşısına çıkarak onlarla konuşmaya başlayacak?" sorusu büyük bir önem kazanıyor.

Bu bağlamda, Referandum sürecinde, sosyalist partiler arasında fiilen gerçekleşen işbirliğini genişleterek yeni arayışlara yönelen kesimleri, birleşik ve güçlü bir sesle konuşabilecek bir kurumlaşma düzeyine ulaştırmak yukarıda değindiğim boşluğun doldurulması açısından çok önemli diye düşünüyorum.

Bu birlikte davranma olasılığı kapsamına giren parti ve akımlara bakınca, Türkiye sosyalist hareketinin ana akımlarını, birinden farklı ama birbirine paralel ve aynı tarihi yaşayarak gelişmiş gelenekleri görüyoruz. Bu birbirinden farklı geleneklerin, kültür, söylem, çalışma tarzı ve hatta sosyalizm (kapitalizmden sonraki durum) anlayışları arasında ihmal edilemez farklar olduğu da bir gerçek. Ama hepsinin aynı kümeye ait olduklarını söyleyebiliriz. Bu kümeyi ortak bir amaç, hatta sadakat belirliyor diye düşünüyorum. Bu, "sermaye ilişkisine, baskıya, sömürüye dayanmayan, sınıflara bölünmemiş, halkın üzerinde ona yabancı bir baskı aracı olan bir devletin altında yaşamak

zorunda olmadığımız bir toplum kurulabilir" inancına olan sadakattir. Birliğin zemini her şeyden önce burada yatıyor. Aynı kümeyi oluşturanların (alt kümelerin), bu durumu, toplamlarından daha büyük bir etki yaratabilecek biçimde tanımlamaları gerekiyor.

Kapitalist sınıfın partileri, aralarındaki gelenek, program anlayış farklarına, hatta ait oldukları sermaye fraksiyonlarının çıkarları arasındaki çelişkilere karşın, ait oldukları sermaye yapısını korumak için koşullar ne olursa olsun bir araya gelmenin bir yolunu bulabiliyorlar. Bunların esas olarak emeğe karşı birleşme zemininde, türlü koalisyonlar, siyasi rejimler üzerinde anlaşabildiklerini, "siyasette küskünlük olmaz", "dün dündür" diyebildiklerini her seferinde kabak başımıza patladığı için biliyoruz. Sermaye sınıfının çeşitli partileri, çok partili yapılarını bozmadan tek bir küme olarak davranmalarına olanak sağlayacak siyasi yapıları, "volan kayışlarını", platformları, hatta rejimleri oluşturabiliyorlar.

Sosyalistlerin de çok partili yapılarını sorun etmeden, bölünmüşlük söyleminin etkisinde kalmadan, birleşmeyi düşünerek durumu olduğundan daha karmaşık hale getirmeden, hatta "zamanın ruhunu" göz önüne alarak çoğulculuğun bir gereği olarak çoklu yapılar biçiminde birlikte davranmanın yolunu bulmaları gerekiyor. Bu yapıların neler olacağını, nasıl biçimler alacağını, itiraf etmek gerekirse bilmiyoruz. "Cephe" kavramı işe başlamak için belki anlamlı. Ama yeterli olmadığı, kimseyi pek heyecanlandırmadığı da kesin. Ancak işe bildiğimizle başlamak da en doğrusu. Bu noktadan ilerleyebilmek için ise, "bildiğimizin" tutsağı olmadan konuşmaya, yeni araçları üretmeye hazır olmamız gerekiyor.

04.11.2010

Bu "Durum" Böyle Devam Etmez

Türkiye'de sosyalist harekete bakınca şöyle bir anlayışın çok yaygın, belki de egemen olduğunu düşünüyorum: Bu "durum" daha uzun bir süre böyle gider; rutin etkinliklere, var olan yapılar temelinde güç toplamaya örgüt inşa etmeye devam...

Ben bu "durum"un uzun süre devam etmeyeceğini, büyük sarsıntıların ve dönüşümlerin eşiğinde olduğumuzu düşünüyorum. Aşağıda açmaya çalışacağım gözlemlerimde doğruluk payı varsa, rutin etkinliklerle beslenen çizgisel, evrimci gelişme sürecinin ötesine geçebilecek, hareketin bir bütün olarak gücünün hızlanarak artacağı dinamik bir gelişme hattı gerekiyor. Bu hattı inşa edebilecek kurum ve önerileri tartışmaya, yenilerini gündeme getirmeye başlamak giderek acil bir önem kazanıyor. Yoksa, birkaç yıldır, özellikle mali krizle birlikte hızlanmaya başlayan tarihin dışlileri arasında bir kez daha parçalanıp un ufak olabiliriz.

"Durum" Üzerine Bir Not

Bu "durum" kavramı, "yapı"nın içindeki güçler dengesini, başat ve ikincil çelişkileri, parçalarla bütün arasındaki ilişkilerin özelliklerini ve tüm bunlar üzerinde karşımıza (siyasal erk ve egemen ideoloji tarafından sınırlanarak) konan olasılıkların bütünlüğünü ve karmaşıklığını temsil ediyor. "Yapı" söz konusu olduğunda, konumuzla ilgili soyutlama düzeyleri bağlamında, üç "küme" düşünebiliriz. Birincisi ana, evrensel küme olarak, küresel kapitalist ekonomi ve bir egemenlik bağımlılık matrisi olarak var olan devletler

sistemi. Bu kümenin içinde de ekonomik siyasi bölgelerden (nüfuz alanlarından) oluşan, kimi noktalarda birbiriyle kesişen/örtüşen bir seri alt küme düşünülebilir. Bu alt kümeler içinde de devletleri (ülkeleri, ülkelerin bölgelerini) düşünebiliriz.

Tüm bu karmaşıklığı bir dönemde, şu veya bu biçimde tanımlamamıza olanak veren kapitalist sınıf çelişkileri, sermaye birikim rejimleri, devletlerarası ilişkiler, (hegemonya, emperyalizm vb) bunları temsil eden ideolojik sistemler, belli bir süre için, belirli istikrarsızlıkların kendini tekrarlamaya devam ettiği bir istikrara ulaşırlar. Bu istikrar dönemi boyunca, yapının sınırları çok belirgin ve güçlü, hatta aşılamaz bir görüntü (yalnızca görüntü) sergiler. Ancak bir noktada sermaye birikim sürecinin içsel çelişkilerinin ifadesi olan kriz eğilimleri, yeniden düzenlenemez/yönetilemez bir noktaya ulaşır. Bu noktadan itibaren sabitlenmiş istikrarsızlıkların istikrarını temsil eden yapı hızla çözülmeye/dönüşmeye başlar.

Bu kavramsal düzeyden tarihe inecek olursak, yakın tarihimizle ilgili sanırım şu "durum" dönemleri saptayabiliriz:

1945/50-1968/73: Ekonomik büyüme dönemi (Fordist sermaye birikim rejimi). İki bloklu, iki hegemonik merkezli devletler sistemi, emek ve sermaye arasında belli bir uzlaşmaya dayalı refah devleti, sosyal demokrasi, kitlesel sendikalar.

1968/73-1989: Merkezde başlayan ekonomik krizin genelleşmesi, küresel çapta bir kriz yönetiminin (neoliberal küreselleşme) bu dönemin ikinci yarısında başarıyla devreye girmesi. Kısacası SSCB'nin çözülmesiyle taçlandırılacak olan bir kapitalist restorasyon dönemi.

1989-1997: Egemen kriz yönetim modelinin (neoliberal küreselleşme) tükenmeye başlamasıyla son bir finansallaşma atağının başlaması.

1998-2007: Modelin tükenişinin kesinleşmesiyle birlikte ertelenen tüm kriz eğilimlerinin kendilerini dayatmasına, kaynak savaşlarına,

pazar kavgalarına, büyük güçler arası rekabetin sertleşmesine paralel klasik emperyalizmin/sömürgeciliğin geri gelmesi.

2007-?: Finansal kriz ve çözülmenin hızlanması.

Kabaca anımsatmaya çalıştığım bu dönemlerin tanımlarını, egemen ideolojideki, estetik rejimlerdeki değişimleri, uygun öznelliklerin oluşumunu, krizini ve değişimlerini, hatta teknolojik değişkenleri de ekleyerek daha da zenginleştirebiliriz. Dönemin jeopolitik özelliklerine ilişkin olarak Amerikan hegemonyasının gerilemesini ve Çin, Hindistan gibi güçlerin yükselmesini düşünebiliriz. Tüm bunlara bir de egemen sermaye birikim rejiminin krizi bağlamında bakarsak önce Fordizmin, dayanışma ağları, kamusal eğilimleri, sınıfsal aidiyetleri güçlü, işlevsel tüketim modeline eklemlenmiş öznelliklerini göz önüne alabiliriz. Sonra bu dayanışma ağlarını ve kurumlarını kaybetmeye başlayan, hedonistik tüketim modellerinin ağlarına takılan yeni öznelliklerin ortaya çıkış sürecini ve bu dönüşümün, "komünist hipotez" açısından siyasi sonuçlarını tartışabiliriz. Bu tartışmaya internetin, teknolojik gelişmelerini de ekleyebiliriz. Ama sanırım yukarıda sunduğum, birbirini izleyen "durum"lara ilişkin kronoloji genel olarak kendini korumaya devam eder...

Bu kronoloji bize bir "durum"dan öbürüne geçerken hep şiddetli sarsıntıların yaşandığını söylüyor. 1968/73 ayaklanmaları, 1989 çöküşü, 1997-2001 arasında, Asya krizi, Kosova savaşı ve 9/11 ve emperyal proje. 2007 Mali çöküş, emperyal projenin iflası, Çin'in yükselmesinin kabullenilmesi...

Şimdiki "Durum" En Patlayıcı Olanı

Kriz başladığından bu yana en patlayıcı (en sert sarsıntılarla bir yenisine geçme özelliği anlamında) "durumu" yaşadığımıza inanıyorum. Bunu en güzel 1968/73 dönemiyle karşılaştırarak görebiliriz diye düşünüyorum.

1968/73 dönemi büyük bir sarsıntıya, etkilerinden hâlâ sıyrı-

lamadığımız bir ideolojik kırılmaya (post ile başlayan sözcükleri düşünelim) yol açtı. Çok sert ve genelleşmiş bir resesyon, sermaye birikim rejiminin artık kâr oranları düşme eğiliminin karşıt eğilimlerini artık etkin bir biçimde harekete geçiremediğini, böylece yapısal bir krizin başladığını haber veriyordu. Vietnam Savaşı'nın sonucu, Dolar-Altın bağının kopması, ABD hegemonyasının gerileme sürecine girdiğini söylüyordu.

Ancak, önce krizin sermaye hareketleriyle çevreye taşınması, ardından borç krizi yoluyla neoliberalizmin merkezden çevreye taşınarak piyasaların açılmaya, ulusal projelerin biriktirdiği kaynakların talan edilmeye başlanması ve restorasyon, kriz eğilimlerini ertelemeye devam edebiliyordu. Kriz yeni başlamıştı; sermaye sınıfının, bir kriz yönetim rejimi oluşturmasına olanak verecek koşulları (hatta genel bir düzen dayatmaya devam edebilecek bir liderliği) vardı.

Bugün "durum" farklı. Bu koşulların büyük bir kısmı ortadan kalktı. Liderlik çok zayıfladı. Egemen kriz yönetim rejimi, bunu destekleyen ve bunun desteklediği ABD hegemonyası tükenmiş durumda. Çin dünyanın ikinci büyük ekonomisi oldu. Almanya Avrupa'nın merkezi haline geldi. Kriz sınıf çelişkilerini hızla derinleştiriyor, keskinleştiriyor, direnişi körüklüyor.

Dün olmayan şeyleri de görüyoruz bugün. Avrupa'da büyük grevler, öğrenci hareketleri, silahlı mücadeleye yönelmeye başlayan anarşist gruplar, ne yönde evrimleşeceği belirsiz yeni bir "normal"in şekillenmeye başladığını söylüyor. Ekonomik kriz devam ediyor. Büyük güçler arası dengeler bozulmaya, karşılıklı suçlamalar yoğunlaşmaya başlıyor. Ekonomilerin ve devletlerin, siyasi, askeri ve teknolojik gücü açısından çok stratejik hale gelmiş mallar (değerli mineraller, enerji, gıda ve su), mal ve finansal sermaye ihraç piyasaları üzerinde yakın zamana kadar piyasa koşulları çerçevesinde süren rekabet yerini siyasi çekişmelere, neokolonyal yöntemlere bırakıyor.

Ulusal piyasaları koruma eğilimleri, diğer bir deyişle krizin yükünü komşunun üzerine yıkma eğilimi güçleniyor.

Bu sürecin kendine özgü bir yaşamı var: Döviz savaşları, ticaret savaşları, pazarların ve kaynakların zorla bölüşülmesi, sonra yeniden bölüşülmesi için mücadele...

Küresel çapta birçok aşılamaz çelişki, denetlenemez dinamik kesişmeye, deyim uygun olursa "durum" içinde "olay alanları" yaratmaya başlıyor. Bu "olay alanları", içine bir kibrit düşmesini bekleyen benzin havuzlarına benziyorlar.

Krizin yükünü, bu kez sıcak para hareketleriyle çevreye taşıma eğilimi yine güçleniyor. Ama bu kez, çevrede genel eğilim sermaye hareketlerinin önünü açmak değil, gelenlere direnme, sermaye hesaplarını denetleme yönünde. Sıcak para hareketlerinin ülke ekonomisinin içini boşalttığını öğrenen ülkeler, Türkiye gibi birkaç istisna dışında, çoktan büyük ticaret fazlaları, döviz rezervleri oluşturmuşlardı; şimdi sermaye hareketlerini denetlemeye, bu kaynağın kesilmesinin yaratabileceği açığı ellerindeki rezervlerle kapamaya hazırlanıyorlar. Böylece içe dönük tüketimi ve yatırımları destekleyerek ülke ekonomisini ayakta tutmanın, refahı ve siyasi istikrarı korumanın bir yere kadar söz konusu olabileceğini, böylece zaman kazanabileceklerini düşünüyorlar. Ama bu eğilimler uluslararası gerginlikleri artırmaya devam ediyor. Batı merkezli modelin tepesindekiler, Kenneth Rogoff'un çarşamba günü aktardığım sözlerindeki gibi "Yükselen piyasalar, kendi ticaret kurallarıyla oynamalarına izin verilemeyecek kadar büyük ve önemli hale geldiler. Bu ülkelerin liderleri yerel çıkarları dizginlemeli, yabancı rekabeti desteklemelidir" diye düşünüyorlar.

Türkiye bu son dönemi, 2001 krizine karşın, Asya ve Latin Amerika ülkeleri gibi, dış ticaret fazlası, döviz rezervleri inşa ederek, ekonomiyi şoklara karşı koruyacak tedbirleri geliştirerek yaşamadı. Aksine merkez ülkelerin sermayesinin çevreye kaçarken yarattığı sıcak

para hareketlerinden kısa dönemli siyasi çıkarlar sağlamak, özellikle siyasal İslam projesini ilerletmek, hükümetin müşteri tabakalarını, kendisini destekleyen sermaye kesimlerini beslemek, bu arada toplumsal mühendislik projesi için gerekli toplumsal rızayı satın almak için kullanmayı tercih etti. Bu sırada oluşturmaya başladığı (ulaştığını sandığı) güce dayanarak ülkenin yerini yeniden tanımlamaya, yeni uluslararası inisiyatifler, ittifaklar, ortaklıklar oluşturmaya girişti. Ancak hükümetin, güçlü üretim ve yatırım dinamiklerine dayanmayan bu tercihleri, hem ülke içinde hem de ülkenin çevresiyle ilişkilerinde çok kırılgan ekonomik, siyasi diplomatik fay hatları yarattı.

Dünya ekonomisi kümesine dönersek, mali krizin denetim altına alınması için devreye sokulan genişlemeci ekonomi politikaları, krizi aşmaktan ziyade erteledi, dahası bu kez çevre ekonomilerinde mal, gayrimenkul ve menkul kıymetler piyasalarında yeni balonlar ürettiler. Bu balonlar enerji, gıda, değerli madenlerin (altın gibi) fiyatlarını yukarıya doğru iterek, egemen sermaye birikim rejimini daha da istikrarsızlaştırıyorlar.

Dünya ekonomisinin geleceğinin tartışıldığı çevrelerde egemen kanaat şimdi, tüm bu eğilimlerin 2011 yılında birbirlerini güçlendirmeye başlayarak yeni bir sarsıntıya yol açacağı doğrultusunda şekilleniyor.

Şimdi yeniden Türkiye'ye dönersek önümüzdeki "dönemin" adeta bir "olay alanı" yaratacağını düşünebiliriz. AKP'nin iktidara gelmesiyle başlayan rejim değişikliği süreci, seçimlerden sonra yeni bir anayasa ile bir devlet biçimi değişikliği sürecine dönüşecek. Bugün zaten faşist diktatörlük var diyerek, bu değişikliğin getireceği sorunları tartışmaktan kaçınamayız; seçimlerin şu veya bu biçimde sonuçlanmasının, ardından oluşabilecek siyasi gelişmelerin sosyalist hareket açısından kazanacağı anlamı da...

Buraya kadar özetlemeye çalıştığım saptamalar, birçok açıdan

çok özel bir dönemin eşiğinde olduğumuzu, belki de bu döneme girdiğimizi gösteriyor. Bu nedenle sosyalist hareketin, sıradan bir dönemdeki rutin çalışmalarla yoluna devam edebileceğini düşünmek büyük bir yanılgı olacaktır. Sosyalist hareketin gruplarının bir an evvel güçlerini birleştirerek bu dönemde ülke siyasi coğrafyasında öne çıkmaya çalışmaları, "olay alanına" müdahale etmeye olanak sağlayacak bir sinerji yaratmanın yollarını bulmaları giderek daha büyük önem kazanıyor. Bu nedenle, halkın ve emekçilerin yaşamında fark ve iyileştirme yaratarak sosyalist mücadelenin önünü açabilecek bir noktaya sıçramaya, bu noktadan ilerlemeye olanak sağlayacak tüm olasılıkların mutlaka göze alınması gerekiyor...

Bitirirken, kendini iktidar olmaya aday ve niyetli görmeyen grup, parti, akım etkinliklerinin aslında gerçek birer siyasi çalışma anlamına gelmediğini bir kez daha anımsatmak istiyorum.

11.11.2010

"Uygarlıklar Çatışması" mı Dediniz?

Bugün çok sert ve acımasız bir "uygarlıklar çatışmasının" tam ortasındayız. Ama bu Huntington'un ileri sürdüğü gibi, dini temelde tanımlanmış, Hıristiyan, İslam ve Çin uygarlıkları arasında yaşanmıyor.

Bu çatışma Aydınlanma geleneğiyle, sermayenin var olabilmeye devam edebilmek için canlandırmaya ve kendi yeniden üretim süreçlerine tabi kılmaya başladığı Aydınlanma öncesi geleneklerden toplanarak oluşturulmuş bir yeni-bağnazlığın (obskürantizm) arasında sürüyor.

Bu çatışmanın bir tarafında 1789 Fransız devrimiyle başlayan, 1848 devrimleriyle dönüşerek, 1871 Paris Komünü'nden, 1917 Sovyet Devrimi'nden 20. yüzyılın emperyalizme karşı bağımsızlık savaşlarından geçerek süregelen, en üst soyutlama düzeyinde, insanlığın kültürel mirasını temsil eden bir uygarlık var. Modern anlamda bireysel özgürlükleri, hatta birey kavramını konuşmaya, sınıf mücadelelerini görmeye ve anlamaya, toplumu ve doğayı, mucizelere gerek kalmadan açıklamaya olanak verecek bilimsel düşünce ve bir kavramlar hazinesi bu uygarlığa ait.

Bunun karşısında, yapısal krizini aşarak var olmaya devam edebilmek için dinci gelenekleri, pasif nihilizmi canlandırarak, tüm karşıt sesleri susturmayı amaçlayan sermayenin, bu mirasın kavramlar hazinesini (dilini) yok etmeye başlayan antiuygarlığı (barbarlığı) var. İnsanlık, bugün işte bu uygarlıkla, antiuygarlık (barbarlık) arasındaki gittikçe sertleşen çatışmanın ortasında duruyor.

* * *

İnsanlık kültürünün, özgürlük (kendini geliştirme, kendi bedenine sahip olma, düşündüklerini, inandıklarını açıkça ifade etme), eşitlik (bireyler, farklı etnik gruplar, ırklar, cinsiyetler ve cinsel tercihler arasında), ilerleme (toplumsal koşulları ve doğal çevreyi daha fazla özgürlük ve eşitlik doğrultusunda dönüştürebilme) ilkeleri bugün, çok yönlü ve şiddeti gittikçe artan bir saldırının altındadır!

Sermayenin antiuygarlığı, tüm "yaşam dünyalarını", sermaye ilişkisine tabi kılarak imha ediyor, tekdüzeleştiriyor, toplulukları, kendi haz süreçlerine, sermayenin ürettiği malların ve simgelerin tüketim süreçlerine odaklanmış bireylerin matematik toplamına dönüştürüyor, bireyi, sürekli manipüle edilen bir tüketiciye indirgiyor.

Sermaye "yaşam dünyalarını" yok ederek ayakta kalmaya çalışırken durmadan körüklenen tüketim, eskime, yok olma, yeniden tüketim döngüsü, gelinen noktada insanlık uygarlığının var oluşunun biyolojik zeminini de yok etmeye başladı. Bir taraftan aşırı tüketimin doğrudan bir sonucu olarak iklim değişikliği canlı türlerini yok ediyor, diğer taraftan insanın ve genelde canlıların genetik yapısı çözümlenerek metalaştırılıyor, nöroloji bilimi *(neuroscience)* bulgularını, siyasal iktidarların, büyük şirketlerin; disiplin, denetleme süreçlerinin, kültür endüstrisinin hizmetine sunuyor. Felsefe (bilgi sevgisi), bilim, siyaset, aşk, sanat alanlarında ortaya çıkan, "olayları", "yeniyi" anlama ve anlamlandırma çabalarını terk ederek sermayenin yarattığı baskının altında giderek, "deneysel felsefe", "alan felsefesi" başlıkları altında, sermaye ve siyasal iktidar için toplumsal sorunları çözmeye yöneliyor. *New York Times*'da bu konuda yazan bir felsefe profesörünün dediği gibi "ne de olsa faturaları ödeyecek parayı bunlar getiriyor".

Günümüzde, sermayeden başka bir yaşam, biyolojik-bedensel hazlardan başka bir var oluş hayal edemeyen bir pasif nihilizm (liberalizm ve postmodernizm), tüm hazların yok olduğu ölüm nok-

tasından ötede bir dünya hayaliyle yaşayan köktendincilik (Hıristiyan, Müslüman, Yahudi, Hindu) buluşarak, onunla insanlığın simgesel evrenine egemen olmak için rekabet ediyor. Bu görünüşte birbirine zıt iki akım, çağdaş bağnazlığı (obskürantizmi) birlikte inşa ediyorlar.

Her ikisi de insanlık tarihinin, hem kendi öznelliğini, hem toplumsal ilişkilerini, hem de doğal çevresini değiştirerek baskının, sömürünün, savaşların olmadığı, yaşanabilir bir dünya (yeni insan, yeni toplumsal ilişkiler ve yeni bir doğal çevre) kurmaya yönelik ilerleme düşüncesini ve onun beraberinde getirdiği kavramları insanlığın uygarlık geleneğinden, kültürel kazanımlarından silmeye çalışıyorlar. Çağdaş bağnazlığın karşısında, tutunulabilecek tek bir seçenek var: Bu yeni dünyanın, yeni insanın ve yeni doğanın kurulabileceğine ilişkin inanç!

* * *

İnsanlık ilk kez bu kadar keskin bir uygarlıklar çatışması durumuyla karşı karşıya. İnsanlık en son, böyle bir uygarlıklar çatışması noktasına çok yakınlaştığında, faşizme karşı savaşıyordu.

Bu savaş, sermayenin totaliter doğasının (her şey bana tabi olmalıdır), emperyalizm, ırkçılık, jenosit ve aydınlanma karşıtı tüm antikültürel özelliklerini kendine toplamış (Goebbels: "Kültür sözcüğünü duyunca hemen silahıma uzanırım) totaliter siyaseti (herkes benim istediğim gibi yaşayacak) olan faşizm-Nazizm ile komünizmin (Marksistler ve anarşistler) bir savaşıydı.

Bu savaşta, sermaye kesimleri arasındaki çelişkilerin ve emperyalizmin dinamiklerinin yarattığı koşullar, komünistlerle (Marksistler ve Anarşistler), Cumhuriyetçilerin, faşizme karşı ortak mücadele etmesine olanak sağladı, bu uygarlıklar çatışmasının yarattığı konjonktür çözülebildi.

Eğer o dönemde komünistler, kapitalist sınıf içinde oluşan çatlakları sınıfın farklı kesimlerinin, bloklarının çıkarları, siyasi proje-

leri arasındaki farkları yok sayarak kısa bir süre için kafa karıştıran, faşizmle sosyal demokrasiyi aynı kaba koyma hatasında ısrar etselerdi, bugün başka bir dünyada yaşıyor olacaktık.

Bir bilimkurgu denemesiyle şöyle düşünebiliriz: Belki o zaman Nazi Almanyası nükleer silahlar geliştirmesine olanak verecek zamanı kazanabilecek, tüm insanlığı bir nükleer savaşın içine itebilecekti ya da nükleer denge, Nazilerin işgal etmiş oldukları bölgelerde egemenliğini kalıcılaştıracak, sermaye grupları yeni bir statükoda anlaşacak; bu konsensüs kısa sürede yeniden SSCB ve komünistler üzerine dönebilecekti. Kimbilir?

O dönemde, komünistler sosyal demokratlarla hatta muhafazakâr cumhuriyetçilerle birlikte, sürekli maruz kaldıkları ihanetlere, aldatmalara karşı kendi siyasi örgütsel, ideolojik bağımsızlıklarını koruyabildikleri, ilişkilere devrimin ve komünizmin ahlakının merceğinden bakarak yaklaşabildikleri ölçüde çalışabildiler. Bu durumu çok iyi anlatan, hepimizin çok iyi bildiği bir anekdotu anımsarsak: İki düşman vardı karşılarında, biri kafalarına silah dayamıştı. Öbürünün elinde –anekdotun bir versiyonuna göre– zehir dolu bir kupa vardı, içmesini istiyordu; bir diğer versiyonuna göre, ip vardı, kendisini asmasını istiyordu. Önce hangisiyle mücadele etmek gerekiyordu?

Nasıl silahla zehir/ip arasında bir aciliyet farkı var idiyse, faşizm ile burjuva demokrasisi (aslında artık oligarşik cumhuriyet) arasında da işçi sınıfının, komünistlerin siyasi kültürel ve örgütsel var olma koşulları açısından çok önemli farklar vardı. Seçenek konusu olacak kadar yaşamsal farklar!

Bu denkleme o zaman için Yahudileri, Romanları, eşcinselleri, özürlüleri eklersek durum belki biraz daha açıklık kazanabilir. Birinde yok olmak söz konusuyken, öbüründe komünistler ve işçi sınıfı örgütleri açısından yaşayabilmek, iktidara ilerlemeye çalışmak, en azından yeniden başlayabilmek olanağı söz konusu...

* * *

Bugünlerde, hem "Batı" da hem "Ortadoğu" da egemen kanaat, AKP'nin gelecek seçimleri kazanarak, "reformlarına", diğer bir deyişle toplumsal mühendislik projesine devam edeceği doğrultusunda. Peki AKP'nin projesini nasıl anlıyor bu yorumcular? Bu yorumcular AKP'nin projesini, kapitalist parlamentarizmle Müslümanlığın yaşam dünyasını birleştirmeyi başarmak olarak anlıyorlar.

Bu "projeyi", bu yazıda tanımlanan uygarlıklar çatışması ikilemi üzerinden okuyabilir miyiz? Bence okuyabiliriz. Bu proje kapitalizmin totaliter eğilimleriyle dini yaşam tarzının, bireyin zamanını, mekânını, bedensel estetiğini, beslenme ve cinsel yaşamının (haz alanlarının) pratiklerini yakından denetlemeyi, disiplin altına almayı ve gerektiğinde cezalandırmayı amaçlayan totaliter eğilimlerini birleştirmeyi amaçlıyor. Bu bağlamda bu proje yeni bir siyasi rejime, giderek devlet biçimine (dolayısıyla egemen sınıf iktidarının yeni bir biçimine) açılıyor.

Karşımızdaki, Aydınlanma geleneğinin ve insanlık kültürünün, eşitlik, özgürlük, ilerleme ilkelerine karşı bir projedir. Bu karşıtlık, bu projenin, işçi sınıfının çıkarlarını dile getirmeye, siyasetini oluşturmaya, bu sınıfı tanımlamaya (öz bilincine ulaşmasına olanak veren söylemlere), bu arada etnik kimliklerin kendi varlıklarını açıklamaya, ayrımcılığa direnmeye, çıkarlarını savunmaya, feminist mücadeleye, genelde haklar mücadelesine olanak verecek söylemlerine de karşı olunduğu anlamına gelir. Dahası, bu proje tüm bu söylemleri giderek simgesel evrenden çıkartmayı amaçlayan bir projedir. Bu bağlamda liberallerin pasif nihilizmiyle oluşan ittifak geçicidir. Bu projenin, doğası gereği, bir aşamada, tüm diğer muhalefet unsurlarını temizledikten sonra dönüp liberalleri de hedef alması kaçınılmazdır.

Buraya kadar anlattıklarımda bir doğruluk payı varsa, eğer olduğunu düşünüyorsanız, şimdi şu soruyu sormak istiyorum: Bugün

insanlığı etkileyen uygarlıklar çatışması açısından, önümüzdeki seçimleri AKP'nin kazanmasıyla kaybetmesi arasında bir fark olacak mı?

"Hayır yok!" diyorsanız, seçimlere yalnızca komünistlerin (Marksistler ve anarşistler) alacağı oy oranları, yapacağı propaganda ve örgüt inşa dinamikleri (bu nokta anarşistleri ilgilendirmeyebilir) açısından bakabilirsiniz! Çünkü seçimlerin öncesi ve sonrasında komünistler açısından bir şey değişmeyecektir.

Yok eğer bir fark var diyor ve benim saptamalarımı kısmen de olsa paylaşıyorsanız, seçimleri, içinde farklı siyasi akımların, güçlerin, kısmen örtüşüyor olsa da birbirinden farklı projelerin karşı karşıya geleceği özgün bir konjonktür olarak değerlendirirsiniz. Bu değerlendirme üzerinden de, seçimlerden komünist hipotez açısından hangi olumlu ya da en azından zararsız olabilecek sonucun çıkmasını arzu ediyorsanız, bu konjonktüre, o yönde müdahale etmenin söylemlerini, diyalog alanlarını, pratik yollarını bulmaya çalışırsınız.

25.11.2010

"Sol ve Din" Tartışmasına Bir Katkı

Geçen ay *BirGün* gazetesi internet sitesinde "sol ve din", "Afyon mu protesto mu? "Marx dine karşı mı?" başlıkları altında ilginç bir tartışma yaşandı.

Tartışmanın bir tarafında, Burhan Sönmez sosyalistlerin, egemenlerden yana olan sağ dinciliği teşhir etmeleri, ama dinin kendisini hedef tahtasına koymamaları gerektiğini savunuyor. "Dinin kendisine değil onun belli bir (sağ) yorumuna karşı mücadelenin"[1] önemini vurguluyordu. Diğer tarafta, Gazi Çağlar, ağırlıklı olarak, "Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı" (1943) başlıklı ünlü metne yaslanıyor ve Marx'ın dine karşı olduğunu gösteriyordu.

Tartışmanın aydınlatıcı, kışkırtıcı özelliği ve yazarların önemli noktalara ışık tutmuş olmaları bende de bir şeyler söyleme gereksinimi uyandırdı. Hemen baştan not etmeliyim ki, benim aklım, ağırlıklı olarak, Marx'ın din karşısındaki konumunu başarıyla sergileyen Çağlar'dan yana.

Ben bu yazımda, özetle, "sol ile din" ("sol" kavramına ilişkin kaygılarımı daha önce vurgulamıştım) arasındaki ilişkiyi düşünürken, iki düzeyi birbirinden ayırmak gerektiğini savunacağım. Bu dü-

---

(1) Yazar tabii ki bundan çok fazlasını söylüyor, belki de daha ayrıntılı bir diyaloğu gerektiriyor. Ama ben, bu yazıya ilişkin projem açısından bunlar arasında en önemli bulduğum savlarla, kendimi sınırlamayı tercih ediyorum.

zeylerin birinde dinin hedef tahtasına koyulması kaçınılmazdır. Öteki düzeyde, dini, bir söylem (ve "hakikat rejimi") olarak ihmal ederek ve görmezden gelerek davranmak bir yere kadar olanaklıdır. Birinci düzey felsefe pratiğine, ikinci düzey ise özgürleştirici siyaset pratiğine, Praksis alanına ilişkindir.

Bütün Eleştirilerin Önkoşulu ve Bir Semptom Olarak Din

Marx "Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı" başlıklı denemesinde, biri hemen giriş paragrafında olmak üzere çok önemli üç önerme koyuyor karşımıza. Birinci önerme, "dinin eleştirisinin tüm eleştirinin önkoşulu olduğunu" söylüyor. İkinci önerme, dinin yanıltıcı bir mutluluk, maddi koşullardan kaynaklanan bir yanılsama olduğunun vurgulandığı paragrafta, dini, bir maddi koşulun kendini düşünsel-simgesel alanda dışa vurması, bir semptom olarak tanımlıyor. Marx burada, insandan bu yanılsamayı gerektiren koşulların bilgisine ulaşmadan, bu yanılsamayı (semptomu) terk etmesini istemenin yanlış olacağını vurguluyor. Psikanalizin diliyle söyleyecek olursak, insandan semptomunu terk etmesini istemek, yerine başka bir şey konulamıyorsa, bir kimlik krizini çağırmakla eşanlamlıdır. Bu ise hem ahlaken yanlış, hem de son derecede büyük bir dirençle karşılaşacağı için (kimse kimliğini parçalamayı kabul edemez) siyasi açıdan boş bir çaba olacaktır.

Üçüncü önerme bize "felsefenin proletaryada maddi silahını bulduğunu, proletaryanın da felsefede tinsel silahını bulduğunu" söylüyor.

Bu üç önermeden şöyle bir sonuca ulaşabiliriz. Dinin eleştirisi, diğer eleştirilerin gerçekleşebilmesinin olmazsa olmaz önkoşuludur. Eğer proletarya felsefede tinsel silahını bulacaksa, felsefenin, din eleştirisini hedefine koyması kaçınılmazdır. Yoksa proletaryanın tinsel silahı, yeterli "kinetik enerjiyi" yaratamayacak, hatta belki de elinde patlayacaktır.

Proletaryanın tinsel silahı kavramıyla, aslında, kendi durumunu anlamasına yardımcı olacak düşünce sistemlerini, bunları ifade edebilecek bir dili ve kavramlar hazinesini, kendisi için sınıf olmasına olanak verecek etik sistemi ve sadakatleri konuşuyoruz. Bu düzeyde, eleştiri tavizsiz ve nihai olmak zorundadır. Ancak, özellikle Müslüman toplulukların, dine ve kitaba yönelik herhangi bir din dışı okumayı şiddetle reddetme eğiliminde oldukları da bir gerçektir. Bu bağlamda, bir muhalefet potansiyeli olarak kendini siyasi alanda göstermeye başlayan dini hareketlerle birlikte davranma çabaları potansiyel olarak, tüm eleştirilerin önkoşulundan vazgeçmeyi, proletaryanın tinsel silahında taviz vermeyi beraberinde getirme riskini de taşıyacaktır.

Diğer taraftan, kapitalizmin eleştirisi, kapitalizm öncesi dönemlerin dil kodlarından kurtarılarak bizzat kapitalizmin çelişkilerinin ve dinamiklerinin yarattığı kodlar (kavramlar, simgeler) içinde, bunların bir "içkin eleştirisi" (bu simgeleri, kodları üreten çelişkiler ve koşullar bağlamında) üzerinden gerçekleştirilebildiği ölçüde proletarya kurtuluşu için gerekli tinsel silaha kavuşacaktır.

Semptom ve Praksis

Bir semptom olarak din ise, "şimdi ve burada" karşımıza çıktığında, öncelikle pratik sonuçları itibarıyla çıkar. Bu da bize Praksis (özgürlük mücadelesi pratiği) alanında birçok olanak sunar. Burada, dinle karşılaşmak ve eleştirmek, onunla felsefi bir düzlemde ilişkiye girmeden, kimseyi kimlik krizine itmeye kalkmadan, dillendirilen önermelerin günlük yaşamdaki sonuçları, sermayenin kodları karşısındaki durumları, yaşama geçirildikleri (maddileştikleri) takdirde yapacakları etkiler bağlamında, dini kökleri görmezden gelinerek gerçekleştirilebilir. Ancak bunun başarısı bizim, felsefi düzeydeki eleştirimizi tamamlamış olmamıza bağlıdır. O zaman dinin sunduğu kavramları, dili ve önermeleri kullanamamaya dikkat ede-

rek (bu bence özellikle çok önemlidir), dindar insanlarla sosyal pratiğin eleştirisi bağlamında konuşabilir ve birlikte davranabiliriz.

Ama kendimizi hiç aldatmayalım. Dindar insanlar çok büyük bir hızla ve hiç beklemediğimiz bir anda bizi birinci düzeye çekecek soru, eleştiri ve önermelerle karşımıza geleceklerdir. O zaman, andaki, konjonktürel birliktelikleri korumak uğruna uzlaşmaya, durumu idare etmeye çalışanlar, aynı hızla dini söylemler ve hareketlerce özümsenecekler, Mısır ve İran deneylerinin gösterdiği gibi, bağımsız siyasi özne olmaktan çıkacaklardır.

Diğer taraftan Praksis alanı bize, dini hedef tahtasına koymadan, salt sonuçları üzerinden tartışmaya olanak verecek sonsuz sayıda örnek sunacaktır. Bu son bölümde, yazımı, Praksis alanına ait çarpıcı bir örnek üzerinden bitireceğim.

Ali Bulaç'ın 29 Kasım tarihli yazısı dini kavramlara ve söylemlere bağlı kalarak günün sorunlarını tartışmaya başlayan bir Müslüman entelektüelin çırpınışlarını sergilemesi açısından ilginç bir örnek oluşturuyor. Yazı modernite, teknoloji, uygarlık üzerine adeta birer "hazine" niteliğinde, ilginç saptamalarla dolu. Ben burada yazının Praksis alanına ilişkin en önemli yanıyla daha birinci paragrafta kendini açığa vuran derin kadın düşmanlığı ve yazı ilerledikçe belirginleşen bir kadın korkusu üzerinde durmakla yetineceğim.

Birinci paragraf şöyle: "Kadın-erkek ilişkisinin doğası, erkeğin kavvam vasfının korunmasına ve aile düzeninde ma'ruf ve meşru çerçevede kadının erkeğe itaat etmesine dayanır. Çünkü erkek ve kadın arasındaki ontolojik bağ eşitliği değil, yaratılıştaki çeşitliliği ve bunun zorunlu sonucu olan farklılığı öngörür."

Bu paragraf, kadını önce bakılması, korunması ("Kavvam" sözcüğünün daha ağır anlamları da var ama ben bunlarla yetiniyorum) gereken, bu korunma karşılığında koruyana itaat etmesi gereken bir varlık olarak tanımlayarak, karşımıza tam anlamıyla bir köle-efendi ilişkisi koyuyor. Bu durumun, ilkel bir natüralizmle doğal koşullara

bağlanmasıysa, aklımıza ister istemez dinin her türlü baskı ve eşitsizliği ebedileştirme eğilimine ilişkin uyarıları getiriyor. Tabii doğa düşüncesi burada, kendiliğinden var olan bir şeye değil, yaratılan bir şeye göndermeyle bizi hemen tanrının düzeniyle karşı karşıya bırakıyor. Böylece, kadın erkek eşitliğini savunanlar, doğrudan tanrının düzenine karşı çıkmış oluyorlar. Bu önermenin Praksis alanındaki sonuçlarını düşünmeye başlamak bizi Taliban'a kadar götürebiliyor. Yazarın "farklı" olanlar arasında eşitlik olamayacağı sonucuna ulaşan saptamalarıysa, eğer bir kafa karışıklığının ürünü değilse, biyolojik farkları, "yasaya" temel alan, gerçekten çok korkutucu bir anlayış.

Teknoloji, doğa, modernite filan derken adeta kötü bir Heidegger parodisine dönüşmeye başlayan yazı, bu derme çatma köprüden, dörtnala bir feminizm eleştirisine geçiyor:

"Modern teknolojik ve ekonomik güç biçimleri, modernite ile ortaya çıkan 'erkek merkezli' bir kültürden 'kadın merkezli' bir kültüre doğru gidiş başlamış bulunmaktadır. Modernlik öncesinde hak ve hukuk ihlallerine rağmen dinler ve kadim gelenekler 'insan merkezli'ydi, bugün kadın merkezli hâkim bir söylem ve kültüre doğru giderken, bu insan merkezliliği kaybetmekteyiz."

Bir an boş bulunup, ataerkilliğin tarihini unutarak, erkek merkezli kültür modernitenin ürünüdür "dolmasını" yutsak, "insan merkezli" kavramının burada fallusu örten bir incir yaprağı olduğunu görmezden gelsek bile, şimdi kadın merkezli bir kültüre gidiyor olmanın ne mahsuru var diye soramaz mıyız? Ne de olsa, insan türünün devamında en ağır ve biyolojik olarak en riskli işi üstlenen cins değil mi kadın? Türün toplumsal, kültürel yaşamının, türün üretiminin yükünü taşıyan cinsin gereksinimleri etrafında kurulabileceğini düşünmek çok mu akıl dışı bir yaklaşımdır?

Bulaç'ın bu kaygıları, artık kendine bakabilen, toplumun ekonomik, siyasi sinir merkezlerine ulaşmaya başlayan, teknolojinin, dö-

vüş sporları tekniklerinin de yardımıyla erkek kadar güçlü olabilen ve şiddet uygulama kapasitesi geliştirebilen bir kadının yükselmesi karşısında, şiddeti gittikçe artarak adeta histeri krizlerine yol açmaya başlayan bir "kavvam vasfını kaybetme" korkusundan kaynaklanmıyor mu?

Bulaç'ın "kavvam vasfını" koruma iddiasını, moderniteye saldırarak, dine dayanarak meşrulaştırmaya çalışırken, sıra "pozitif ayrımcılığa" karşı çıkmaya, erkeğin ayrıcalıklarını işyerinde de korumaya gelince tam bir modernist "araççı" (enstrümantalist) mantıktan medet ummaya başladığını görüyoruz. Bulaç, pozitif ayrımcılık her alanda "kalite düşüşüne sebep olacak" derken de kadın haklarındaki bir iyileşme olasılığıyla, kalite düşüşünü birbirine bağlayıveriyor; hızını alamıyor pozitif ayrımcılığın siyasi sistemi giderek "feminist otokrasiye" sürükleyeceğini iddia ediyor. Histeri krizi derken tam da bunu kastediyordum işte.

Bu örnekte olduğu gibi daha birçok durumda, dini düşüncelerden kaynaklanan toplumsal önerilerle, eleştirinin hedef tahtasına dini koymaya gerek kalmadan, salt bu yaklaşımların iç çelişkilerinden, aslında savundukları siyasi çıkarlardan ve düpedüz yanlışlıklarından hareketle mücadele edebiliriz.

02.12.2010

Dalga Yükseliyor

Bir toplumsal muhalefet dalgası, Avrupa çapında yayılarak yükseliyor, çok büyük bir olasılıkla yükselmeye de devam edecek. Çünkü bu dalgayı tetikleyen sosyoekonomik koşullar daha uzun bir süre etkilerini göstermeye devam edecekler. Buna karşılık devletlerin bu dalgayı durdurmak, bastırmak için ellerinden geleni yapacağından hiç şüphemiz olmasın. Eğer bu saptananlar doğruysa çatışmalar sürecek, devletin baskı, yıldırma taktikleri, halka yönelik devlet terörizminin dozu giderek artacak.

Saldırı Şiddetini Artıracak

"Devlet sermaye sınıfının yönetim komitesinden başka bir şey değildir" saptaması genelde mekanik, indirgemeci bir saptama olarak görülebilir. Ama ekonomik kriz denetimden çıkmaya başladığında bu saptama, bir indirgeme olmaktan çıkar, gerçekliği tüm karmaşıklığıyla kavrayacak biçimde ifade etmeye başlar. Devlet adeta önce bir ekonomik olağanüstü hal ilan eder. Kimi zaman bunu bir siyasi olağanüstü hal ilanı da izleyebilir.

Şimdi, özellikle Avrupa'da tam da böyle bir durumla karşı karşıyayız. Ekonomik krizin denetimden çıktığını gösteren finansal krizle birlikte, Avrupa devletleri (ve tabii ABD) hep birlikte ekonomik olağanüstü hal ilan ettiler. İlk aşamada mali sermayenin devletin, hazine, merkez bankası, ticaret bakanlığı gibi ekonomik aygıtlarının yönetimini doğrudan eline almasına şahit olduk. Ulusal ekonomilerin tüm kaynakları, mali sektörü desteklemeye ve bankaları kur-

tarmaya, banka CEO'larının müstehcen maaş, prim ve ikramiyelerini ödemeye gitti. Ekonominin diğer sektörlerinin, toplumun sermaye sınıfı dışındaki kesimlerinin yakınmaları, itirazları, ekonomistlerin eleştirileri, egemen ekonomik paradigmanın (neoliberalizmin) iflas ettiğine ilişkin ekonomi yönetiminin en üst düzeylerinden gelen itiraflar, deyim yerindeyse beş para etmedi. Mali sermayenin temsilcileri kendi çıkarlarını toplumsal çıkar ilan ederek mevcut kaynakların hemen hepsine el koydular. Sonuç, ekonomik durgunluğun derinleşmesi pahasına mali sermayenin krizinin "devletin mali krizi" olarak tanımlanabilecek yeni bir aşamaya geçmesi oldu. Böylece mali sermayenin zararları toplumsallaştırılıyor ve halkın üzerine yıkılmaya hazır hale geliyordu.

Şimdi bu ikinci aşamayı yaşıyoruz. Mali sermayeyi kurtarırken oluşan büyük devlet borçlarını, kamu açıklarını kapatmak için halkın refah kaynakları seferber ediliyor. Böylece mali sermayenin kurtarılması aşamasından, halk sınıflarını bu kurtarmaya kurban etmeye niyetli bir geniş çaplı saldırı dönemine girmiş bulunuyoruz. Âdet olduğu üzere bu saldırı en zayıf halkalardan başladı: İrlanda birinci raund, Yunanistan, İngiltere, İrlanda ikinci raund, Portekiz, İspanya, İtalya...

Bu saldırı, sağlık, konut, taşımacılık, eğitim gibi toplumsal harcamaların kesilmesi, emeklilik garantilerinin, refah yardımlarının (dolaylı-toplumsal ücretin) ve dolaysız, doğrudan ödenen ücretlerin düşürülmesi, dolaylı vergilerin artırılması, vergi tabanının genişletilmesi anlamına geliyor. Bu arada sermaye kayırılarak, kurumlar vergisinin, mali işlemler üzerindeki vergilerin düşük oranları, hatta kimi durumlarda vergi muafiyetleri aynen korunuyor.

Toplumun ezici çoğunluğunun refahı, nüfusun çok ufak bir azınlığının çıkarlarına, kör bencilliğine kurban ediliyor. Kör bencilliğine, çünkü bu uygulamalar, sanayi ve hizmetler sektörünün çektiği talep yetersizliği sorununu daha da artıracak. Böylece, durgunluğun sürmesi, birçok işletmenin borçlarını servis edecek satışları ve ge-

lirleri gerçekleştiremedikleri için iflasa gitmesi ve neticede krizin dönüp banka sektörüne geri gelmesi kaçınılmaz.

Ama saldırı şiddetlenerek devam ediyor, ederken de, yalnızca geleneksel işçi sınıfını değil, işçi sınıfının, "yeni orta sınıf" etiketi altında, egemen ideolojinin labirentlerinde görünmez kılınmaya çalışılan kesimini de vurmaya başlıyor. İşte tam burada, Marx'ın ünlü "kendi mezar kazıcıları" deyimini anımsayabiliriz. Çünkü, işçi sınıfının bu yeni kesimi, olanları geleneksel kesime göre çok daha hızla saptayacak, çözümleyebilecek ve tepki geliştirebilecek bilgiye ve teknolojik donanıma sahip. Dahası geçen 20 yıl içinde bu kesim tam anlamıyla bir tüketim hummasına itilmiş, sürdürülemez bir refah köpüğünün üzerinde yaşamaya, önünün, özellikle çocuklarının geleceğinin açık olduğuna inanmaya koşullandırılmıştı. Şimdi bu köpük sönerken bu kesimin yere doğru inişi, işçi sınıfının geleneksel kesimine göre çok daha yüksek bir hızda yaşanıyor. Bu kesimin kızgınlığı gün geçtikçe artıyor. Toplumun en üst yüzde bir ya da yarımının ucu bucağı belirsiz servetleri olduğu gibi dururken, devletin elini ceplerine sokmasını anlayamıyor, açıklayamıyorlar. Bu onlara şimdilik bir "sınıfa karşı sınıf" durumu olarak değil, akla karşı açgözlülük, topluma karşı ahlaksız bir bencillik olarak görünüyor. Egemen ideolojinin toplumsal mutabakatı destekleyen fantezileri hızla çöküyor. Dolayısıyla bu durum daha fazla devam edemez. Ya bu kesim hızla "sınıfa karşı sınıf" durumuyla karşı karşıya olduğunun bilincine varacak ve işçi sınıfının diğer kesimleriyle buluşacak ya da devletin ekonomik olağanüstü rejimini, bir siyasi olağanüstü rejim izleyecek.

Kısacası, bizim açımızdan da tarih geri geldi. Yine bir savaş ve isyan günleri, devrimci dönemler sürecine giriyoruz.

Tepkinin İlk İşaretleri

"Sendika.org" sitesi ve diğer sol web siteleri, Yunanistan'dan İrlanda'ya, grev ve direnişleri, İngiltere'den İtalya'ya öğrenci olaylarını başladığından bu yana ayrıntıyla aktarıyor. Bunları yeniden ör-

neklemeye çalışmayacağım. Bunların daha az dikkat çeken, "yeni orta sınıfla" ilgili bir iki özelliğini vurgulayacağım.

İngiltere'de öğrenci olayları, gösteriler ve işgaller, son yılların en kötü hava koşullarına karşın ülke çapında devam ediyor. Öğrencilerin basıncı, hükümeti harçlar ve "yüksek öğretim reformu" (palavrası) alanlarında taviz vermeye zorladı. Bugün yapılacak meclis oylamasında, koalisyon ortağı Liberal partinin üçe bölünmesi, kimi temsilcilerin istifa etmesi bekleniyor.

Öğrenci protestolarının bu kadar etkili olmasının arkasında esas olarak üç etken var. Bunlara üç taktik de diyebiliriz. Birincisi, öğrenciler hedef daraltarak doğrudan Liberal partinin verdiği sözü tutmamış olmasının ahlaki anlamı üzerinde yoğunlaştılar. Buna karşılık, salt kendi çıkarları için değil, esas olarak gelecek kuşakların eğitim haklarını, ülkenin bilim ve kültür kapasitelerini korumak için mücadele etmekte olduklarını vurguladılar. Üçüncüsü, mücadelelerinin geleneksel işçi sınıfının, emeklilerin ve genelde tüm halkın çıkarlarıyla ilişkisini lafta değil, bizzat giderek, konuşarak, işçilerin grevlerine yardım ederek, destek vererek gösterdiler.

Bu yüzden (yeni eğitim yasasının bu "yeni orta sınıfın" çocuklarının geleceğini garanti edecek yol olarak gördüğü, miras, mülkiyet değil, iyi bir ücretle iyi bir iş olanağı vaat eden yüksek öğretimi giderek ulaşılamaz, gerçek orta sınıfa has bir ayrıcalık haline getirmeye başlamasının da katkısıyla) öğrencilerin mücadeleleri toplumda büyük destek gördü. En muhafazakâr televizyon kanallarında bile haber programları, sunucuların kendi çocuklarını düşünüyor olmalarından olacak, bu mücadelelere düşmanca yanaşmadılar, çoğu kez desteklediler. 1968-73 dönemini yaşayanların aktardığı gibi, bu kez öğrenciler toplumda marjinalleşmediler, büyük bir meşruiyet inşa edebildiler.

Örneğin, İngiltere'de yakın zamana kadar postmodern, nihilist sanatçıların tekelinde olan Turner Sanat Ödülü bu kez sosyalist hareketin, madenciler grevinin içinden gelmiş, geçmişte Enter-

nasyonal marşı üzerine kurulu bir enstalasyon yapmış olan Susan Philipsz'e verildi. Tate Galerisinde, dışarıda Slate Güzel Sanatlar akademisinden öğrenciler gösteri yaparken gerçekleşen ödül töreninde, Pihilipsz ödülünü alırken direnişi desteklediğini belirtmeyi unutmadı ve eğitimin, bir imtiyaz değil hak olduğunu vurguladı.

Bu sırada İtalya'da tarihi La Scala Opera binasının dışında öğrenciler polisle çatışıyordu. İçerde, dört yıl önce "maestro scaliegro" unvanı verilerek ödüllendirilen Daniel Barenboim, Wagner'in *Walkyrie*'sini yönetecekti. Barenboim sahneye çıktı ve yönetmeye başlamadan önce, salonda bulunan İtalya Devlet Başkanı'na hitaben, "bu unvanla ve yalnızca buradaki değil tüm diğer tiyatrolardaki tüm meslektaşlarım adına, size bu ülkede ve tüm Avrupa'da kültürün geleceğinden büyük kaygı duyduğumuzu söylemek istiyorum" dedi. Barenboim, bu açıklamanın ardından İtalya Anayasası'nın kültürel, bilimsel ve teknik gelişmeyi teşvik etmeyi garanti eden 5. maddesini sonuna kadar okudu; sözlerini bitirdiğinde salon alkıştan kırılıyordu.

Bu iki anekdotu, yükselen dalganın ulaşmaya başladığı kıyıları örneklemek için verdim. Ama bu dalgaya karşı yükselmeye başlayan karşı tepkiyi de görmek ve hazırlıklı olmak gerekiyor. Sanırım gelecekte olacakların ilk işareti İspanya'da ortaya çıktı.

Geçen hafta İspanya'da sosyalist parti hükümeti, ulusal havaalanlarının ve havaalanlarının yönetimini yürüten Aena'nın kısmi olarak özelleştirilmesini öngören yeni bir önlemler paketi açıkladı. Ardından uzun süreli işsizlerin almakta olduğu 426 avro ödeneği kaldırdı. Aynı anda hava trafiği denetçilerinin o güne kadar hak ettikleri tatil, hastalık izni, doğum ödeneklerini birçok başka ödenekle birlikte kaldırdığını açıkladı.

Hızla yükselmeye başlayan toplumsal tepkiye karşı, sosyalist hükümet, Anayasa'nın orduya ülkenin bütünlüğünü ve anayasal düzeni koruma görevi veren 8. maddesini harekete geçirerek, havaa-

lanlarını ve sahalarını ordunun denetimine verdi. Böylece fiilen bu sektörde bir sıkıyönetim ilan edilmiş oluyordu. İspanya'nın bu konuda bir istisna olacağını sakın düşünmeyin. 11 Eylül 2001'in ardından hemen tüm Avrupa hükümetleri, terörizme karşı yeni yasalar geçirirken, grev ve direnişleri ilgilendiren birçok konuyu da bu yasaların kapsamına sokmayı unutmadılar.

Yukarıdaki saptamalarda bir gerçeklik payı varsa, haklar mücadelesi, antikapitalist mücadele, yeni bir döneme giriyor demektir. Bu yeni dönem ister istemez, yeni çalışma tarzlarını, mücadele, savunma, korunma araçlarını gerektiriyor. Geçtiğimiz yıllarda geliştirilen ve yakın zamana kadar geçerliliğini koruyan tarzlarla ve araçlarla bu dönemin içinden geçmek, sunacağı olanaklardan yararlanarak çıtayı yükseltmek olanaklı değil. Uzun bir süredir zayıflamış olan tarihsel hafızamızı canlandırmanın ve geçmişten geleceğe ışık tutabilecek yeni dersler çıkartmayı bir kez daha denemenin tam zamanı.

09.12.2010

Özgürlükler ve Yumurtalar

Öğrencilerin bazı şahısları yumurta atarak konuşturmamaya, bazı mekânları bunlara kapamaya yönelik eylemleri devam ediyor. Bu sırada birileri, bireylerin "ifade özgürlüğünün" kısıtlandığından yakınarak bu eylemleri mahkûm etmeye çalışıyorlar. Bu eylemlere ilişkin "faşizan" kavramını kullananlar dahi oldu.

Ben "yumurta eylemlerinin" meşruiyetini veya erdemini sorgulamayacağım. Bu eylemi yapanlar yalnızca kendi söylemlerine ve amaçlarına karşı sorumludurlar. Bunun hesabını kendilerine ve tabii ilgilendikleri kitlenin önünde verebilirlerse, "meşruiyet" sorunu ortadan kalkar. Bu eylemlerin, amaçlarına ve bu amaçların önlerine getirdiği hedeflere uygun olduğu müddetçe erdemli olduklarından da söz edebiliriz. Ama önce onların bu hesabı verebilecek, bizim de söz edebilecek durumda olmamız gerekiyor.

"Bu son cümle nereden çıktı?" derseniz, şu soruya cevap aramak gerektiğini söyleyerek cevap vermek isterim: "Bu toplumda kim hesap verme (eylemini açıklama), kim bu eylemin erdeminden söz etme olanaklarına, adalete ilişkin sorunları konuşma hakkına sahiptir?" Ben yumurta eylemlerinin değerlendirmesini yapmak yerine, esas olarak bu olanaklar ve haklar üzerinde düşünmek istiyorum.

Bir Fantezi Olarak Bireylerin İfade Özgürlüğü

Şöyle bir ilkeye uymamız isteniyor bizden. Her birey kendini ifade etme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bu onun en temel insan hakkıdır ve demokrasinin gereği bu hak engellenemez. Eğer bu ilkeyi

benimsersek, demokrasiye değer veren insanlar olarak, kendi değerlerimize sadık kalabilmek için (erdemli olmaya devam edebilmek için) bu yumurta atma eylemini, ifade özgürlüğünü sınırlayan bir eylem olarak, en azından sakıncalı bulmamız hatta mahkûm etmemiz gerekiyor.

Halbuki, toplumsal olaylara, geçtiğimiz 30 yıl boyunca kafamıza kakılan "bireylerin özgürlükleri" paradigması içinde yaklaşırsak, bu özgürlükleri genişletebilecek bir çözüme ulaşamıyoruz. Bu yaklaşım, toplumsal ilişkilerin "sırrını" açıklığa kavuşturarak, özgürlükleri genişletmeye hizmet etmenin aksine, konuşulabilecek şeylerin alanının, toplumsal ilişkilerin baskıcı ve sömürücü özelliklerini koruyacak bir biçimde sınırlandığını görmemizi engelleyen bir fantezi ile gözlerimizi boyuyor.

Soruna, "Demokrasi, evet ama kimin için?", "Özgürlük ama ne yapmak için?", "İfade özgürlüğü ama ne söylemek için?" sorularıyla yaklaşarak, en kestirme yoldan hemen sorun olmaktan çıkarabiliriz. Ancak bazen üşenmeyip biraz daha uzun bir yoldan gitmek daha yararlı olabiliyor.

Gelin yolu iyice uzatalım, siyasetin (adalet, demokrasi, devlet) ilk konuşulduğu yere, antik çağ Yunan 'site'sine Platon ve Aristoteles'in düşüncelerine (Marx'tan öğrendiklerimizin ışığında okuyarak) gidelim. Siyaseti konuşurken hâlâ bu iki düşünürün izlerini taşıyan bir dil kullandığımız için, bu ikisinden çok yararlanabileceğimizi düşünüyorum. Çok kabaca, bu iki düşünürün projelerini şöyle karşılaştırabiliriz sanırım. Platon, en ideal (erdemli ve adaletli) site nasıl kurulur sorusuna, böyle bir siteyi, teori/dil alanında tasarlayarak cevap vermeye çalışıyor. Platon karşımıza, var olanı bütünsel olarak düşünerek, akla uygun (rasyonel) bir biçimde yeniden kurmaya ilişkin bir proje ile geliyor. Aristoteles ise, var olanın işleyişinin yasalarını/kurallarını saptamaya çalışıyor. Platon, devlet (cumhuriyet) gibi bütünü göz önüne alan bir şeyler yazarken, Aristoteles, etik, peo-

tika, retorik, politik, biyoloji, fizik vb konuları, çoğu zaman fragmanlar halinde ve özgün alanlar olarak değerlendiriyor.

Sanırım bu iki düşünürden bugüne hangi iki geleneğin miras kaldığını hemen fark ettiniz. Komünizm ve toplum mühendisliği Platoncu bir geleneğe aitken, liberal demokrasi, "bireysel özgürlükler" söylemi, Büyük İskender'in hocası, Ortaçağ Hıristiyanlığının, büyük harfle "Filozof" olarak niteleyerek beslendiği Aristoteles'ten gelen geleneğe ait. Diğer bir deyişle, var olanı yeniden yapmak isteyenler hemen her zaman Platoncu bir geleneği izliyorlar. Var olanı yönetmeyi amaçlayanlar da Aristoteles'i.

Bu kısa sunuştan sonra, bu iki düşünürden birbirini tamamlayan iki saptamayı alarak devam edeceğim.

Platon ideal sitesinde iç uyumun, dolayısıyla sitenin adaletinin sağlanabilmesi, herkesin kendi işini yapmasına, bu işten başka bir iş yapmamasına bağlı. Üreticiler, üretimden başka işlerle uğraşmayacaklar, çünkü bunu en iyi bir biçimde yaparlarsa, başka bir şey yapmaya zamanları kalmayacaktır! Sitenin yönetimiyse "koruyuculara" (asker ve filozof) ait bir iştir. Bunların da üretimle, ticaretle uğraşmaya zamanı olamaz. Burada sitenin yönetiminin, üretenlerle, bunların ürünlerinden geçinenlerin arasında kurulan belli bir zaman paylaşımına karşılık geldiğini görüyoruz: Sitenin yönetimi, istikrarı, toplumsal zamanın, siteyi oluşturan sınıfların arasında belli bir paylaşımına ve bu paylaşımın korunmasına bağımlı oluyor.

Üretimde çalıştıkları için başka bir şey yapmaya zamanı olmayanların, başka bir şey yapmak için ek/yeni zaman talep etmeleri, egemenlik sistemini, sınıf ilişkilerini sorguluyor sitenin istikrarı bozuluyor. Diğer bir deyişle siyasi etkinliğin de konusunu oluşturuyor.

Aristoteles için, insanları hayvanlardan ayıran en önemli özellik, insanların konuşabildikleri için adalet konusundaki sıkıntılarından söz açabilme yetenekleridir. Diğer bir deyişle hayvanlar, sitenin yaşamı açısından anlam ifade etmeyen sesler çıkarıyorlar. İnsanlar an-

lamlı sesler çıkarabildikleri için sitenin varlığının, iç uyumunun sağlanabilmesi açısından yaşamsal öneme sahip bir konu olan adaletin sorunlarını konuşabiliyorlar.

Aristoteles'in bu saptamasını, Platon'un zaman paylaşımıyla birleştirmeden önce sitenin bir özelliğini göz önüne almamız gerekiyor: Bu sitede, insan olmakla birlikte adaletle ilgili sorunları konuşmaya hakkı olmayan en azından bir tabaka var: "Ses çıkarabilen aletler olarak" köleler. En azından diyorum çünkü kadınlar ve çocuklar, vasıfsız işçiler ve yabancılar da çoğu zaman sözleri, "çıkardıkları sesler", adalet bağlamında bir anlam ifade etmeyen insanlar olarak görülüyorlar.

Aristoteles'in bu saptaması da bize siyasetin, "Kimin çıkardığı seslerin anlamı olacak, kimin çıkardığı sesler anlamsız sayılacak?" sorusuyla yakından ilgili olduğunu gösteriyor. Diğer bir deyişle, siyaset, konuşabildiği halde çıkardığı seslerin anlam kazanmasına izin verilmeyenlerle, sesleri her zaman anlam kazananlar, dolayısıyla adalet konularını konuşabilenler arasında yaşanıyor.

Şimdi Platon ile Aristoteles'i bir araya koyarsak, siyaseti, yaptıkları işten başka işler yapmak isteyenlerin, kendilerine dayatılan iş bölümüne itiraz edenlerin, bu konuyu adalet sorunu içinde konuşabilmek için, seslerine verili anlamlar alanının sınırlarını aşarak, yeni anlamlar kazandırma çabası olarak tanımlayabiliriz. Bu çaba ister istemez üreticinin, yapılan işin yapıldığı yerden başka bir mekâna erişme talebini de beraberinde getireceğinden, toplumdaki geçerli mekân paylaşımının sınırlarını da sorgulayacaktır.

Bu bağlamda Jacques Ranciere, (La Partage du Sensible: Esthetique et Politique – Duyumsal Olanın Bölüşülmesi/Paylaşılması: Estetik ve Siyaset, 2000) siyasi mücadelenin konusunu, hedefini "toplumun içinde zamanın, mekânların, konuşulabilecek şeylerin/anlamlar alanının paylaşımının ve yeniden paylaşımının" oluşturduğuna işaret ediyor.

Toplumsal yapının ekonomik ve siyasi güç (iktidar) ilişkileri, kimlerin, neleri konuşabileceğine, nelerin konuşulabileceğine, nelerin duyumsanabileceğine ve sanat, siyaset kategorilerine alınarak anlamlandırılabileceğine karar vermeye olanak sağlayan estetik (ve "hakikat") rejimlerine dayanarak ayakta kalabiliyor.

Konuşabilme Kavgası

Bu saptamaların ışığında yaklaştığımızda, bireylerin ifade özgürlüğü kavramının bir fantezi olduğunu söyleyebiliriz. Siyasi etkinlik/yaşam/mücadele her zaman bu ifade özgürlüğünün (konuşabilmenin) sınırlarının genişlemesi ve daralmasıyla ilgili bir etkinliktir. Seslerinin anlam kazanması engellenenler, yaptıkları işlerden başka işleri yapabilmek için yeni mekânlar ve zamanlar talep edenler, bu taleplerini dile getirir getirmez, o ana kadar yalnızca kendi seslerinin anlam ifade etmesine, kendi anlam sistemlerinin (söylemlerinin) iktidarına alışmış olanların ayrıcalıkları, toplumsal zaman içindeki payları, denetledikleri mekânlar için büyük bir tehdit oluştururlar.

Bu yüzden, antik Yunan'daki siteden bu yana, sınıflı toplumlarda bireysel özgürlükler, ifade ve hareket özgürlüğü talepleri hiçbir zaman tüm bireyler için geçerli olabilecek özgürlükler olarak karşımıza gelemezler. Bu yüzden bireysel özgürlükleri genel (mutlak) bir ilke olarak savunmak, toplum içindeki zaman, mekân, anlam dağılımının çelişkili, kimi zaman uzlaşmaz çelişkili özelliklerini gizlemeye, dolayısıyla yapının "sırrını" gizleyerek korumaya hizmet eder.

Bu bağlamda, yaptığı işten başka iş yapmalarına, iş zamanının ve alanlarının dışındaki, ek/yeni zamanlara ve mekânlara erişmelerine izin verilmeyenler, işçiler, öğrenciler, çalışanlar, kadınlar, etnik gruplar kendilerine yeni zaman, mekân ve konuşma ve anlam alanları yaratırken, buna izin vermeyen, sınırlar koyanları zaman, mekân, konuşma ve anlam alanlarına müdahale ederler, bu mekânla-

rı onların kullanımına kapatarak, onların seslerini kısarak, kendi seslerine zaman ve mekân açmaya çalışırlar.

Bugün bu kesimlerin, bunu barışçı bir yolla, şiddete başvurmadan yapmaya kalktıkları zaman bile nasıl büyük bir tepkiyle karşılaştıklarını, devlet şiddetinin hedefi haline geldiklerini görüyoruz. Bunda şaşılacak bir şey yok ve bu sürecin bireylerin "ifade özgürlüğüyle" de bir ilişkisi yok.

16.12.2010

CHP, "Kapitalist Gerçekçilik" ve Sosyalistler

"Biz özgürlüğümüzü ve tutsaklığımızı ulusal kurtuluş savaşıyla kazandık"[1]

Siyasi mücadelede söylemin, kullananların bile amacını aşan bir önemi ve etkisi olduğunu düşünüyorum. Bir önceki yazımda ("Özgürlükler ve Yumurtalar", 16.12.2010), siyasi faaliyetin esas olarak, toplumda kimlerin konuşabileceğinin ve nelerin konuşulabileceğinin sınırlarının saptanmasına ilişkin bir mücadele olduğunu vurgulamıştım. Bu mücadele, bireylerin ifade özgürlüğüyle değil, emekçilerin, kadınların, etnik grupların kendi çıkarlarını dile getirebilmeleriyle, adalete ilişkin sorunlarını konuşabilmeleriyle ya da konuşmak istediklerinde susturulmalarıyla, hatta susturulmak yerine söylediklerinin anlamsızlaştırılmasıyla ilgiliydi...

Örneğin, 1980'lerden itibaren hızla egemen olan "kapitalist gerçekçilik", diğer bir deyişle kapitalizmi değişmez, statik, işleyişine müdahale edilemez, yaşanabilir gerçekliğin sınırlarını belirleyen tek ekonomik ilişki tarzı olarak kabul eden anlamlar sistemi, beraberinde getirdiği "dil", daha önce bir dereceye kadar konuşma hakkına sa-

(1) Kemal Kılıçdaroğlu'nun, CHP'nin 15. Olağanüstü Kurultayı'nda yaptığı konuşmanın internet sitesindeki metninde bulduğum bu ifade bir dil sürçmesi olsa gerek. Ama Freudcu bir yaklaşımla bakarsak, CHP'nin Kurtuluş Savaşı ile ilişkili gerçeğini bize çok güzel açıklıyor: Sultan'a kulluk etmekten kurtularak, emperyalizme direnerek özgürlüğümüzü kazandık ama sermayenin tutsağı olmayı seçtik.

hip olanların (işçilerin, sendikacıların, bu alana ilişkin "epistemik" toplulukların, bilgi üreten akademik-entelektüel grupların), toplumun kültürel siyasi yaşamı içinde var olma koşullarını büyük ölçüde değiştirdi.

"Kapitalist gerçekçiliğin" "restorasyonu", bu kesimlerin kendi adalet sorunlarını konuşabilmek için gereksinim duydukları kavramları (siyasi düzlemde sınıf bilinci-sömürü-devrim, emperyalizm-sömürgecilik-ulusal bağımsızlık; felsefi düzlemde, bütünsellik-diyalektik-hakikat) egemen söylemin, toplumun simgesel evreninin içinde, büyük çoğunluk açısından neredeyse tümüyle anlaşılmaz kıldı.

Ben bir keresinde, üzerinde "kâr öldürür" *(profit kills)* yazılı bir pankartı 1999 yılında Seattle'da, Dünya Ticaret Örgütü toplantısını protesto eden gösterilerde küreselleşmeye karşı, balinaların, kaplumbağaların yok edilmelerine karşı, çeşitli grupların, dini ya da cinsel özgürlükleri için slogan atarak yürürken (bu arada polisten gaz ve dayak yerken) gördüğümde ilk tepkim yadırgamak olmuştu. İtiraf etmeliyim ki, Kasım soğuğunda, çiseleyen sulu kara aldırmadan elbiselerinin üstünü çıkararak, çıplak bedenlerine yazdıkları sloganları sergileyen bir kadın grubunu bile bu kadar yadırgamamıştım. Böyle bir pankartı en son ne zaman gördüğümü ise anımsamıyordum.

Şimdi de Türkiye'de dinci söylemin, birçok kesimin sesini kesmeye, söylediklerinin büyük çoğunluk tarafından anlaşılmaz kılınmasına çabaladığına şahit oluyoruz. Bu süreçten en çok da emekçilerin, kadınların ve komünistlerin, hatta liberal demokratların, son tahlilde de etnik kimliklerin zarar göreceği kesindir!

Aydınlanma "olayını" unutturmaya, geleneğinin tarihsel izlerini silmeye çalışan dinci siyasi hareket ve toplumda yerleştirmeye başladığı dil (ve biyopolitik), emekçilerin, kadınların, son tahlilde etnik kimliklerin kendi adalet sorunlarını konuşmalarına, konuştuklarında toplumun geri kalanı tarafından anlaşılmalarına olanak

veren bir dili adım adım tasfiye ediyor. Siyasal İslamın yerleştirmeye başladığı dilin (ve biyopolitik'in) ise kapitalizmin "yeni tini"yle (Boltanski&Chiapello, *Le Nouvel esprit du capitalisme,* Paris, Gallimard, 2001; *New Spirit of Capitalism,* Londra, Verso 2007) ve "kapitalist gerçekçilikle" hiç zorlanmadan uyum sağlayabildiğini görmek ise bize salt siyasal İslam hakkında değil, kapitalizmin kendi evrimi içinde geldiği nokta hakkında da önemli ipuçları veriyor.

CHP'nin Yeni Söylemi

Böyle bir süreç içinde genel seçimlere doğru giderken, ana muhalefet partisi CHP'nin de bir yenilenme sürecine girdiği görülüyor. Bu yenilenme sürecinin en önemli göstergelerinden biri yeni bir başkan ve yönetici kadroysa, bir diğeri de yeni genel başkan Kılıçdaroğlu'nun Kurultay'daki söylevinde kendini gösteren yeni bir söyleme tutunma gereksinimi. CHP, geliştirmeye çalıştığı bu yeni söyleme tutunarak, dayanarak, toplumdaki oy oranını artırmayı ve seçimleri kazanmayı düşünüyor.

Bu yeni söylemi paranteze alan çerçevenin ise iki boyutu var: Biri demokrasi diğeri de "kapitalist gerçekçilik". Bu nedenle Kılıçdaroğlu'nun söylevine bakmadan önce, bu iki boyuta kısaca değinmek istiyorum.

Demokrasi kavramı bizi "demos"un (halkın) egemenliği bağlamında iki seçenekle karşı karşıya bırakıyor. Birincisi, demokrasi bu egemenliğin bir biçimidir. Diğer bir deyişle bir devlet biçimidir ya da insanların özgür (siyasetten arınmış) birliğinin ifadesidir. İkincisi bildiğiniz gibi komünizm, devletin ve bir devlet biçimi olarak demokrasinin aşılması anlamına geliyor. Birinci seçenek, bizi en demokratik, dolayısıyla "iyi devlet biçiminin" düşünülmesine doğru yönlendiriyor. Kılıçdaroğlu'nun konuşmasında değindiği, hatta çapasını takmaya çalıştığı demokrasi bu bağlamda düşünülmesi gereken bir kavram.

Demokrasiyi bir devlet biçimi bağlamında düşünmeye başlayınca, "iyi devletin" iyi bir devlet olabilmesi için, üç alanda egemenliği "iyi" düzenlemesi gerektiğini söyleyebiliriz: Ekonomik alan, ulusal sorun ve haklar, özgürlükler olarak demokrasi. Bu bağlamda, eğer ekonomik bir kriz varsa sorumlusu devlet olacaktır. Devlet, bağlı olduğu ulusu, uluslararası alanda doğru temsil etmeli, bağımsızlığın güvencesi olmalıdır. Üçüncüsü, devlet "demokratik olmak zorunda" olduğunun "bilincinde" olmalıdır. Diğer bir deyişle, hak ve özgürlükler olarak demokrasinin sürekli genişlemesi, evrenselliğini koruması, eşitlik getirici bir süreç olması "iyi devletin" sorumluluğudur. Bu bağlamda bir topluluğa, dine, etnik özelliğe, bir ırka ve cinse ayrıcalık sağladığı, bu sorunlardan biriyle ilişkilendiği takdirde, devlet demokrasinin evrenselliğini koruyamayacak, soyut vatandaşlarm eşitliğini ilerletme sürecinin sorumluluğunu üstlenemeyecektir, "iyi devlet" olamayacaktır.

Bu "iyi devlet"in, ulusal alanın bağımsızlığını koruyan, ekonominin, vatandaşların gereksinimleri doğrultusunda iyi işleyişini sağlayan, ülkede soyut vatandaşlık ilkelerini (hiçbir dini, etnik özelliğe öncelik verilmeden) olanaklı kılan, eşitliği geliştiren bir devlet olmak zorunda olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer bir deyişle, "iyi devlet", laiklik ilkesinin, vatandaşların etnik olarak heterojen olacağının kabul edilmesine, vatandaşların siyasi alanda, tüm bu etnik, dini aidiyetlerini aşarak, "unutarak", salt vatandaşlar olarak ilişkiye girmelerini amaçlar. Bu "iyi devlet"in, gelir dağılımının, eşitlik ilkelerinin biçimselliğine zarar verecek, eşitsizliğin, zenginlerin, toplumsal işlevlerine uygun olmayan, "hak edilmemiş" servetler biriktirmeye başladıkları izlenimini yaratacak düzeye ulaşmasını (Keynes'in uyarısı) engellemeye de özellikle önem verecektir. Bu sonuncusu da eğitim, sağlık, temel belediye hizmetleri gibi vergilerden karşılanan sosyal devletin tatmin edici bir düzeyde var olmasını gerektirir.

Kılıçdaroğlu'nun söylevinin kapitalizmin ufkunun içinde kalmaya dikkat ederek, anlamlarını kurarken de "kapitalist gerçekçiliğe" sadık kalarak bu "iyi devlet" ölçütlerine uymaya çalıştığını, böylece kendini, kendi solundan gelecek sorulara açtığını söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, söylevin bizim açımızdan iki özelliği önemli.

Birincisi, söylev özellikle toplumun emekçi kesimlerine, "yeni orta sınıf/proletarya"ya, öğrencilere, kadınlara hitap etmeye çalışarak, CHP'nin toplumdaki ezilenlerin, yönetilenlerin, susturulanların oylarını kazanmaya büyük önem verdiğini gösteriyor.

Burada bir an durarak, CHP'yi buraya getiren basıncın, referandum sürecinin gösterdiği gibi Türkiye'de sosyalist hareketin ve giderek kadın hareketinin, kendi fiziki gücünü çok aşan bir kültürel, siyasi etki yaratmaya başlamış olmasından kaynaklandığını ileri sürebiliriz. Bu savı hem gözlemlerimizden, hem AKP'nin kendi projesine sosyalistlerin onayını alma çabalarından, hem de sosyal demokrasinin Türkiye'deki ve tarihteki genel deneyimlerinden hareketle kolaylıkla savunabiliriz. Bu sürecin daha da ilerleyebilmesi, CHP üzerindeki basıncın daha da artabilmesi için sosyalistlerin, bir an evvel kendileri hakkında daha iyimser olmalarının ve daha özgüvenli davranmalarının, toplumdaki etkilerinin bilincine varmalarının önemini de ayrıca vurgulamak gerekir.

İkincisiyse bu söylevin içeriği ve almaya başladığı biçimlerle ilgili. Bu söylev, Kılıçdaroğlu ve partisini belirleyen "kapitalist gerçekçilik" içinde içi doldurulması olanaksız, kimi yerde anlamsız birçok önermeyi barındırıyor. Tüm düzen partilerinin söylemlerinde, oy isteme çabalarında rastlanan bu tutarsızlıklar, anlamsızlıklar, ne ilginç ne de önemli. Ancak bu söylemin kimi başka özellikleri var ki, bunlar "konuşmanın ve konuşanların, kabul edilebilir anlamların" verili sınırları üzerinde etki yapma gücüne sahip olduğundan sosyalist hareket açısından gerçekten önemli.

Bu bağlamda, Kılıçdaroğlu'nun söylevi, çok açık bir biçimde

Aydınlanma geleneğine sadık kalarak emekçilerin, işçilerin, kadınların ve öğrencilerin "adalet" ile ilgili sorunlarını ekonomik sosyal boyutlarıyla birlikte dile getiriyor. Bunu yaparken, çok uzun zamandır Türkiye'de "kapitalist gerçekçi" de olsa siyasi partilerin özellikle uzak durmaya çalıştığı bir dili ve bir dizi kavramı yeniden canlandırıyor, meşru, konuşulmasına izin verilen siyasi söylemi bu kavramlara açıyor. Öğrencilerle ilgili bölümde, onlara destek verirken, bu kesimin sesini duyurma, kendine konuşma alanı açma mücadelesinde kullandığı araçları yargılamıyor, eleştirmiyor, bir "goşizm korkusu" sergilemiyor olması da özellikle önemli.

Bu söylev, iktidar partisinin, siyasal İslamın temsilcilerini giderek daha tutucu, baskıcı bir dil kullanmaya ve ait oldukları "hakikat rejimini" daha açık bir biçimde sergilemeye zorlayacak; liberal entelijansiyanın konuşmaya devam etmesini de giderek zorlaştıracak bir dili harekete geçiriyor.

Söylevin aldığı biçimlere gelince, metnin kimi bölgelerinin, halkın iktidarı, emeğin, alın terinin partisi kavramları, yoksulluğu ortadan kaldırma, halkın iktidarında ekonomiyi hem üretenlere, çalışanlara hem de sanayiciye teslim etme vaadi içeren bir dili harekete geçirdiği görülüyor. Bu dilin çelişkili bir realiteye gönderme yaptığı için, konuşmanın tümüne egemen olan "kapitalist gerçekçilik"te belirgin bir istikrarsızlık yarattığı da söylenebilir. Kürt sorununu "Kürt kavramından kaçarak" ele almasıysa bu söylevin bu alanında çok önemli bir gerginlik yaratıyor.

Yenilenmenin Sınırları ve Getirdiği Olanaklar

CHP'nin yenilenme çabalarının, "kapitalist gerçekçilikle" tasarlanmış bir projenin parçası olduğu çok açık bir biçimde görülüyor. Bu bağlamda, bu projenin kapitalizmin krizi ve hızla kaybolan kaynakları karşısında, vaat ettiklerini, özellikle sermayenin birikim ve yeniden üretim koşullarına ilişkin olanlarını kısmen de olsa yerine

getirme şansının, tüm diğer sosyal demokrat partilerde görüldüğü gibi, neredeyse olmadığı kolaylıkla söylenebilir. Burada tek olasılık, CHP'nin bugün krizde olan sermaye birikiminin, finansallaşmanın, dünya ekonomisiyle eklemlenme biçimlerinin ve bunları ifade eden neoliberalizmin temel ilkelerini sorgulamaya başlamasına bağlıdır. Ancak bugün dünyada bu yönde kimi eğilimler gelişmeye başlamış olmakla birlikte, CHP'nin yenilenme sürecinde, bu konuda ilgiye layık bir yönelim henüz yoktur.

Özetle bu yenilenmenin, emekçilerin durumları, hakları bağlamında vaat ettikleri açısından önü şimdilik kapalıdır. Kılıçdaroğlu'nun da bu durumun ayırdında olduğu, söylevinin içeriğinin, en önemli sorunlardan "bizim binlerce çözümümüz var", "benim adım Kemal" filan gibi genellemelerle, "çünkü halkın partisiyiz" gibi henüz kanıtlanmayı bekleyen savlarla kaçma çabalarından belli olmaktadır.

Ancak, CHP'nin söylemindeki yenilenme çabalarının, hem sosyalistlerin kendi dillerini toplumda egemen söylemin içinde, bunun baskılarına direnerek giderek daha etkin bir biçimde kullanmalarını kolaylaştıracak, hem de bu dille, CHP'ye yönelen kesimlerle diyalog kurmayı, onları, "kapitalist gerçekçiliğin" etkilerinden koparak sosyalizme doğru çekmelerine yardımcı olacak özellikler taşıdığı da görülüyor. Kılıçdaroğlu'nun söylevi, tüm sorunlarına karşı, gerek komünist, sosyalist partilerin, gerekse haklar mücadelesi hareketlerinin programının ve gündeminin parçası olmaya aday (hatta çoktan parçası olduğu için dile getirilen) talepleri de içeriyor.

Tarih bize neredeyse her zaman emekçi kesimlerin, proletaryanın, devrimci bir çizgiye yönelmeden önce reformist bir alanda "eğitim gördüklerini" gösteriyor. Proletarya bu "reformist siyasi alanda eğitimi" sırasındaki tartışmaların ve kendi deneyimlerinin, düş kırıklıklarının etkisiyle, bazen yavaş ve aşamalı olarak, bazen de konjonktürün özelliklerine göre birkaç günde, birkaç on yıllık yolu kat

ederek komünizme doğru yönelmeye başlayabiliyor. Bu yönelimin başlamasıysa, bildik, denenmiş kendini "proletaryanın reformist eğitimi" sırasında savlarıyla ve eylemleriyle kanıtlamış bir seçeneğin varlığını gerektiriyor.

CHP'nin reformist bir parti olma yönünde yenilenmeye başlaması, bu dinamiğin yeniden hareket geçme olasılığını Türkiye'de de hazırlamaya başlıyor. Sosyalistlerin bu olasılığın harekete geçmesine katkıda bulunmak ve süreci hızlandırabilmek için, CHP'nin bu yeni diliyle ilişkilenmeye, CHP'nin vaatlerini, bu vaatlerin tüm zaaflarının ayırdında olarak, ama bu zaafların halkın gözünde henüz açıklığa kavuşmadığını bilerek, "ciddiye almaları" ve onu vaatlerine sadık kalmaya zorlamaları gerekiyor. Diğer bir deyişle, sosyalistlerin proletaryanın ve halkın önünde "o ki böyle diyorsun hadi bakalım söyleme, göster!" diyecek konumda olmaları gerekiyor.

Bu sürecin başlayabilmesi ve devam edebilmesiyse, büyük ölçüde gelecek seçimlerde sosyalistlerin CHP karşısında alacağı tutuma ve seçimlerden sonra oluşacak siyasi tablo içinde güçlerin dizilişine bağlı olacak.

23.12.2010

Liberal Sol ve Aklın İstikrarsızlığı

Kendilerini sosyalist hatta devrimci olarak niteleyen kimi tipleri de içeren bir grup "entelektüel", AKP hükümeti kurulduğundan bu yana, AKP'ye muhalefet eden hemen tüm sosyalist hareketi, düzenin kendilerine sunduğu televizyon ve medya olanaklarından sonuna kadar yararlanarak "ulusalcı" olmakla suçluyor.[1] Bu suçlama, referandumdan sonra kısa sürede, önceleri yalnızca ima ettiğini artık açıkça dile getirerek, faşist nitelemesine dönüştü.

Faşist nitelemesinin, faşizme karşı yürüttüğü uzlaşmaz mücadelesinde, ardından askeri rejimlerin elinde büyük kayıplar vermiş bir harekete yöneltiliyor olmasından dolayı ağır, ama bir o kadar da absürd bir hakaret olmaktan öte, pek bir teorik anlamı yok. Ama bir sistemi terk etmiş, bir başkasına geçmek, yeni bir sadakat edinmek cesaretini kendinde bulamamış bir aklın, yaşadığı bir istikrarsızlığın patolojik ürünü (semptomu) olarak, bu hakaretin yakından bakmaya değer bir yanı da yok değil. Dahası, bu aklın istikrarsızlığına yakından bakarken, çok iyi bildik kimi konulara bir kez daha değinme olasılığı da bulabiliriz.

---

(1) Medya da bu suçlamalara, entelektüel ahlakın sınırlarını zorlayarak ortak oluyor. *Radikal* (29.12.2010) gazetesi sosyalistlerin saflarını ayırdığına ilişkin bir haberinde TKP'yi tanımlarken, şöyle yazabiliyor: "TKP'nin 'ulusalcı bloğun baş aktörü olduğu ve Kürt siyasetine mesafeli durduğu' söyleniyor". Ne yazık ki, aktarırken tırnak kullanmak da aktaranın duruşunu gizlemeye yetmiyor.

Kaybolan Bir Kavramın Peşinde...

Sosyalist harekete, geleneğinden, öldürülmüş önderlerine kadar uzanan ısrarlı bir karalama kampanyasıyla saldıran bu kesimlerin tutumu, insana ister istemez histerili hastaları anımsatıyor. Bu tipler sosyalist hareketin içinde kendilerine etkin bir yer bulmak ve buradan konuşmak istiyorlar. Daha doğrusu bunlar, AKP'nin getirdiği düzenin kendilerini buradan konuşurken görmesini istiyorlar. Bunun gerçekleşebilmesi için sosyalist hareket içinde onların söylemini taşıyacak bir yerin açılması gerekiyor. Ancak ne yaparlarsa yapsınlar bu yer açılmıyor. Çünkü böyle bir "yer" teorik olarak da yok!

O zaman bu tipler, tüm hareketi karalayarak siyasi olarak silmeye ve onun yerine geçmeye çabalıyorlar. Bu tabii çok daha imkânsız bir hedef. Ama bu yerin olmadığını, bu hedefin imkânsızlığını bir türlü kabul edemeden, sürekli aynı çabayı, aynı yöntemlerle tekrarlayıp duruyorlar. Her seferinde belki bu kez başka bir sonuç alabileceklerini umuyorlar. Alamadıkları için daha da hırçınlaşıyor, yaptıkları işi sorgulamak yerine şiddetini artırmayı deniyorlar. Halleri, kafasıyla duvar yıkmaya çalışan bir zavallının, bunun olanaksızlığını kavrayamayarak, kafasını duvara gittikçe daha büyük bir hızla vurmaya çalışmasına benziyor... Sonuç belli ve kaçınılmaz!

Bu tiplerin söylemlerine yakından baktığımızda, bir kavramın özellikle "yok" olduğunu görüyoruz. Bu kavram "emperyalizm"dir. Başlangıçta, "ne yani ülke işgal altında mı?" diyerek bu kavramı kullanan herkesi ulusalcılıkla suçlayan bu tipler uzun bir süredir artık "antiemperyalizmin" neden geçerli olmadığına ilişkin bir açıklama ileri sürmeye zahmet etmeden yola devam etmeyi tercih ediyorlar.

Emperyalizm kavramının, bu kavram son yıllarda giderek da-

ha çok tartışılır hale gelmiş olmasına karşın,[2] bu tiplerin söyleminde ortadan kaybolması bir rastlantı ya da teorik yetersizlik değil. Bu "yok"luk sayesinde iki iş birden yapılabiliyor. Birincisi AKP'nin oluşma sürecinde görülen kimi gariplikler,[3] "iç ve dış dinamikler ilk kez çakıştı" saptamasının anlamı, bu partinin kendini BOP'un eşbaşkanı ilan etme heyecanının arkasındaki enerjiyi, "Yeni-Osmanlı" fantezilerinin jeopolitiğini konuşmak neredeyse olanaksız hale geliyor.

İkincisi, emperyalizm kavramının "yok"luğu sayesinde, "darbe tehlikesi var" iddialarını da sağlıklı bir biçimde irdelemek olanaksız hale geliyor.

Modern (Kapitalist) Emperyalizm Üzerine Bir Not...

Ben bu tartışmanın tarihinin ayrıntılarına girmeyeceğim. Genelde her sosyalistin yakından bilmesi gereken bu tarihe birçok kaynaktan ulaşmak olanaklıdır. Ben en belirgin özelliğini anımsatmakla yetineceğim. Modern (kapitalist) emperyalizm kavramının, kapitalizm önceki imparatorluk eğilimlerinden farkı esas olarak, zora açıktan başvurmaya gerek kalmadan ekonomik araçlar ve kurumlar yoluyla yürütülen bir egemenliğe işaret etmesidir.

Callinicos da değindiğim çalışmasında, John Gallagher ve Ronald Robinson'un "serbest ticaret emperyalizmi", William Appleman'ın "Açık kapı emperyalizmi" kavramlarını da aktararak (s.9)

---

(2) Örneğin bkz. Alex Callinicos, *Imperialism and Global Political Economy, Polity,* 2009, Cambridge. Bu ilginç çalışma, hem konuya ilişkin teorinin tarihini, evrimini kapsamlı bir biçimde aktarıyor hem de bu teorinin güncelleştirilmesi açısından önemli bir adım atıyor. İkincisi Profesör Callinicos, yukarıda değindiğim İngiltere'deki Sosyalist İşçi Partisi adlı örgütün önde isimlerinden biri. Belki de C. Harman öldükten ve parti liderliğinin Rees ve German gibi önemli isimlerinin partiden ayrılmasından sonra en önde gelen ismi.

(3) Bkz. Merdan Yanardağ, *Bir ABD Projesi Olarak AKP,* Siyah Beyaz, 2007.

modern emperyalizmin bu farkına özellikle vurgu yapıyor. Callinicos'a göre bu "serbest ticaret emperyalizmi" kavramı, "dünyanın bugünkü örgütlenme biçimini çok iyi betimliyor"... "Serbest Ticaret emperyalizmi, Avrupa Birliği'nin, ABD'nin, özellikle Dünya Ticaret Örgütünün kurulmasından bu yana, diğer ülkelere dayattığından başka bir şey değildir" diyor. Callinicos, Filipinler ve Vietnam deneyimlerinden sonra ABD'nin, "en iyi yöntemin yerlilerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımına engel olmadıkları sürece kendi kendilerini yönetmelerine, askeri gücü her zaman arka planda hazır tutarak izin vermek olduğunu öğrendiğine" işaret ediyor. (s.10)

Nihayet Callinicos, günümüzdeki tartışmaları aktarırken, üç genel çizgi saptıyor: Birincisi Hardt, Negri ve William Robinson'un "kapitalizmin bugün uluslararası biçimde örgütlendiğini ve önden gelen kapitalist ülkeler arasında jeopolitik rekabetin tarihe karıştığını" savunan savı. İkincisi Leo Panitch ve Sam Gindin'in, Ellen Wood tarafından da kabul edilen "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin gayri resmi (işgal gerektirmeyen – E.Y) bir imparatorluğu yerleştirdiğini ve tüm önde gelen kapitalist ülkeleri hegemonyası altına aldığını" savunan savı. Üçüncüsü de David Harvey, Walden Bello, Peter Gowan, Chris Harman, John Rees, Claude Serfati ve Callinicos'un (benim de özellikle Harvey bağlamında, kendime çok yakın bulduğum) çizgisi. Bu çizgi üç temel savı paylaşıyor: 1) Kapitalizm 1960'ların sonunda girdiği ekonomik krizden hâlâ çıkamamıştır. 2) Bu krizin bir önemli özelliği, ileri kapitalizmin üç rakip bloğa bölünmüş olmasıdır: Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Doğu Asya. 3) Bu güçler arasındaki ilişkilerin asimetrik özelliklerine karşın, uzun dönemde ciddi çıkar çatışmalarının jeopolitik mücadelelere yol açması olasılığı vardır.[4]

(4) Callinicos bu kitabı yazdığından bu yana, üçüncü yaklaşımın işaret ettiği bu eğilimlerde belirgin bir güçlenme olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

1970'ler boyunca emperyalizm en önemli işlevsel kavramlardan biriydi. Küreselleşme sürecinde, modern tanımına en uygun özellikleri daha da güçlenirken, emperyalizm kavramı tedavülden kaldırıldı. Halbuki Türkiye, NATO üyesi olmaya devam etti, IMF'nin programlarını benimsedi, "Açık Kapı", "serbest ticaret" modelinin parçası, DTÖ'nün üyesi oldu; AB ile Gümrük Birliği anlaşması yaptı, Kopenhag kriterlerini benimsedi. IMF reformları AKP döneminde aksamadan hatta derinleşerek devam etti. Topraklarında ABD üsleri var olmaya devam ediyor. ABD bölgede Büyük Ortadoğu operasyonuna başladığında, Türkiye bunu onayladı, destekledi. ABD ve AB de "ılımlı İslam" projesi bağlamında AKP hükümetini desteklediler. Türkiye Afganistan'a asker gönderdi, Irak'ın işgaline itiraz etmedi... Peki bugün AKP yörüngesine yerleşmiş tipler, geri kalan herkesi ulusalcılıkla suçlarken neden bu olguları görmezden gelerek ülkenin siyasi dinamikleri emperyalizm sorunsalı dışındaymış gibi davranıyorlar. Sakın bu ulusalcılık suçlamaları, AKP üzerinden emperyalizmle yapılan işbirliğini gizlemeye çalışan bir incir yaprağı olmasın?

Öyle ya, geçenlerde Feroz Ahmad hocamızın çok açık bir biçimde dikkat çektiği gibi, 1950'lerden bu yana ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük korkusu, komünizm değil de ulusalcılık değil mi? Bugün dünyanın çeşitli yerlerinde, "ulusalcılıktan" en çok ABD ve AB yakınmıyor mu?

Bu ulusalcılık yakınmasına bakınca da, liberal tiplerin, faşizme benzetmeye çalıştığı şeyi değil, "serbest piyasa emperyalizmine" direnişi, yaşam alanlarını emperyalizmin yıkımından korumayı amaçlayan bir "yurtseverliği" görmüyor muyuz? Yine Feroz Ahmad da, yurtseverliğin milliyetçilikten çok farklı bir şey olduğunu, etnisite, din, dil ayrımı yapmadan birlikte direnmeyi ve savunmayı içerdiğini vurguluyor. BDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın, bütçenin son günü konuşmalarında, "Bir ülkenin başbakanı alacağı oyu

ülkesinden daha değerli görebilir mi? Ben açıkça söylüyorum. Ben bu ülke için canımı veririm, sen neyini verirsin Sayın Başbakan?" sözleri tam da böyle bir "yurtseverliği" düşündürmüyor mu? Sosyalistler yıllardır Kürt sorununda sınıfsal boyuta, BDP'nin hesaplaşmak zorunda olduğu kapitalist ve feodal dinamiklere işaret ederken, böyle bir birleştirici çizgiyi savunmuyor mu?

Bu sırada, Taha Akyol şöyle demiyor mu? "Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Galip Ensarioğlu, bir işadamı olarak çağın ekonomik gerçeklerini biliyor. Gaziantep hariç bölgenin ülke ekonomisine katkısının yüzde 1 olduğunu, bunun artması için rekabetçi piyasa ekonomisini geliştirmek gerektiğini belirtiyor. 'Demokratik Özerklik' denilen 'komünlerden, liberal ekonominin reddine, oradan rekabetçi yapıdan vazgeçmeye' yönelen bir modelin ekonomiye zarar vereceğini anlatıyor. Kendi dünya görüşünü de şöyle tanımlıyor: Liberal, muhafazakâr, demokrat... Sağ bir gelenekten geliyorum. Hâlâ da sağcıyım. Türkiye'deki solcuları gördükçe sağcı olmaktan da memnunum." (*Taraf,* 25 Aralık). Akyol devam ediyor: "Ensarioğlu'nun sözlerini alkışlıyorum. Zira modernleşmenin en önemli dinamiği olan piyasa ekonomisini vurguladığı gibi, Kürtler arasında da artık geleneksel aşiret çeşitliliğinin ötesinde modern anlamda çoğulculuğun gelişmeye başladığını gösteriyor."

Kürt hareketinde sınıf temelli çatlaklar derinleşirken, sosyalistler de ısrarla emperyalizmden ve kapitalizmden konuşmak gerektiğini tam da bu yüzden vurgulamıyorlar mı? Vurguluyorlar, çünkü emperyalizm, kapitalizm konuşulmadan Kürt sorunu da bölgedeki sermayenin ve toprak sahipliğinin, kültürel özerklik sorununa, öz yönetim projesine indirgenmekten öte gidemiyor; emekçilerin özgürlük sorunu, ekonomik demokratik hakları ve çıkarları tartışma dışında kalma tehlikesiyle yüz yüze kalıyor.

Bitirirken darbe tehlikesi söylemine dönersek, modern ve karmaşık sınıf ilişkilerine sahip bir ülke olan Türkiye, Soğuk Savaş dö-

neminden bu yana NATO'nun üyesidir. Ordusu da NATO ile çok yakın ve girift ilişkilere sahiptir. Bu demektir ki bu ordu bir kabilenin, krallığın değil, dünya ekonomisiyle, "serbest piyasa", "Açık Kapı" ilişkileri ile bütünleşmiş bir kapitalist devletin ordusudur. Diğer bir deyişle bu ordu, emperyalizm "parantezi" içinde uluslararası ve ulusal bir sınıflar matrisini ifade eden iktidar yapısının parçasıdır. Bu yüzden "28 Şubat" da dahil olmak üzere tüm darbeler, NATO ve arkasındaki güçlerin onayıyla, 12 Mart ve 12 Eylül'de olduğu gibi kimi zaman doğrudan desteği ve operasyonel katkısıyla ve bu sınıflar matrisi üzerinde egemen sınıfların basıncıyla gerçekleşmiştir.

Halbuki kendilerini, ülkeyi ve AKP hükümetini bir darbe tehlikesine karşı korumakla görevlendirenlerin savları arasında bu ilişkiler, darbenin ekonomik, sosyal gerekçeleri, temsil ettiği sınıflar matrisi bağlamında herhangi bir saptamaya rastlamak olanaklı olmamıştır.

Evet, belki darbe planlayan subaylar olabilir, sayıları da onlarla ifade edilebilir. Bu ülkenin ve AKP'nin bir darbe tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu değil, ordunun, emperyalizmin ve egemen sınıfların onayı olmadan, darbe yapabileceğine inanan kimi subayların ya akıl hastası olarak tedaviye alınmasını gerektirecek sağlık sorunlarına ya da terörist olarak yargılanmasını gerektirecek polisiye bir duruma işaret eder. Geçmişte darbelerden büyük zarar görmüş, neyin ne olduğunu çok iyi bilen sosyalist hareketin başından beri bu alanda sağlıklı bir tutum alması ve zokaları yutmamakta ısrar etmesi de bundandır. Türkiye kapitalizminin gösteri toplumunun özellikle en sağ kesimindeki ekranlarından bu zokayı sallayanlar tarafından giderek artan bir dozda, soyut bir ulusalcılıkla, nihayet faşistlikle suçlanması da...

Sakın suçlamaların dozundaki artış bir şeyleri gizlemek için çıkarılan bir şamata olmasın? Hadi, diyelim ki gürültüyle örttünüz, peki ya kokusu ne olacak?

30.12.2010

"Gök Kubbenin Altında Tam Bir Kaos Var: Koşullar Çok Uygun"

Profesör Wallerstein'in bu hafta *Foreign Policy* dergisindeki bir tartışmaya yaptığı katkıda vurguladığı gibi, "Dünya ekonomisi toparlanmayacak, ne kısa zamanda ne de uzun zamanda..."

Öyleyse, adeta, Mao'nun bir saptamasındaki gibi: "Gök kubbenin altında tam bir kaos var: Koşullar çok uygun"... Şimdi can alıcı sorun şu: "Sosyalistler çalışmalarını bu koşullardan yararlanabilecek yönde geliştirebilecekler mi? Yoksa bu kaos, kendi canavarlarını yaratarak mı gelişmeye devam edecek?"

Bu Model Tükendi

Wallerstein kapitalizmin yarattığı koşullarda hızla yükselen, ekonomik, sosyal, çevresel maliyetlerin, bu modelin devam edemeyeceğini gösterdiğini söylüyor. Muhafazakâr eğilimli *Foreign Policy* dergisindeki tartışmaya katılanlar, dünya ekonomisinin, her şey bir yana salt doğal kaynaklar üzerindeki etkisinden dolayı sürekli büyümeye devam edemeyeceğini düşünüyorlar.

Bu tartışmada gündeme gelen konulardan biri de, gelir dağılımındaki bozulmanın artık "absürd" bir noktaya ulaşmış olmasıyla ilgiliydi. Dünyada bugün 2,7 milyar insan günde 2 dolardan daha düşük bir gelirle yaşamaya çalışırken, Slim, Gates, Buffett ve Ambani gibi tiplerin toplam serveti dünyanın en yoksul 57 ülkesinin toplam hasılasını geçiyor. Ancak servetin giderek daha az sayıda insanın elinde yoğunlaşmasına yol açan bu modelin içinde, insanlığı bu

adaletsizliğe, bununla birlikte gelen tehlikelere karşı uyaracak bir mekanizma yok. Tartışmada, bu koşullarda yoksulların bir aşamada bu sorunu zenginlere, hiç de hoş olmayan yöntemleri anımsatmasının neredeyse kaçınılmaz olduğu da vurgulanıyor.

Bu ekonomik model toplumsal çelişkileri derinleştirirken, bu süreçle de ilgili olarak gerek artan işsizlik ve yoksullaşmadan yakınan çalışanların seçim kazanmak zorunda olan hükümet partileri üzerindeki baskılarının, gerekse kimi gelişmekte olan ülkelerde hızlanan metalaşmanın getirdiği yeni kaynak gereksiniminin basıncı, iç pazarı koruma, yeni kaynaklara ulaşma eğilimlerini ("serbest piyasa" emperyalizminden klasik emperyalizme...) güçlendiriyor. Bu korumacılık ve kaynak savaşları eğilimleri ile uluslararası alanda çelişkiler derinleşiyordu.

Bu gelişme 1996'da, Asya krizinden az önce, Profesör Jeffery G. Williamson'un, "Küreselleşmede Eşitsizlik Dün ve Bugün: 19. ve 20. Yüzyılların Sonuna İlişkin Bir Karşılaştırma" başlıklı çalışmasında ortaya koyduğu bulgularla tam anlamıyla uyum içinde. Yirminci yüzyılın başında küreselleşme, ülkelerin içindeki ve ülkeler arasındaki eşitsizliklerin gelişmesine bağh olarak kendi çelişkilerinin ağırlığı altında, savaşlar, devrimler, soykırımlar arasında çökmüş. Williamson, önlem alınmazsa bugün de insanlığı benzer bir kaderin beklediğini vurguluyordu. 1996'dan bu yana Asya krizi, "İkiz Kuleler", Afganistan, Irak, Çin'in yükselişi gibi gelişmeler ve özellikle finansal kriz bu kaderin yine gündeme geldiğini gösteriyor.

Bu da, bu hafta *Financial Times*'ın düzenlediği bir tartışmanın konusuydu. Belli ki kapitalizmin merkezlerinde yoğun bir tartışma yaşanıyor. Bu tartışmada Gideon Rachman ve Stiglitz, yükselen güçlerin artan rekabet kapasitesinin basıncına, merkez ülkelerde işsizliğin etkisiyle belirmeye başlayan korumacılık eğilimlerindeki artışa, kimi çevre ülkelerinde sermaye hareketlerine karşı getirilen kısıtlamalara dikkat çekerek, küreselleşme karşıtı bir sürecin başladığını

ileri sürüyorlardı. Gideon Rachman, küreselleşmenin büyüme dönemine ait bir süreç olduğunu, krizin rekabeti artırarak süreci tehlikeye soktuğunu vurguluyordu. Dün kendi damgalarını vurdukları bir küreselleşmeden yararlananlar bugün yükselen rekabet karşısında, küreselleşme karşıtı politikalara yöneliyorlardı. Google'un CEO'su ise umudunu teknolojiye bağlıyordu. Halbuki internet de hızla devletlerin kontrolüne giriyor. Birileri, internette adeta sömürge savaşları başlatıyorlar.

1970'lerde yapısal bir krize giren kapitalizm 1990'lardan 2007'ye kadar iç tüketimi kredi ile ayakta tutmaya, spekülasyonlarla çevresini soymaya çalışarak yaşıyordu. Kredi balonu patladı, geri kalan enkaz devlet bütçesi üzerinden halkın sırtına yıkılmaya çalışılıyor. Mali kriz bu iki aracın da tükendiğini kanıtladı.

İkincisi kapitalist model, tümüyle hidrokarbon temelli yakıtların tüketilmesine dayanıyor. Bugün üretim ve ticaret etkinliklerinde kullanılan enerjinin yüzde 40'ı, taşımacılıkta kullanılanın ise yüzde 95'i petrol tüketiminden sağlanıyor. Ancak, *Foreign Policy*'deki tartışmada Profesör Thomas Homer-Dixon'un özellikle dikkat çektiği gibi petrol üretiminde büyük bir sorun var. Kaynaklar azalırken verimlilik düşüyor. 1930'larda petrol çıkarmaya yatırılan sermaye 1:100 iken, bugün, 1:15 oranına zor ulaşıyor. Çok umut bağlanan Kanada kumlarındaki petrol ise en fazla 1:4 vermek durumunda. Diğer taraftan hidrokarbon temelli yakıtların kullanılmaya devam edilmesinin çevre koşulları üzerindeki etkisi, artık geri dönülemeyecek bir noktaya gelmiş durumda.

Kapitalizm büyümeden (sermaye birikimi) yapamıyor. Ama büyüdükçe kendisini yaşatan toplumun dokusunu çözüyor, bir süredir de, tüm insanlığın yaşam alanı olan gezegeni giderek yaşanamaz hale getiriyor.

Son Cancun zirvesinin gösterdiği gibi, ekonomik kriz yönetimi modeli hızla derinleşen iklim krizine karşı önlem alınmasını en-

gelliyor. Bir taraftan birçok uzman Cancun'da yasal zorunluluk olmaktan çıkarılan önlemler alınsa bile (bu yönde göstergeler hiç de umut verici değil) önümüzdeki yüz yıl içinde dünyanın ortalama sıcaklığında 4-5 derece artışın kaçınılmaz olduğuna inanıyorlar. Eğer önlemler alınamazsa, sıcaklık artışında 7 derece gibi bir düzeye ulaşmak dahi söz konusu. Bunlar son derecede korkutucu öngörüler. Çünkü sıcaklık artışı iki derecede stabilize edilse bile birçok küçük ada ülkesi yok oluyor. Tarımsal tahıl üretiminin verimliliğinde, su tablalarının seviyesinde önemli düşüşler yaşanıyor. Buna karşılık, Wikileaks belgeleri, büyük devletlerin bu adaların hükümetlerinin direncini kırmak için rüşvet vermeye çalıştıklarını gösteriyor. Kapitalizmin bugün geçerli olan modelinin, krizi ortasında, küresel ısınmayı engelleyecek önlemlerin gerektirdiği maliyetleri kabul etmesi olanaklı değil.

Sonuç olarak karşımızda ekonomik, siyasi ve ekolojik olarak iflas etmiş, çok az sayıda insanın çıkarına işlerken geri kalanlar üzerinde ölümcül etkiler yapan bir sistem var. Bu sistem kendini, "kapitalist gerçekçilik" (başka bir yaşam mümkün değildir!) olarak niteleyebileceğimiz bir kültürel mutabakata dayanarak koruyor. Herkes bu sistemin dünyanın sonunu getirebileceğini düşünebiliyor, ama bu sistemin sonunu getirebilecek, insanlığı kurtarabilecek adımları atmayı düşünenlerin sayısı son derecede azalmış durumda. İşte bu noktada konu sosyalistlere geliyor. Çünkü yalnızca bunlar kapitalizmin ötesinde bir başka yaşamın olabileceğini düşünüyor, bunun için çalışıyorlar.

"Ne Yapmalı?"

Bu ünlü soruya, benim somut bir cevabım yok. Ama eğilimsel olarak ne yapmak gerektiğine ilişkin hepiniz gibi benim de kimi düşüncelerim var. Sosyalist hareket birbirinden önemli farkları olan akımlardan oluşuyor. Bu büyük bir enerji kaybına neden olmanın ötesinde,

"kapitalist gerçekçiliğin" kültürel etkileri altında yaşayan emekçi kesimlere güven vermiyor. Emekçi kesimler sosyalistlerin önerilerini yararlı bulsalar bile "gerçekçi" bulmuyorlar. Bu güveni sağlayabilmek için siyasi alanda ve günlük yaşamın içinde "güçlü" bir seçenek olarak görünebilmek gerekiyor. Bu noktaya ulaşabilmek için, sosyalist hareketin gruplarının, güçlerini birleştirecek, birlikte davranmalarına olanak verecek, ama kendi özgün çalışmalarının da önünü kesmeyecek (bu canlılık ve çok seslilik uzun dönemde yaşamsal bir öneme sahip olacaktır) siyasi yapılanmalar yaratmaları gerekiyor.

Gelecek seçimlerden bir sonuç almayı denemek önemli. Ama bu seçimler "kapitalist gerçekçiliğin" egemenliği altında yaşanacak, buna uygun bir hükümet oluşacak. Bunu CHP oluştursa bile ki ben bunun, bir öneme sahip olabileceğine inananlardanım. Gerçi, bunları yazarken, Mehmet Süha Alparslan'ın *BirGün*'deki yazısını okudum, aksi yönde şüphelerim daha da artı. Bu hükümetin yukarıda değindiğim sorunlarda "kapitalist gerçekçiliğin" dışında herhangi bir adım atmasının çok özel bir durum dışında (az sonra değineceğim) hiçbir koşulunun olmadığını düşünüyorum.

Eğer sosyalist hareket birlikte davranma sorununu aşmasına yardımcı olacak bir siyasi yapılanma üretebilirse, bir CHP hükümeti dönemindeki kısa dönemli gelişmelerden çok daha iyi yararlanabilecektir. Bir CHP hükümetinin "kapitalist gerçekçilikle" çelişebilecek adımlar atabilmesinin bir şansı olacaksa, bu sosyalist hareketin kuracağı siyasi yapılanmadan gelen basınçlara bağlı olacaktır. CHP hükümetinin kaçınılmaz olarak yaratacağı düş kırıklığını derleyip toparlamak, bozguna dönüşmesini engellemek de yine bu sayede mümkün olabilecektir. Bir AKP zaferi durumundaysa, en azından, sosyalist hareketin direnme gücü bugüne göre, birlikte yaşanmış bir seçim deneyiminden de geçildiğinden, çok daha yükselmiş olacaktır.

Sözünü ettiğim bu siyasi yapılanmaya ilişkin yaratıcı önerilere acilen gereksinim olduğunu düşünüyorum. Şimdilik, ortada TKP'nin

bir "cephe" önerisi var. Cephe tarzının (ayrıntılarını fazla bilmemekle birlikte) bugüne ilişkin en uygun araç olduğundan ben kendi hesabıma emin değilim. Ama tartışmaktan, arkadaşları dinlemekten yanayım. Bu konuda eleştirileri, kaygıları olanların acilen bunları ve kendi önerilerini de öne sürmeye başlaması gerektiğine inanıyorum. Bugün ortak davranmayı sağlayacak siyasi bir yapılanmaya gerek yoktur, tek başımıza yola devam edebiliriz diyenler varsa, bunların olgularla desteklenemeyecek ölçüde aşırı bir iyimserlik içinde olduklarına inanıyorum. Bugün siyasi ortam, yaptıklarımızı yaparak ilerlemeye devam etmemize izin verecek özelliklerini hızla kaybederek, çok dinamik, istikrarsız ve belirsizliklerle dolu bir "olay alanına" (içinde bir "olay"ın patlak vermesine yatkın bir karmaşıklığa) dönüşüyor.

Saldırılar emekçiler ve öğrenciler üzerinde giderek artıyor. Bu kesimlere sahip çıkacak, destekleyecek ve koruyacak, geçmişin deneylerini bunlara taşıyacak, direniş kapasitelerini geliştirecek yapılanmalara, internetten basın bildirilerine kadar her türlü aracı etkin ve eşgüdümlü bir biçimde harekete geçirebilecek önerilere acilen gereksinim var. İktidar kullanıldıkça büyüyen bir şeydir. Bugün AKP hükümetinin ve siyasal İslamın iktidarı, artık açıkça sosyalist hareketi hedef almaya başlayan liberallerin de yardımıyla güçlenmeye devam ediyor. Ama direnişlerin enerjisi, emekçilerin hoşnutsuzluğu kısa dönemde azalacak gibi görünmüyor.

İçerde ekonomik koşullar, dış kaynakla büyümenin sınırlarına, burada yeni bir sarsıntıya doğru hızla bozuluyorlar. Yakın zamana kadar "kapitalist gerçekçiliğin" mantığı içinde hareket eden Kürt hareketi, bu mantığın sınırlarına çarpmaya, "özgürleşme projesi", sınıf çıkarlarının koyduğu sınırlara takılmaya başlıyor. Hükümetin, ana muhalefet partisinin sınırlı eleştirilerine cevap verecek bir söylemi geliştirmekte zorlandığı görülüyor.

Dışarıda hükümeti bugüne kadar destekleyen ve büyük ener-

ji veren koşulların tükenmeye başladığı, en azından, siyasal İslamın en "mutena" yayınlarında Davutoğlu'na yönelik eleştirilerin sertleşmeye, hatta alaycı bir söylemin şekillenmeye başlamış olması, bir iflası sergiliyor.

Gerek ülke içindeki gerekse de dünyadaki manzara, neresinden bakarsak bakalım Mao'nun saptamasını anımsatıyor. Gerçekten de bir taraftan koşullar, bir fark yaratmak için çok elverişli. Ama diğer taraftan tarih bize, bu koşulların sosyalist hareketin ve dünya emekçilerinin üzerine kâbus gibi çökebilecek canavarları yetiştiren batak olduğunu da söylüyor.

Üstelik bu kez riskler, 1930'larla karşılaştırıldığında, aynı hızla gelişiyor olmasalar bile, kapsam ve boyut açısından çok daha yüksek: Bin trilyon dolarlık bir küresel finansal balon gelmiş geçmiş en büyük kitle imha silahı olarak duruyor. Küresel ısınma, küresel enerji ve gıda sorunları artıyor. Bu ortamda karşı karşıya gelmeye başlayan güçlerin çapı da çok büyük. Bir taraftan küresel çapta binden fazla askeri üssüyle, bir trilyon dolarlık savunma bütçesiyle ABD var. Diğer tarafta, 25 yıl içinde GSMH'sı ABD'ninkini geçmesi beklenen Çin var. Hızla özgün silah teknolojileri geliştiren Çin'in o zaman ABD'nin dört katı bir nüfusla dünyanın en güçlü askeri merkezi olması da adeta kaçınılmaz görünüyor. Uluslararası ilişkiler teorilerinin önemli isimlerinden Profesör Walt'ın, "Çin barışçı bir yolla yükselemez" kehanetinin gerçekleşmesi de... Hepimiz için zaman hızla kısalıyor... Ölçeğin küresel boyuta yükseldiği günümüzde, kapasitelerimizi, bir an evvel tek bir ülkenin devletinin ufkunu aşacak, başka ülkelerdeki güçlerle buluşmamıza olanak verecek bir yönde yükseltmek için acele etmemiz gerekiyor.

06.01.2011

Bu Sırada Avrupa'da...

Haklı olarak tüm dikkatler Tunus, Cezayir, derken Mısır, tam bu sırada, yeniden bir iç savaşın eşiğine gelen Lübnan üzerinde yoğunlaşmış durumda. Bu sırada, *The Independent*'de, Robert Fisk'in aktardığına göre basına sızan belgeler, Filistin yönetiminin, göçmenlerin geri dönüş hakkından vazgeçmiş, İngiliz mandası döneminin Filistin topraklarının yalnızca yüzde 10'unu kapsayacak bir devleti kabul etmeye hazırlanmış olduğunu gösteriyor. Besbelli ki, bölgenin yapılanması içindeki çelişkiler kaynama noktasına ulaşmış, rejimlerine, kabına sığamaz hale gelmiş durumda...

Ama tüm bunlara bakarken, şu sırada Avrupa'da yaşanan ve gelişmeye devam eden krizi, sertleşmeye başlayan sınıf mücadelelerini unutmayalım... Bu kriz hem türlü olanakları gündeme getiriyor, hem de dikkatle bakınca emperyalizmden sınıf mücadelelerine kadar çok değerli deneyleri içeriyor...

Küreselleşmenin "Mikro" Modeli...

Artık geride kalmaya başlayan 30 yıllık dönem boyunca, liberal entelijansiya bize hem küreselleşmecilik hem de Avrupa Birliği sattı. Birincisi engellenemez bir süreçti. İkincisi hem birincisinin parçası hem de ona ilişkin savları pratikte kanıtlayan bir gelişmeydi. Şöyle: Avrupa Birliği içinde sınırlar, ulus devletler ortadan kalkıyor, tek ve bütünleşmiş bir ekonomi şekilleniyordu. Bu bir uygarlık projesiydi. Biz bunun bir uygarlık projesi değil hegemonya projesi, emperyalist blok oluşturma girişimi olduğunu anlatmaya çalışmıştık.

Şimdi hem küreselleşme, hem de Avrupa mali ve siyasi bir kriz içinde. Bu sırada Avrupa'ya bakınca, Avrupa krizinin de küreselleşmenin, onun bir "mikro" modeli olarak tüm çelişkilerini yansıttığını, sınıf mücadelesi dinamiklerine ve emperyalist ilişkilere ışık tuttuğunu görüyoruz. Aynı zamanda önümüzde açılmaya başlayan dönemin nasıl bir şey olacağına ilişkin önemli ipuçlarını görebiliyoruz.

Avrupa'da sınıf mücadeleleri keskinleşiyor ve keskinleşme hızlanarak devam edecek. AB bir uygarlık projesi değil, kendi içinde bile emperyalist ilişkilerin egemen olduğu bir blokmuş. Şimdi bu emperyalist ilişkiler gündeme geliyor. AB projesinde Almanya bir hegemonyacı güç olarak yükseliyor. Bu sırada ABD'nin karşısında bir hegemonya adayı olarak yükselen Çin, AB içi hegemonya mücadelesine katılıyor...

AB'nin Kısa Tarihi...

Tüm bunlara yakından bakmadan önce gelin AB'nin yakın tarihine, 1985'te imzalanan Avrupa Tek Senedi (Single European Act) adlı anlaşmadan bu yana yaşananlara kısaca bakalım.

1980'lerin başında Avrupa büyük sermayesi, uluslararası rekabet gücünü kaybetmekte olduğunu, Avrupa ekonomisinin ABD ve İngiltere'de uygulanmaya konan neoliberal program bağlamında yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyordu. 1983 yılında Volvo Genel Müdürünün önderliğinde 17 dev Avrupa çokuluslu şirketinin genel müdürleri bir araya geldiler. Bu toplantı sonradan, 40 üyeli (şimdilerde 80), Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası (ERT) adlı örgütün kurulmasıyla kurumsal bir yapıya kavuştu. ERT'nin üyelerinin hepsi Bilderberg toplantılarının sürekli üyeleriydi. Böylece Avrupa çapında etkin ve küreselleşme eğilimli sermaye grupları bir sınıfsal örgüte kavuşmuş oluyorlardı. Bu örgüt, hemen büyük bir hızla AB komisyonlarını ele geçirdi. AB bölgesini, neoliberal proje doğrultusunda doğrudan yönetmeye başladı. Avrupa Tek Senedi, bu ye-

ni gelişmeyi yasalaştırıyor, ERT hegemonya sürecine destek sağlıyordu. Bu hegemonya projesi, bir başka açıdan bakınca, örneğin David Harvey'in kapitalist üretim tarzı ve mekân ilişkisiyle ilgili katkılarının ışığında, bir kapitalist mekân düzenleme projesiyle karşı karşıya olduğumuzu gösterir. Kopenhag kriterleri de bu bağlamda, örneğin Türkiye'de, ulusal ekonomiyi, AB mekân düzenlenmesi projesine göre yeniden şekillendirmenin yasal zemini olmuştur.

ERT projesi hızla ilerledi, kazanımlarını kalıcılaştıracak bir yasal çerçeve edinme çabasıyla AB Anayasası taslağında ifadesini buldu. Ancak bildiğiniz gibi Anayasa taslağı, hegemonya projesinin oligarşik yapısını, neoliberal içeriğini gözler önüne serdi, bu nedenle de halk oylamalarına takıldı, kesin bir biçimde reddedildi. ERT'nin ulus devletler üstü hegemonya projesi de iflas etti. "Neoliberal reform" projesini ilerletmek, kendi halkları karşısında meşruiyet sahibi olan ulus devletlerin bünyesine bırakıldı. Yeni bir süreç başladı. Bu süreçte önce Lizbon anlaşması ile neoliberal proje, anayasa katından, devletlerarası anlaşmalar katma indirildi. Böylece neoliberalizmin yasalaşması arka kapıdan içeri alınıyordu.

2007'de imzalanan Lizbon anlaşmasının ülkeler tarafından tek tek ve sorun çıkmadan kolaylıkla onaylanması bekleniyordu. Ancak, ilk kez oylanmaya sunulduğu İrlanda'da, 2008'de referandumda reddedildi. Görünüşe göre AB sürecinden "en çok yararlanmış" olan küçük bir ülkede dahi Lizbon anlaşmasını halka kabul ettirmek kolay olmayacaktı. O zaman Almanya ve Fransa'nın bu duruma gösterdiği sert tepki, yeni bir hegemonya projesinin ve mücadelesinin de belirtisiydi.

İroni şurada: AB'den en çok yararlandığı ileri sürülen İrlanda, Lizbon anlaşmasına hayır derken, hızla son derecede sert bir mali krize yuvarlanmaya, AB sürecinden elde ettiklerini hızla kaybetmeye başlamıştı. Bu yüzden mali kaynak gereksinimi artarken, 2009'da uçuruma düşmeden az önce Lizbon anlaşmasını ikinci kez onayla-

dı ve "evet" dedi İrlanda. Halbuki kriz tam o sırada bırakın İrlanda'nın kazanımlarının, tüm AB projesinin tehlikede olduğunu gösteriyordu...

2007/2008 Mali Kriz...

Mali kriz, sermaye birikim sürecinin uluslararası alanda istikrarının korunabilmesi için bir hegemonya ilişkisinin gerekli olduğunu bir kez daha bu kez AB süreci bağlamında gözler önüne serdi.

Kriz AB'yi vurunca ilk dikkatimizi çeken gelişme, AB bürokratik yapısının ikinci plana çekilmiş, Almanya, Fransa ve İngiltere'nin ön plana çıkmış olmasıydı. Merkel, Sarkozy ve Brown ekranlarda boy gösterdiler, ama ortak bir kriz yönetim paketi üzerinde anlaşamadılar.

Bu sırada mali sermayenin temsilcileri, bu ülkelerin merkez bankalarına ve maliye bakanlıklarına adeta el koyuyor, hükümetlere, "ekonomiyi batırırız" diyerek şantaj yapıyor, trilyonlarca dolarlık fonu bankaların kurtarılmasına yönlendiriyordu. Böylece bankaları batıran genel müdürler de halkın vergilerinden bankalara aktarılan fonlar sayesinde milyon dolarlık ikramiyelerini, hiç yüzleri kızarmadan alabiliyorlardı.

Şimdi, devam ederken, bu öyküyü ikiye ayırmak gerekiyor:

Bir tarafta sınıf mücadelesi, öbür tarafta sınıf mücadelesi ve emperyalist ilişkiler.

1) Sınıf mücadelesinin en çarpıcı öyküsünü İngiltere üzerinden anlatabiliriz. Son seçimlerde iktidara gelen muhafazakâr-liberal ittifak, bankaları kurtarırken oluşan mali açıkları halkın üzerine yıkmak için çalışanların haklarına yönelik olağanüstü bir saldırı başlattı. Sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme, konut hakları alanlarında kaynakları sonuna kadar kıstı, hatta tamamen ortadan kaldırdı. Personelin işine son verdi. Buna karşılık esas olarak çalışanların üzerine yıkılan Katma Değer Vergisini de bu

yılın başında yeniden artırdı. İşsizlik ve yoksulluk krizin etkileriyle zaten artıyordu. Çarşamba günü açıklanan veriler ekonomi yönetiminde şok etkisi yaptı. İngiltere ekonomisinin, 2010 yılının son üç ayında yüzde 0,5 büyümesi beklenirken, ekonomik büyüme eksi yüzde 0,5 olarak gerçekleşmiş, ikinci bir resesyon olasılığı artmıştı. Esas önemli olan, bu ekonomik daralmanın, hükümetin olağanüstü kemer sıkma politikaları henüz uygulamaya koymadan gelmiş olmasıydı.

Kemer sıkma politikalarının gündeme gelmesi bile, 2010 yılında İngiltere tarihinin 1968'den bu yana en büyük, halk tarafından da olumlu karşılanan, desteklenen öğrenci olaylarına neden olmuştu. Hükümet bir "U" dönüşü yapmazsa kemer sıkma politikaları yılın ikinci yarısında ve gelecek yıl, çalışanların yaşamını yangın yerine çevirecek gibi görünüyor. Bu saldırının, dünyanın değişmeye başlayan siyasi kültürel ortamında cevapsız kalması beklenemez. Benzer gelişmelerin, bu tür politikaları uygulayan hemen tüm AB ülkelerinde de görülmesi kaçınılmaz. Kısacası AB ülkelerinin gündeminde sert sınıf çatışmaları var.

2) Emperyalizme gelince; son yıllarda liberal entelijansiyanın esas olarak ABD'yi ve AKP'yi kayırmak üzere sunduğu gibi, modern (kapitalist) emperyalizm askeri müdahale, işgal anlamına gelmez, gelseydi, sorun son derecede basitti ve bu kadar büyük bir literatür oluşturmaya gerek yoktu. Kapitalist emperyalizm güçlü, gelişmiş ülkelerin iradelerini, daha az gelişmiş ve güçsüz ülkelere, sömürü ilişkilerini, askeri ve doğrudan siyasi müdahaleye gerek kalmadan, ekonomik yollarla dayatabildiği bir durumu ifade eder. Bu açıdan bakınca, AB içinde de tam anlamıyla bir emperyalist ilişkiler zincirinin kurulmuş olduğunu görmek olanaklı.

Mali kriz patlak verince bir grup ülkenin mali yapısının hızla çökmeye başladığı görüldü. Bu ülkelerin, AB üyeliklerinin devam

edebilmesi için kurtarılmaları gerekiyordu. Biraz da aşağılamak için PIIGS (PIGS:Domuzlar) olarak nitelenen Portekiz, İrlanda, Yunanistan, İspanya, çökmeye ve kurtarılmaya aday ülkeler olarak gündeme oturdu. Almanya, Fransa ve İngiltere basınının bu ülkelerin halklarını, olanakları üzerinde yaşamaya alışmış tembeller olarak sunması, Yunanistan bağlamında tüm ülke halkını dolandırıcılıkla suçlaması da yaraya tuz basıyordu.

Halbuki bu ülkelerin çöküş noktasına gelmesinin arkasında şöyle bir emperyalist ilişki denklemi vardı. Almanya, Fransa ve kısmen de İngiltere, PIIGS'e ve diğer AB'ye yeni katılan ülkelere, bankaların elinde aşırı birikim olarak oluşan finansal kaynakları, uygun koşullu krediler olarak plase ediyorlardı. Bu ülkelerin hükümetleri böylece halkın yaşam seviyesini, tüketim kapasitesini koruyordu. Karşılığında, Almanya, Fransa, İngiltere, bu kez sanayilerinde oluşan kapasite fazlasının ürünlerini bu ülkelere ihraç etme şansını elde ediyorlardı. Kısacası bu ülkeler finansal sermaye ve mal fazlasının ihraç edilerek krizin merkezde yumuşatılmasının platformları olarak kullanılıyorlardı.

Sürdürülmesi olanaksız bu durum büyük devlet ve özel sektör, tüketici kredisi borçları, bir gayrimenkul piyasası köpüğü oluşturduktan sonra patladı.

Krize yönelik ortak bir plan geliştirilemeyince ekonomik, mali kapasitelerinin etkisiyle siyasi gücü artarak, son tahlilde kurtarma operasyonlarını finanse edebilecek ülke olarak öne çıkmaya başlayan Almanya, kendi koşullarını dayatmaya başladı. Diğer bir deyişle, Naomi Klein'in "şok doktrin" olarak betimlediği, "felaket kapitalizmi" yasası burada da işliyor, Almanya krizin şokundan yararlanarak AB'de mekân düzenleme projesini üstleniyor, böylece hegemonyacı güç olarak yükselmeye başlıyordu.

Almanya bu ülkelere yardım yapmak için önkoşul olarak ekonomilerin kaynaklarının, borçların ödenmesine (bankaların ko-

runmasına) ayrılmasını, işçi ücretlerinin düşürülmesini, diğer bir deyişle ekonomilerini verimlilik ve rekabet ilkesine göre, bu arada halkın haklarını ve refahını kurban ederek yeniden düzenlemelerini istiyordu. Ek olarak Almanya, kamu maliyesinin şeffaflaştığını (paranın nereye harcandığını), kaynakların dağılımını görmek istiyor. Kısacası Almanya AB ekonomisini, kendi ekonomik yapısının uzantısı olacak, güçlü bir avroyu destekleyecek, dünya ekonomisinde rekabet edebilecek bir blok olarak yeniden şekillendirmek istiyor...

Diğer ekonomilerin, Almanya'nın iradesini reddetmek gibi bir seçenekleri olmadığı sürekli vurgulanıyor. Bu yönde atılan adımlar, hükümetleri çalışanların haklarına yönelik geniş çaplı saldırılar düzenlemeye itiyor ve tabii geçen yılın başından bu yana sık sık gördüğümüz gibi, bu projeler daha uygulanmadan büyük tepki çekiyor, isyana, çatışmalara yol açıyor.

Önümüzdeki dönemde bu önlemlerin etkileri görülmeye başlayınca bu çatışmaların, isyanın da artması, genelleşmesi beklenmelidir diye düşünüyorum.

Son olarak değinmek istediğim nokta da, Almanya'nın baskıları artınca İspanya, Portekiz, Yunanistan gibi ülkelerin kaynak gereksinimlerini karşılamak için Çin'e yönelmeye başlamasıyla ilgili. Böylece ABD hegemonyasının en önemli siyasi-ekonomik platformu olan Avrupa'ya, ABD'nin rakibi olarak yükselmekte olan Çin'in girmeye başladığı ve hegemonya mücadelesi denklemini daha da karmaşıklaştırdığı görülüyor...

27.01.2011

Bülent Arınç, Sofistler ve Sosyalistler

Bülent Arınç, "Hayat alkol ve seksten ibaret değildir" dedi, medyada büyük tepki çekti. Kimisi "Sanki 'hayat alkol ve seksten ibarettir' diyenler varmış gibi... " diyerek itiraz etti. Bir başkası, "Gücü eline geçirince bu sefer sen başkalarının hayatını yargılarsın, sınırlamaya çalışırsın" sözleriyle aklınca bir ikiyüzlülüğe işaret etti.

Ben sosyalistlerin Bülent Arınç'ın saptamasına katılmaları gerektiğini düşünüyorum. Ama bir adım sonra hemen yollarını ayırmak koşuluyla, hem de 180 derece...

İkiyüzlülüğe gelince, ben başka bir şey, bir madalyonun iki yüzünü düşünüyorum. Madalyonun bir yüzünde şu olgu var: Arınç geldiği iktidar noktasına, bugün "hayat alkol ve seksten ibaret değildir" saptamasıyla "yaşam tarzı"nı eleştirdiği insanların "yol arkadaşlığıyla" geldi. Bu "yol arkadaşları olmasa" Arınç, bu noktaya gelemezdi.

Madalyonun ikinci yüzünde de, siyasal İslama, bugüne kadar "yol arkadaşlığı" yapmış olanların yakınmaları var. Madalyonun birinci yüzündeki olgu Makyavelist anlamda başarılı bir siyasi taktiktir. İkinci yüzündeki yakınmalarsa tam anlamıyla bir entelektüel iflası temsil ediyor: Çünkü bu yakınmalar eğer, postmodern sofistlerin herkesi kendileri gibi sanma salaklığından kaynaklanmıyorsa, derin tarihsel kökleri, kültürel, siyasi geleneği, geniş toplumsal tabanı olan bir hareketi dışarıdan yönlendirebileceklerine inanmak gibi bir kendini beğenmişlikten, hatta küstahlıktan kaynaklanıyor.

Bedenler ve "Hakikat"ler

Şimdi gelin Arınç'ın sözlerine daha yakından bakalım. "Seks ve alkol" derken Arınç'ın ne kastettiğini tam olarak bildiğimi iddia etmeyeceğim. Ama bu iki şey esas olarak, bir taraftan bedensel hazlara, diğer taraftan, neoliberal dönemin yücelttiği, "hemen şimdi ve burada" tatmin vaat eden, ama daha tüketilirken, ürettiği kültürel öğelerle yeni bir tatminsizlik ve yeniden tüketim arzuları yaratan "mükemmel metalara" ilişkin değil mi? "Hemen şimdi ve burada" tatmin edilmesi beklenen hazların simgeleri, geçtiğimiz 30 yılın en önemli pazarlama ve kültürel üretim araçları değil mi? Bu olgu, sermayenin aşırı üretim krizini aşabilmek için insanın yaşam dünyasını, onu "hayvanlaştırma" pahasına tüketme eğiliminin sonucu değil mi?

"Hayvanlaştırma" çok güçlü bir ifade olarak gelebilir. Ancak insanla hayvan arasındaki fark, birinin bedensel gereksinimlerinin harekete geçirdiği dürtülere, "haz ilkesine" göre, Borges'in deyimiyle öleceğini bilmeden yaşaması, öbürünün yaşayabilmek için haz ilkesini kısıtlayarak, tatmini öteleyerek, haz ilkesinin ötesine geçerek, kendisini hayvanlardan ayıran simgeleştirme kapasitesiyle, ürettiği ilkelere göre, ölümlü olduğunu bilerek yaşaması değil mi?

Hayvan yalnızca yaşar. İnsan yalnızca yaşamaz, ölümlü olma bilgisiyle de ilintili olarak "İyi bir yaşam nasıl olur?" sorusuna verdiği cevaplara uymaya çalışarak yaşar. Diğer bir deyişle insan varoluşa, adalete ve ahlaka ilişkin ilkelere göre yaşamaya çalışır. Zayıf bir hayvan olarak insan doğada ancak, bencilliğini aşarak, toplumsallaşarak, kendi yaşamım toplumun yaşamı (iş bölümü ve dayanışma) içinde sürdürmeye çalışarak ve burada anlamlandırarak var olabilmiştir. Böyle bir yaşam için gerekli ilkelerin ve ahlakın dayanabileceği evrensel, değişmez (bilgiyi aşan) varsayımlara sahip olması gerekeceği açıktır. Diğer bir deyişle, insan yaşamının temel ilkeleri bir evrensel hakikatler sistemine dayanmak zorundadır.

Yaşamını bir hakikatler sistemine dayandırmadan, bilgisi ve be-

cerisini egemenlere, onların egemen kalmasına hizmet edecek biçimde sunup, karşılığında hazlarını tatmin edecek şeylere ulaşarak yaşayan entelektüellere ise, Platon'un da vurguladığı gibi sofist denir. Sofistler, insanın en önemli erdemlerinden biri olan "bilgiyi sevme" ilkesine göre değil, bilgiyi, haz elde etmekte kullanarak yaşarlar.

Sofistlerin Dönüşü...

Sofistlerin, kapitalizmin son yapısal krizi döneminde, bu kez kapitalizme ve onun egemen sınıflarına hizmet etmek üzere ortaya postmodernizm ile çıktığını gördük. Çağdaş sofistler "postmodern" dönemlerde yaşadığımızdan hareketle, evrensel hakikatleri yadsıyan, her "hakikati" hizmet ettiği iktidarın "yalanı" olarak değerlendiren bir yaklaşımı ileri sürdüler. "Yalnızca bedenler ve dil (kültürler) vardır" iddiasını dünya halkları postmodern sofistlerden öğrendi. Bedenlere ve kültürlere ilişkin bu sav da geçen 30 yılın hazcı tüketimi körükleme ve hakikatlere sadık özneleri ezerek bireyleştirme dinamiklerinin taşıyıcısı oldu. Postmodern sofistlerin her fırsatta, ilkeleri için ölümü göze alan, doğru yaşanmış bir yaşam uğruna yaşamını, en değerli şeyini vermekten kaçınmamış olan devrimci önderleri karalamaya çabalamaları da bundandır. Çünkü tarih boyunca, ilkeleri için ölenlerin yaşamı, bugünün sofistlerinin yaşamının insani özünü kaybetmişliğinin hiç ortadan kalkmayan kanıtıdır.

Arınç'ın sözlerinin bir boyutunu "yalnızca bedenler vardır..." savına itiraz olarak okumak olanaklı. Arınç "bedenler var ama başka şeyler de var" diyor. İkinci boyutu ise bu bedenlere yeni bir disiplin (biyopolitik) uygulama projesiyle ilgili.

Arınç'ın sözlerinin birinci parçasına katılmamak için sofist olmak gerekiyor. Evet "bedenler ve kültürler var", ama tüm bedenleri ve kültürleri etkileyen, beden hangi kültürde yaşıyorsa yaşasın değişmeyen, tüm bedenler ve kültürler için geçerli evrensel "hakikatler" de var! Birey "iyi bir yaşam nasıl olur" sorusuna ancak bu hakikatlere dayanarak bir cevap verebilir.

Arınç'ın sözlerinin ikinci boyutuna gelince, sosyalistlerin yolu, Arınç'tan 180 derece ayrılıyor. Çünkü beden disiplini (biyopolitik), bir emek disiplin rejimidir ve özgürlüklerin karşıtıdır; bu disiplin her zaman, olguların, içinde anlamlarını kazanacağı bir anlamlar sistemini sunan bir "hakikat rejimine" dayanır. Bu hakikat rejimi toplumun inançlarını, değerlerini ve geleneklerini yaratır, yeniden üretir, bu üretimi ve üretilenlerin dağılım ve imleme yordamlarını (prosedürlerini) düzenler, konuşulabileceklerin sınırını çizer, konuşulamayacakları da bu sınırın dışında bırakır.

Sosyalistlerin yolu Arınç'la işte bu bağlamda ayrılır, hem de 180 derece. Arınç'ın "seks ve alkolden başka şeyler de var" itirazı ve önerdiği biyopolitik, belli bir "hakikat rejimine" dayanıyor. Sosyalistler bu hakikat rejimini benimseyemezler.

Her "hakikat" verili bilgi sisteminde delik açan bir "olay"dan kaynaklanır. Arınç'ın "hakikat rejimi", "vahiy" "olay"ından kaynaklanıyor. Arınç bu hakikatin bireyi, çünkü sadakati bu olayın hakikatine ait. Bu sadakatin mantıksal sonucu olarak da Arınç, toplumun bu hakikati, bir evrensel hakikat olarak benimsemesini istiyor. Arınç'ın bu hakikatin gerektirdiklerini nereye kadar yerine getirip getirmediği bizi ilgilendirmiyor, ama kendi hakikatini evrenselleştirme çabasının erdemli bir tutum olduğunu da kabul etmek durumundayız!

Sosyalistlerin sadakatiyse, özgürlük kavramının, sosyalizm düşüncesinin doğuşuna olanak veren "Aydınlanma olayı"nadır. Onlar da bu hakikatin, bir evrensel hakikat olarak toplumun geri kalanı tarafından benimsenmesi için çalışırlar.

İki "Hakikat Rejimi"

Bu iki hakikati kabaca ve kısaca belki şöyle karşılaştırabiliriz: Arınç'ın "hakikati", insan aklının eksikliğine inanıyor, bu yüzden, "iyi bir yaşam" için, insan yaşam dünyasının dışındaki ilahi bir ak-

lın "gönderdiği" düzenleyici ilkelere uymak gerektiğini söylüyor. Aydınlanma'nın "hakikati", insan aklının ve bu aklın aydınlattığı kolektif eylemin insan yaşamını düzenlemeye yeterli olduğunu söylüyor. Arınç'ın "hakikati" inan, sorgulama, itaat et, diyor. Aydınlanma'nın "hakikati" her şeyin önce sorgulanacağını, ancak aklın eleştirisinden geçtikten sonra benimsenebileceğine "inanmayı" gerektiriyor. Arınç'ın hakikati insanın kurtulabilmesi için ölmesi gerektiğini, Aydınlanma'nın hakikati, insanın yaşamı içinde kurtulabileceğini söylüyor. Armç'ın "hakikati", "hakkın" iradesini temsil edenlerin egemenliğine inanmayı, sosyalistlerin hakikati "halkın" iradesinin egemenliğine inanmayı gerektiriyor. Arınç'ın hakikati, "hakkın" iradesinin sorgulanamayacağını, sosyalistlerin "hakikati" halkın iradesinin de eleştirel aklın pratiğiyle sorgulanabileceğini söylüyor.

Sosyalistler "halkın iradesi"ni eleştirel aklın ameliyat masasına yatırınca, sınıfları, sınıflar arasındaki ekonomik siyasi ilişkileri ve çelişkileri görüyor, konuşmaya başlıyor, elde ettikleri sonuçları, "iyi bir yaşam nasıl olur" sorusuna göre değerlendiriyorlar. Bu değerlendirme onları özel mülkiyetin özelliklerini, devletin niteliğini, adaletin ilkelerini sorgulamaya götürüyor. Sosyalistler, buradan bir başka dünyanın yaratılabileceği ve yaratılması gerektiği sonucuna ulaşıyorlar. Bir adım sonra da karşılarına emekçilerin tarihsel eylemi ve yaratıcılığı, "dünya" yıkma ve kurma geleneği deneyimlerinin birikimi, bu birikimlerin bilimsel (maddenin hareket yasalarına uygun bir nedensellik ilişkileri içinde) yöntemlerle çözümlenmesi geliyor. Bu da onları belli siyasi tercihlere, esas olarak "komünist hipoteze" götürüyor: Sömürüye, baskıya, topluma yabancılaşmış bir şiddet aracı ve kurumu olarak devletin varlığına dayanmayan, insanların hiçbir cins, cinsel tercih, ırk, etnik ayrımcılığına izin vermeden eşit ve özgürce, birlikte yaşayabileceği bir dünya kurulabilir! Onların bu inancı Aydınlanma Olayı'nın yarattığı "hakikat" rejimine dayanır. Bu inanç bir kanıtlanabilirlik (bunun olanaklı olduğunu kabul et-

mekle birlikte) önkoşuluna bağlı değildir. Bu inanç bir gerçekleşebilirlik güvencesi de gerektirmez, ama gerçekleştirmek için mücadele etmeyi gerektirir.

Arınç'ın inancı da kanıtlanabilirlik önkoşulunu gerektirmez. Ama onun inancının hakikat rejimi, sosyalistlerin "halkın iradesini" eleştirel aklın ameliyat masasına yatırarak başladığı sürecin içinde, onlara yardımcı olan, bu eleştiriyi konuşabilmelerine olanak veren soruları ve kavramları dışlar, başka bir dünya olasılığını yadsır, böylece, bugünün baskı, sömürü, eşitsizlik koşullarını, ekonomik sistemini değiştirilemez kılarak ebedileştirir.

Evet Arınç'ın "Hayat alkol ve seksten ibaret değildir" saptamasına sosyalistler de katılabilirler, ama bu sosyalistlerin onunkiyle taban tabana zıt ve uzlaşmaz bir siyasi duruşu benimsemelerini engellemez. Zizek'in Arap dünyasındaki son ayaklanmaları değerlendirirken yaptığı "Gerçek uzun dönemli çelişki tam da İslamcılar ile sol arasında değil mi? Rejime karşı bir an için birleşmiş olsalar bile zafere yaklaştıklarında bu birliktelik parçalanır ve genellikle ortak düşmanlarına karşı verdikleri mücadeleden çok daha ölümcül bir kavgaya dönüşür." (*BirGün,* 02/02/2011) saptaması tam da bu gerçeğe işaret etmiyor mu?

Diğer taraftan, Arınç'ın alkol ve seks ile ilgili saptamasına özgürlük adına şiddetle karşı çıkanlar dönüp dolaşıp bu düzenin kalıcılığı konusunda Arınç'la aynı siyasi çizgide ve Aydınlanma düşmanlığı kültüründe buluşmuyorlar mı?

03.02.2011

Mısır Devrimi Devam Ederken

Geçen hafta sonunda Mısır'da devrim tıkanmaya, rejim kendine yeni manevra alanları açmaya başlamış gibi görünüyordu. Ancak tam da devrim denen "olay"ın doğasına uygun olarak, iki gün içinde bu görüntü de değişti.

Yeni Bir Hamle Olasılığı

Mısır devriminin yeni bir hamle yapmak üzere olduğunu düşündüren gelişmelerin başında, Çarşamba günü gelen haberlere göre, işçi sınıfının devrime tek tek işçi bireyler değil sınıf olarak katılmaya başlamış olması geliyordu. Bence bu, 12 gündür rejimin elinde tutuklu olan Google müdürü Wahel Gonim'in serbest bırakılmasıyla birlikte meydandaki gösterilerin yeni bir enerji kazanmasından, Müslüman Kardeşler örgütünün rejimle pazarlığa oturarak, Selim Yalçıner'in Çarşamba günü yazısında işaret ettiği gibi Tahrir meydanının iradesine ters düşmüş, uzlaşma eğilimiyle, Süleyman'la aynı yapıya ait olduğunu sergilemiş olmasından bile daha önemli bir gelişmeydi.

Los Angeles Times gazetesinin aktardığına göre, güçlü bir işçi mücadelesi geleneğine sahip El Mahalla el Kubra bölgesinde 25.000 işçi çalıştıran Mısır Dokuma Fabrikaları Kombinası'nda 1500 işçi rejimin gündeme getirdiği ücret artışlarına karşın, Tahrir meydanındakilere destek vermek için iş bırakmışlar. Üç bin Süveyş Kanalı işçisinin greve çıktığı, devlet telefon işletmelerinden yüzlerce işçinin Kahire'de daha yüksek ücret talebiyle gösteriler düzenlediği, Nil Delta-

sı üzerindeki bir ilaç fabrikasında 2000, Süveyş'te 1300 çelik işçisinin greve çıktığı, Fransız çimento devlerinden Lafarge'ın fabrikasının da grevlerden etkilendiği gelen haberler arasındaydı. El Cezire'ye göre greve çıkan işçilerin sayısı çarşamba günü 20.000'e ulaşmıştı.

İşçilerin devrime tek tek değil de büyük bloklar halinde katılması, sınıfın kendini eylemde görerek devrimci bir bilinç ve ardından da ortak bir devrimci irade geliştirme şansını yakalaması açısından büyük bir öneme sahiptir. Böylece tanımsız kalabalıklar, salt "çokluk" olmaktan çıkarak tanımlanabilir bir kümeye dönüşebilir, katılımcıların sayısının matematik toplamını aşan ve bir yöne doğru yöneldiğinde yapıyı değiştirebilecek bir güç sergilemeye başlayabilir.

Bu bağlamda şimdi Mısır devriminin, yine yeni bir döneme girdiği söylenebilir. Ama devrimin bu yeni döneme başlangıçtaki zaaflarıyla birlikte girdiğini de unutmamak gerekiyor.

Örgüt, Program, Liderlik vb...

Bu yeni dönemde Devrimin önemli zaaflarının başında Gramsci'nin deyimiyle bir "Modern Prens"in yokluğu geliyor. Diğer bir deyişle, devrimin taleplerini katılanlara anlatacak, enerjisini kristalize ederek rejim karşısında olası iktidar noktalarını inşa edecek, bunların rejimle temasını yönetecek bir partinin, cephenin, en azından belirgin bir kampanya örgütünün yokluğu bu ne kadar süreceğini bilemediğimiz yeni dönemde de devrimin en büyük eksikliğini oluşturmaya devam ediyor.

Bu, ne kadar akıllı, özverili ve popüler olursa olsun bir Google müdürünün ya da Müslüman Kardeşler gibi, bedeninin büyük bölümü yapıya ait oluşumları içeren komitelerin giderebileceği bir eksiklik değil.

Aslında ben hemen hepimizin bildiği bu gerçeklerin ötesine geçerek bir başka soru üzerinde düşünmeyi denemek istiyorum. Evet

örgüt, liderlik, program vb sorunları var. Var da bunlar neden var? Bu sorunların Mısır'da ve başka yerlerde yıllardır olduğunu biliyoruz ve durmadan tekrarlıyoruz, ama sorunları ortadan kaldıracak çözümleri üretemiyoruz. Sakın sorun bizde, soruna yaklaşım tarzımızda, ilgi nesnemizi tanımlama biçimimizde olmasın?

Ben bu soruya, kendi başıma, tatmin edici bir cevap üretebileceğime inanmıyorum. Ama yine de olası bir cevaplar dizisine gidebilecek yolu düşünmeye yardımcı olacak noktalar üzerinde çalışmayı deneyebileceğimi sanıyorum.

"Dönemlere Bölme" (Periodization) Sorunu

Kapitalist üretim tarzının tarihine bakınca düz çizgisel bir süreç değil, birbirini izleyen göreli istikrar dönemlerinin ardından gelen kriz dönemlerinden geçerek ilerleyen bir süreç görüyoruz.

Bir dönemden öbürüne geçerken kapitalizm kriz sırasında kendini yenileyerek yeni yapısal özellikler kazanıyor. Bu olguyu maddenin hareket yasaları bağlamında şöyle de ifade edebiliriz: Kapitalizmin kriz dönemlerinde merkezi ilişkisi (onu özgün bir üretim tarzı olarak tanımlamamıza olanak veren özelliği) istikrarını kaybeder, çözülme riskiyle karşı karşıya kalır. Bu merkezi ilişkinin, Marx'ın *Kapital*'in ikinci cildinde (*Penguin,* 1978 baskısı, s.120) vurguladığı gibi, doğrudan üreticilerle, üretim araçlarının bir araya gelme biçiminin (artık değer üretimine olanak sağlayan, metalaşmış canlı emek-ölü/birikmiş emek olarak sermaye ilişkisinin) korunabilmesi, yeniden üretiminin sağlama alınabilmesi için; kurumsal, teknolojik, coğrafi, hatta siyasi ve kültürel bileşenlerinin yeniden örgütlenmesi gerekir.

Bu özelliğinden dolayı kapitalizm krizlerinden değişerek çıkar. Bu değişimleri ekonomik özelliklerine vurgu yaparak tanımlamak, teorize etmek istersek, David Harvey'in kapitalizmin zamanı ve mekânı düzenleme özellikleri üzerine yazdıklarına bakabiliriz ya da Fransız Düzenleme Okulu'nun Sermaye Birikim Rejimleri ve Düzenle-

me Sistemleri kuramından yararlanabiliriz. Bu kuram, kapitalizmin bir kriz-istikrar döneminden öbürüne, özellikle emek sürecinin, buna bağlı olarak işçi sınıfının yapılanmasının geçirdiği dönüşümleri izleyebilmek açısından bize önemli araçlar sunar.

Bir başka deyişle, bu kuramdan yararlanarak işçi sınıfının bir dönemden öbürüne yaşadığı sınıf şekillenmelerinin özelliklerini kavrayabiliriz. Bunun sosyalistlere çalışma tarzlarını, yöntemini, mekânını ve öncelikle seçilecek hedef kitlesini belirlemeleri açısından çok önemli sonuçlar yaratacak bilgilere ulaşılması anlamına geleceğini düşünüyorum.

Diğer taraftan, işçi sınıfının sınıf şekillenmesinin, emek süreci, üretim ve tüketim coğrafyası, işgücünün yeniden üretim koşulları bu koşulları destekleyen kültürel biçimler açısından geçirdiği dönüşümleri göz önüne almadan çalışmak, en iyi koşullarda havanda su dövmeye, tarihin hızlanmaya başladığı, siyasi istikrarsızlık, hatta devrim dönemlerinde de vahim sonuçlar yaratacak hatalara yol açabilecektir diye düşünüyorum.

Kısacası artık geride kalmış bir dönemin tarzıyla çalışmakta ısrar etmenin faturası karşımıza, başarısızlık, olayların ve tarihin gerisinde kalmak olarak çıkacaktır. Böyle bir geride kalma durumlarının ise çoğu zaman insanların yaşamları açısından çok ağır sonuçları olabilmektedir.

Mısır Devrimi'nin eksikliklerini sayarken sorduğum soruya dönersem, cevabın bir kısmının yukarda tartıştığım olguya, buradan gelen iktidarsızlığın da geçmişin ölümcül hatalarının tekrarlanmasında yattığını söyleyebilirim sanıyorum.

Mısır Devriminde Sosyalistler Neden Etkin Değil?

Mısır da, birçok emperyalizme bağımlı ülke gibi, 1980'lerden başlayarak uluslararası sermayenin kriz yönetim (yeni sömürü, talan alanları açma, bu alanları yeniden düzenleme) stratejilerine (neo-

liberalizme) açıldı. Devlet bağımsızlık döneminin mutabakatlarını terk ederek, toplumsal sorumluluklarından vazgeçmeye başladı. Bu işçi sınıfının yaşamı açısından, üretim coğrafyalarında (özelleştirme, işten çıkartmalar, yeni emek disiplini yöntemleri) ve yaşam alanlarında (sosyal haklar, kamu hizmetleri, işsizlik ve yoksullaşmaya bağlı toplumsal kültürel çürüme) giderek artan oranda yaşanan bir yıkım süreci anlamına geliyordu.

Bir başka biçimde söyleyecek olursak, devlet "sivil toplum" denen alandaki sorumluluklarını terk ederken, devletle aile ve birey arasındaki alanda bir boşluk oluşmaya başladı. Sosyalistlerin büyük çoğunluğu bu koşullara uyum sağlamadılar; aksine bunlar, uluslararası sermayenin, yine sosyalistlerden çaldığı otorite karşıtı (aslında sömürge sonrası dönemin toplumsal uzlaşmasının devletine ve kurumlarına –ulus devlete– karşı), dönüşüm iddiasıyla kurduğu söylemlerine katılarak, bu coğrafyalarda yarattığı yıkıma ortak oldular. Böylece ne sermayenin saldırısına direnebildiler ne de var olan yapılarını koruyabildiler.

Bu sırada, bir başka siyasi hareket, siyasal İslam (Müslüman Kardeşler), devletle birey/aile arasındaki toplumsal alana, yaşamın günlük sorunlarına moleküler düzeyde çözümler, yıkımın getirdiği acılara ideolojik ağrı kesiciler sunarak giriyor, insanların kalbinde ve toplumsal dokuda mevziler kazanıyordu. Buralarda, Gramsci'nin ünlü deyimini ödünç alırsak tam anlamıyla bir "pasif devrim" yaşanıyordu.

Siyasal İslam yaşam alanlarını ele geçirdikçe, sosyalistlerin zaten savunmakta büyük zorluk çektikleri sendikal hareket, kitlesel merkeziyetçi parti gibi kurumların toplumsal, sınıfsal zemininin çöküşü de hızlandı.

Sosyalistler, yeni teknolojilerin ülkeye girmesine paralel olarak oluşmaya başlayan yeni sınıf şekillenmelerine uyum sağlamayı başarabilmiş, bu kesimler içinde bir etki kurabilmiş olsalardı yukardaki çöküşü bir ölçüde telafi edecek toplumsal bir etki alanı yaratabilirlerdi. Ancak proletaryayı hâlâ yalnızca sanayi ve tarım işçile-

rinden ibaret bir toplumsal yapılanma olarak düşünen sosyalistler, işçi sınıfı içinde gelişmeye başlayan bu yeni eğilimleri, post modern sofistlerin her fırsatta "Marx yanıldı" diyebilmek için ürettikleri "yeni orta sınıf" fantezilerinden de etkilenerek görmezden geldiler ve yine önemli bir fırsatı kaçırmış oldular.

Son olarak, kaçan fırsatların derinleştirdiği iktidarsızlık duygusu, sosyalistleri, kaçırdıkları kitlelere yeniden yakınlaşma adına siyasal İslamla yakınlaşmaya itti. Bu yakınlaşma da bu kez çözülmeyi kadro düzeyinde hızlandırdı. Bu süreç, sosyalist hareketin büyük ölçüde siyasal İslam içinde erimesiyle sonuçlandı.

Mısır devriminin eksiklerinin (önderlik, parti, program vb...) arkasında genel olarak böyle bir süreç yatıyor. Ancak giriş paragrafında da işaret ettiğim gibi, devrim sürekli değişen, asla çizgisel bir yol izlemeyen, dinamik (hatta kaotik) özellikler sergiler. Bu nedenle, işçi sınıfının katılımıyla devrimin de yeni bir yola girmeye başlaması, sosyalistlerin de devrimin eksiklerini gidermek için bir fırsat yakalaması söz konusu olabilir. Devrim devam ettikçe yeni olasılıklar gündeme gelmeye devam eder...

10.02.2011

Devrim ve Gençlik

Bütün dikkatler Ortadoğu'da. Neden olmasın? Tunus'ta başlayan halk isyanları dalgası, Ben Ali'nin, Mübarek'in, devrin yerindeyse, kafalarını kopardı. Dalga, Cezayir, Yemen, Bahreyn, Ürdün yönetimlerini sarsarak yoluna devam ediyor, Suriye ve İran sahillerine ulaşıyor. ABD ve Batı medyası mest olmuş durumda, kendini kutlama "tripleri"nde geziniyor: Ortadoğu demokratikleşiyor... Hatta bu triplerde iyice yüksekten uçmaya başlayanlar, adeta bir *psychodelic trans* içinde "Bush, Arap halkı da demokratikleşebilir derken haklı değil miydi, ABD zaten yüzyıldır demokrasi ve özgürlük yaymaya çalışmıyor mu?" sayıklamalarıyla ve yüzlerinde aptalca tebessümlerle dolaşıyorlar. Bu sayıklamalar arasında zaman zaman cılız bir sesin "Türkiye örnek oluşturuyor" demeye çalıştığı da dikkat çekiyor.

Bu ekstazinin, *psychodelic* neşenin arkasında bir fantezi daha var: Bunlar başka türlü, bak gençlik ve teknoloji devrimleri... Bu fantezi iki boyutlu. Birinci boyutu, mezarlıktan geçerken ıslık çalmayı anımsatıyor: "Egemen Yapı" bu kanaat üreticileri yoluyla kendini rahatlatmaya çalışıyor: Bak, kapitalizmin yapısal krizinin en görülür olduğu dönemden geçiyoruz ama ortada proletarya yok! Gençlik var! Böylece Marx'ın analizlerinin yanlışlığı bilmem kaç milyonuncu kez yeniden kanıtlanmış oluyor; hem de, tam da Marx'ın öngörülerini anlatan ders kitaplarında örnek olarak kullanılabilecek görüntüler sergileyerek ilerleyen bir krizin içinde.

Bu fantezinin ikinci boyutu "umutla", yeni ve canlı bir tüketici tabakasına ulaşma umuduyla ilgili. "Gençlik" kapitalizmin 1950'ler-

den bu yana, tekelci kapitalizmin durgunluk eğilimine (Sweezy, Magdoff) karşı talebi canlı tutacak yollar ararken keşfettiği ve yeniden tanımladığı (kültürleştirdiği) en önemli olgu. Önce ABD ekonomisinde, işçi sınıfı içinde gençlik kültürü (James Dean, Marlon Brando, Buddy Holly, Elvis, Rock'n roll vb...) olarak başlayan ve Batı'nın Fordizmin mekânlarında yayılan, 1968 sonrasında, artık genç olmayanları da etkilemek üzere "gençlik kültü"ne (genç kalabilirsin, şu ya da bu malı tüketirsen) dönüşen olgu... Böylece kapitalizm her yıl yenilenen bir piyasa elde ederken, yeni kuşakları, daha oluşma aşamasında biçimlendirmek şansını yakalıyordu, hem de 68-73 devrimci dalgasının hızla metalaştırılarak bir "isyancı piyasası", genç kalma hastaları oluşturmanın hizmetine verilen imajlarının da yardımıyla...

Eskiden "Gençlik" Yoktu Ama...

"Eskiden" gençlik diye ayrı bir sosyal kategori yoktu ama, devrimciler her zaman gençlerden oluşuyordu. Fransız Devrimi başlarken Robespierre ve Danton sırasıyla 31 ve 30 yaşlarındaydı, Robespierre, yedi yıldır devrimci fikirleri savunuyordu. Saint-Juste, devrime katıldığında 22 yaşındaydı. Rus Devrimine gelirsek, Lenin *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* başlıklı ünlü kitabını yazmaya başladığında 26 yaşındaydı ve tutukluydu. Yakın çevresine bakalım: Kollantai, Lenin'den iki yaş, Stalin 8, Troçki 9, Kamenev ve Zinoviev 13, Radek 15, Bukharin 18 yaş gençtiler.

Her seferinde de bu "gençler" tarih sahnesini proletarya ile birlikte onun organik bir parçası olarak paylaştılar. Şimdi de öyle olduğundan benim hiç şüphem yok. Tunus, Cezayir ve Mısır deneyimleri de bu inancı destekleyecek çok sayıda veri sunuyor. İngiltere'de gençlik hareketinin sokağa çıkar çıkmaz tüm çalışanların taleplerini dile getirmeye başlaması da bu inancı destekliyor. "Gösteri Toplumu"nun ekranlarını gençlerin imajlarıyla doldurması, proletaryanın varlığını, gençliğin proleter karakterini gizlemeye yetmiyor.

Diğer tarafta, devrimcilerin genç olmasında şaşılacak bir şey yok. Topluma yeni girmeye başlayan kuşağın, kendi zamanına kendi damgasını vurmayı istemesi, özellikle kapitalizmin, sürekli yıkarak ve yeniden yaparak ilerleyen zamanında son derecede anlaşılır, hatta gerekli bir şey. Bu kendi damgasını vurma isteğinin de verili değerleri, egemen ideolojinin gerçekle, rejimin adaletle olan ilişkisini sorgulayarak başlamasından ve kendini adaletsizliklerden en çok etkilenen kesimlere yakın görmesinden, bir kurtarma misyonu edinmek, böylece tarihe olumlu bir damga vurmak istemesinden daha doğal ne olabilir?

Fantezinin ikinci, bu devrimlerle yeni ve canlı bir gençlik pazarı elde etme umuduna, bu arada devrimci dinamiği teknolojiye bağlama boyutuna gelince, öyle uzun teorik analizlere girmeye gerek kalmadan hemen şunu söyleyebiliriz. Eğer bu devrimleri teknoloji belirliyor olsaydı, Tunus, Mısır kervanına geçen hafta Suriye'nin de katılması beklenebilirdi. En az Mısır kadar baskıcı bir rejime sahip Suriye'de Twitter, Facebook mesajları, bu sosyal ağ platformlarında, Suriye'de tiranlığa, yolsuzluğa karşı on binlerce ilişki oluşturmayı başardılar ama insanları sokağa çıkaramadılar. Eyleme geçmeye ve eyleminin sonuçlarına katlanmaya hazır olan kararlı bir kitle yoksa bu "yeni teknoloji" kendi başına bir işe yaramıyor.

Sokaklara dökülen gençlikten, kapitalizmin krizini hafifletecek yeni bir pazar yaratmaya gelince bunun da önünde biri maddi, diğeri psikolojik iki engel var. Birincisi, önce bu gençlerin cebine para koymak gerekiyor. Bunun için de bu gençlere iş bulmak gerekiyor. Bu ülkelerin egemen sınıflarının bu yeni işleri yaratacak kapasitesi yok. Olsaydı belki de bu ayaklanmalar olmazdı. Batı'nın da bu ülkelerde gelişme süreçlerini teşvik ve finanse edecek kaynağı yok. Psikolojik engele gelince, bu devrimler, gençlerin geride bıraktığımız 30 yılın hazların tatminine (bedenlere ve dile) öncelik veren kimliklerini geride bırakarak, ilkelerine öncelik veren bir yaşamı seç-

tiklerini gösteriyor. Bu, kimliğini metalara ve ünlülerin imajlarına göre değil "ilkelere göre" kurma arayışının, gençlik içinde yeniden ortaya çıkmaya başlaması demek.

Otuz Yılın Sefaleti Geride Kalırken

Alain Badiou'nun geçen yıl bu zamanlarda *Le Monde*'da yayımlanan "Şimdiki Zamanın Cesareti" başlıklı bir makalesinde Fransa özelinde işaret ettiği gibi, "şimdiki zaman *(present)* yönü şaşırtılmış bir zamandır... Gençliğe, özellikle halk sınıflarından gençliğe, varlığına bir yön vermesine yardımcı olacak bir ilke sunamıyor." Badiou'ya göre, bu yön şaşırtmanın temel özelliği, bir önceki, gerçekten ve doğru biçimde yönlenmiş zamanı, anlaşılmaz kılma operasyonudur. Badiou'nun da işaret ettiği gibi bu operasyon, Fransız devrimini izleyen "Termidor"dan bu yana, geçmişteki tüm reaksiyoner ve gerici dönemlerin ortak özelliğidir.

Bu reaksiyoner operasyon işe, Aydınlanma geleneğinin "yeni toplum ve yeni insan yapılabilir, tarihin yönü değiştirilebilir" ilkesini anlaşılmaz kılan postmodern sofizmle işbirliği yaparak başladı. Böylece bir kez "yeni insanı yaratmak", "yeni bir toplum kurmak", kaçınılmaz olarak despotizme yol açan bir "toplum mühendisliği" olarak mahkûm edilince, geriye de kâr kazanmaktan, ticaret yapmaktan, bedensel dürtüleri tatmin etmekten başka bir şey kalmıyordu. Halbuki tam bu sırada sermayenin büyük çaplı bir toplumsal mühendislik projesi, önüne çıkan her şeyi özellikle de insanların yaşamlarını yıkarak yoluna devam ediyordu. İkinci aşamada gericiliğin, "anlaşılmaz kılma operasyonuna" bu kez, bu yıkımdan kendilerini korumak için "kalpsiz dünyanın kalbine" tutunmaya çalışanların duyarlılıklarını, sofistlerden aldıkları desteklerin de yardımıyla istismar ederek devam etmeye çabalamasına şahit olduk.

"Şimdiki zamanda" Türkiye'de de, güncel sofistlerin yaptıkları ve hepimizin ibretle izlediğimiz şey de bir, 1970'lerin yönelimini an-

laşılmaz kılma, dönemin devrimci kimliklerini değersizleştirme operasyonu değil mi? Sermaye, geçmişi bu sofistlerin sunduğu savları da kullanarak, siyasal İslamdan da yararlanmaya çalışarak, anlaşılmaz kılmaya çalışmıyor mu?

* * *

Şimdi, gençliğe varlığını yönlendirme konusunda yol gösterecek ilkeler yeniden ortaya çıkmaya başlıyor. Aynı anda da "bir önceki dönemi" anlaşılmaz kılma çabasının, yanı sıra "şimdiki zamanı" anlaşılmaz kılmaya yönelik bir operasyonun devreye girdiği görülüyor. Bu operasyon, gençliği proletaryadan kopuk hatta karşıtı bir tabaka olarak sunmaya çabalıyor, devrimleri teknolojinin etkilerine indirgiyor.

Böylece bu operasyonla, işçi sınıfının içinde şekillenen yeni bir kesimin kendini sınıfın bir parçası olarak anlaması önlenmeye çalışılıyor. Bu yeni kesim, yapısal kriz döneminde sermaye birikim sürecini, dolaşım hızını, verimliliğini artıracak teknolojileri, değerlenmesine olanak sağlayacak yeni ürünleri bulma çabası içinde ortaya çıkan yeni iletişim, bilgi işlem teknolojilerinin, bilişim ağlarının kullanımına, üretimin bilişim içeriğinin artmasına paralel şekillenen çalışanlar (işçiler ve kendi emeğini sömürerek yaşayanlar/küçük meta üreticileri) kesimidir.

"Şimdiki zamanda", gençlik, bu yeni çalışanlar kesiminin hem en büyük parçasını oluşturuyor, hem de bunların ürettiği mal ve hizmetlerin çok önemli bir kesimini kullanıyor. Operasyon da bunların hem kendi durumlarını anlamalarını, sokağa döküldüklerinde şimdiki zamanın proletaryasının çok etkili bir bölümünü oluşturduklarını anlamalarını engellemeye çabalıyor. Aynı anda bu operasyon, bu yeni kesimlerin, "devrimci gençliğin" önce kapitalizmin merkezlerinde başkaldırmaya başladığı gerçeğinin, başkaldırının arkasındaki etkenlerin evrensel niteliğinin üzerini örtmek için isyanın

Ortadoğu'ya "Arap Dünyası'na" (farklı bir dünyaya), baskıcı ve yozlaşmış yönetimler ortamına has bir olgu olduğunu ileri sürüyor.

Anımsarsanız 1997 Asya krizi de buradaki baskıcı, yozlaşmış dünyanın özgün koşullarına aitti. Arkasından gelen Enron skandalı kapitalizmin Batı'da da yozlaşmış bir şey olduğunu gösterdi. 2007'de patlak veren mali kriz artık hepimizin tek bir kapitalist dünyada yaşadığımızı bir kez daha kanıtladı.

Bu kapitalist dünyanın Batısı geriliyor, yoksullaşıyor ve gençliğine ne bir gelecek ne de varlığını yönlendirmesine olanak verecek ilkeler sunabiliyor. Bu kapitalist dünyanın "doğusunda" sermaye birikim hızı, güç yoğunlaşması artıyor. Ama buradaki kapitalizm de gençliğine, ulusalcılıktan, otoriteye baş eğmenin etiğinden ve patlamakta olan tüketim toplumunun hazlara yönelik vaatlerinden öte ilkeler sunamıyor. Dahası bu yeni tüketim hummasını tatmin etmek için gerekli üretim ve bu üretimin çıktıları tüm gezegenin biyosferini tehdit ediyor, kaynak savaşlarını gündeme getiriyor.

Başka bir dünyanın olabileceğine (komünist hipotez) inanmak ve bunun için çalışma olasılığı "şimdiki zaman"da gençliğe varlığının yönünü, bu dünyada fark yaratan bir iz bırakacak biçimde belirlemesine yardımcı olacak ilkeleri sunuyor.

17.02.2011

"Devrim mi, Değil mi?" Tartışması Üzerine Düşünceler

Kuzey Afrika'da bir şeyler oluyor. Kitleler sokaklarda, meydanlarda, eşitlik, özgürlük, demokrasi talepleriyle rejime, devlete karşı isyan halindeler. Tunus'ta ve Mısır'da devlet başkanları bu dalga karşısında tutunamadı. Bu dalga başka ülkelerde de yankılanır ve tekrarlanırken, işçi sınıfının da, bu hareket halindeki "çokluk" içinde "özgün" bir varlık olarak kendini göstermeye başladığı görülüyor. Bir başka deyişle, toplum içinde var olmakla birlikte, bu varlığı asgari, hatta göze görülemeyen bir düzeyde devinirken, işçi sınıfının bu varlığının düzeyinin hızla yükselerek hareketin içinde öne çıkmaya başladığı, Mısır'da fark yaratıcı bir düzeye ulaştığı görülüyor.

Bu dalganın nereye, ne kadar gideceği henüz belli değil, ama daha şimdiden çok önemli etkiler yarattığı kesin. Kitlelerin gücünü, işçi sınıfının belirleyici olduğunu anımsadık, on yıllar sonra "devrim" kavramı yeniden, gerçek ve güncel bir olasılığa ilişkin olarak günlük yaşama girdi. Girdi ama aynı anda da sosyalistler arasında "garip" bir tartışma patlak verdi. Elimize bir "nalıncı keseri" alıp, bu kitlesel hareketlerin, işçi sınıfının eylemlerinin, devrim kavramının yeniden güncelleşmesinin yarattığı iklimi kendimize "yontmak" ve yıllardır yerlerde sürünen moralleri ayağa kaldırmak için yararlanmak yerine, adeta eziyet çekerek günahlarından arınacağını düşünen keşişler gibi, yükselen heveslerimizi kırmaya başladık: Devrim mevrim yok... Bunlar devrim değil...

Aslında Ne Tartışıyoruz?

Ben bu tartışmanın "nesnel" bir durumun tanımlanmasıyla sınırlı olmadığını düşünüyorum (ne diyeyim "günahım boynuma..."). Bence tartışma bir düzeyde şu sorulara verilen cevaplarla ilgili:

i. Devrim olabilir mi? Şöyle de sorabiliriz: Tarihin, düzenli, birbirini izleyen zaman birimlerinin, yönü belli gibi görünen akışı kırılabilir mi? Bu akış kırıldığında, zaman başka bir duruma geçer, zamanda bir çatlak açılır, "sonsuzluk" içeri girer; daha önce görülmeyen olasılıklar ortaya çıkar. Bu çatlak açık kaldığı süre içinde insan eylemi zamanın akışının tahakkümünden kurtularak, zamanın akışının hızını ve yönünü belirleyen bir güce ulaşır. Bu anda, daha önce kendilerini sunmayan olasılıklar ortaya çıkmaya başlayınca da bunların üzerinde, bu olasılıkların kimilerini güçlendirmek, kimilerini de yeniden görünmez kılmak için şiddetli bir siyasi ideolojik çaba (mücadele) patlak verir. Bir keskin ve etkin "nalıncı keserine" sahip olmak, işte bu nedenle büyük öneme sahiptir.

ii. Devrimi (yeni zamanı) kim yapar? Kitleler mi yoksa kahramanlar (örgütler ve bireyler anlamında) mı? Aslında devrimi ikisi birlikte yaptığından, soruyu yeniden şöyle sorabiliriz sanırım: Devrim olurken kitleler mi kahramanların elinde bir araçtır? Yoksa kahramanlar kitlelerin devrimi yaparken kullanacağı bir araç mı? Birinci durumda, kitleler ne yaparsa yapsın onları kullanacak bir örgüt (lider) yoksa karşımızdaki durumun bir devrim olmadığı sonucuna ulaşmak gerekecektir. İkinci durumda kitlelerin devrimi yapmaya başladığını, ama henüz sürecin sunduğu olasılıklardan tümüyle ve en etkin bir biçimde yararlanmalarına olanak verecek araçtan yoksun olduklarını düşünmek söz konusu olabilecektir. Diğer taraftan, hareket halindeki kitleler hiçbir zaman tümüyle örgütlerden, "kahramanların" et-

kilerinden yoksun değillerdir. Ancak bunlar sürekli doğan, sınanan oluş süreçlerini tamamlamadan, yerine yenilerini bırakarak yok olan akışkan şekillenmeler olarak kalırlar, hareket devrimi tamamlamasına olanak verecek aracını yaratana kadar...

Ben devrimlerin olabileceğini, devrimi kitlelerin yapmaya başlayacağını ancak kimi koşullarda onlara gerekli aracın ya bu süreçte yaratılabileceğini ya da var olan bir yapının gelişerek, belki mutasyona uğrayarak bu aracın işlevini üstlenebileceği bir düzeye yükselebileceğini düşünüyorum. Rosa Luxemburg gibi ben de "önce hareket vardı" diye düşünüyorum.

Bu soruların yanı sıra, bir başka düzeyde bu tartışmanın arkasında, bir ölçüde Türkiye sosyalist hareketine özgü bir durum da var diye düşünüyorum. Bugün Türkiye sosyalist hareketinin hafızasını taşıyan, birçok noktada liderlik konumunda olan bireylerin, bir yaşam (kuşak) içinde iki büyük travma yaşadıkları kolaylıkla söylenebilir: "12 Eylül", "1989-91". Ben bu travmaların yarattığı sarsıntıyı henüz aşamadığımızı düşünüyorum.

12 Mart askeri darbesinde en parlak lider kadrosunu kaybetmekle birlikte, 70'ler boyunca yenilenerek TKP, Devrimci Yol, Kurtuluş, Halkın Kurtuluşu gibi karmaşık (gelişkin anlamda) ve kitlesel yapılar oluşturabilen (koruyabilen) Türkiye sosyalist hareketi 12 Eylül darbesiyle kesintiye uğradı. Bu kesintinin arkasında, fiziki baskı ve imhanın yanı sıra, postmodernizm kanalıyla, liberalizme kadro kaybetmesi, ideolojik "yenilgi" propagandasıyla hafızasını silmeyi, geleneğini yeni bir kuşağa aktarmasını önlemeyi hedefleyen bir saldırıyla çok olumsuz koşullarda, en yetkin kadroları tutsak olarak yüzleşmek zorunda kalmış olması yatıyordu.

Sosyalist hareket ikinci travmayı, tam 12 Eylül travmasından kurtulmasına olanak verecek Bahar Eylemleri'nin yarattığı ortamdan, Kuruçeşme Toplantıları yoluyla da yararlanmaya hazırlanırken, 1989

sonbahar, kış aylarında Doğu Bloku'nun, Berlin Duvarı'nın yıkılmasına ve Çavuşesku'nun devrilerek öldürülmesine yol açan kitle eylemlerine şahit oldu.

Bugün, Mısır ve Tunus'ta yaşananları devrim olarak nitelemekten çekinen yaklaşımın bu travma ile yakından ilgili olduğunu düşünüyorum. Ama derdimi anlatabilmek için önce "travma" kavramından ne anladığımı kısaca, ilgi çekeceğini de umarak açıklamaya çalışmam gerekiyor.

Travma Üzerine Bir Ara Not

"Travma, bir durum içinde tehdit edici etkenlerle, bireyin bunların üstesinden gelme becerileri arasında oluşan yaşamsal bir uyumsuzluktan (farktan) kaynaklanıyor."... "Bu nedenle travmanın etkisini, travmayı yaratan olayla ve onun zamanıyla sınırlamamak; travmanın etkilerini zaman içinde tamamlanması gereken sosyo psikolojik bir süreç olarak görmek gerekiyor. Birden fazla travma sürecinin üst üste gelmesiyse, bu sürecin tamamlanmasını daha da zorlaştırıyor." "Travma süreci bireyin, salt travma karşısında oluşan duruma uyum sağlayamamasıyla değil, aslında yanlış bir uyum *(maladaptive)* geliştirmesiyle ilgilidir."

"Travma durumunun aşılması, bireyin travma yaratan durumda, travmaya yol açan yaşam deneyimine yeterli bir biçimde tepki gösterebilmesiyle yakından ilgilidir. Bu bağlamda travma yaratan duruma yönelik üç yaklaşım söz konusudur. Birincisi: Birey travma yaratan durumdan kaçarak etkilenmekten kurtulur. İkincisi: Birey bu durumu bir çözüme ulaştırana kadar işler ve süreci tamamlar. Üçüncüsü: Birey travma yaratan olayın bazı yanlarının varlığını inkâr eder... Bu, inkâr travma deneyimi ile ortaya çıkan sorunu çözüme ulaştırma sürecinin yetersiz bir biçimde ilerlemesine, tamamlanmadan kalmasına yol açar. Birey, travma deneyiminin üzerinden bir süre geçtikten sonraki yaşamında travmayı işleyerek çözebilme sürecine aşırı bir ener-

ji harcar. Bu süreç boyunca travma yaratan olay bireyin aktif anlığında, bugünkü zaman bağlamında, kendini tekrarlayan bir biçimde her seferinde yeniden ele alınır. Bu tekrar kaçınılmazdır ve her seferinde, farklı psikolojik realitelerin oluşmasına neden olur. Bu farklı psikolojik realiteler, bu travmanın yarattığı çıkmazı aşmaya yönelik tasarlanmış algılar içerir. Ancak bu algılar genel olarak 'öz-yıkıcı' özelliklere sahiptirler, travmanın yarattığı çıkmazı aşacak bir çözüme ulaşamazlar."

Normal zamanlarda bireyin anlamlandırma sistemlerinin/modellerinin, iç dünyasında, kendilerini yeniden üretmeye, dış dünyanın direnciyle karşılaşmadan devam ettiklerini görüyoruz. Travma yaratan olaya baktığımızda, bu yeniden üretim süreçlerinin dış dünyadan gelen sert bir dirençle kesintiye uğradığını görüyoruz.

"Travma yaratan olay, bireyin anlamlandırma sistemine uymayınca, ortaya birey açısından iki seçenek çıkar. Birincisi: Birey dış dünyayı, kimi özelliklerini inkâr ederek, bastırarak, kendi anlamlandırma sistemine/modeline uyduracak biçimde yeniden tanımlar. İkincisi: Birey kendi anlamlandırma sistemini, travma yaratan olaydan gelen direnci işleyerek anlamlandıracak, böylece iç dünya ile dış dünya, realite (toplumsal realite) ile bireysel anlamlandırma modelleri arasındaki uyumsuzluğu ortadan kaldırmaya yardımcı olacak biçimde yeniden yapılandıracaktır. Bu sayede birey, travma yaratan süreci çözümleyerek sonuçlandırma şansına kavuşacaktır."

"Travma yaratan olay bireyin anlamlandırma süreçlerine olumsuz yönde müdahale eder, realiteyle ilişki kurma kapasitesini azaltır, bireyde geçici bir kontrol kaybına yol açar. Bu kontrolü kaybetme, bireyde bir nesneleşme durumuna yol açar. Bu nesneleşme, tehdit edici durumun, travma yaratan bir olaya dönüşmesinin ana nedeni olarak görülebilir."... "Metabolize edilemeyen (içerideki modele uydurulamayan) travma olayı zaman içinde sürekli tekrarlandıkça giderek travmadan kaynaklanan kimi saplantıların ortaya çıkmasına da neden olur."

Kitle Eylemi mi?
Acaba Arkasında Kim Var?

Türkiye sosyalist hareketi 12 Eylül darbesi karşısında kontrolü kaybetti ve bir travma olayıyla karşı karşıya kaldı. Ancak, Türkiye sosyalist hareketi aslında, bu darbeyi bekliyor olmanın da getirdiği psikolojik avantajlarını da kullanarak bir taraftan kontrolü kaybetmeyi güçler arasındaki dengesizlikle doğru bir biçimde açıklarken, diğer taraftan güçlerin 1970'ler boyunca bu kadar dengesiz kalmasının nedenleri üzerinde düşünerek, geçmiş değerlendirmeleri yaparak yapılarını, kadrolarını ve anlamlandırma sistemlerini yeniden kurarak kısa sürede travmayı aşmaya başladı. 1989 yılının baharında başlayan işçi olayları, yazın başlayan birlik toplantıları (Kuruçeşme) sosyalist hareketi bu aşma sürecinin tamamlanmasına doğru, Polonya'daki "Solidarnoş" olgusunun gündeme getirdiği ve anlamlandırma sistemlerini/modellerini zorlamaya başlayan, az sonra travma yaratacak bir olayın gelmekte olduğunu haber veren, belirtileri görmezden gelerek de olsa ilerleyişini hızlandırdı. Tam bu noktada sosyalist hareket yeni bir travma yaratan olaylar dizisiyle karşılaştı. Doğu Avrupa'da kitleler, özgürlük, demokrasi gibi taleplerle "sosyalist" rejimlere, "işçi devletlerine", "halkın devletine" karşı ayaklanmaya başladılar. Bu rejimler kısa sürede yıkıldı, 1991 yılında da SSCB dağıldı. Dahası bu rejimler şaşılası bir kolaylıkla parlamenter burjuva devletlerine dönüştüler.

Bu gelişmeler, sosyalist hareketin karşısına anlamlandırma sistemlerinin kendini yeniden üretmesine direnen "karanlık, anlaşılmaz bir felaket" koydu ve travmaya yol açan bir durum yarattı. Sosyalist hareket bu travmadan kendini kaçarak kurtaramadı. Kendi anlamlandırma sistemlerini, bu "felaketi" açıklayacak biçimde yeniden yapılandırmaya yönelemedi. Buna karşılık bu "felaketin" kimi yanlarını yadsıyarak, eski anlamlandırma modellerinin yeniden üretimine olanak verecek biçimde bastırmaya, böylece oluşan eksiğin

yerine koyacak, örneğin emperyalist komplolara, kimi siyasilerin ihanetine dayanan alternatif senaryolar (destekleyici fanteziler) üretmeye yöneldi. Daha da ilginci, Kuruçeşme Toplantılarında bir araya gelenler, bu "felaketi" gündemlerine almamayı, dolayısıyla çözümlemeden bırakmayı tercih ettiler.

Ancak en azından (salt travma anına ilişkin) şu sorular cevapsız kalmaya ve bir hayalet gibi başlarımızın üzerinde dolaşmaya, kâbuslarımızı doldurmaya devam ettiler:

Neden bu, işçi ve/veya halk devleti olarak tanımlanan, dolayısıyla bu sınıflar ve kitleler gözünde meşruiyete sahip oldukları iddia edilen rejimler, sahip oldukları muazzam şiddet araçlarına karşılık bu ayaklanmaları bastıramadılar, dahası bastırmaya dahi kalkışamadılar? Neden iradesini temsil ettiklerini iddia ettikleri halk, işçi sınıfı, harekete geçerek "kendi rejimi" olduğu ileri sürülen yapıları korumaya kalkışmadı? Bu rejimler neden bu kitleleri hareket geçirerek "emperyalizm tarafından maniple edilen" azınlığı etkisizleştirerek kendilerini koruyamadılar? Bu rejimler neden bu kadar zayıftı? Bu rejimlerin halkla, çalışanlarla ilişkisinin niteliği neydi?

Bu sorulara tatmin edici, anlamlar sisteminin (sosyalizm) kendini yeniden üretmesine olanak verecek cevaplar verilemediğinden, sosyalist hareket bu travmayı işleyerek çözümleyip aşamadı, dahası anlamlar sistemi verimliliğini her kaybettiğinde ortaya çıkan çaresizlikle yakından bağlantılı paranoya (ipleri kim çekiyor; adamın arkasındaki adam kim; tüm bunları nasıl da planlamışlar...) halinin zaman zaman sol hareket içinde de başını kaldırmasına zemin hazırladı. Böylece sosyalist hareket içinde kitlelerin kendiliğinden eylemlerine (tarihin maddesinin hareketine) şüpheyle ve korkuyla yaklaşan, bilinçli müdahaleyi, yapısal sınırlılıklarından sıyrılarak, etkisini adeta "kadiri mutlak" düzeyine yükselten, belki de kadroları ne pahasına olursa olsun korumak kaygısından da beslenen, düpedüz

idealist duyarlılıklar oluşmaya başladı. Rosa Luxemburg'un "önce hareket vardı" uyarısı adeta unutulmuştu.

Bugün Tunus ve Mısır'daki kitle eylemleri, bu eylemlerin bir önceki dalgalardan, ekmek ayaklanmalarından farklı olarak, özgün taleplerden evrensel taleplere geçmiş, devleti ve rejimi hedef almış, devlet dışında kendi yaşamının düzenlenmesini kendi eline almaya çabalamış, bu anlamda tarihin düzenli, sıradan akışını kırarak, daha önce olmayan olasılıkları gündeme getirmiş olmalarına, getirmekte de ısrar ediyor olmalarına karşın, hâlâ devrimci niteliğini görmezden gelme çabalarının arkasında, bu "unutma" var. Bu "unutma" da kendiliğinden hareketleri, daha önce sesini duyuramayan, "iktidarsız" çokluğun olasılıklar yaratma alanı olarak görmek yerine, güçlülerin provokasyon alanı olarak görme eğiliminin ortaya çıkmasını kolaylaştırıyor. Bu olasılıkları (devrimci süreci) yadsımakta ısrarlı tutumun arkasında da hâlâ işlenmesi tamamlanmadan kalan, her yeni durumda, bu durumun özelliklerine bürünerek yeniden gündeme gelmeye devam eden bir travma sonrası sürecin olduğuna inanıyorum. Travma yaratan olayın inkâr edilen, bastırılan kimi özelliklerinin gündeme alınarak işlenmesi tamamlanmadan da bu travmanın etkilerinden kurtulmamız mümkün olmayacak diye düşünüyorum.

04.03.2011

1911-2011
Kadınların Mücadelesi Daha Kolay Değil

Dünya Emekçi Kadınlar Gününün ilk kez uluslararası boyutta kutlanmasından bu yana 100 yıl geçti. İlk bakışta kadınların birçok kazanımlarından, toplumda konumlarının yükseldiğini kanıtlayan örneklerden söz edilebilir. Ama daha dikkatli bir bakış, kadına yönelik şiddet eylemlerinin devam ediyor olmasının yanı sıra, baskıların, özgürleşme süreçlerini sinsice sabote eden, çoğu zaman kendini cinsel özgürlük, kadını güçlendiren pratikler olarak sunan biçimlerle var olmaya devam ettiğini gösteriyor. Bu nedenlerle 100 yıl sonra kadının özgürlük mücadelesinin, dün oy verme hakkı, seçilme hakkı için yürüttüğü mücadelelerle kıyaslandığında bugün daha elverişli olduğunu ileri sürmek kolay değil diye düşünüyorum.

Kadınların özgürlük mücadelesini sinsice sabote eden gelişmelere aşağıda kısaca değineceğim ama, önce çok kaygı verici iki doğrudan saldırı dalgasının altını çizmek istiyorum.

Bunlardan biri, kapitalizmin krizinin yeni bir döneme girmesiyle, hem toplumların içinde hem de gündeme gelen savaşlarla birlikte kadına yönelik hızlanan şiddet dalgası. İşsizliğin, işsizlik tehlikesinin basıncının artmasıyla, erkeğin egemenliğini savunmasına, kendi kendine anlatmasına olanak veren ekonomik zeminde kırılmaların hızlanmasına bağlı olarak toplumlarda, özellikle gençlik içinde umutsuzluk, nihilizm ve buradan kaynaklanan, yönelecek yer arayan şiddet eğilimleri yoğunlaştı. Bu eğilimler, buralarda kendine he-

men bir pazar yaratmaya başlayan sermayenin etkileriyle daha da güçlenerek kadını hedef alan kültürel biçimleri (örneğin gangster filmleri, dizileri, müziği, estetiği, pornografi vb...) daha yoğun olarak üretmeye başladı.

Bu sırada artan kaynak rekabetine bağlı jeopolitik istikrarsızlıklar, iç savaş veya sömürge savaşları biçimini alan insani felaketler, bunlarla ilgili göçler kadınları hedef alan şiddeti daha da yoğunlaştırdı.

Bu doğrudan saldırıların ikinci türü, özgürlük söylemlerinin, mücadeleleri için son derecede büyük öneme sahip Aydınlanma geleneğinin hedef alınmasına paralel olarak gelişiyor. Aydınlanmanın mirasının zayıflamasına paralel olarak, ataerkil ideolojilerin dinci, dolayısıyla en köktenci, kadının durumunu ilahi iradeye bağlayarak mutlaklaştıran, kadına yönelik erkek şiddetini meşrulaştıran biçimlerinin güçlenerek geri gelmeye başladığını görüyoruz. Rusya Ortodoks Kilisesi'nin başının, kadınları örtünmeye zorlayan giysi kuralları getirmeye yönelik talepleri, kısa etekli ya da dekolte giyen kadınların tecavüze uğramasını doğal karşılayan sözleri, İngiltere'de Muhafazakâr Partiden parlamenter Aitken'in seks işçilerine ya da onların bulunduğu bölgelerde tek başına dolaşan kadınlara yönelik saldırı ve tecavüzleri adeta doğallaştıran yorumları, bu tür barbarca yaklaşımların salt Türkiye'deki kimi ilahiyat "ulemasıyla" sınırlı olmadığını gösteriyor.

Bu açıkça saldırgan tutumların yanı sıra kadınlar, hem genel oy hakkı için mücadele ettikleri yıllara, hem de feminist hareketin pratik ve teorik olarak en canlı yılları olan 70'lere göre bugün çok daha yaygın ve mücadele etmesi çok daha zor bir imajlar ve kodlamalar dünyasının yaygın saldırısı altında direnmeye çalışmak zorundalar.

Krizdeki kapitalizmin, Erving Goffman'ın "Ticari Gerçekçilik" olarak nitelediği ideolojisi reklamlarda, TV dizilerinde kadın erkek imajını ve cinsiyet rollerini tanımlayan kodları yeniden üretiyor. Bu

yeniden üretim süreci kadınları, ellerinden, boyunlarına, bacaklarından bedenlerinin duruşuna, kendilerine dokunma jestlerine kadar, dikkatle kurgulanmış imajlarda, edilgen, hayatın hızı karşısında nefes nefese, korunmasız, etrafına ilgisiz, hatta rüyada, belki de ölü, çevresine ve erkeğe bağımlı, çocuklaştırılmış, ama her zaman cinselleştirerek erkeğin kullanımına hazır bir beden, bir kukla, asla büyümeyen kız çocuğu olarak sunmaya devam ediyor (Sut Jhally: www.freespeech.org/video/codes-gender) . Böylece ataerkil kadın tanımı kapitalizm altında en son iletişim araçlarıyla ve kültürel yeniliklerle biteviye üretiliyor. Bu üretim, malların pazarlanmasında kullanılırken, bu malları tüketenlerin kimliklerinin tanımlanmasında rol oynayan özdeşleşme nesneleri aracılığıyla belirleyici olmaya başlıyor.

Bugün, krizdeki kapitalizmde, giderek daha da ağırlaşan ekonomik baskı ve sömürünün yanı sıra kadına savaş açmış bir medya, kültür ve moda endüstrisiyle karşı karşıyayız. Kapitalizmin hazlara yönelik tüketimi körükleme taktikleri, cinsel çekiciliği başarının, gücün, mutlu yaşamın ölçütü seviyesine yükseltirken, kadınları sürekli yaşlanmakla, cinsel çekiciliğini kaybetmekle korkutuyor, sürekli bedenlerine odaklanmaya zorlayarak ulaşılmaz, hemen her zaman abartılıp beden parçalarına indirgenerek aslında canavarlaşmış ideallerin peşinden koşmaya zorlayarak mutsuz ve sosyalleşemeyen hayatlar yaşamaya mahkûm ediyor.

Yaklaşık 12 yıl önce Germaine Greer, 1960'ların "Cinsel Devrim"inin nasıl ataerkil kültür tarafından çarpıtılarak teslim alındığından yakınıyordu. Greer'in, *Whole Women* başlıklı kitabı yayımlandığında (1999) "cinsel devrim"den yaklaşık 20 yıl sonra durum şöyleydi: Kapitalizm altında cinsel özgürlük fantezisi, erkeklerin işini kolaylaştıran, genç kızların üzerinde baskı kurmaya yarayan bir söylem üretmişti. Genç kızlar açlıktan ölme noktasında (anoreksiya), kendilerini kesme krizleri içinde yaşamaya çalışıyorlardı. Bir şey-

ler fena halde aksamıştı. Dahası, geçtiğimiz 30 yıl boyunca feminist hareketin eleştirel bakışının, sorgulayan, öğretici söyleminin zayıflamış olmasının getirdiği boşlukta biz sosyalist erkekler de bu saldırılara kolaylıkla suç ortaklığı yapabiliyorduk.

Yüz Yıl Sonra Mücadele Yeniden Yükseliyor

Ancak bu duruma bakarak çok fazla kötümser olmayalım. Çünkü ilk uluslararası düzeyde kutlanan Dünya Emekçi Kadınlar Gününden 100 yıl sonra, kadın hareketinde yeni bir canlanmanın işaretlerini görmeye başlıyoruz. Kuzey Afrika'da patlak veren devrimci atılımlar, kadınları, üstelik de bu son derecede muhafazakâr toplumlarda mücadelenin içine çekiyor; kadınların erkeklerle yan yana, onlar tarafından küçük görülmeden, cinsiyet nesnelerine indirgenmeden, kalabalıklar içinde taciz edilme korkusu olmadan var olmanın nasıl bir şey olduğunu görmelerine, en azından bir süre, dalga geri çekilene kadar özgürlüğü tatmalarına olanak sağlıyor. Dalga ilerlemeye devam ettiği takdirde kadınları daha ileri özgürleşme hedefleri bekliyor. Bu devrimci atılımlarda kadınlar edilgen bireylerden aktif öznelere dönüşmeye başlıyorlar. Dahası bu özneler tüm dünyanın ilgili bakışları altında şekillenirken, başka coğrafyalardaki özneleşme süreçlerine de esin kaynağı, hatta örnek oluyorlar.

Mısır, Cezayir ve Tunus'ta bağımsızlık savaşlarında öne çıkan, ama sonra tekrar geriye itilen kadınlar, Kuzey Afrika'da yeniden tarih sahnesine çıkarken, İtalya'da yüz binlerce kadın, Berlusconi'nin kimliğinde Latin "maşizmosuna" karşı "İtalya genelev değildir" sloganlarıyla meydanları dolduruyorlar. Türkiye'de bu yıl 8 Mart'ın bu kadar yoğun ve etkin bir biçimde kutlanmasının arkasında da, son yıllarda kadın hareketinde başlayan belirgin canlanma yatıyor.

Yeni küresel muhalefet dalgası, kadın hareketindeki canlanmalarla birlikte daha da güçlenerek yükseliyor. Bu yükseliş biz erkeklerin kapitalizmin geçmişten devralarak yeniden ürettiği cinsi-

yet kodlarından, egemen cins olmanın, özgür ve yaratıcı düşünce üzerindeki kısıtlayıcı etkilerinden kurtulmamızı kolaylaştıracak yeni olanakları da beraberinde getiriyor. Dünya Emekçi Kadınlar Günü bu yıl hepimize yeni umutlar ve olasılıklar getiriyor.

10.03.2011

Uygarlığın Sonunda Gezintiler

iPad için birbirinin üstüne çıkan, meta manyağı yapılmış insanlar bu uygarlığın ürünü. Fukuşima'da patlama noktasına gelen reaktörler de, tüp gazla reaktör arasındaki farkı bilmeyen, fay hattına bomba kurmaya kalkan siyasetçi de bu uygarlığın ürünü. Tsunami insanları, kentleri önüne katıp götürürken borsada portföy boşaltmaktan başka bir şey düşünemeyenler de...

Günlük yaşamın, tüm çözülmeden birikmeye devam eden çelişkilerine karşın, dayanılabilir bir biçimde sürebilmesi için yok sayılması gereken "şey"lerden birinin aniden ortaya çıkması, halimizin (G)erçeğini kısa bir süre için de olsa gözler önüne seriyor.

Japonya depremi ve tsunami tam da böyle bir duruma işaret ediyor. Bu vesileyle başımızı kaldırıp halimizin genel durumunun, ortalıkta pıtrak gibi boy göstermeye başlayan "semptom"larına bakınca da aslında epey bir süredir kapitalist uygarlığın sonunda dolaştığımızı, bir türlü bu kâbustan çıkamadığımızı görüyoruz.

Sık sık aklıma Samuel Beckett'in *End Game* (Oyunun Sonu) yapıtı geliyor. Kör ve kötürüm Hamm iskemlesinde oturuyor. Uşağı Clov'a soruyor: "Ne oluyor ne oluyor?" Clov cevap veriyor: "Bir şey kendi seyrini izliyor". Hamm yine soruyor: "Clov... Biz... Biz bir anlam kazanmaya başlamış olabilir miyiz?" Clov: "Sen ve ben? Dalga mı geçiyorsun?" Belki de ben bu konuşmayı doğru anımsamıyorum, ama bir şey fark etmiyor. Kapitalist uygarlık da kör ve kötürüm Hamm'ın yaşamı gibi artık hiçbir anlam kazanamadan, bir anlam üretemeden seyrini izliyor, dokunduğu her şeyi, insanlar dahil, kâr peşinde tüketip, moloza dönüştürerek ilerliyor.

Deprem, tsunami doğal felaketler. Bunu anladık, peki patlama noktasına gelen nükleer santraller neyin ürünü? Santraller patlama noktasına gelirken, panik halinde, borsada felaketi fırsata çevirmeye çalışanlar kim? Sonra gazete köşelerinde "Yoksulluktan kurtulmak istiyorsan nükleer enerji şart" diye yazanlar bu uygarlığın sonsuza kadar devam edeceğini var saymıyorlar mı? Enerji tüketimini artırmadan zengin olunamaz. Artırmak için tek yol nükleer enerji değil mi? Bu yüzden Çin ve Hindistan 218 yeni nükleer santral yapmayı planlamıyor muydu?

Neden olmasın? Tüm göstergeler, bugünkü trendlerin, geleneksel enerji kaynaklarının, yenilenebilir kaynakların, bu uygarlığın enerji gereksinimlerini karşılamasının olanaksız olduğunu söylemiyor mu? Kapitalist uygarhkta yaşamaya devam ettiğimiz sürece...

"Bakın gerçekçi olmak gerekiyor. Bize acilen enerji lazım, bize acilen sermaye fazlasını emecek devasa projeler lazım. Nükleer santral bu iki gereksinime de cevap veriyor. Bu kapitalist makineyi çalıştırmak için gerekirse fay hattınm üzerine bile kurarız." İyi de bu makine bizi öğütüyor, bize ne oluyor, bu oyunu oynamak zorunda mıyız?

Hep gelip bu gerçekçilik duvarına çarpıyoruz. Bu duvar yıkılacak gibi görünmüyor. Üniversitelerden medyaya, en bilgicinden en cahiline sesler bize hep bunu söylüyor.

Ama dört ay önce Tunus, Mısır firavunlarının devrilebileceği kimin aklına geliyordu. Gerçekçiler için 17 Aralık gününe kadar böyle bir olasılık var mıydı? Sonra her şey değişmeye başladı, bir kapı açıldı tarihte, yeni olasılıklar döküldü ortalığa. Bu kapı hâlâ kapanmış değil ki...

İnsanı, doğayı yavaş yavaş öldüren bir uygarlığın, sonunda her şeyi yok edebileceğini hayal edebiliyoruz da, sıra onu ortadan kaldırarak kendimize yeni bir yol açmaya, başka bir yaşam kurmaya gelince, aklımızın enerjisi tükeniyor, zaman ve egemenlerin boyu gö-

zümüzün önünde uzadıkça uzuyor, dönüp gerçekçi olmak gerektiğine karar veriyoruz sonunda; günlük zamanın yeknesak akışına kendimizi terk ediyoruz ve her şeyi tüketen o makine kendine yeni yakıtlar bularak yoluna devam ediyor.

Peki, hadi gelin iyice gerçekçi olalım. Derin bir mali kriz patlak verdi. Devletler ellerindeki tüm kaynakları bu krizi çıkaranları kurtarmaya yönlendirdiler, hani her yıl kendilerine milyarlarca dolar ikramiye verilenler var ya onlara... Sonra kasalar boşaldı. En azından ekonomik büyümeyi teşvik edecek bir şeyler yaparak gelirlerini artırıp, kasalarını doldurmaya çalışabilirlerdi değil mi? Hayır bu krizden en çok zarar görenlere, yoksullaşanlara işlerini kaybedenlere ve kaybedecek olanlara dönüp, "Hadi bakalım bir şeyler verin, hep birlikte fedakârlık filan..." diyorlar; bankaları batıranlar milyarlarına milyarlar katmaya devam ediyorlar, kasa bir türlü dolmuyor. Gerçeklik bu!

Mısır'da Tunus'ta halk sokaklara döküldü ya hemen ardından yetişip yönlendirmeye "demokratikleştirmeye" çalışıyorlar. Libya karışınca daha da demokrat kesilip, Kosova'da, Afganistan'da, Irak'ta toplam milyondan fazla insanın canına mal olduktan sonra iflas etmiş, "liberal emperyalizm" zırvasını anımsayıp, askeri müdahaleye, işgale zemin yaratmaya başlıyorlar. Libya'da muhalefet "Hayır gelmeyin, bu bizim işimiz" diyor, ama kimse dinlemiyor. Ne de olsa Libya petrolü tatlı petrol, güzel petrol...

Bu arada Bahreyn'in Sünni "kralı" demokrasi talebiyle sokaklara dökülen Şii halkını tekrar evlerine sokmak için Suudi Kralı'nın ordusunu yardıma çağırıyor, Körfez ülkelerinden binlerce Sünni asker onlarca zırhlı araç, helikopter, uçak, tank Bahreyn'i işgal etmeye başlıyor, Kuveyt bile bu fırsatı kaçırmıyor. Gazeteler gelen askerlerin göstericileri av tüfekleriyle öldürmeye başladığını yazıyor. Sünni-Şii düşmanlığının ateşine petrol dökülüyor. Yemen despotu fırsattan istifade katliama başlıyor. Dönüp bakan yok. Gerçeklik bu.

Bu gerçeklikte başka şeyler de var. Japonya'daki felaket ulus-

lararası şirketlerin tedarik zincirlerini kırdı. Gazetelerin aktardığına bakılırsa "iPad 2"nin stokları tükenince, dükkânların kapılarında bir gece önceden kuyruğa girenler, kimbilir içlerindeki hangi boşluğu doldurmak için metalardan medet umanlar, "şoka" girmişler. Aletin fiyatı 800 dolardan 13 bin dolara fırlamış. Kuyruktakilerden biri yerini 900 dolara satıp eve dönmüş.

O eve dönmüş ama Fukuşima santralindeki reaktörlerin patlamasını engellemek için gece gündüz aç uykusuz, kabul edilebilir radyasyonun üç katı kirlenmiş, kirlenmeye de devam eden ortamda ölümle yarışarak çalışan 300 işçinin eve dönme şansı yok. Çocuklarına ailelerine veda ederek, oraya, ailelerini, dostlarını, komşularını, yurttaşlarını hatta dünya insanını kurtarmak için ölmeye gittiler. Pers imparatoruna karşı topraklarını korumak için Termopil geçidine giden 300 Ispartalı gibi... Kendilerini var eden toplum, kolektif için...

iPad için birbirinin üstüne çıkan, meta manyağı yapılmış insanlar bu uygarlığın ürünü. Fukuşima'da patlama noktasına gelen reaktörler de, tüp gazla reaktör arasındaki farkı bilmeyen, fay hattına bomba kurmaya kalkan siyasetçi de bu uygarlığın ürünü. Tsunami insanları, kentleri önüne katıp götürürken borsada portföy boşaltmaktan başka bir şey düşünemeyenler de... (Tam bu üç noktayı koymuştum ki, e-postama Japonya'da yeni yatırım fırsatlarını ballandıra ballandıra anlatan bir mesaj düştü.)

Ama bu uygarlık bu kadar değil. Karın, dondurucu soğuğun altında varlıklarını kanıtlayan Tekel işçileri de, Tahrir meydanındakiler de ve nihayet Fukuşima'daki 300 işçi de bu yapıya ait. Ama onların hepsi aynı zamanda insanın, bu benmerkezci haz odaklı, kâr makinesine tutsak uygarlığa bir türlü sığamayan, sığdırılamayan, her seferinde bu uygarlıktan başka bir şeyin olabileceğini bize anımsatan özelliklerini temsil ediyorlar. Biz uygarlığın sonunda dolaşırken onlar bize, gerçekçi olanın değil, gerçekliğe sığmayanın değerini anımsatıyorlar.

19.03.2011

"Yeni Sol Arayışları" Üzerine

Sürmekte olan bir tartışmaya dışardan, hele bağlamını ve taraflarını iyice anlamadan katılmak çok riskli bir iş. Kemal Okuyan'ın "Yeni Bir Sol Tasarlamak" ve Metin Çulhaoğlu'nun, "Böyle Bir Sola Var mısınız?" yazıları benim için tam da böyle bir durum oluşturuyor. Ama ben de bu konularda düşünmeye çalışan biri olarak, bu yazıları bahane edip düşünmeye "yüksek sesle" devam etmeyi denemek istiyorum.

Kısa Bir Tekrar

Tekrarlamak olacak ama, "sol" kavramına ilişkin düşüncelerimi, daha önce şöyle özetlemiştim:

"Sol", bir tarafta egemenin, muktedirin kurup dayattığı iktidara karşı ezilenin, sömürülenin, haklarından mahrum bırakılanın yanında olmaya, onların yaşam koşullarını iyileştirmekten, "iyi devletten" yana olmaya çalışır. Böylece kapitalizmi daha yaşanabilir, devleti daha az baskıcı, temsil ilişkisini, özgürlükleri daha geniş kılmayı amaçlar. Ama her zaman kapitalizmin ufkunun içinde kalmak koşuluyla. "Sol" kapitalist realist bir hipoteze sahiptir. Kapitalizmi bir realite olarak kabul eder.

Komünizm ise ezilenler ve ezenler ilişkisini, kapitalizmi ortadan kaldırmaya bu kategorilerin geçerli olmadığı bir yeni ucu açık dinamik bir "yapıya" ulaşmaya ilişkindir.

Özetle ve kabaca, sol, ezenlerle ezilenler arasındaki dengeyi ezilenlerden yana kurmaktan, iyileştirmekten yana olmakla ilgilidir. Ko-

münizm bu dengeyi oluşturan ilişkiyi ortadan kaldırmayı amaçlar. Sol devleti iyileştirmeyi arzular, komünizm devletin olmadığı bir yere ulaşmayı...

Son tahlilde, "yapının" devamının sorgulanmaya başlandığı noktada sol, toplumsal muhalefeti, protestoyu ve isyanı örgütler, pasifize eder, yapının içinde kalmasını sağlar. Komünizm, her aşamada, ilk ve son tahlilde bu muhalefetin güçlenmesi, önünün açılması, hızlanması, yapının sınırlarından taşması için çalışacaktır.

Egemen sınıf ve temsilcileri açısından "sol", komünizme karşı bir sigorta ve bir gerekliliktir. Her "yeni dönemde" bu "sol" yeniden, muhalefetin olası biçimleri, kendini açığa vurmaya başlayan yeni talepleri, beklentileri ve öfkesi göz önüne alınarak, medyanın, popüler kültürün, egemen ideolojinin söylemleri tarafında, "yeni sol" olarak tanımlanacak, onurlandırılacak, iktidar koridorlarının kapısına kadar gelmesine (asla içeri alınmadan, ama "bir gün ben de içeri girebilirim" hayali asla söndürülmeden) izin verilecektir.

"Sol" hep, "yeni sol" olarak bir uyum sağlama sorunuyla karşı karşıya kalacak, uyum sağlamayanlar medyanın yardımıyla tasfiye edilecekler, yerlerine gelen yeni liderler "yeni sol" bayrağını üstleneceklerdir, ta ki sermaye sınıfı onların karşısına yeni taleplerle gelene kadar...

Komünistler açısından sorun, bir "yeni komünizm" bulmakla, icat etmekle değil, "yeni koşullarda" komünizm için mücadeleye devam etmenin taktik ve stratejilerini düşünmek ve formüle etmekle ilişkilidir.

Geçmişin ve Geleneğin Önemi

Filozof Santayana'nın dediği gibi "geçmişi anımsayamayanlar onu tekrarlamaya mahkûmdurlar". Bu uyarı bizim için iki açıdan önemli. Birincisi, biz tarihsel bir hareketin parçasıyız. Biz, aynı zamanda o hareketin bu zamanki haliyiz. Öyleyse bize ait olan muazzam

bir uluslararası ve ulusal deneyimler, düşünceler mirası var. Kimliğimize sahip çıkabilmemiz için bu mirası sahiplenmemiz, onu öğrenmemiz, bizden önceki devlerin omuzlarına basarak yükselmeye çalışmamız gerekiyor.

Diğer taraftan, bu tarihsel hareketin geçmişi, düz bir çizgi gibi gelişerek ilerleyen bir süreç değil. Bu "geçmiş" birbirinden, sert kopuşlarla (olaylarla) ayrılan, farklı yapısal özelliklere sahip "zaman blokları"ndan oluşuyor. Komünist hareket, her zaman temel karakterini (ilkelerini) korumakla birlikte (eğer korumasaydı, tarihinden söz edilebilecek bir hareket olmazdı), bu "zaman blokları"nda, bu blokların yapısal özelliklerine bağlı olarak şekillenerek varlığını sürdürmeye devam ediyor. Bu "zaman blokları"nı tanımlayabilmek de bize, komünist düşünceyle, maddesi ve nesnesi arasındaki ilişkileri anlayabilme olanağı sunuyor. Böylece her "zaman bloğu" içinde hareketin önüne koyduğu sorunları, bunlara verdiği cevapları, başarılarını ve yetersizliklerini düşünmeye, bunlardan öğrenmeye, bu bilgi üzerinden kendi zamanımızı anlama olanakları elde etmeye başlayabiliyoruz.

Devrim ve Gericilik Dönemleri

Tarihimizi, Spartaküs'e, "İsa'nın para çantası var mıydı?" sorusu yüzünden yakılanlara, Şeyh Bedrettin'e, büyük köylü ayaklanmalarına kadar uzatabiliriz. Ama artık kapitalist toplumda yaşıyoruz. Gerçekten ne istediğimizi, kim olduğumuzu bu üretim tarzına karşı mücadele ederken öğrendik. Ve tarihte ilk kez bu üretim tarzının getirdiği toplumsal, teknolojik, bilimsel ve felsefi gelişmeler, binlerce yıldır ilk kez projemizin gerçekleşmesinin önkoşullarını, başarı olanaklarını bize sunmaya başladı.

Bu bağlamda dikkatimizi, tarihimizin, kapitalist üretim tarzı altındaki son bölümü üzerinde yoğunlaştırırsak, ilk devrimci atılımı, komünizm ilkelerini gerçekleştirme çabalarını, Fransız devriminden (1792) başlatabilir, Paris komününe kadar uzatabiliriz. Fransız dev-

riminin bir burjuva devrimi olduğunu tabii ki biliyorum. Ama hem, bu sonuca ilişkin bir tanımlamadır hem de ben o devrim içindeki, bizim tarihimizle ilgileniyorum. Bu dönem, "sınıfları" ortadan kaldırarak eşitlik, özgürlük, kardeşlik ilkelerini yaşama geçirecek bir toplum kurma girişimi ile başladı, halk tabakalarının siyasi hareketini, buna dayalı isyan/ayaklanma yoluyla siyasi iktidarı ele geçirme düşüncesini tarihimize soktu. Bu halk hareketi zaman içinde mülk sahibi sınıfları içinden atarak proleter bir karakter kazandı ve bize bu yeni sınıf şekillenmesinin kendini devlet olarak, komünist ilkeler ile kurması halinde ortaya nasıl bir devletin çıkabileceğini de 1871 Paris Komününde gösterdi.

İkinci devrimci atılım dönemi 1917 Ekim Devrimiyle başladı ve 1968/73 dönemine kadar sürdü. Bu dönemde komünist hareket, projesini, kitlesel sendikalar, disiplinli partiler, hatta ordular ve nihayet devlet aygıtı yoluyla hayata geçirmeye, gerçekleştirmeye çabaladı.

Birinci dönemde Paris Komünü kurduğu devleti merkezileştirerek ve yaygınlaştırarak koruyamadığı için komünist projeyi gerçekleştiremedi. İkinci dönemde komünist hareket, güçlü devletlerin yapısal özellikleriyle, komünizmin eşitlik, özgürlük ilkeleri arasındaki sorunları aşamadığı, kapitalizmin ekonomik kültürel rekabetine direnecek dinamik yapılar oluşturamadığı için zaman içinde başarısız oldu.

Bu iki devrimci atılım dönemine baktığımızda, yaklaşık 40 yıllık gericilik dönemleriyle karşılaşıyoruz: 1871-1917 ve 1968/73-2010(?) Devrimci dönemlerde, akılcılığın, kolektivizmin yükselmesine karşılık, gericilik dönemlerinde Aydınlanma düşmanlığının, mistisizmin, bireyciliğin öne çıktığını görüyoruz. İki binli yıllardan bu yana, kapitalizme yönelik eleştirilerin, halk hareketlerinin giderek isyanların, bir mali krizle de çakışarak yeniden yükselmekte olmasına bakarak, yeni bir devrimci yükseliş dönemine giriyor olabiliriz diye düşünüyorum.

Dönemler ve Yapısal Belirleyiciler

Önceki bölümdeki, "zaman blokları" ayrımını Alain Badiou'nun çalışmalarından aldım. Bu "zaman blokları" ayrımı, 30 yıldır kapitalizmin tarihi ve krizleri üzerine, sermaye birikim rejimleri ve sınıf şekillenmeleri bağlamında neredeyse aralıksız çalışan biri olarak bana çok akla yakın görünüyor. Ancak bir adım daha ileri giderek, bu iki dönemde komünist hareketin projesini gerçekleştirme biçimlerini, kapitalist üretimin örgütlenme biçimleriyle, emekçi sınıfların, proletaryanın sınıf şekillenmeleriyle ilişkilendirmek gerektiğini düşünüyorum.

Bu yazımda bu düşüncemi yeterince kapsamlı bir biçimde gerçekleştirmem olanaklı değil. Ama daha önceki çalışmalarıma dayanarak kimi gözlemlerimi paylaşmak isterim.

1917-1968/73 dönemine kapitalizmin hızlı tekelleşme, bürokratikleşme, Taylorizm gibi "lineer" zaman/emek denetim yöntemlerini kullanmaya başlaması ve büyük bir hızla yaşanmakta olan teknolojik devrim, ağır sanayi ve verimlilik "kültü" damgasını vurur. İşçi sınıfı büyük işyerlerinde, kentlerin belli mahallelerinde yoğunlaşmaya başlamıştı. Bu başlangıçta, her zaman gençlerden oluşmasa bile genç, kapitalizme tam olarak uyumlaştırılamamış bir işçi sınıfıdır.

Komünistlerin de bu yeni teknolojilerden, Taylorizmden, elektrifikasyondan ve bunların üretime getirdiği verimlilik olanaklarından gözleri kamaşmıştır. Bu teknolojilerin getirdiklerinin yanı sıra özgürlüklerden alıp götürdüklerinin, Lenin dahil henüz kimse farkında değildir. Dahası, kapitalist üretimin, devletin, hatta toplumun bürokratik örgütlenmeleri, kaçınılmaz olarak sınıfın şekillenme biçimi ve toplumsal yapının belirleyiciliği bağlamında hemen her yerde komünist hareketlere ve örgütlenmelerine damgasını vurur.

Gerek savaş ekonomileri, gerekse de II. Savaştan sonra şekillenen sermaye birikim modeli Fordizm bu yukarda saydığım özellikleri daha da ileri götürdü ve evrenselleştirdi. Bu üretim teknik-

leri, yeni refah devleti ve kitlesel tüketim, eğlence, gösteri toplumu kurumlarıyla, popüler kültür ürünleriyle de desteklendiler. Kitlesel işçi sınıfı kitlesel sendikalar ve sosyal demokrat partilerle denetim altına alındı. Komünist hareketin iktidar olduğu toplumların, kapitalizmin bu üretim ve tüketim modeliyle rekabet edecek bir alternatif sunamadıklarını, giderek ilk gelişme hızlarını, hatta kültürel dinamizmlerini kaybetmeye başladıklarını görüyoruz.

Amacım bu toplumların bir ekonomik, siyasi çözümlemesine girmek değil de dönemin kapitalizminin örgütlenmeleriyle ve işçi sınıfı şekillenmeleriyle, komünist hareketin yarattığı biçimler arasındaki kimi ilişkilere dikkat çekmek olduğundan, bu bölümü burada kesiyorum.

1917-1968 döneminde komünist hareketin en başarılı örneklerinin, tüm zaaflarına ve yetersizliklerine karşın başarılarını, çalışma ve örgütlenme biçimlerini, işçi sınıfının şekillenmesinin ve var oluş coğrafyasına ve teknolojisine uydurabilenler arasından çıktığını görüyoruz. Vurgulamak istediğim bir nokta bu.

Bugün de başarı, yeni bir "sol" yaratmaya çalışmaktan değil (bu, düzenin bekçilerinin, müşterilerinin ve sığıntı entellerinin işi) komünizmin yeni, bu yeni döneme uygun mücadele biçimlerini, araçlarını (örgütler ve söylemler) oluşturmaktan ya da var olan yapıların bunlara uyumunu sağlayabilmekten geçiyor. Bunun için de, öncelikle işçi sınıfının yaşamakta olduğu dönüşümleri, teknolojik devrimin sosyal ve kültürel etkilerini, getirdiği emek ve sınıf biçimlerini anlamak gerekiyor. Ek olarak, sermayenin saldırılarının aldığı özgün biçimlerini, bu saldırıların emekçi sınıfların yaşamlarında yarattığı tahribatın ve buna karşı gelişen tepkilerin aldığı özgün biçimleri tanımak, bunların yarattığı mücadele alanlarının hemen hepsinden yararlanmak, bu alanlarda tepkilere uygun araçları ("çalışma tarzı", örgüt vb.) gerekiyor diye düşünüyorum.

29.03.2011

Bir "Olay" Olarak Kızıldere

Bu yıl Kızıldere katliamında devletin öldürdüğü komünistler önceki yıllarda görülmedik bir canlılıkla ve heyecanla anıldı. Üzerinden 39 yıl gibi adeta bir kuşaktan daha uzun bir süre geçmiş olmasına karşın, Kızıldere katliamında ölen komünistlerin anısının hâlâ bu kadar güçlü bir biçimde, bu kadar güçlü sadakatleri harekete geçirmeye devam ediyor olmasının üzerinde dikkatle durmak gerekiyor.

Bu bağlamda Kızıldere katliamı o zaman "yapı"nın (Türkiye'deki siyasi ve ekonomik güç ilişkilerinin oluşturduğu kümenin) içine uymayan onun tarafından bastırılamayan ve denetim altına alınamayan birçok "yeni"yi barındıran, beklenmedik, gerçekleştiğinde, "yapı"da travma yaratan, yeni bir şeyleri (hakikati ve sadakati) gündeme getiren, gösteren ve özgün bir öznenin tarih sahnesine çıkmış olduğunu haber veren bir tekillik *(singularity),* diğer bir deyişle bir "olay" olarak düşünülebilir.

Gerçekten de "Kızıldere katliamı" zamanda çok kısa bir yer kapladı ve hemen gösteri toplumunun sahnesinden çıktı. Ancak, bu zamanda kısa var oluş, bu "olay"ın, kısa zamanda hızla genişleyen duygusal ve siyasi sadakatlerin ortaya çıkmasına, 1970'lere damgasını vurmasına engel olamadı. Egemen sınıflar, 1980 askeri darbesiyle bu izleri silmek için 1971-72 düzenine göre çok daha yoğun bir şiddet ve yıldırma dalgasını, bugün "liberal ve sol liberal" olarak nitelenen kesimlerin, postmodern sofistlerin desteğini de alarak harekete geçirdiler. Bir, hatta iki gençlik kuşağından, meta manyağı, tüketim has-

tası, benmerkezci, "kapitalist gerçekçi", uyumlu bireyler üretmek için büyük çaba harcadılar. Doğru yaşanmış bir dönem olarak 1970'lerin anılarım, bir markalar, imajlar dalgası altında boğmaya çalıştılar ama geçen yıl 1 Mayıs'taki pankartlar ve sloganlar, bu yıl Kızıldere katliamında öldürülen komünistlerin bu kadar güçlü bir biçimde anımsanması, başarılı olamadıklarını gösteriyor.

Bu yıl "Kızıldere"nin bu kadar canlı bir biçimde anımsanması da bir rastlantı değil. Dün Kızıldere olayı, tüm dünyayı sarsan "1968-73" dalgasının üzerinde ortaya çıktı. Bugün de havada "bir şey"ler var, yine yeni bir kuşak, Avrupa ülkelerinden Kuzey Afrika'ya tarih sahnesine çıkıyor...

"Olay" ve Yeni Dalga

Kızıldere'de THKO kadrolarının ve THKP-C liderliğinin "olay" mekânında birlikte bulunmaları "zamanın ruhuna", "olayın" diyalektiğine son derecede uygun bir durumdu.

O dönemde Türkiye'de deneyimli, bilgili, fedakârlığından kuşku duymamıza hiçbir neden olmayan başka komünistler de vardı. Ama onlara baktığımızda, kapitalizmin Fordist (bürokratik, kitlesel işçiye ve kitlesel üretime ve tüketime dayalı) sermaye birikim rejiminin başlayan yapısal kriziyle birlikte geride kalan döneme ait olduklarını görüyoruz. Dahası bu komünistler, o sırada nihai krizlerine girmeye başlayan iki sosyalist deneyimin (Rus ve Çin devrimlerinin) sadakatlerini taşıyorlardı.

Buna karşılık, yeni başlayan dönemin "ilk raundu"nda "zamanın ruhu"nu, hem kapitalizme hem de sosyalizmin andaki örneklerine başkaldıran, yeni olanaklar arayan bir gençlik hareketi/isyanı, düzenle uzlaşmayı en keskin bir biçimde reddeden, Kızıl Tugaylar, Tupamaros, Kızıl Ordu Fraksiyonu (Baader Meinhof), FKÖ, Kara Panterler gibi yapıların, Che'nin eylemleri, Küba Devrimi, Vietnam Savaşı, ABD'de Sivil Haklar Hareketi belirlemektedir. Bu yeni dönemi anlamaya çalışan yaklaşımlar yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır.

THKP-C ve THKO bu yeni dönemin ürünü iki harekettir (İbrahim Kaypakkaya da bu yeni döneme, yeni arayışlara aittir ama konu Kızıldere olduğundan ne yazık ki üzerinde duramıyorum); bu dönemin özelliklerini, gücünü ve de zaaflarını taşımaktadırlar. Bu yüzden yollarının kesişmesi de "olay"ın doğasına uygundur, hatta doğasının gereğidir.

Yeni Dalganın Öznesinin Simgesi Olarak Mahir Çayan

Mahir siyasi yaşamına başladıktan sonra kısa sürede, bir önceki dönemi eleştirmeye, kendini ondan ayırmaya, teori, örgüt, çalışma tarzı bağlamlarında yeni dönemi anlamaya çalışan arayışlara yöneldi. Bu çabaların sonucunda ortaya "Kesintisizler" olarak bilinen ve Mahir'in kopuş sürecini yansıtan denemeler çıktı. Bu denemelere bakınca Kesintisiz I'in önceki dönemin izlerini taşıyan bir çalışma olduğunu görüyoruz. II-III ise Mahir'in yeni dönemin fena halde ayırdına varmış olarak kendi cevaplarını hızla üretmeye başladığı metinlerdir. Bu yüzden, henüz 25 yaşındaki bu genç komünistin, yeni ve hâlâ bugün bile üzerinde düşünmeye ve geliştirmeye açık en ilginç teorik yaklaşımları ve kavramları kendilerini II ve III'te gösterirler.

Bu yazının amacı bu kavramları tartışmak olmadığından bazılarına kısaca değinmekle yetineceğim. Bunların en güçlüsü, kapitalist parlamentarizmin, giderek artacak olan bir hızla yaşamaya başladığı dejenerasyonu betimleyen, totaliter/faşist biçimlerle, artık bir imkânsızlığa dönüşen demokratik cumhuriyete ait biçimleri içeren bir hibrid ve istikrarsız devlet biçimi olarak "oligarşik devlet" kavramıdır. Bugün liberal demokrasi kavramı altında sermayenin totaliter egemenliğine dönüşmüş, bizzat muhafazakâr siyaset bilimciler tarafından "piyasa devleti" olarak tanımlanan bir siyasi yapıyla karşı karşıyayız. Buna "terörizme karşı mücadele" bahanesiyle devreye sokulan uygulamaları da ekledik mi, Mahir'in "oligarşik devlet"

kavramıyla, daha ilk belirtileri ortaya çıkarken başarıyla yakaladığı olgunun en gelişmiş haline ulaşıyoruz.

"Suni denge" ve "ideolojik önderlik" kavramlarına baktığımızda, işçi hareketinin Fordizmin baskısı karşısında devrimci bir karşı dalga oluşturamamış olmasını, 1970'lerde kapitalizmin kültürel egemenliğiyle açıklamayı deneyen "karşıt kültür" teorilerinin, Guy Debord'un "Gösteri toplumu" çalışmasının boğuştukları teorik sorunları, kaygıları ve çözüm arayışlarını kolaylıkla görebiliyoruz. Karşıt kültür teorileri Mahir öldürüldükten sonraki yıllarda geliştirildiler. Mahir'in Guy Debord'un 1968'de yayımlanan çalışmasını ve Gramsci'nin 1950'lerde Avrupa'da yayımlanan *Hapishane Defterleri*'ni okuma şansına sahip olduğuna ilişkin bir veri yok elimizde. Ancak, "suni denge" ve "ideolojik önderlik" kavramlarının, ideolojinin yeni işleyiş biçimlerine, kapitalizmin toplumu kültürle denetim altına alma kapasitesine ilişkin yeni döneme ait sorunları paylaştığını görüyoruz.

Emperyalizmin "içsel olgu olması"na ilişkin saptamasının tanımladığı gelişmelerin en yetkin biçimlerini de 1980'lerin ortasında resmen IMF ve Dünya Bankası programlarıyla yaşamaya başladık. IMF'nin dayattığı neoliberal ilkeler "kalkınma/gelişme" kavramlarının yerini aldı, dış kaynağa mecbur bırakılan ulusal hükümetlerin seçenekleri yerli kapitalist sınıfların baskısıyla daraltıldı, elleri kolları bağlandı; seçmenin ekonomi yönetimini etkileme olanakları elinden alındı.

Bu çalışmaların sonucunda, "sömürge tipi faşizm" saptamasının ve "Zamanın Ruhu"nun etkisiyle (her özne kendi zamanına aittir ama eylemlerinin sonuçları bu zamana sığmayabilir) Mahir, kapitalizme ve emperyalizme karşı tek olanaklı ve en uygun mücadele biçimini "silahlı mücadele", "öncü savaşı" olarak saptadı.

Bu tartışmada beni, Mahir'in bu saptamalardan çıkardığı so-

nuç "doğru muydu?" yoksa bu "trajik bir hata mıydı?" gibi sorular ilgilendirmiyor. Zaten Mahir'in ait olduğu "zaman bloku" da hızla geride kalıyor. Bugün esas önemli olan şudur: Platon, "Devlet" çalışmasında, "toplumsal adalet", adaletli site/devlet nasıl olur sorusuna cevap ararken, erdemli olmayı kendi doğasına uygun biçimde davranmak olarak saptar. Mahir (ve yoldaşları) yaptığı teorik saptamalardan çıkardığı siyasi sonuçları sonuna kadar kabul ederek erdemli olmanın en yüksek örneklerinden birini sergilemiştir.

Olayın Hakikati Üzerine

Bugün Kızıldere olayını anımsayanlar, sadakatini hâlâ taşıyanlar aslında neyin sadakatini taşıyorlar? Tabii ilk elde kapitalizme ve emperyalizme karşı uzlaşmaz bir duruşa sadakati taşıyorlar. Ama bence bugüne ışık tutabilecek iki özelliği daha var "Kızıldere olayı"nın ve Mahir'in erdeminin.

Bunlardan birincisini şöyle düşünmeye başlayabiliriz: Siyasi analizler, bunları yapanların karşısına yalnızca siyasi değil, aynı zamanda ahlaki talepler de koyarlar. Mahir, "suni denge", "sömürge tipi faşizm" saptamalarını yaptıktan sonra, bu saptamalardan çıkardığı siyasi sonuçları, bu sonuçlar bireyin var oluşu açısından ne kadar zor taleplerle gelirlerse gelsinler kabul etti ve gereğini yaptı. İkincisi, bu sonuçların dayattığı koşullarda, dostla düşmanı kalın çizgilerle ayırmayı bildi. Deniz'lerin idamını engellemek için başladığı eylemi sonuna kadar götürdü. Bu noktada insanın aklına ister istemez, kendisinden yüzlerce kat büyük bir gücü Termopil'de durdurmaya karar veren Leonides geliyor: Kavgaya, kazanma ya da kaybetme olasılığını düşünmeden, gerekli olduğu için girmek... Kavafis'in bir dizesiyle:

Ne onurludur, o insanlar ki yaşamlarında
İnançlıdırlar ve savunurlar kendi Termopillerini

Ve "Sadakat" Üzerine

Zizek "Yeniden Lenin" başlıklı makalesinde bir yerde "Şimdi Lenin gibi yapmak gerekir" diyor ve ekliyordu "Tabii ki ben salak değilim, aynısını yapalım demiyorum, onun gibi yapalım" (anladığımdan aktarıyorum) diyordu. "Lenin 'Şimdi yeni koşullar var' diyerek bu koşullara uygun tutumu geliştirmeye koyulmuş."

Mahir'in de Lenin gibi yapmış olduğunu (bu tutumun sonuçlarını değil tutumu konuşuyorum burada) görüyoruz. Kızıldere'ye sadakatin gereği de Mahir'in yaptığını (silahlı öncü savaşı mücadelesi...) yapmak değil "onun gibi yapmaktır" diye düşünüyorum.

Bu açıdan bakınca bugün iyimser olmamı gerektiren gelişmelerin yanı sıra, beni kötümserliğe iten gelişmeler de görüyorum. "Zamanın Ruhu"na uygun olduğundan bunlardan yalnızca beni kötümser olmaya iten bir gözlemime değinerek bu yazıyı bitirmeye çalışacağım.

Bugün Türkiye komünist hareketinin ana kümeleri, AKP hükümetinin sıradan bir muhafazakâr hükümet olmadığı konusunda anlaşıyor gibi görünüyorlar. Dahası, bu hükümetin emperyalizmle ilişkisi, temel hak ve özgürlükleri hatta Aydınlanma geleneğinin değerlerini hedef alan bir rejim değişikliği gerçekleştirmekte olduğunu da düşünüyorlar. Bu gelişmelere bakınca da bu siyasi akımlar, faşizme, totalitarizme giden ya da daha şimdiden ulaşmış bir devlet biçimi ile karşı karşıya olduğumuza ilişkin teorik siyasi saptamalar yapıyorlar.

Önümüzde bir genel seçimler var ve AKP'nin bu seçimleri de kazanması bekleniyor. Hem de toplumda bir siyasi hareketlenmenin, toplumsal muhalefet dalgasının yükselmeye, AKP'nin söyleminin etkinliğini kaybetmeye başladığı, buna karşılık hükümetin kanun kuvvetinde kararnamelerle yönetmeye hazırlandığı, idam, hadım gibi bedensel cezaları tartışmaya açmaya başladığı bir dönemde...

Türkiye komünist hareketi, bu saptamaları/gözlemleri yapıyor olmasına karşın seçimlere sıradan bir muhafazakâr partiye karşı ve

olağan koşullarda giriyormuş gibi davranıyor. Gruplar, partiler seçimlere kendi başlarına ve kendi adaylarıyla giriyorlar. Birileri yüzde 10 barajı için blok kuruyor. Olağan koşullarda son derecede makul olan bu tutumlar, ne yazık ki günün ve rejimin var olan ve gelmekte olduğu görülen/saptanan özelliklerine ilişkin yapılan teorik saptamalarla uyum içinde olmuyor.

En zor koşullarda gerçekleştirilen THKP-C, THKO işbirliğinin, teorik saptamaların siyasi sonuçlarını en zor koşullarda kabul etmenin izlerinin (olayın bu izlerinin) bugün çok zayıf olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki bir de aklıma, size abartılı gelebilir ama, III. Enternasyonal'in, iş işten geçtikten sonra benimsediği "Birleşik Cephe" politikasından önceki "III. Dönem" olarak bilinen macerası geliyor. Bu dönemde gündeme gelen "sosyal faşizm" sloganı ve bu programla uyumlu politikalar, komünistlerden farklı "sol" hareketleri, "sosyal demokratları" faşistlerle eşitleyen böylece faşizme karşı bir birlik oluşturulmasını engelleyen, hatta solun güçlerini bölen, enerjisini boşa harcamasına yol açan politikalar olarak tarihe geçtiler...

08.04.2011

Seçimlerden Sonra Yapılan Değerlendirmelere Katkı Olmak Üzere Bazı Düşünceler[1]

Bence, Lenin'in siyasi eylemine yön veren mantığı en güzel sergileyen metinlerden biri "Devrimimiz – N. Sukhanov'un Notları Üzerine" (*Pravda,* No.117, 30 Mayıs 1923; *Bütün Eserler,* Cilt 33, s.476-80; *Progress Publishers,* Moskova, 1965) başlıklı makaledir. Ben bu makalesinde, Rusya'da sosyalist devrimin koşullarının olmadığını, devrimin prematüre olduğunu ileri süren yaklaşımlarla tartışırken, Lenin'in, bizlere, devrimci eylemin mantığına ve "realite"ye bağlı kalmanın sorunları üzerine çok önemli ipuçları sunduğunu düşünüyorum.

Örneğin, ben Lenin'in bu makalesinde, her gerçek devrimci siyasi etkinliğin (mücadelenin), "realiteye" ("yapının" kurulu düzenine, bu düzeni bir arada tutarak ona anlam veren ideolojik/simgesel unsurlara) karşı sürdürülen bir etkinlik olduğu saptamasına önemli bir destek buluyorum. Bu anlamda devrimci mücadele "realist" değil "antirealist" bir mücadeledir.

Bu saptamayı şöyle geliştirebiliriz: "Realite", toplumdaki egemenlik ve iktidar ilişkilerinin, ideolojik aygıtları, kültür endüstrisi,

---

(1) Bu yazı, Türkiye Komünist Partisi'nin seçimlerden sonra başlattığı değerlendirme sürecine katkı olarak hazırlanan bir denemenin, kısaltılmış ve "edit edilmiş" versiyonudur. Yazının bu haliyle, içinde geçen "komünist", "komünist parti" kavramları, belli bir partiye değil türe ilişkin –jenerik– olarak kullanılmaktadır.

hatta akademik kurumları aracılığıyla üreterek karşımıza, "yaşam dünyasını" (tabii onun sınırlarını) temsil etmek üzere koyduğu şeydir. Devrimci mücadele, bu realiteyi kabul etmez, ona, bu "yaşam dünyasına", müdahale ederek onu değiştirmeye olanak veren bir "antirealist" tanımlamayla karşı çıkar. Sunulan "realitenin" bu yeniden antirealist tanımı, yapılacak eylemin olasılıklarını ve sınırlarını, hatta başarı olasılıklarının derecesini de belirler.

Lenin'in makalesinde, benim "okuduğum" ikinci saptama da bana şunu söylüyor: Bir konjonktürün, içerdiği olası sonuçlar yelpazesinin sınırları asla önceden bilinemez. Çünkü, devrimci özne bu konjonktürü bir kez tanımlayınca (bu antirealist bir tanım olacaktır), buna, bir tanımlayıcı özne olarak kendi bilincini de ekleyerek onu ve olasılıklar yelpazesini bir kez değiştirir. Devrimci özne bu konjonktüre ilişkin yaptığı "antirealist" tanıma uygun olarak müdahale ettiğinde, içine kendisini fiziki olarak da katacağından konjonktürü bir kez daha değiştirir: Bu nedenle, konjonktürün içine girmeden ve müdahale ederek yeni bir olasılıklar yelpazesinin oluşmasına olanak sağlamadan, onun nereye gideceğini bilmek olanaksızdır.

Bunlardan, devrimci öznenin "yaşam dünyasının" maddi özelliklerinden/sınırlamalarından bağımsız, "kendi realitesini istediği gibi yapabilecek" kapasitelere sahip olduğu, deyim yerindeyse "ben yaparsam olur" tutumunu benimsemesi gerektiği sonucu çıkmaz. Ama devrimci özne müdahale ettiği konjonktürde mutlaka bir fark yaratacağına ilişkin bir özgüvene sahip olmalıdır. Dahası eğer gerçekten devrimci bir siyaset izleyebiliyorsa, bu özgüveni mutlaka gösterebileceğine de güvenmelidir.

Bunu şöyle de koyabiliriz: Bir komünist parti liderliği gerçekten konjonktüre ilişkin "antirealist" bir tanımlama ve devrimci duruş üretebildiğinde, partinin geri kalanının da bunu yaşama geçirmeye uygun özgüveni gösterebileceğine güvenmelidir.

Seçim Konjonktürü Üzerine

Bir komünist parti, burjuva düzenin meşruiyet oluşturma işlemlerinden en önemlisi olan seçimlere, bu işlemlere katkı yapma olasılığına karşın neden katılır? Geride bıraktığımız seçim döneminde partinin aldığı sonuçları değerlendirirken kullanılacak ölçütlerin oluşması açısından bu soruya kabul edilebilir cevaplar üretmek yararlı olacaktır diye düşünüyorum.

Örneğin, bu soruya cevap olarak ben şöyle olasılıklar düşünebiliyorum:

Birincisi, komünist parti, seçim döneminde halkın siyasi duyarlılıkları olağan dönemlere göre keskinleşmiş olacağından, bu ortamı bir propaganda olanağı olarak değerlendirmek ister. Bu propaganda, açıkça oy istemek yoluyla yapılabileceği gibi, bir siyasi teşhir aracı olarak kullanılır ve son anda, sansasyonel bir biçimde seçimlerden çekilerek rejimi protesto eder.

İkincisi, parti belli bir çalışma ve kampanya sürecinin sonunda, seçimlerde kendi gücünü denemek, çalışma kapasitesini, toplumsal desteğini oy alarak ölçmek ister. Bazı çok özel konjonktürlerde bu oy sınıf mücadelesinin ve işçi sınıfının kızgınlık düzeyini ölçen bir "barometre" olarak da algılanabilir.

Üçüncüsü, gündemde seçim sonuçlarına bağlı olarak faşist ya da totaliter yönde bir rejim değişikliği olasılığı varsa, parti tüm seçim faaliyetini bu sonucu engelleyecek olasılıkların (cephelerin, işbirliklerinin) yaratılmasına harcar, gerektiğinde salt zaman kazanabilmek açısından, bu totaliter-faşizan olasılığı geciktirebilecek bir burjuva partisini sandıkta (yalnızca burada ve bu nedenle işbirliği veya ittifak yapmaya kalkmadan) desteklemeyi seçebilir.

Dördüncüsü, yükselmekte olan bir devrimci dalganın üzerinde, parti bu dalgayı yukardan aşağı güçlendirebilecek olasılıkları parlamento platformunda, yasama organında da kullanabilmek için ve bu dalga henüz burjuva rejimin temsil ilişkilerini boykot etmeye hazır değilse seçimlere katılır.

"Tarih Meleği" Üzerine Bir Not

Seçim sonuçları, ortaya çıkan manzara üzerine yapılan saptamalar aklıma, Walter Benjamin'in "Tarih Kavramı Üzerine Tezler"inde Paul Klee'nin "Angelus Novus" adlı tablosuna gönderme yaparak başlayan bölümü getirdi. Benjamin, Klee'nin tablosundaki "Meleği", sırtı geleceğe dönük gözleri geçmişteki olaylar zincirine dikilmiş "Tarih Meleği"ne benzetiyor. "Tarih Meleği" geçmişe bakınca yalnızca üst üste molozları yığmaya devam eden ve bu molozları ayaklarımızın önüne fırlatan tek bir büyük, bütünsel felaket görüyor. Melek bir an durup kırılanları tamir etmek, ölenleri diriltmek istiyor ama yapamıyor. Çünkü, cennetten doğru gelen büyük bir fırtına söz konusudur. Bu fırtınanın rüzgârları o kadar kuvvetlidir ki, durmak bir yana melek kanatlarını bile kapatamaz, arkasının dönük olduğu geleceğe doğru ayaklarının önünde birikmeye devam eden molozlara bakmaya devam ederek savrulur gider.

Gerçekten de ilk bakışta tarih, yenilmiş devrimlerin enkaz yığınıdır. 1848, 1871 Paris Komünü, 1917 Rus devrimi (kimilerine göre 1930'larda, kimilerine göre de 1989'da), 1918 Alman Devrimi, Çin Devrimi, 1968 Devrimi... Şimdilerde kaygıyla izlediğimiz Küba Devrimi... Kendi tarihimize bakarsak, iki askeri darbenin büyük enkazı, kaybettiklerimiz, kaybetmeye devam ettiklerimiz.

"Tarih Meleği"nin sunduğu manzarayı veri alırsak, yenilgilerin üzerinde durursak melankoli, yeis, depresyon ve sonunda fiziki ya da siyasi intihar bizi bekler...

Ama bence bir başka yol daha var. Tüm bu "yenilgileri", enkazın manzarasını, yüzümüzü geleceğe döndürecek eylemimize entelektüel ve fiziki yakıt sağlayabilecek biçimde de okuyabiliriz. Ancak burada da, yine Banjamin'in notlarında değindiği "Küçük Çirkin Cüce"nin (teoloji) etkisinden kendimizi korumamız, geleceğin bizi bekleyen "bir gün mutlaka" cenneti olduğu inancına kendimizi kaptırmamamız gerekiyor. Aksi takdirde eğer kaptırırsak, geçmiş-

te yaşanan acıları ve kaybedilenlere ilişkin nefretimizi ve kızgınlığımızı unutabilir, kendimizi bir gün mutlaka gelecek olanların mutlu hayallerinin (reformizmin) rehavetine kaptırabiliriz.

"Tarihin Meleği"nin ayaklarının altında biriktirmeye devam ettiği "moloz yığınına" bir başka açıdan da bakabiliriz. Bu bağlamda en azından iki olasılık söz konusu diye düşünüyorum.

Birincisi, Lacan-Zizek üzerinden gelerek "her devrim bir öncekinin tekrarı ama onun yenilgisi üzerinden ilerleyen tekrarıdır" diyebiliriz. Alexis de Tocqueville de Amerika üzerine yazılarında, "demokrasi tarihsel yürüyüşüne devam edecektir, gerekirse kendi yarattığı yıkımın molozlarına basarak..." derken tam da bunu vurgulamıyor muydu? Ya da Zamyatin "nihai sayı yoktur öyleyse nihai devrim de yoktur" derken...

1848 devrimleri yenildi ama işçi sınıfı ve komünistler bu devrimden çok önemli bir ders aldılar: Proletarya burjuva sınıfından bağımsız bir siyasi çizgi geliştirmeli, kendisi için savaşmalıdır.

1871 Paris Komünü proletaryanın bu dersi yaşama geçirme çabasıydı. Bu çaba proletaryaya, kendi siyasi çizgisini geliştirmeye başlayınca, kendi iktidar organlarını üretme deneyimi şansını verdi. Bu deneyim devrimlerin tarihine "Komün Tipi Devlet" modelini ekledi.

1917 Devrimi Paris Komününden, öncelikle proletarya kapitalist devleti kullanamaz, onun yerine kendi devletini koymalıdır dersini çıkardı. Bu ders kendini Sovyet meclislerine verilen önemde, onlara yüklenen işlevde gösterir. İkincisi, 1917 Devrimi, Paris Komününden, bağımsız siyasi çizginin gerekliliğine ek olarak teorik, siyasi düşünceleri berrak ve kararlı bir liderliğin önemine ilişkin bir ders çıkardı. Nihayet 1917 Devrimi mücadelenin ve oluşmaya başlayan proletarya iktidarı noktalarının birleştirilmesine, merkezileştirilmesine ilişkin bir ders daha çıkardı. 1917 Devriminin başarısının arkasında özgün tarihsel koşullara ek işte bu dersler yatıyordu.

Peki bugün, bir sonraki devrim açısından, 1917-1936 ya da 1917-1989 döneminden, 1917 Devriminin yenilgisinden, bu kez çok daha kalıcı bir başarıyı gerçekleştirebilmek açısından ne gibi dersler çıkartmak gerekir?

Bu sonuçlara ulaşabilmek için birbirine paralel iki düşünce ekseni izlenebilir diye düşünüyorum. Geriye kalan devrimci deneyimlere baktığımızda, iki büyük devrimci dalga, bunları izleyen iki uzun gericilik dönemi görmek olanaklı. Devrimci dalgalar: 1792-1871 ve 1917-68/73 (bu 1976'ya, Mao'nun ölümüne kadar da uzatılabilir). Bu dalgaların kapitalizmin farklı dönemlerine (sermaye birikim rejimlerine, hegemonya sistemlerine) denk düştüğü ve bu dönemlere uygun mücadele ve örgütlenme biçimlerini (siyasi parti ve devlet biçimi) gündeme getirdiği söylenebilir.

Bugünlerde, 1970'lerin sonunda başlayan gericilik döneminin kapanmakta, yeni bir devrimci dalganın başlamakta olduğunu düşündüren belirtiler giderek artıyor. Bu sırada kapitalizme bakınca geride kalan 25 yılda, yapısal krize ek olarak ama onunla bağlantılı önemli yapısal dönüşümlerin yaşanmakta olduğu da söylenebilir.

Öyleyse sonuçlara bakarak moral bozukluğuna, yeise ve melankoliye kapılmak yerine bir taraftan, her yenilgiden sonra proletaryaya ve dünya halklarına uygulanan zulmün, baskıların ve kapitalizmin her gün milyarlarca insana uygulamaya devam ettiği nesnel şiddetin acılarını yeniden anımsar ve öfkemizin ateşini canlandırırken aynı anda bir önceki devrimci dalganın derslerini bir an evvel üretmek gerekmez mi?

İkincisi: Benjamin'in "Çirkin Cücesini" (teolojik düşünce) bir kez tarihsel materyalizmden kovunca, geleceğin belirsiz olduğunu, zaferin garanti olmadığını görmenin yanı sıra, tarihin her an önümüze beklenmedik yeni olaylar ve olanaklar sunabileceği gerçeğine ulaşabiliriz. Nitekim tarihe böyle bir bakış devrimlerin her zaman hiç beklenmedik anda patlak verdiğini (bkz. "olay" kavramı),

ama ondan sonra geriye doğru bakınca kaçınılmazlıklarının kolaylıkla kavranabildiğini gösterecektir.

Bir kez "Çirkin Cüce" kovuldu mu, tarihten gelen umutsuzluktan ve geleceğe ilişkin pasif reformist bekleyişten kurtulmak ve gelecek olaylara hazırlanmaya devam etmek, dahası bunları yaratabilecek fırsatları kollamaya başlamak söz konusu olabilecektir. "Gelecek" eğer biz yaparsak gelecektir.

Bunu da geçmişi tekrarlayarak, enkazın parçalarını birleştirmeye, ölüleri canlandırmaya çalışarak yapamayız. Geçmiş devrimlerin yarım bıraktığı görevler, sorduğu ama cevabını bulamadığı sorular ve hatta soramadığı sorular bizi bekliyor... Ama geçmişte açık kalan hesaplara, çekilen acılara olan öfkeyi asla unutmadan...

30.06.2011

Komünistler, Ulusal Sorun ve Birlikte Mücadele Paradigması

Seçimlerden sonra kimi komünistlerin Kürt siyasi hareketinin temsilcisi BDP'nin meclis grubunda yer alması, ilginç ve yararlı olma potansiyeli taşıyan tartışmalara yol açtı.

Bir "Çatı Partisi" projesini de içeren bu tartışmalar henüz yeni başlamış olmakla birlikte, BDP Eşbaşkanı Filiz Koçali'nin *Akşam* gazetesinden Özlem Çelik'in bir sorusuna verdiği cevap, Ertuğrul Kürkçü'nün *Bianet'de* yayımlanan "Sosyalistler BDP Meclis Grubu'nda Ne Arıyor" başlıklı açıklaması, Ertuğrul Kürkçü ve ÖDP Genel Başkanı Alper Taş'ın, Temmuz Festivali kapsamında Samandağ'da gerçekleştirilen "Solda Örgütlenme ve Yeniden Kuruluş" panelinde yaptıkları konuşmalardan *BirGün* gazetesinin aktardıkları, konunun ana hatları hakkında bir fikir edinmeye olanak sağlıyor.

Kürt sorununun geleceği kadar, Türkiye komünist hareketinin "birlikte mücadele etmesinin olanakları" sorunuyla da yakından ilgili olan bu tartışmaya ilişkin kimi notlar düşmeden önce bu tartışmanın evrensel düzeyde ve tarihsel olarak ait olduğu "Komünistler ve Ulusal Sorun" paradigmasıyla ilgili en temel metinlerden birini, V.I. Lenin'in Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'ne sunduğu "Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Taslak Tezler" (5 Haziran 1920) ve bu konu ile ilgili olarak kongreye verdiği raporu (19 Temmuz-7 Ağustos)[1], "bizden öncekilerin" konuya nasıl yaklaştığına bakmak açısından kısaca anmak istiyorum.

(1) Lenin, *Collected Works,* 2nd Edition Publishers, Moscow, Cilt 31, sf.144-151. (Alıntı yaparak değil, kâh kısaltarak kâh açarak aktarıyorum – E.Y.)

Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine 12 Tez ve Rapor

Lenin'in 12 tezinin tamamını burada ele almak olanaklı değil. Konumuz açısından özellikle önemli olan, 1. Tez, 2. Tez ve 11. Tez üzerinde yoğunlaşmak sanırım şimdilik yeterli olacak.

Birinci tezde Lenin genel olarak eşitlik ve uluslar arasındaki eşitlik sorununun soyut ve biçimsel olarak konmasının burjuva demokrasisinin doğasıyla ilişkisine dikkat çekiyor. Burjuvazinin bu soyut ve biçimsel eşitlik ilkesini sınıfların kaldırılmasına karşı silah olarak kullandığını anımsatıyor. Eşitlik talebinin gerçek anlamının, sınıfların ortadan kaldırılması talebinden oluştuğunu saptıyor.

Diğer bir deyişle sınıfların ortadan kalkması talebiyle başlamayan bir eşitlik talebi, burjuvazinin "komünist hipoteze" karşı harekete geçirdiği ideolojik cephaneliğe ait bir kavram olarak kalmaya mahkûm oluyor.

Lenin ikinci tezinde bu temelden hareket ederek, ulusal sorunun da soyut ve biçimsel olarak konamayacağını, bu bağlamda üç koşulun göz önüne alınarak somutlaştırılması gerektiğini savunuyor.

Lenin'e göre bu koşullardan birincisi özgün tarihsel ve özellikle ekonomik koşulların göz önüne alınmasıdır. İkinci koşul olarak ezilen sınıfların, çalışan, sömürülen halkların çıkarlarıyla genel olarak ulusal çıkarlar kavramı arasında kesin bir ayrım yapmak gerekir. Çünkü ulusal çıkarlar, egemen sınıfların çıkarlarıdır. Üçüncü koşul olarak Lenin finans kapital ve emperyalizm döneminin özelliklerine dikkat çekiyor: Dünyanın büyük çoğunluğunun finansal yollarla ya da sömürgeleştirerek boyunduruk altına alınmasına ilişkin gerçeklerin üzerini örten burjuva demokratik yalanlara karşı mücadele edebilmek için ezilen, sömürülen, bağımlı uluslar ile, dünya halklarını ezen sömüren çok az sayıda gelişmiş kapitalist ülke arasında kesin bir ayrım çizgisi çekmek gerekir.

Lenin 3. Tezde, I. Paylaşım Savaşı'na değindikten sonra, 4. Tez-

de, ulusal sorun ve sömürgeler sorunu konusunda Komünist Enternasyonal'in tüm politikasının, bütün ulusların proleterlerinin ve çalışan sınıflarının, toprak sahiplerini ve burjuvaziyi devirmeyi hedefleyen birliğine dayandığını savunuyor.

Lenin 10. Tezde enternasyonalizm konusuna değinirken, "Küçük Burjuva Enternasyonalizmi" ile proletarya enternasyonalizmi arasında ilginç bir ayrım yapıyor. Lenin'e göre birincisi kendini ulusların eşitliğini tanımakla sınırlandırır... Böylece küçük burjuva enternasyonalizmi ulusal çıkar kavramına hiç dokunmaz.

Lenin'e göre, proletarya enternasyonalizmi, proletaryanın bir ülkedeki mücadelesinin çıkarlarının, proletaryanın dünya çapındaki mücadelesine tabi kılınması ve burjuvazi üzerinde zafer kazanan bir ulusun proletaryasının, uluslararası sermayeyi devirmek için en büyük ulusal fedakârlığı yapmaya istekli olması gerekiyor.

Lenin 11. Tezde, feodal, ataerkil ve ataerkil-köylü ilişkilerinin ağırlıklı olduğu devletlerde ve ülkelerdeki mücadele koşulları üzerine bazı uyarılar yapıyor; komünist partilerin burjuva-demokratik kurtuluş hareketlerine yardım etmesinin yollarını ve koşullarını sıralıyor.

Birincisi, en etkin yardımı yapma görevi, öncelikle geri kalmış ülkenin sömürge olarak ya da finansal yollarla bağımlı olduğu ülkenin işçilerine düşer. İkincisi, geri kalmış ülkenin ruhban sınıflarına, diğer gerici, pre-kapitalist (Lenin ortaçağ diyor) unsurlara karşı mücadele etmek gerekir. Üçüncüsü, Avrupa ve Amerikan emperyalizmine karşı mücadeleyi, hanların, toprak sahiplerinin ve mollaların konumunu güçlendirme amacıyla birleştirmeyi hedefleyen Pan-İslamist ve benzeri akımlara karşı mücadele etmek gerekir. Dördüncü olarak Lenin, geri kalmış ülkelerdeki feodal unsurlara ve toprak sahiplerine karşı köylü mücadelelerinin desteklenmesi gerektiğini savunuyor. Lenin altıncı koşul olarak çok önemli bir uyarıyla, geri kalmış ülkelerdeki burjuva demokratik ulusal hareketlere bir komünist renk verme (gibi sunma) çabalarına kararlı bir biçimde diren-

mek gerekir diyor. Dahası Lenin, Komünist Enternasyonal'in bu burjuva demokratik ulusal hareketleri desteklemesi gerektiğini savunurken bu desteği bir koşula, "Bu ülkelerde gelecekte, yalnızca ismen değil gerçekten komünist bir karaktere sahip olacak partileri oluşturacak unsurların bir araya getirilmesi, kendi uluslarının burjuvazisine karşı mücadelenin özgün görevlerini anlayabilmelerine olanak sağlayacak biçimde eğitilmesinin sağlanması" koşuluna bağlıyor. Kısacası Lenin, geri kalmış ülkelerde burjuva demokratik ulusal hareketlere verilecek desteği, komünistlerin serbest çalışma, eğitim ve örgütlenme koşullarına bağlıyor.

Lenin'e göre Komünist Enternasyonal, sömürgelerde ve geri kalmış ülkelerde burjuva demokrasisiyle geçici ittifaklar yapmalı ama onlarla birleşmemelidir. Lenin, komünist hareketin, proleter hareketin bağımsızlığını, bu hareket en embriyonik (en küçük, doğum aşamasında) biçimde bile olsa, her koşulda mutlaka muhafaza etmesi gerektiğini savunuyor.

Lenin'in bu tezleri tartışıldıktan sonra, 19 Temmuz-7 Ağustos toplantısında kongreye verdiği raporda, daha kesin ve açık ifadeler kullandığı görülüyor.

Raporda, sömürge sorununda ve ulusal sorunda, somut ekonomik koşulları, somut gerçekliği ölçüt almak gerektiği saptanıyor. Devamla emperyalist dönemin koşullarına değiniliyor. Lenin, geri kalmış ülkelerde, sömürgelerde, burjuva demokratik hareket yerine ulusal-devrimci hareket kavramını kullanmaya karar verdiklerini açıkladıktan sonra, her ulusal hareketin en fazla burjuva demokratik bir karaktere sahip olabileceğine işaret ediyor.

Rapor, komünistlerin burjuva-kurtuluş hareketlerini, bunlar eğer gerçekten devrimciyse ve bu ulusal hareketlerin savunucuları komünistlerin köylüleri ve sömürülen kitleleri devrimci bir ruhla eğitme ve örgütleme faaliyetlerini engellemiyorsa desteklemelidirler ve destekleyeceklerdir diyor.

"Çatı Partisi", "Birlikte Çalışma", Meclis Grubuna Girme"...

Lenin'in imzasını taşıyan ve Komünist Enternasyonal'in onayını alan tezleri çok kısaca şöyle özetleyebiliriz:

1. Ulusal sorun, soyut bir eşitlik ve özgürlük (Lenin bu kavramı kullanmıyor, kendini eşitlikle sınırlıyor) ilkesine göre değil, somut ekonomik ve uluslararası koşullar, emperyalizm ve finans kapital, uluslararası sermaye vb... göz önüne alınarak değerlendirilir.
2. Komünistlerin ulusal harekete verdikleri ve vermeleri gereken destek "koşulsuz" değildir. Bu destek, ulusal hareketin, komünistlerin köylülük ve proletarya arasında bağımsız çalışma yapabilme hakkının kabul edilmesine bağlıdır.
3. Ulusal hareketlere destek vermek için, bunların içindeki dinci, ataerkil, feodal unsurlara karşı da mücadele ediyor olmak gerekir.
4. Ulusal harekete verilecek destek, geçici (!) ittifaklar, birleşme içine girme anlamına gelmez, komünistler mutlaka kendi bağımsızlıklarını, varlıkları ne kadar embriyo aşamasında olursa olsun, her koşulda korumalıdırlar.
5. Ulusal hareketlere komünist özellikler atfedilmesine kararlı bir biçimde karşı çıkmak gerekir.

Yaklaşık 90 yıl önce, uzun bir gericilik dönemini izleyen yeni bir devrimci dalga daha yeni başlarken, bir devrimin ardından ve bugüne göre çok ileri örgütlenme koşullarında oluşan bu tezlerden bugün ne kadar yararlanılabilir? Ben kısaca özetlediğim bu beş maddenin bugün de geçerli olabileceğini, hatta olması gerektiğini düşünüyorum.

Bu saptamadan hareketle, Türkiye komünist hareketinin, en azından Hikmet Kıvılcımlı'nın Kürt sorununu analiz eden çalışmasından bu yana Kürt sorununu her zaman gündeminde tuttuğunu ve

esas olarak Kürt özgürlük hareketini koşulsuz desteklediğini kabul etmek gerektiğini düşünüyorum. Buna karşılık Kürt siyasal hareketinin geçmişte, kendi örgütsel ve askeri yapısını oluşturma sürecinden başlayarak, egemen olduğu bölgelerde, Türkiyeli ya da başka ülkelerden komünistlere serbest çalışma hakkı tanınmadığına ve hâlâ tanınmıyor olmasına ilişkin yaygın iddiaların çok kaygı verici olduğunu düşünüyorum. Kürt siyasi hareketine, bu hareketin kendi içindeki sınıfsal ayrışmanın henüz yaşanmamış olduğu bir dönemde, sosyalist (komünist) özellikler atfetmenin de doğru olmayacağını düşünüyorum.

"Çatı Partisi" ya da birlikte örgütlenme tartışmasına gelince, Filiz Koçali'nin "Sosyalistlerin, azınlıkların, çeşitli inanç gruplarının, muhafazakâr Kürtlerin, birçok partiye dağılmış olan Alevilerin, gençlerin, emekçilerin, kadınların, aydınların temsil edildiği bir çatı partisi düşünüyoruz. Henüz tartışma aşamasında. Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku ile bunun ilk adımını attık. Türkiye'yi dönüştürecek güç böyle bir bileşimdir" saptamasının Lenin'in uyarılarıyla dikkat çektiği tüm olumsuzlukları içerdiğini düşünüyorum.

Bu bağlamda, Alper Taş'ın, Temmuz Festivali kapsamında Samandağ'da gerçekleştirilen "Solda Örgütlenme ve Yeniden Kuruluş" panelinde dile getirdiği kaygılara katılıyorum. Ancak Alper Taş'ın birlikte mücadele konusunda önerilerini daha bir ayrıntılandırması gerektiğini düşünüyorum.

Tam bu noktada, Alper Taş'ın "Bizce bu çatı partisi olmaz. Bunu söyleyelim.

— Parti formuyla başlamak bizce mücadeleye en başından sekte vurmak olur, fakat belli eylemlerde yan yana gelişlerle bir platform etrafında toplanmakla da olmaz.
— Belli bir hukuku, bağlayıcılığı olan, kendini tanımlayan bir oluşum olmalıdır. Bu belki bir Meclis olabilir. Her şeyi konuşabiliriz. Ancak bu parti olamaz."

saptamalarından sonra, geçmişte TKP'nin yaptığı Cephe çağrısının (bu konuda kendi kaygılarım saklı kalmak koşuluyla) neden ilgi görmediğini de anlamış olmadığımı not etmek isterim.

Ertuğrul Kürkçü'nün "Özgürlük mücadelesine eşlik etmeyen sosyalizmin esbabı mucibesi ne olabilir?" saptamasına katılıyorum. Ama sosyalistlerin bu ülkede başından beri özgürlük mücadelesine eşlik ettiğini düşünüyorum. Tabii, "eşlik etmekten" güdümünde olmayı, onun mücadelesine teknik ve söylem olarak katılmayı (Ertuğrul hemhal olmaktan umarım bunu kastetmiyordur) değil de kendi anlayışları ve koşulları bağlamında destek vermeyi anlıyorsak...

Bu konuda 1970'lere gidip, Dev Yol, Kurtuluş, Halkın Kurtuluşu, TKP gibi yapılanmaların yayın organlarına, bölgenin karakteri üzerine yazılan sayfalarca çözümlemeye, tartışmalara 1 Mayıs meydanlarında atılan sloganlara, hemen her bildirinin altına yazılan "antişovenist", "antifeodal" ilkesine bakmak yardımcı olabilir sanıyorum.

Ertuğrul Kürkçü'nün, BDP Meclis Grubuna katılmasının ise "ahde vefa"nın ötesinde, bir sosyalistin, "Ben, en büyük farkı burada yaratabilirim" kanaatinden kaynaklanıyorsa yanlış olmadığını, ama riskli olduğunu düşünüyorum.

"Yurtseverliği aşmak gerekir" saptamasının da bir anlamı var ama, bu anlamı somut koşulları göz önüne alarak değerlendirmek gerekiyor. Birincisi, emperyalizm ve finans kapital egemenliği, sömürge savaşlarının yeniden başladığı bir dünyada yaşıyoruz. İkincisi, "yurtseverliği aşmak gerekir" ilkesinin Kürt sosyalistleri için de geçerli olduğunu kabul etmek gerekiyor.

Sonuçta sorun dönüp dolaşıp kapitalizme ve emperyalizme karşı birlikte mücadele etmenin olanaklarını yaratmaya geliyor. Bu olanakları yaratırken, geçmiş deneylerden yararlanmayı unutmadan, yapılan tartışmaları, örneğin, bu yazıda anımsattığım Lenin'in, Komünist Enternasyonal tezlerini ve raporunda dile getirdiklerini anımsamadan,

gerekiyorsa bunları birtakım kanaatlere dayanarak değil de teorik olarak aşmadan ilerlemeye kalkmanın büyük bir eksiklik olacağını da kabul etmek gerekiyor.

14.07.2011

Bir Semptom Olarak Amy Winehouse

Geçen hafta sonu, Londra'daki evinde ölü bulunan, uyuşturucu bağımlısı ünlü pop şarkıcısı Amy Winehouse, ilk albümünü 2003 yılında yapmıştı ama, kendine 2006 yılında "Back to Black" albümü ve "Rehab" parçasıyla popüler müzik alanında yer açtı. Bu yerde, kısa sürede büyük başarı gösteren Winehouse, bir gecede 5 Grammy ödülü alan ilk İngiliz pop şarkıcısı konumuna yükseldi.

Winehouse'un derin, siyah şarkıcıları anımsatan "soulful" sesi, R&B, Jazz, Motown izlerini taşıyan şarkı söyleme tarzı, Duffy, Lily Allen Adele gibi başarılı sanatçıları etkiledi.

Winehouse, 1960'ların kız gruplarını anımsatan, "Retro" tarzı giysileri, biraz dağınık hatta pasaklı görünüşü, kocaman saç topuzu, çekik boyalı göz makyajı ve dövmeleriyle, zaman içinde kendini gösteren madde bağımlılığı sorunuyla hem medyanın hem de moda endüstrisinin yoğun ilgisini çekti. Medya Winehouse'un olaylarını, sarhoşluklarını, darmadağınık, kırık dökük ve besbelli ki mutsuz yaşamını, fırtınalı aşkını, sonuna kadar şarkıcının en mahrem anlarını, en zavallı, çirkin, "düşmüş" görüntülerini sergileyerek sömürdü.

Moda endüstrisi zaten çoktandır, madde bağımlısı, çevresinden kopuk bakışlı, yarı uykulu, çoğu zaman "kırılmış bebek" görüntülerini anımsatan kadın imajını üretiyordu. Anoreksik, rengi bembeyaz, gözlerinin altı kararmış, elbiseleri az önce çılgın bir partiden çıkmış sarhoş ya da madde etkisi altında ve nerede olduğunun farkında olmayan bir insanı anımsatan genç kız imajı ("heroin schick") bir süredir moda endüstrisinin besin kaynağı, mallarını satma aracıydı. Bu

endüstri Winehouse'un kişiliğine, müziğine ve öyküsüne bir sülük gibi yapıştı. Amy Winehouse, bu fırtınanın içinde giderek yaşamının kontrolünü elinden kaçırdı, sanatını yapamaz noktaya geldi...

Amy Winehouse'un sanatını, imajını, mutsuz yaşamını ve ölümünü, 1970'lerden bu yana yapısal bir kriz içinde debelenen küresel kapitalizmin giderek içine girdiği "nihilist" aşamanın bir semptomu olarak da okumak olanaklıdır diye düşünüyorum.

Kriz ve Postmodernizm

Kapitalizm, 1970'lerde patlak veren yapısal krizini 1990'ların sonuna kadar, bir taraftan tüketimi bedensel hazlara, statü kanıtlamaya odaklı ve hızlandırılmış eskimeye (modası geçmeye) dayalı bir model içinde körükleyerek, diğer taraftan bu tüketimi gittikçe büyüyen bir kredi köpüğü ile destekleyerek, hızlandırarak yönetmeyi ve "aşırı üretim" –talep yetersizliği– durumundan kaynaklanan sorunlarını ötelemeyi başardı.

Bildiğiniz gibi, kredi köpüğünün patlamasıyla bu öteleme süreci ve buna olanak veren kriz yönetim modeli de tükendi.

Bu krizin sorunlarını öteleme dönemi boyunca, postmodernizm olarak tanımlanabilecek bir kültürel akım, kapitalizmin bu "kriz yönetme modelini", bu modelin çalışması için gerekli öznellikleri, insan tipini üreterek destekledi.

Postmodernizm bu desteği öncelikle, kapitalizmin ufkunun ötesini düşünme araçlarını ve olasılığını ortadan kaldırmaya çabalayarak yerine getirdi. Postmodernizmin savlarına göre "evrensel ilkeler" yoktur, dolayısıyla "büyük söylemler" (kurtuluş teorileri) olanaklı değildir. Toplumu bütünsel olarak değiştirmeyi amaçlayan projeler yalnızca, bir perspektifin diğerlerine dayatılması anlamına gelir. Hiçbir perspektif diğerinden daha doğru olma iddiasına sahip olamayacağından, bu dayatma kaçınılmaz olarak baskı ve teröre yol açar.

Böylece kapitalizm, postmodernizmin yardımıyla, ufkunu ka-

patıyor ve genç kuşakları, yaşamlarını yönlendirecek ilkelerden yoksun bırakıyordu. Tarih yapılamayacak, toplum değiştirilemeyecekse, genç kuşak yaşamına nasıl bir anlam yükleyecekti? Toplumdaki adaletsizlikler ortadan kalkmadığına göre...

Bu koşullarda kapitalizm gençlere iki yol sunuyordu. Yeni bir toplum yapamayacağına göre kapitalizme katılarak kâr yapma sürecinin parçası ol ya da intihar et. Bu intihar kestirmeden kendini öldürmek olabileceği gibi, mutsuzluğunu, ruhunun acılarını, eroin, ketamin, krak gibi maddelerle bastırarak yavaş yavaş ölmeye durmak da olabilirdi.

Tabii bu ikilemi sanatla aşmak da denenebilirdi. Ancak evrensel hakikatler, "büyük söylemler" yoksa, sanat anlamını nereden alacaktı?

Postmodernizmin bu sorunu geçmişin devrimci bir ilkesini kendi kurduğu simgesel evrenin sınırları içine hapsederek aşmaya çalıştığını görüyoruz: "Sanat sanat için yapılır, toplumsal bir işlevi yoktur!"

Burjuva sınıfının kendi kimliğini ve iktidarını kurarken kralakiliseye karşı yükselttiği bu ilke o zaman, "ben sizin dayattığınız anlamları yadsıyorum. Benden istediğiniz yüceltme işlevini yerine getirmeyi ret ediyorum" demek anlamına gelen bir isyanı dile getiriyordu.

Ancak, postmodernizm bu isyan sloganını canlandırırken, aynı anda ona, devrimci özünü yok eden bir deli gömleği giydirdi: Kapitalizm tek ve kalıcı "yaşam dünyasıdır".

Evet sanat, sanat için yapılır. Ama bunun yolu, düzenin dayattığı verili anlamları dışlayabilmekten geçer. Bugün "anlamdan kaçmanın" (verili anlamları dışlamanın) tek yolu bu anlamları yaratan kapitalist ilişkilere karşı mücadele eden bir estetik ürün yaratmaktan geçer. Bu mücadele kendini her şeyden önce bu estetik ürünün, formu ve içeriğiyle birlikte piyasa ilişkilerine, metalaşmaya direnme kapasitesinde gösterir. Ama kapitalizm aşılamayacağına göre... Post-

modernizm bu yolu kapadığına göre... Kapitalizmi hedef almadan üretilen her estetik ürünün kaderi ya başarısızlık ya metalaşarak düzenin propagandasına dönüşmek olmayacak mıydı?

Postmodernizm bu yolun kapanmasından dolayı oluşacak sorunları, sanatçının düş kırıklıklarını ve "otonomi" gereksinimini, bir dönem için, hem gençlerin herkesten daha keskin olan adalet duygusuna, hem de herkesten daha keskin olan bedensel duyarlılıklarına hitap eden bir söylemle aşmayı başardı (Bir dönem için diyorum çünkü artık gençler, proletaryanın bir parçası olarak baş kaldırıyorlar.)

Bütün kültürler ve kanaatler eşdeğerlidir, insanın fikrini değiştirme özgürlüğü vardır: Demokrasi.

Yalnızca bedenler ve hazları vardır: Materyalizm. Böylece gençler bir önceki kuşağın muhafazakâr ya da komünist "vaizlerine" karşı korunuyorlar: Ben hazlarımın peşinden giden özgür biriyim! İçimdeki gerçek beni arıyorum. Bana kimse karışamaz (daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Reklamlar).

Bu çerçeve içine hapsedilen gençlik ve onun sanatçıları, sürekli kendilerini hazların peşinde koşmak zorunda olan, bu konuyu yansıtan estetik ürünler yaratan insanlar konumunda buldular.

Kapitalizmin hazlara dayalı tüketim kışkırtıcılığı ve çabuk eskime bu ürünlerle birleşince (reklamlar, filmler, TV dizileri, "roman"lar...) sanatçı "yeni" insanı üreten kültür endüstrisinin bir çalışanına dönüşmeye başladı.

Bu "yeni insan", hazların peşinden koşarken "hemen şimdi"ye odaklanmış, kısa döneme ve bedeninin devinimlerinin dünyasına hapsolmuş bir bireydi. Peki birey, kendi bedeninin diğer bedenlerle ilişkisini ve bu ilişkiyi anlamasını sağlayacak söylemi nereden bulacaktı? Öyle ya, "büyük söylemler" yoktu, evrensel ilkeler, hatta ortak çıkarlar yoktu...

Burada da karşımıza, "dedikodu" ve "ünlüler" denen iki olgu çıkıyor.

John Berger "dedikodu"nun, tüm köyün sakinlerini birbirlerine bağlayarak, yaşamlarına ilişkin bir ortak tanıma ulaşmalarını sağlayan günlük sözlü tarih olduğunu söylüyordu.

Bugünün kapitalizminde, yeni iletişim teknolojilerinin ve medyanın sayesinde birbirlerine gittikçe daha yoğun bilişim sinyalleriyle, yaygınlaşan tüketim normları, kültürel "mem"lerle (küçük çoğaltılabilir simgesel sinyaller) bağlanan bireyler artık kendilerini, adeta sanal bir "ulusal", dahası "küresel köy"de yaşar bir durumda buluyorlardı.

Kapitalizm bir taraftan bu birbirine bağlılık duygusunu, sanal ağları geliştirirken, aynı anda insanlar arasındaki dayanışma ağlarını kırıyor, onları "gerçek" "köylerinden" koparıyor, metalar dünyasına fırlatıyordu; hem de çoğu kez bizzat kendisi (benliği) piyasada alınıp satılan bir metaya (işgücüne) indirgenmiş olarak...

Kapitalizmin ve postmodernizmin bu parçalanmış dünyaya cevabı, "dedikoduyu", ama bu kez onun, "köyün" yaşamına ışık tutan gerçek bir bilgi kaynağı olmasını önleyecek bir biçimde küresel çapta yeniden canlandırmak oldu.

Dedikodu artık toplumun kendisi hakkında günlük bilgileri edinme, günlük tarih yoluyla kendini anlama aracı değildi. Eğer olsaydı, gittikçe istikrarsızlaşan, egemen sınıfının çapı hızla daralan, bir kapitalizmin dünyasında "küresel köyün" sakinlerinin kendi durumlarını anlamalarına yol açabilirdi.

Bu kez dedikodu, "ünlüler" denen birilerinin, "sanatçıların", yalnızca metaların simgelerinin taşıyıcıları olmaktan başka işlevi olmayan bedenlerin (modeller, BBG katılımcıları vb...) yaşamlarının, bunların hazları peşinden koşarken yaşadıkları maceraların günlük tarihine indirgenmişti. Bu ünlülerin yaşamlarının günlük tarihini izleme sürecine hep birlikte katıldıkça, Amerika'dan Çin'e, Afrika'dan Avrupa'ya, hepimiz, örneğin İngiltere Kraliyet ailesindeki son düğünün, Angelina (Jolie) ile Brad'in (Pitt) evlenme kararının, David

ve Victoria Beckham'ın son çocuklarının, Orhan Pamuk'un sevgilisiyle Hindistan'da yaptığı tatilin, Amy Winehouse'un ölümünün dedikodularını paylaşırken tek bir dünyanın "kapitalist dünyanın" parçası olarak kendimizi tanımlayabiliyoruz.

Sex&Drugs&Rock'n Roll

Kapitalizm ve postmodernizm geride bıraktığımız 30 yılda genç kuşaklar için böyle bir dünya inşa etti: Bedensel hazlara odaklı bireylerin, "hemen şimdi" dünyasıydı bu. Bu dünyada, hazları hemen şimdi tatmin etmenin en kestirme yolu şöyleydi. Birincisi, "aşk"tan soyutlanarak duygusal gidip gelmelere, biyolojik uyarılara indirgenmiş seks. İkincisi, tüketildiği an tatmin eden ama tüketim gereksinimini de anında yeniden üreten toksik madde kullanımı ya da gereksinimlerden, hatta ürünün işlevinden koparılmış bir alışveriş. Üçüncüsü, bu dünyanın kültürel bir taşıyıcısına dönüştürülmüş pop müzik (istisnaları olabileceğini unutmadan).

Bu dünya, "yalnızca kapitalizm, her zaman kapitalizm ve sonsuza kadar kapitalizm"den başka bir şey vaat etmeyen bir nihilizmin (kapitalizm dışındaki her olasılığı reddeden) dünyasıdır.

Bu kendi gençlerine, yaşamlarına yön verebilmelerine olanak sağlayacak herhangi bir ilke sunamayan kapitalizmin, geleceği olmayan dünyasıdır.

Bu dünya, modasıyla, müzik endüstrisiyle, televizyon dizileriyle, kadını sürekli "kırık bebek", yarı hülyalı ama hizmete hazır beden olarak sergileyen reklamlarıyla gençlerine iki seçenek sunar, ya kâr yapma sürecine katıl ya da intihar et.

Bu, metalar dünyasının getirdiği umutsuzluğu vurguladıkça daha çok metalaşan (albümleri çok satan) bunu gördükçe bunalan ama içinden çıkmaya cesareti ya da gücü yetmeyen Kurt Cobain'inki gibi aktif bir intihar olabilir. Bu, bu dünyanın baskısı altında giderek daha çok bedensel hazlarına odaklanırken madde tüketimi sürecinde

kontrolü elinden kaçıran Amy Winehouse'unki gibi pasif ve yavaş bir intihar olabilir.

Bu çıkmazdan kurtulmanın yolu, öncelikle bütün kültürler ve kanaatler eşdeğerlidir, insanın fikrini değiştirme özgürlüğü vardır: Demokrasi. Yalnızca bedenler ve hazları vardır: Materyalizm. Daha kısa söylersek "yalnızca bedenler ve kültürler vardır" denkleminden, "demokratik materyalizm" tuzağından kurtulmaktan geçiyor.

Alain Badiou'nun anımsattığı gibi "yalnızca bedenler ve kültürler vardır" ama bunlardan farklı olarak bir de hakikatler, evrensel olarak geçerli ilkeler vardır. Hazların ve kültürlerin ötesine geçilerek bu ilkeler için mücadele edilebilir.

Gençlik bu hakikatlere, ilkelere bağlanarak yaşamını, "ya kâr, ya intihar" ikileminin dışında kalarak yönlendirebilme olanağı elde eder. Bugün, sıkı sıkıya sarılmak gereken en önemli hakikat, 1792'de, 1871'de, 1917'de bize "baskı ve sömürünün olmadığı bir toplum kurulabilir ilkesini" veren hakikattir. Bunun bir diğer adı da "komünist hipotezdir". Bugünün en önemli erdemi de, herhangi bir başarı garantisi beklemeden, bu ilkeye sadık kalma cesaretini göstermektir.

29.07.2011

Zamanların En İyisi, Zamanların En Kötüsü

Ne zaman, içinde yaşadığımız "zamanları", panoramik bir yaklaşımla düşünsem, aklıma hemen Charles Dickens'ın, "Fransız Devrimi"nin, en devrimci ve proleter döneminin öyküsünü anlattığı *İki Şehrin Hikâyesi* başlıklı yapıtının açılış paragrafı geliyor;

"Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü... Aydınlığın mevsimiydi, karanlığın mevsimiydi. Umudun ilkbaharıydı, umutsuzluğun kışı. Bizim için her şey olanaklıydı. Bizim için hiçbir şey olanaklı değildi..."

Bizimkisi de "zamanların en iyisi". Çünkü dünyada, 1970'lerin ortasında başlayan gericilik dönemi artık kapanıyor. Gerek ulusal düzeyde gerekse küresel düzeyde, egemenler artık eskisi gibi yönetemiyorlar. Örneğin, derin küresel mali kriz içinde ABD'de düzen partileri bütçe üzerinde anlaşamadıkları için dünün hegemonyacı süpergücü, her gün iflasa biraz daha yakınlaşıyor. AB'de mali kriz genişleyerek Birliği dağılma noktasına doğru sürüklerken, lider ülkeler "kurtarma paketleri", dağılmayı önleyebilecek bir "yol haritası" üzerinde, egemen sınıflar kendi aralarındaki sorunları çözemediği için anlaşamıyorlar.

Buna karşılık yönetilenler artık eskisi gibi yönetilmek, egemen sınıfların kendilerine dayattığı fedakârlık reçetelerini kabul etmek istemiyorlar. Dahası Kahire, Madrid, Atina meydanları, yönetilenlerin, proletaryanın, düzenin sağ ve sol partilerinden umudunu kes-

meye, artık kendi özyönetim modellerini arama refleksini geliştirmeye başladığını gösteriyor.

Bu gelişmeler karşısında komünistler yıllar sonra ilk kez yükselen bir devrimci dalgayla karşı karşıya olduklarını, önlerinde yeni olanakların açıldığını düşünerek umutlanıyorlar. Gericilik dönemlerinin yılgınlığını, tecrit olmuşluğunu, belki de o zamanlarda ayakta kalabilmek için gerekli olan sekterliği geride bırakmanın, bir önceki devrimci dönemin (1917-1968/73) çalışma tarzına, örgütlenme biçimlerine, projelerine sıkı sıkıya sarılmaktan (ama geleneği asla unutmadan) kurtulmanın, yeni devrimci ufuklara, heyecan verici deneyimlere yelken açmanın koşulları oluşuyor. En iyi zamanlarda, en yaratıcı, heyecan verici zamanlarda yaşıyoruz.

Ama bizimkisi aynı zamanda, "zamanların en kötüsü". Eskisi gibi yönetemeyen, kendi aralarındaki anlaşmazlıkları müzakere yoluyla aşmakta zorluk çeken, halka sunacak bir projeden yoksun kaldıklarının ayırdına varmaya başlayan egemenler, giderek daha gerici, daha denetimci, baskıcı, totaliter, emperyalist militarist yönetim biçimlerine, siyaset tekniklerine, yeni teknolojilerin getirdiği olanaklardan da yararlanarak, yöneliyorlar.

Devrimci bir dalga yükselirken, tarihte her zaman olduğu gibi, bu kez de bir karşıdevrimci dalga şekillenmeye başlıyor. Bu koşullarda yükselen dalganın proletaryası, ağırlıklı olarak siyasete yeni girmeye başlayan, deneyimsiz ve kendi kitlesinin muhteşem görüntüsüyle gözleri kamaşan kitlelerden oluşuyor. Bu kitleler, salt fiziki varlıklarının, tarihsel haklılıklarının ve samimiyetlerinin, fedakârlıklarının düzeni yeniden şekillendirmeye, yapıyı çözmeye yetebileceğini düşünüyorlar. Meydanların dışında, yapının karanlık koridorlarında dolaşan canavarları, yüzlerine gülerken sırtlarından bıçaklayacak ikiyüzlü hainleri ve en önemlisi sermayenin en samimi iyi niyetli reformcuları dahi nasıl büyük bir hızla çürüterek cana-

varlarına yem yapabildiğini, "kâr makinesi" için yakıta dönüştürebildiğini, henüz kendi deneyimlerinden öğrenmiş değiller.

Gericilik döneminin yıkıntıları arasından çıkmaya başlayan komünistler ise henüz kitlelere bu sorunlarını aşmakta yardımcı olacak araçları, söylemleri gereken hızda ve etkinlikte geliştiremiyorlar. Bir taraftan üzerlerinde gericilik döneminin ölü toprağında, çorak ülkesinde tüm parlaklığını yitirmiş eski elbiseler var. Diğer taraftan bu hantallaştıran yükler yetmezmiş gibi, bölünmüşlük, bunu körükleyen korunma (öncelikle elindekini; örgütünü, imajını vb... koruma) içgüdüsü organlarını felç ediyor. Karanlık bir gecede aniden beliren bir arabanın farlarının önünde donup kalmış geyikler gibi...

Onlar, sermayenin tüm saldırılarını görüyor, bu saldırılara karşı fedakârca, kararlı bir biçimde mücadele ediyorlar. Ne yazık ki, üzerlerine tek merkezden gelen, her hamlesinde, gücünü gereken yerlerde yoğunlaştıran bir saldırıya karşı aynı kıvraklıkta, aynı yoğunlaşma becerisiyle karşı çıkamıyorlar. Sonuçta, kimi zaman muharebeleri, taktik zaferleri kazanmakla, birlikte stratejik bir zaferi kazanacak düzeye yükselemiyor, adeta hep savunmada kalmaya mahkûm oluyorlar.

Yeni Dönem, Yeni Olanaklar

Ancak yeni dönem, "tarihin rüzgârı", önümüze yeni hedefler, zaaflarımızı aşacak fırsatlar çıkarabiliyor.

Seçimlerden önce bir AKP zaferinin doğası, getirecekleri hakkında, ayrıntılarda tam anlaşamasak bile bir fikrimiz vardı. Ama bunu engelleyecek, en azından AKP'nin momentumunu kıracak bir ortak mücadele platformu, çizgisi, cephesi neyse... oluşturamadık.

Bu başarısızlığımızın maliyeti çok yüksek oldu. Örneğin, Kürt siyasi hareketi, "Doğu"daki kazanımlarıyla yerel, Batı'daki nüfusla diyalog kurma olanaklarından yoksun ve genelde desteksiz kal-

dı. Şimdi, kendi başına kalmışlığın etkisiyle, bu açığını, Fransızların bir deyimiyle "ileriye doğru kaçarak" kapatmaya çalışıyor...

Bizim, güçlerimizi birleştirerek AKP'nin momentumunu kırabilme konusunda bir atılım yapamamış olmamız, CHP'nin bir sosyal demokrat parti olma yolunda, ürkek olarak da olsa atmaya başladığı halkçı, "demokratik", Kürtleri hedef alan şovenizmi zayıflatabilecek adımların ömrünü kısalttı. CHP seçimlerden sonra, son bir atılım yaptı ama, tutunamayarak hızla geri düşmeye başladı. Solundan gelen frenleyici bir baskıyla karşılaşmadığı sürece de düşmeye devam edecektir...

Komünistlerin, güçlerini birleştirmedeki başarısızlığı, sermayenin hem devrimcilere hem de işçi sınıfına saldırma konusunda daha kararlı ve özgüvenli davranabilmesini kolaylaştırdı.

Ancak bugünlerde tüm bu olumsuzlukları geri çevirebilecek, komünistlere bir işlev kazandıracak, böylece enerji verecek yeni bir olasılıklar ortamının oluşmaya başladığını düşünüyorum.

Sermaye, kıdem tazminatlarını kaldırma projesiyle uzun zamandır ilk kez, tek tek alanlarda sürdürdüğü, işçi sınıfına güçlerini birleştirme olanağı vermeyen, "mevzi savaşı tipi" saldırı tarzından, tüm çalışanları hedef alan bir "cephe savaşı türü" saldırıya geçmeye başladı. Bu gelmekte olan, geldiğinde de büyük ve yaygın işçi çıkartmalara yol açması kaçınılmaz bir mali sarsıntıya hazırlık olarak gündeme gelen bir önlemdir.

Böylece, uzun zamandır ilk kez "sınıfa karşı sınıf durumu", "cephe savaşı" biçiminde şekillenmeye başlıyor. İşçi sınıfının bu mücadelede kendini savunabilmesi için yaygın desteğe gereksinimi var. Bugün sendikalar ne maddi ne de manevi açılardan bu görevi üstlenecek güce sahip değiller.

Bu bölünmüşlük ve dağınıklık devam ettikçe komünistlerin de devreye girerek bir fark yaratma olasılığı sıfır bile değil. Halbuki bu mücadele alanı etnik kökeni ne olursa olsun, Türk, Kürt, tüm pro-

letaryayı kapsıyor olacak ve halklar arasında dayanışma ve diyalog zeminlerini oluşturabilecek; Tekel direnişinin bir kez daha kanıtladığı gibi işçileri mücadele zemininde, etnisite, din, cinsiyet farkı gözetmeden, bunları aşarak birleştirmeye başlayacak.

Bu mücadele zemini, yıllardır sürmekte olan hak mücadelelerinin, enerjilerinin, kitlesinin birleştirilerek daha da güçlenmesine ve gelişmesine olanak sağlayabilecektir.

Bu zeminin Kürt siyasi hareketinin içindeki komünistler açısından da ne kadar değerli bir fırsata açıldığını sanırım bir kez daha vurgulamak gerekiyor: Bu mücadele zemini, yalnızlaşmaktan kurtulmaya, Kürt sorununun gerçekten çözülebilmesine olanak verecek proleter zemine çekilmesine, artık siyasi işlevini tamamlamış olan askeri yapılanmaların sivilleştirilmesi olanaklarının yaratılmasına büyük bir katkıda bulunacaktır.

Komünistler işçi sınıfına cepheden bir saldırı olarak şekillenmekte olan "kıdem tazminatına yönelik saldırıya" direnirken gündeme gelecek etkinliklerde, birbirleriyle yeniden, hem de en iyi biliyor olmaları gereken, geleneklerinin en zengin olduğu zeminde işbirliği ve diyaloğa girme fırsatına sahip olacaklar. Komünistler burada "tarihin maddesiyle" yeniden doğrudan ve yaygın biçimde ilişkiye girerek, yeni zamanın onu "zamanların en iyisi" yapan özelliklerinden yararlanabilecek, onlardan öğrenebilecek, kendilerini geliştirebilecek, dönüştürebilecek ve "yeni zamanı", "zamanların en kötüsü yapan" özelliklerini aşmaya başlayabileceklerdir.

Gök Kubbenin Altında...

Tam bu noktada Mao'nun ünlü saptamasını anımsamakta yarar var: "Gök kubbenin altında kaos var, koşullar mükemmel."

Şöyle bir başımızı kaldırıp bakarsak, sermayenin ve temsilcilerinin en azından Batı'da, hemen her alanda bir başarısızlıktan öbürüne koşturup durduğunu kolaylıkla görebiliriz. Hatta egemen ideo-

lojinin egemenliği sarsılıyor, kültür endüstrisinin News Corp. gibi kaleleri yıkılıyor bile diyebiliriz.

"Restorasyon" tükenir, gericilik dönemi kapanırken, "devletten sorumlu" sınıfların yapısı değişmeye zorlanıyor, başaramıyor ve skandallar birbirini izliyor, her kafadan bir ses çıkıyor. Egemen sınıfların temsilcileri, ABD'de Avrupa'da, Kuzey Afrika'da, Ortadoğu'da halkın gözünde küçüldükçe küçülüyor. Sömürge savaşları macerası, on yıl boyunca büyük servetler harcandıktan, kan akıtıldıktan, milyonlarca insanın yaşamı altüst edildikten sonra, Afganistan'da, Irak'ta başarısızlık görüntüleri sergileyerek sona eriyor.

Bu sırada "Büyük Batı uygarlığı" adeta yeniden "Aydınlanma" öncesi karanlıklara bir kez daha geri dönüyor, tüketim hummasını destekleyen köpük delindikten sonra dinci, ırkçı akımlardan, sadaka toplumu kurumlarından medet umuyor ayakta kalabilmek için... Ve hemen tüm ekonomik göstergeler yeni bir dalganın gelmekte olduğunu söylüyor. Mao'nun dediği gibi "koşullar mükemmel"...

Türkiye'de "Demokratikleşme" Olanaklı mı?

Kimi kaşların kalkması, hatta sigortaların atması pahasına, en son söyleyeceğimi başta söyleyeceğim: Hayır, olanaklı değil. Kürt "sorunu" "çözülse" bile değil. Dahası "demokratikleşme" bugün dünyada herhangi bir yerde, bir ülkede gerçekleştirilebilecek bir düşünce, proje olmaktan çıkmıştır; artık "tek ülkede demokrasi" olanaklı değildir.

Bugün "demokratikleşme", tüm demokratikleşme taleplerini gündeme getiren, gerçekleşmelerini engelleyen koşulların yeniden üretilmesi "işlemlerinin", "devrimin, içinden devrilmesi" taktiklerinin parçası haline gelmiştir. "Ezilenler" açısından demokratikleşme bugün artık, ezenlerin projelerini desteklemelerini kolaylaştıran bir fantezi olmaktan öte bir anlama sahip değildir.

Bu saptamaları yapmak, günlük haklar ve özgürlükleri genişletme mücadelesinin, Kürtlerin özgürlük taleplerinin, "mikro" direnişlerin, "özgün" (otantik) kimlik, yaşam tarzı arayışlarının, gereksiz, etkisiz olduğunu ileri sürmek değildir.

Bu mücadeleler, insan olarak varoluşun etik gereksinimlerinden (insan haz ilkesinin ötesinde, yaşayabilen bir hayvandır) kaynaklanırlar. Bu mücadeleler hem bireyin bireysel kapasitelerini geliştirmesinin önündeki, "özgürlüğünü" kısıtladığını düşündüğü engelleri kaldırma çabalarının, hem de "demokratikleşme" paradigmasını aşarak sömürüden, toplumun üzerinde, topluma baskı uygulayan bir kurum olarak devletten kurtulmuş olarak yaşayan eşit,

özgür bireylerin dünyasını kurma mücadelesinin olmazsa olmaz zeminini oluştururlar.

Bunlar, çok sert, savların mantıksal sonuçlarına ulaştıkları yerde kurulmuş, bu noktada kolaylıkla kendi karşıtlarına dönüşebilecek saptamalar. Bu saptamaların kendi karşıtlarına dönüşmeleri engellenerek, kullanılabilir bir noktada tutulabilmeleri için bazı önlemler almak, bunları zaman, mekân içine yerleştirmek gerekiyor.

"Demokratikleşme" ve Demokrasi Üzerine Bir Anımsatma

"Demokratikleşme", demokrasinin "az" olduğu bir noktadan "daha fazla" olduğu bir noktaya gidişi anlatan bir süreci betimliyor. Bu yüzden "demokratikleşme" kavramı üzerinde düşünmeye, demokrasiyi düşünerek başlamak gerekiyor.

Öncelikle anımsatmak istediğim şu: Demokrasiyi düşünmeye başlayınca, "demos"un (halkın) egemenliği bağlamında iki seçenekle karşılaşıyoruz.[1] Ya demokrasi bu egemenliğin bir biçimidir, diğer bir deyişle bir devlet biçimidir, ya da insanların özgür (siyasetten kurtulmuş)[2] birliğinin ifadesidir.

İkincisi bildiğiniz gibi "komünizm" olarak adlandırılan toplumsal durumdur; diğer bir deyişle, devletin ve bir devlet biçimi olarak demokrasinin aşılması anlamına geliyor. Burada demokratikleşme, bir süreç olarak komünizmden başka bir şey değildir. *Demos*'un içindeki bölünmüşlükleri, sınıfları ve bizzat "demos"u (içerisi/vatandaşlar ve dışarısı/yabancılar, köleler vb. ayrımını) hedef alarak, ortadan

(1) Ancak hemen eklemek gerekir ki "demos", hepsi vatandaş tanımlaması içine girmekle –yabancılar, antik Yunan sitelerinde köleler hariç– birlikte, bir işbölümü, mülkiyet ilişkileri, hatta etnik zeminde, gruplara, sınıflara bölünmüş bir insan topluluğudur.

(2) Demos içindeki bölünmeyi koruyan, yönetim, disiplin, cezalandırma işlemleri.

kaldırarak ilerler. Günümüzde bu süreç bölünmüşlükleri, sınıfları ve işbölümünü, içerisi ve dışarısı ayrımını hedef aldığında, karşısında, tüm ulusal ekonomileri kendi dinamiklerine, yeniden üretim koşullarına, hegemonik devletler düzenine tabi kılmış kapitalist-emperyalist sistemi (küresel kapitalizmi) ve parlamenter rejimi bulur.[3] Bu süreçte devlet, bütün devletler, "yapı" ve aşılacak engel kategorisine aittirler.[4]

Öyleyse "demokratikleşme" kavramı bu bağlamda işlevini yitirir, yerini bir hareket olarak komünizme bırakır. Demos içindeki ayrımları ortadan kaldırmaya yönelik süreç, mücadele, sürmeye devam etmekle birlikte otonom özelliklerini kaybeder, komünizm sürecinin dinamiklerine (ilkelerine, özelliklerine ve önceliklerine) tabi olur. Bu durum, komünistlerin, aşağıda değineceğim "en iyi devlet biçimine" ulaşmak için çabalayanların kimi taleplerini, "demos"tan dışlananların "demos"a girme mücadelesini desteklemeyecekleri anlamına gelmez.[5]

Birincisiyse, demokrasiyi devlet biçimi alarak ele aldığımızdan, bizi en demokratik, dolayısıyla "en iyi devlet biçiminin",[6] en de-

---

(3) Bu bağlamda, kapitalist dünya sistemi oluştuktan sonra, "demos"un bölünmüşlüklerinin, içerisi dışarısı ayrımının, artık ve giderek daha çok olmak üzere, salt "ulusal" düzeyle sınırlı kalmadığını, tüm kapitalist yaşam dünyası coğrafyası (gezegen) düzeyinde geçerli hale geldiğini de düşünmek gerekiyor.

(4) Badiou'dan aktaran, *Bruno Bosteels,* "The Leftist Hypothesis: Communism in the Age of Terror", *The Idea of Communism,* ed. Costaz Douzinas ve Slavoj Zizek, Verso 2010, içinde sf 51.

(5) Tarihten bir örnek olarak bkz: V.I. Lenin, Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'ne sunulan "Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Taslak Tezler" (5 Haziran 1920); Kongreye verdiği Raporu (19 Temmuz-7 Ağustos) *Collected Works,* 2nd Edition Progress Publishers, Moscow. Cilt 31 sf:144-151.

(6) Burada aklımda, Aristoteles'in *Politika* eserinin 6. Kitabında girdiği "en iyi demokrasi" tartışması (1317-1320), 5. Kitapta ideal rejim *"Politi"* (1293a32) kavramı var. *Politi* oligarşiyle demokrasi arasında bir yerdedir. Aristoteles demokrasiyi "yoksulların, çoğunluğun rejimi" olarak tanımlar.

mokratik anayasa altında en iyi hukuk devletinin, refah devletinin vb., düşünülmesine doğru yönlendiriyor.

Demokrasiyi bir devlet biçimi bağlamında düşünmeye başlayınca, iyi devletin, iyi bir devlet olabilmesi için, üç alanda egemenliği "iyi" düzenlemesi gerektiğini söyleyebiliriz: Ekonomik alan, ulusal sorun ve haklar, özgürlükler olarak demokrasi. Bu bağlamda, eğer ekonomik bir kriz varsa sorumlusu devlet olacaktır. Devlet, bağlı olduğu ulusu, uluslararası alanda doğru temsil etmeli, bağımsızlığın güvencesi olmalıdır. Üçüncüsü, devlet "demokratik olmak zorunda" olduğunun "bilincinde" olmalıdır. Diğer bir deyişle, hak ve özgürlükler olarak demokrasinin sürekli genişlemesi, evrenselliğini koruması, eşitlik getirici bir süreç olması, "iyi devletin" sorumluluğudur. Bu bağlamda, bir topluluğa, dine, etnik özelliğe, bir ırka, kültüre (dile) ve cinse ayrıcalık sağladığı, bu sorunlardan biriyle ilişkilendiği takdirde, devlet demokrasinin evrenselliğini koruyamayacak, soyut vatandaşların eşitliğini, az demokrasiden çok demokrasiye doğru ilerletme sürecinin sorumluluğunu üstlenemeyecektir; "iyi devlet" olamayacaktır.

Günümüzde "İyi Devlet" Sorunu

Yukarda yaptığım saptamalardan hareketle, "iyi devlet" içinde "demokratikleşme" sürecini iki ölçüte dayanarak izleyebiliriz diye düşünüyorum.

Birinci ölçüt hak ve özgürlüklerin sınırlarına ilişkindir. O ki Aristoteles'i andık, yine ondan yararlanırsak, bu hak ve özgürlüklerin dağılımında, zenginlerle yoksulların rejim içindeki göreli durumuna, hangi kesimin haklarının ve devletin onlara sunduğu olanakların genişlemekte olduğuna bakabiliriz. Yoksulların hakları genişliyorsa, demokratikleşme ilerliyor; daralıyorsa rejim, oligarşiye doğru ilerliyor olacaktır.

İkinci ölçüt haklara sahip olanların, bu hakları kullanacak ola-

naklara sahip olup olmamasıyla ilgilidir. Seyahat özgürlüğü, her isteyenin pasaport alma hakkı, eğer bu haklara sahip olanlar bunları kullanacak zamana ve mali kaynaklara sahip değillerse, bu hakların ancak potansiyel olarak var olduğu, gerçekte olmadığı anlamına gelir. Çok geniş bir düşünce ve bilgilenme özgürlüğü yasalara göre var olabilir ama düşünce üretme ve bilgilenme özgürlüğünü kullanmaya olanak verecek eğitim (düşünme ve bilgilenme araçlarını kullanma becerisi) kurumları, ve düşünce üretme araçlarının (basın, salonlar, meydanlar) mülkiyetindeki yoğunlaşma, mekânların düzenlenme biçimi, bu hakların yalnızca ufak bir azınlık tarafından kullanılmasına izin veriyor olabilir.

Bu çelişki genel seçimler ve referandumlar sırasında özellikle kendini belli eder, büyük önem kazanır. Sandık başına gidenlerin ulaşabildikleri bilgiler, onlara sunulan "gerçekler", imajlar vb., bizzat özgürce karar verme sürecini iptal ederek, düşünce özgürlüğünü, bu araçların tekelini elinde tutanların düşüncelerini onaylama özgürlüğüne dönüştürebilir.

Tabii, hakların potansiyel olarak var olması hiç olmamasından iyidir, ama egemen sınıfların, zaman zaman kullanılması olanaklı olmayan hakları dağıtarak kendi iktidarlarını, gerçekte bu hakları kullanılmaz kılan koşulları, kendi ayrıcalıklarını koruyabildiklerini de unutmamak gerekir.

"Haklar" genişlerken bu hakların kullanılmasına olanak sağlayacak kaynakların (gelir ve boş zaman) daralması söz konusu olabilir. Başımızı kaldırıp kapitalizmin tarihine baktığımızda, tam da böyle bir süreçle, özellikle 1970'lerde başlayan yapısal kriz içinde, karşı karşıya olduğumuz görüyoruz.

Bu süreç birkaç düzeyden birden ilerledi. Birincisi, servetin eşitsiz dağılımının derinleşmesi, sermayenin merkezileşerek yoğunlaşması. Bu Aristoteles'in kitabında bir taraf olarak tanımlanan "zenginler" kategorisine girenlerin sayısının genel nüfusa oranla giderek

azalması anlamına geliyor. Ancak, bugün artık zenginlerden öte, "süper zenginlerden" de söz edebiliyoruz.(7) Bu kutuplaşma bütün ülkeler için geçerli olmakla birlikte, ülkeler arasında da gözlenebilen bir olgu. Burada, II. Dünya savaşı sonrasında şekillenen "Post colonial" (neo-colonial-bağımlı) devlet olgusuna bakmak yeterli. Bu devletin yapısı, çevre ülkelerin toplumlarının, ekonomilerinin, merkez ülkelerin kullanımına, popüler kültürlerinin ve eğitim sistemlerinin hegemonyacı devletin (ABD) kültür endüstrisine, ürettiği özdeşleşme (kimlik kurmakta kullanılan imajlar ve ünlüler) nesnelerine açık kalmasını garanti edecek biçimde oluştu.

Bu "post-colonial" ülkelerin kapitalizmi, kapitalist sınıfları, devlet yöneten, kültür üreten seçkinleri otonomilerini kaybettiler. Soğuk Savaş bağlamında, otonomisini kaybeden kurumlara, orduyu, istihbarat ve güvenlik aygıtlarını da ekleyebiliriz

Bu süreçlerin, kapitalizmin yapısal kriziyle birlikte hızlandığını gördük. Lafı uzatmadan, IMF programlarını, şirket birleşmelerini, dev bankaları, artan yoksulluk ve işsizliği, neo-liberalizm altında gerçekleşen servet transferini, tasfiye edilen sosyal hakları, kamusal alanı düşünelim yeter. "Terörizme karşı mücadele" bu süreci, sivil hakların hızla daraltılmasına, güvenlik kurumlarının yetkilerinin arttırılmasına, hatta hukukun askıya alınmasına olanak veren yasalar ve uygulamalarla daha da ağırlaştırarak hızlandırdı.

Özetle, bugünün kapitalizminde a) egemen sınıfın çapı hızla daralmaya devam ediyor, b) var olan hakların kullanılmasına olanak sağlayan kaynaklar hızla daralıyor c) haklar ve özgürlükler kısıtlanıyor, d) vatandaşların düşünce oluşturma ve yayma dünyaları gi-

(7) Bkz: David Rothkopf, *Super Class –The Global Elite and The World They Are Making, Little,* Brown 2008. Rothkopf bu araştırmasında, 6 milyarlık gezegende 6 bin kişiden söz ediyor... En aşırı örnekler üzerinde yoğunlaşmış olsa da bu çalışma, servetin merkezileşme derecesi hakkında bir fikir veriyor.

derek daha yakından denetleniyor (internet dahi bu süreçten kurtulamıyor).

Tüm bunlar, kötü kalpli, despot, kültürel gerici insanlar yüzünden değil, "egemen sermayenin" ve onu taşıyan (sayıları gittikçe daralan, ancak giderek artan bir merkezileşme yoluyla ayakta kalabilen) oligarşinin hegemonyasının bu haklar ve özgürlüklerin basıncına dayanamayacak kadar zayıflamış olmasından, muhalefeti, halkın onayını satın alacak kaynakların giderek daralmasından kaynaklanıyor.

Sonuçta, bugün hem haklarla olanaklar arasındaki uçurum açılıyor hem de haklar giderek daralıyor; bu nedenle, "iyi devlet" paradigması içinde demokratikleşme artık olanaklı görülmüyor. Oligarşinin gücü artarken "politi" yerini olşigarşiye bırakıyor.

Türkiye'de Demokratikleşme

Türkiye'de demokrasi eksikliğini, "iyi devlet" yokluğunu, burjuva demokratik devriminin yapılmamış, kapitalizmin "çarpık" gelişmiş olmasına bağlamak geleneği var.

Ben bu geleneğin, hem yanlış bir kavramlaştırmaya dayandığını, hem de demokratik haklardaki eksikliklerin gerçek kaynaklarını gizlediğini düşünüyorum. Burjuva demokratik devrimi, burjuva sınıfını iktidara getirmek anlamında, tamamlanmıştır; ancak ülkenin özgün koşullarından dolayı bu demokrasinin sınırı çok dar kalmış, giderek daha da daralmıştır. Zaten burjuva devrimlerinin "demokratik" boyutu, yalnızca burjuvazinin hakları açısından gündeme gelir, emekçi sınıfların hakları açısından değil. Hakların bu kesimi emekçi sınıfların kapitalizmle mücadelesinin, kapitalist sınıfı tehdit edebilme kapasitesinin bir ürünü olarak gelişir.

Kapitalizm de çarpık değil, olduğu gibi, kendini önce Osmanlı sosyal formasyonuna, sonrada Cumhuriyet Türkiyesi'ne uydurarak gelişmiştir. Farklı gelişme yolları da olabilirdi, eğer kapitalist sınıf

ve dünya sistemi başka türlü olsaydı... Ancak olmamıştır. Bu yolları düşlemek komünist hareket içinde milliyetçi eğilimlerin ortaya çıkmasına, yaşamasına, gerçekte karşılığı olmayan ittifakların özlenmesine, olmadık tabakalara olmadık özellikler atfedilmesine, sonuçta can ve zaman kaybına yol açmıştır.

Türkiye'de demokrasi sorununu, egemen sermaye birikim rejiminin gereksinimleri, kısıtlamaları, ülkenin dünya sistemi içindeki yeri ve sınıflar arasındaki dengeler bağlamında düşünmek gerekiyor, eksik kalmış tarihsel süreçlerin tamamlanması bağlamında değil. Hele, ideal biçimleri yarattığı varsayılan "Batı" ülkelerinde, demokrasinin, yukarıda değindiğim süreçler içinde yerini çoktan oligarşiye bırakmış olduğunu, haklar ve özgürlükleri kısıtlayan gelişmelerin hızlandığını düşününce...

O zaman, "Türkiye kapitalizminin demokratikleşme, 'iyi devlet' projesini taşıyacak özellikleri var mıdır?" sorusuyla karşılaşıyoruz. Yukardaki tartışmaların ışığında bu özelliklerin bugün var olmadığını, bundan sonra da öngörülebilir bir süre boyunca olamayacağını düşünüyorum. Bugün haklar ve özgürlükler mücadelesi, artık demokratikleşme sürecinin değil kapitalizme karşı mücadele sürecinin parçası haline gelmiştir diye düşünüyorum.

Demokratikleşmeyi engelleyen etkenlerin en büyüğü, diğer etkenleri de kendine tabi kılmış olan etken kapitalizmdir de ondan.

29.09.2011

DİZİN

-A-

ABD 12-13, 19, 24, 30, 36, 65, 85, 95-96, 103, 105, 107, 112, 128, 150-152, 161, 163, 166, 168, 181-182, 211, 239, 244, 250

Afganistan 25, 152, 156, 202, 244

Aitken 136, 196

Alain Badiou 70, 184, 208, 238

Alan Greenspan 95

Alex Callinicos 150

Alexis de Tocqueville 221

Ali Bulaç 125

Ali Ergin Demirhan 87

Almanya 33, 112, 163-165, 167- 168

Alper Taş 224, 229

Alvin Toffler 30

Ambani 155

Amerika 22, 24, 34, 38, 105, 113, 151, 221, 236

Amy Winehouse 6, 232-233, 237- 238

Aristoteles 135-137, 247-249

Avrupa 6, 12, 14, 22, 30, 79, 103, 112, 128, 132-133, 151, 162-163, 168, 192, 211, 213, 226, 236, 244

-B-

Bahreyn 181, 202

Barron Hilton 34

Batı Avrupa 151

Ben Ali 181

Benjamin Disraili 37

Bernard Shaw 106

Beşir Atalay 27

Bill Gates 34, 155

Bin Ali 13

Boltanski&Chiapello 142

Borges 170

Brown 165, 250

Bruno Bosteels 247

Buffett 155

Bukharin 182

Bülent Arınç 6, 169

Burhan Sönmez 122

-C-Ç-

C. Harman 150

Callinicos 150-151

Cezayir 13, 162, 181-182, 198

Charles Dickens 239

Chavez 63, 105

Che Guevara 18

Chris Harman 151

Claude Serfati 151

Constantin Kavafis 68, 214

Çin 12, 20, 22, 24, 34, 81, 111-112, 116, 156, 161, 163, 168, 201, 211, 220, 236

-D-
Daniel Barenboim 132
Danton 182
David Harvey 151, 164, 177
David Rothkopf 250
Devrim 1, 3, 5-6, 13-14, 23, 25, 27, 39, 43, 45, 49, 84, 96, 141, 175, 178-181, 187-188, 190, 197, 206-208, 221-222
Devrimci Dalga 7, 12, 222, 228
Doğan Tarkan 82
Doğu Asya 151

-E-
Ellen Wood 151
Emperyalizm 14, 23, 32, 92, 97-99, 110, 118, 141, 149-150, 152-154, 166, 193, 202, 225, 228, 230
Ertuğrul Kürkçü 224, 230
Erving Goffman 196

-F-
Fernand Braudel 9, 54
Feroz Ahmad 152
Filipinler 151
Filiz Koçali 224, 229
Fransa 13, 33, 105, 164-165, 167, 184
Fukuşima 200, 203
Fukuyama 96

-G-
Galip Ensarioğlu 153
Gazi Çağlar 122
Germaine Greer 197
Gideon Rachman 96-97, 156-157
Gilles Deleuze 10
Goebbels 118
Gorbaçov 96
Gramsci 52, 176, 179, 213
Guillermo Almeyra 87
Guy Debord 213
Güçler Ayrılığı 7, 57

-H-
Hardt 38, 99, 151
Hegel 11, 19, 91, 122-123
Hikmet Kıvılcımlı 228
Hindistan 34, 81, 111, 201, 237
Hugo Hofmannsthal 24
Hüsnü Mübarek 13, 181

-I-İ-
Irak 97, 152, 156, 202, 244
İdeoloji 37, 57, 96, 109
İngiltere 13, 36, 103, 129-131, 150, 163, 165-167, 182, 196, 236
İran 24, 125, 181
İrlanda 13, 129, 130, 164-165, 167
İspanya 13-14, 129, 132-133, 167-168
İtalya 105, 129-130, 132, 198

-J-
Jacques Ranciere 137
Japonya 200, 202-203
Jeffery G. Williamson 156
John Berger 236
John Gallagher 150
John Rees 151
Josef Stalin 8

-K-
Kafka 17
Kamenev 182
Kapitalizm 11-12, 18-19, 24, 30-31, 34-35, 77, 79, 84, 96, 100, 124, 150-151, 153, 157, 177, 182, 186, 197, 233-234, 236-237, 251
Karl Marx 19, 51, 53, 57, 122-123, 130, 135, 177, 180-181
Kemal Kılıçdaroğlu 140
Kemal Okuyan 204
Kenneth Rogoff 113
Kollantai 182
Komünizm 11, 17, 20, 75, 78, 104, 136, 142, 152, 204-206, 246-247
Kriz 9-12, 27-28, 37, 55, 69, 72, 78-80, 87, 90, 93, 95, 97, 104-105, 110-112, 128, 143, 156-157, 162-163, 165-166, 177-178, 185-186, 202, 233, 239, 248-249
Kserkes 24, 68
Küba 5, 20, 24, 84, 86-88, 211, 220
Kuveyt 202
Kuzey Afrika 13, 187, 198, 211, 244
Kuzey Amerika 151

-L-
Lacan 221
Larry Ellison 34
Latin Amerika 22, 24, 38, 113
Lenin 5, 42-45, 58-63, 92, 99, 182, 208, 215, 217-218, 224-230, 247
Leo Panitch 151
Leonides 25, 214
Libya 14, 202

-M-
Mahir Çayan 23, 27, 212-215
Mao 89, 155, 161, 222, 243-244
Mehmet Altan 29
Mehmet Süha Alparslan 159
Merdan Yanardağ 150
Merkel 165
Metin Çulhaoğlu 89, 204
Mısır 6, 13-14, 125, 162, 175-178, 180, 182-183, 187, 190, 194, 198, 201-202
Michael Bloomberg 34

-N-
N. Sukhanov 217
Naomi Klein 167
Napolyon 92
Narciso Isa Conde 87
Negri 38, 99, 151
Newt Gingrich 30

-O-Ö-
Oktay Ekşi 29
Ortadoğu 13, 24, 120, 152, 181, 186, 244
Özay Göztepe 98
Özcan Özen 59
Özlem Çelik 224

-P-
Paul Klee 220
Peter Gowan 151
Petras 87
Platon 70, 135-137, 171, 214
Portekiz 13, 129, 167-168

-R-
Raffaele Simone 105
Raul Castro 84-86
Reagan 76
Rees 150-151
Robert Fisk 162
Robespierre 182
Ronald Robinson 150

-S-Ş-
Saint-Juste 182
Sam Faber 87
Sam Gindin 151
Samuel Beckett 200
Santayana 205
Sarkozy 165
Selahattin Demirtaş 152
Selim Yalçıner 175
Sermaye Birikim Rejimi 10, 110
Slavoj Zizek 79, 91, 174, 215, 221, 247
Slim 155
Sol 5-6, 14-17, 47, 65, 69-75, 83, 90, 103-107, 122, 130, 148, 174, 193, 204-205, 209-210, 216, 239
Sosyalist 5, 10, 24, 36, 43-44, 47-49, 62, 64-68, 79-80, 86-87, 97, 99, 104, 107, 109, 114-115, 131-132, 144, 146, 148-150, 154, 158-161, 180, 189, 192-193, 198, 211, 217, 229
Sovyetler Birliği 12
Spartaküs 206
Suriye 181, 183
Şeyh Bedrettin 206

-T-U-
Taha Akyol 153
Ted Turner 34
Thatcher 76, 96
Thomas Homer-Dixon 157
Troçki 182
Tunus 13, 14, 162, 181-183, 187, 190, 194, 198, 201-202
Türkiye 6-8, 14, 26-27, 29, 42, 46-47, 49, 63, 67, 69, 76-77, 79-80, 88-90, 92, 107, 109, 113-114, 141, 144-145, 147, 152-154, 164, 181, 184, 189, 192, 196, 198, 210-211, 215, 217, 224, 228-229, 245, 251-252
Ubeydullah Kolcu 27
Ufuk Uras 60, 61

-V-W-
Velasquez 82
Vidal 86
Vietnam 24, 112, 151, 211
Wahel Gonim 175
Walden Bello 151
Wallerstein 155
Walt 161
Walter Benjamin 220
Warren Buffet 34
William Robinson 151

-Y-Z-
Yunanistan 13-14, 129-130, 167-168
Zamyatin 221
Zinoviev 182

ERGİN YILDIZOĞLU

DEVRİM ve ZAMAN

Kapitalizm tarihinin en büyük, en derin krizlerinden birini yaşıyor. ABD hegemonyası geriliyor, yerine aday "büyük güçler" yükseliyor. Öyleyse, savaş olasılıklarıyla mayınlanmış çok tehlikeli bir döneme girmiş bulunuyor dünya.

Bu sırada uygarlık genç kuşaklarına daha iyi bir gelecek umudu, yaşamlarını yönlendirecek büyük fikir sunamıyorsa, liberal demokrasiye, sağlı sollu düzen partilerine, piyasa düzenine karşı bir isyan dalgası, Londra, Tunus, Mısır, İspanya, Yunanistan, Hindistan, Wisconsin, New York Wall Street'i sarsıyorsa, siyaset adına ne konuşmak, geleceğe ilişkin ne düşünmek gerekir?

Her şeyin altüst olmaya başladığı, ekonomik modellerin iflas ettiği, yoksulluğun Wall Street milyarderlerini bile kaygılandıracak müstehcen boyutlara ulaştığı bir noktada, *"Şeylerin andaki durumunu yıkan gerçek bir hareketi"* düşünmek gerekmez mi? Artık kapitalizmin ufkunun ötesine bakmak, sonrasını düşünmek gerekmez mi?

Eğer gerekiyorsa, artık yeniden komünizmden söz etmeye başlamak gerekiyor. Bu kitaptaki denemeler böyle bir çabanın ürünü. Komünizmi yeniden düşünme, ama somut sorunlar, olaylar bağlamında konuşma çabasının... Salt bir felsefi hipotez, uzak, belirsiz bir geleceğin bir olasılığı değil, güncel bir durum olarak...

ISBN 978-605-140-012-0
9 786051 400020
11.34.Y.0298.173

16 TL

Cumhuriyet Kitapları